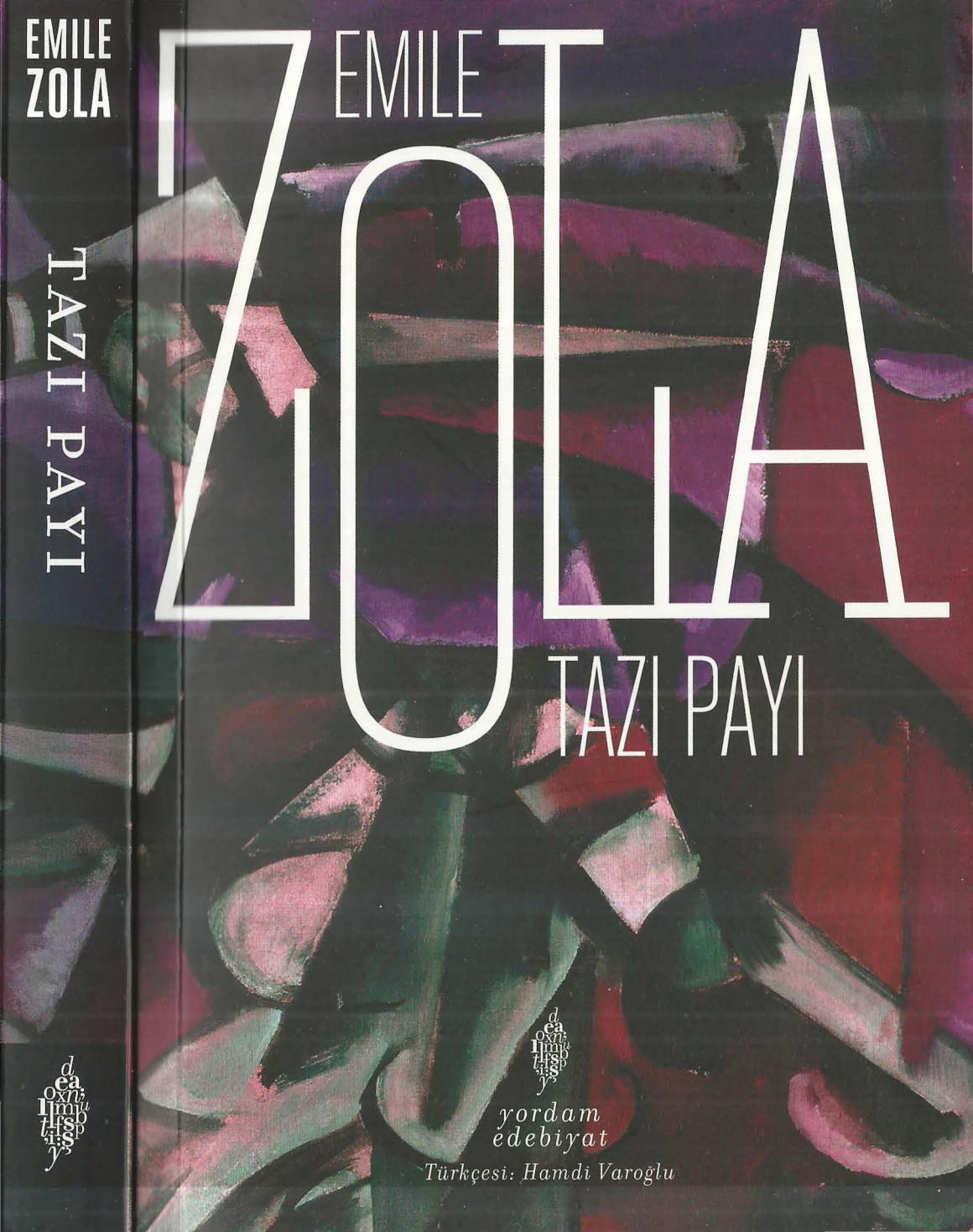

EMILE ZOLA
TAZI PAYI
EMILE
ZOLA
TAZI PAYI
yordam edebiyat
Türkçesi: Hamdi Varoğlu

Hamdi Varoğlu (1901, İstanbul-1968, İstanbul)

Fıkra yazarı, çevirmen. Turizm Bakanlığı'nda çalıştı, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü İstanbul Müdürlüğü görevinde bulundu. Uzun yıllar *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Çok sayıda dünya klasiğinin yanı sıra "Emile Zola'nın romanlarını akıcı, büyüleyici Türkçesiyle bize kazandırmış"tır (Selim İleri). Attilâ İlhan'ın ifadesiyle "en iyi Zola çevirmenidir".

Hamdi Varoğlu'nun *Tazı Payı* çevirisi, eserin Türkçedeki ilk çevirisidir ve ilk olarak 1947 yılında Milli Eğitim Basımevi tarafından yayımlanmıştır.

Eserin orijinal adı:

La Curée

EMILE ZOLA

TAZI PAYI

ROMAN

TÜRKÇESİ
HAMDİ VAROĞLU

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 79 • **Tazı Payı** • Emile Zola
ISBN 978-605-172-386-0 • *Türkçesi:* Hamdi Varoğlu
Kitap Editörü: Elif Aksu Kaya • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Ekim 2020
© Yordam Kitap, 2018

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

TAZI PAYI

ROMAN

Emile Zola Romanları

İlk Dönem Romanları

1. *La Confession de Claude* – *Claude'un İtirafları* (Yayımlanış tarihi: 1865)
2. *Le Vœu d'une Morte* – Ölü Bir Kadının Dileği (1866)
3. *Thérèse Raquin* – *Thérèse Raquin* (1867)
4. *Les Mystères de Marseille* – *Marsilya'nın Gizemleri* (1867)
5. *Madeleine Férat* – Madeleine Férat (1868)

Rougon-Macquart Dizisi

1. *La Fortune des Rougons* – *Rougon'ların Yükselişi* (1871)
2. *La Curée* – *Tazı Payı* (1872)
3. *Le Ventre de Paris* – *Paris'in Karnı* (1873)
4. *La Conquête de Plassans* – *Plassans Papazı* (1874)
5. *La Faute de l'Abbé Mouret* – *Rahip Mouret'nin Günahı* (1875)
6. *Son Excellence Eugène Rougon* – Ekselansları Eugène Rougon (1876)
7. *L'Assommoir* – *Meyhane* (1877)
8. *Une Page d'Amour* – *Bir Aşk Sayfası* (1878)
9. *Nana* – *Nana* (1880)
10. *Pot-Bouille* – *Apartman* (1882)
11. *Au Bonheur des Dames* – *Kadınların Mutluluğuna* (1883)
12. *La Joie de Vivre* – *Yaşama Zevki* (1884)
13. *Germinal* – *Germinal* (1885)
14. *L'Oeuvre* – *Eser* (1886)
15. *La Terre* – *Toprak* (1887)
16. *Le Rêve* – *Hülya* (1888)
17. *La Bête Humaine* – *İçimizdeki Hayvan* (1890)
18. *L'Argent* – *Para* (1891)
19. *La Débâcle* – *Yıkılış* (1892)
20. *Le Docteur Pascal* – *Doktor Pascal* (1893)

Üç Şehir Dizisi

1. *Lourdes* – Lourdes (1894)
2. *Roma* – Roma (1896)
3. *Paris* – Paris (1898)

Dört İncil Dizisi

1. *Fécondité – Döl Bereketi* (1899)
2. *Travail – Emek* (1901)
3. *Vérité – Gerçek* (1903)
4. *Justice* – Adalet (tamamlanmadı)

Emile Zola Hakkında

Çocukluğu ve Gençliği

Emile Zola, 2 Nisan 1840'ta Paris'te dünyaya gelir. Babası İtalyan mühendis François Zola, annesi Fransız Emilie Aubert'dir. Zola üç yaşındayken, aile Fransa'nın güneyindeki Aix-en-Provence kentine taşınır. Baba François Zola bu kent için büyük bir su kanalı projesi tasarlar; belediye Zola'nın projesine onay verir ve bugün de aynı adı taşıyan Zola barajının yapımı için çalışmalara başlanır. Fakat projenin başlamasından kısa bir süre sonra, Emile Zola yedi yaşındayken, babası hayatını kaybeder. Babanın beklenmedik ölümü, o güne dek rahat bir yaşam süren Zola ailesini büyük borçlarla karşı karşıya bırakır. Maddi güçlüklerin yanı sıra, anne Zola eşinin kanal projesindeki haklarını tescil ettirmek için yıllarca sürecek bir hukuk mücadelesine girişir.

Emile Zola ortaokulda burslu olarak okuduğu Bourbon Koleji'nde geleceğin ünlü ressamı Cézanne ve bilimci Jean-Baptistin Baille ile tanışır. Zola, Cézanne ve Baille, "üç ayrılmazlar" adını alacak denli yakın arkadaş olur. Edebiyatla bu yaşlarda ilgilenmeye başlayan Zola, Alexandre Dumas ya da Eugène Sue gibi dönemin çok okunan yazarlarını yutarcasına okumaktadır. Daha sonra bir öğretmeni sayesinde Victor Hugo'yu, Lamartine'i, Alfred de Musset'yi keşfeder ve Musset'nin etkisiyle ilk şiirlerini yazmaya başlar.

1857 yılında babasının ardından ikinci ölüm acısını yaşar ve çok sevdiği anneannesini kaybeder. Hem bu ölümün etkisi hem de ailenin maddi durumunun iyice bozulmasıyla birlikte anne Zola Paris'e taşınmaya karar verir ve ertesi yıl oğlunu da yanına aldırır. Emi-

le Zola yeniden Paris'e geldiğinde 18 yaşındadır. Bir yandan burslu olarak lisede okumakta, diğer yandan şiir ve tiyatro oyunları yazmaktadır. Okul hayatı parlak değildir. Diplomasını almak için geçmesi gereken olgunluk sınavında (*bakalorya*) başarısız olur ve okulu bırakır.

Düşük bir maaşla doklarda kâtip olarak çalışmaya başlar. Fakat 1860-61 kışında ağır bir ruhsal bunalım geçirerek işten ayrılır. Yaklaşık iki yıl sefalet derecesinde yoksul bir hayat yaşar. Fransız tarihçi ve edebiyat eleştirmeni Henri Guillemin, *Zola: Efsane ve Gerçek* adlı kitabında, yazarın yirmi-yirmi iki yaşlarını kapsayan bu dönemin onun yazgısında belirleyici bir önem taşıdığını belirtir. Guillemin'e göre, ileride "yoksulların tarafı"ndan kulaktan dolma bilgilerle bahsetmemesini bu yıllara borçludur Zola, çünkü açlığın, soğuğun, pis ve sefil otellerin ne olduğunu yaşayarak öğrenmiştir.

1862 yılında kâtip olarak Hachette Yayınevi'nde çalışmaya başlar, kısa sürede reklam şefliğine yükselir. Maddi durumu düzelmeye başlamıştır. Babasından dolayı İtalyan uyruğunda olan Zola, Fransız vatandaşlığını da aynı yıl içinde alır. Bu dönem aynı zamanda gazete yazarlığına adım attığı ve ilk kitap eleştirilerini yayımlamaya başladığı dönemdir.

İlk kitabı olan *Ninon'a Öyküler* 1864'te yayımlanır. Hachette Yayınevi'nde edebiyat ve düşünce dünyasının önemli kişileriyle tanışan Zola, buradaki laik ve liberal ortamdan etkilenir. Siyasi görüşleri açısından inançlı bir cumhuriyetçidir. Goncourt Kardeşler ya da Sainte-Beuve gibi ünlü yazarlarla yazışmaya başlar. Özellikle Taine ve Littré'ye hayranlık duyar. Edebiyat anlayışını oluştururken, en çok Taine'in sanat ve tarih hakkındaki görüşlerinden ve önemli eseri *Deneysel Tıbba Giriş*'i 1865'te yayımlayan Fransız fizyolojist Claude Bernard'dan etkilenecektir.

Okul arkadaşı Cézanne ile dostluğu Paris'te de sürmekte, Zola onun aracılığıyla Pissarro, Manet gibi *izlenimcilik* akımını geliştiren ressamlarla bir araya gelmektedir. Bu ressamların eserleri Salon'a*

* Salon: Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nin ilki 1673 yılında düzenlenmiş olan resmî sanat sergisidir. 1800'lerin sonuna dek dönemin en önemli sanat olayı olarak kalmıştır. *–ed.*

kabul edilmediğinde, onların yenilikçiliğini savunan onlarca gazete yazısı yazar, bu desteğini yıllarca sürdürür. Edebiyata bakışının şekillenmeye başladığı, doğalcılık (*natüralizm*) akımının ilk düşüncelerini oluşturduğu bu dönemde Zola, izlenimcilerin sanat anlayışına yakınlık duymuştur.

Zola'nın gençlik yıllarıyla ilgili otobiyografik yanlar taşıyan *Claude'un İtirafı* adlı eser 1865'te yayımlanır. 1866 yılında Zola, yaşamını artık yalnızca yazarak sürdürmeye karar vererek Hachette Yayınevi'ndeki işinden ayrılır. Maddi güçlükler yeniden başlamıştır. Çeşitli gazetelerde *Ölü Bir Kadının Dileği, Marsilya'nın Gizemleri* gibi tefrika romanlar yayımlar. Ayrıca gazete yazılarını da sürdürmekte, başta II. İmparatorluğa muhalif *La Tribune* olmak üzere birçok gazeteye makaleler göndermektedir. Bu dönemin en önemli verimi, ilk büyük romanı sayılan *Thérèse Raquin*'in yayımlanışı olur. Bu roman önceki kitaplarından daha büyük bir başarı kazanır ve kısa sürede ikinci baskıyı yapar.

Rougon-Macquart Dizisi

1869 Zola'nın yaşamında bir dönüm noktasıdır. 1893'e dek, yani tam 24 yıl boyunca sürdüreceği ağır bir çalışmaya bu yıl başlar Zola: İkinci İmparatorluk dönemini her yönüyle anlatmayı amaçladığı yirmi kitaplık bir dizi tasarlar. Diziye *Rougon ve Macquart Aileleri: İkinci İmparatorluk Döneminde Bir Ailenin Doğal ve Toplumsal Tarihi* adını verir. Dizinin yedinci kitabı olan ünlü romanı *Meyhane*'ye yazdığı önsözde, bu çalışmanın planını 1869'da yaptığını, sonra da çok sıkı bir şekilde uyguladığını yazar.

Hayranı olduğu Flaubert'e ilk mektubunu da bu dönemde yazmıştır. İki yazar daha sonra çok sıkı dost olur, ilişkileri Flaubert'in ölümüne kadar kopmadan sürer. Flaubert'in aracılığıyla dönemin önemli yazarları Alphonse Daudet, Turgenyev ve Maupassant'la da tanışır.

Zola 1870 yılında Gabrielle-Alexandrine Meley ile evlenir. Bu sırada gazetelerde Fransa-Prusya savaşına ve İmparatorluğun politikalarına karşı son derece sert eleştiri yazıları kaleme almakta-

dır. Savaşın patlak vermesiyle birlikte karısını ve annesini alarak Marsilya'ya gider. Orada önce kendisi bir gazete çıkarmayı dener, maddi güçlüklerden ötürü yürütemez. Çeşitli gazeteler için muhabirlik yapmaya başlar, önce Bordeaux'da sonra Versailles'da toplanan meclisin çalışmalarını izleyip aktarır.

Rougon-Macquart dizisinin ilk kitabı olan *Rougon'ların Yükselişi* gazetede tefrika edildikten sonra 1871 yılında kitap olarak yayımlanır. Dönemin doğalcı yazarlarını ve izlenimci ressamlarını destekleyen yayıncı Georges Charpentier, Rougon-Macquart dizisinin haklarını satın alır. Böylelikle maddi açıdan rahatlayan Zola, tüm zamanını çalışmasına vererek her yıl düzenli olarak bir roman yayımlamaya başlar. 1872'de *Tazı Payı*, 1873'te *Paris'in Karnı*, 1874'te *Plassans Papazı*, 1875'te *Rahip Mouret'nin Günahı*, 1876'da *Ekselansları Eugène Rougon* yayımlanır. Bu arada makale ve incelemelerine de aralıksız devam etmekte, gazetelerde her yıl iki yüzün üzerinde yazı yayımlamaktadır.

Meyhane romanını yazmaya başladığı 1875 yılında yeniden bir sinirsel rahatsızlık yaşar. Roman 1876 yılında önce gazetede tefrika edilir ve büyük olay olur. Ancak 1877'de kitap olarak yayımlanabilir. *Meyhane*, Zola'ya hem büyük bir ün hem de Paris yakınlarındaki Médan kasabasından bir ev almasını sağlayacak kadar para kazandırır.

1878'de yayımlanan *Bir Aşk Sayfası* romanının başında Rougon ve Macquart ailelerinin soyağaçları ilk kez okura sunulur. 1880'de yayımlanan *Nana* satışa çıktığı gün 55.000 nüsha satılır, tıpkı *Meyhane* gibi sanat ve fikir çevrelerinde bir çalkantı yaratır.

Bu dönemde Zola, kendi edebiyat anlayışını ortaya koymak için arka arkaya makaleler yayımlamaktadır. Bu makaleleri 1880'de *Deneysel Roman* adını verdiği bir kitapta toplar. Bu kitabı *Doğalcı Romancılar*, *Tiyatroda Doğalcılık* gibi başka çalışmalar takip eder. Zola, döneminin pozitivist görüşlerinin etkisi altında, giderek bilimselleşen bir çağda ilhamını bilimden alan bir yöntemin romanı ilerleteceğine inanmış, "*doğaya ve insana dair genel bir soruşturma*" olarak gördüğü roman sanatında yöntemi ve gözlemi önemsemiş, doğalcılığın analitik ve deneysel bir yöntemden başka bir şey olmadığını

yazmıştır. Fizyolojik bir yapıt yaratmaktan ya da hayattaki insanlık durumlarını bir hekimin laboratuardaki çalışması gibi tecrübe etmekten söz etmesi eleştirilere konu olarak gülünç ve dogmatik bulunmuştur. Fakat asıl ağır eleştirileri, *"Doğalcılık çıplaklıktır"* görüşü uyarınca, gerek toplumu gerekse de bireyi, kontrol edemediği itkileri ve tutkularıyla, kötü ve aşağılık yanlarıyla, yüceliğinin yanı sıra sefilliğiyle ortaya koymaktan çekinmediği eserleriyle almıştır.

1880 yılına gelindiğinde, arka arkaya yakın dostu Flaubert'i ve annesini kaybeder. Bu iki ölüm onu derinden etkiler. Hem bu ölümlerin acısı hem de aşırı çalışmanın yorgunluğuyla çok ciddi bir ruhsal ve fiziksel çöküntü yaşar.

1882'de *Apartman*, 1883'te *Kadınların Mutluluğuna* yayımlanır. Bu dönemde Zola'nın ünü giderek Fransa sınırlarını aşmaktadır. 1883 yılında yine yakın dostları olan Manet'yi ve Turgenyev'i kaybeder. Ruhsal olarak zor zamanları sürmektedir. Aynı yıl sosyalist milletvekili Alfred Giard ile tanışır ve onun ikna etmesiyle maden işçileri hakkında bir roman yazmayı tasarlar. 1884 yılında Anzin'e gider, madenlerde bilgi toplamaya başlar, İşçi Partisi'nin toplantılarına katılır. 1884'te yayımlanan *Yaşama Zevki*'nin ardından *Germinal* 1885 yılında yayımlanır. Roman önemli bir başarı kazanır, ancak tiyatro uyarlaması sansüre takılır ve jandarmaların işçilere ateş açtığı sahne nedeniyle yasaklanır. Zola gazetelerde sansüre karşı sert eleştiri yazıları yazar ama oyunun sergilenmesini sağlayamaz.

Sansüre karşı sürdürdüğü mücadelenin bir diğer gerekçesi de bir rahip ile laik bir öğretmen arasındaki gayrimeşru ilişkiyi anlatan romanı nedeniyle bir ay hapse mahkûm edilen doğalcı yazar Louis Desprez'nin durumudur. Zola, Desprez'yi hapishanede ziyaret eder, bir yazarın yazılarından ötürü tutuklanmasını kınayan yazılar yayımlar.

1886 yılında Zola ile Cézanne'ın arasını bozduğu ileri sürülen *Eser* adlı roman, 1887'de *Toprak* yayımlanır. *Toprak* beş genç yazarın *Le Figaro* gazetesinde yayımlanan çok şiddetli bir eleştiri yazısına hedef olur. Bu genç yazarları Zola'nın eski arkadaşı olan Alphonse Daudet'nin teşvik ettiği iddia edilmiştir. Yine aynı dönemde ede-

biyatçı dostu Anatole France, Zola hakkında "*Daha önce hiç kimse insanlığı aşağılamak için bu kadar çaba harcamadı,*" diye yazar. Zola aynı gazetede bir yanıt yayımlarsa da bu genç yazarlarla polemiğe girmekten kaçınır.

1888'de *Germinal*'in tiyatro uyarlaması için bakanlar kurulundan izin çıkar, fakat romanın epeyce kırpılıp yumuşatılarak sahneye aktarılması Zola'yı öfkelendirir. Tiyatronun yöneticileriyle kavga eder ve ilk gösterime gitmez. Oyun pek sönük bir başarı elde eder. Aynı yıl içinde *Hülya* romanı yayımlanır ve Zola'ya *Légion d'Honneur* nişanı verilir.

1888 yılında genç bir çamaşırcı kız olan Jeanne Rozerot ile birlikte olmaya başlayan Zola'nın, 1889'da Denise adını verdiği kızı, 1891'de Jacques adını verdiği oğlu dünyaya gelir. 1889 yılında birçok resminde yanında görülen köpeği Fanfan'ın ölümü yazarı altüst eder. Aynı yıl Fransız Akademisi'ne üye olmak için adaylığını koyan Zola akademiye kabul edilmez. 1897'ye kadar tam sekiz kez başvuracak ama hiçbirinde alınmayacaktır. Bu sırada Zola'nın kitaplarını yayımlayan İngiliz yayıncı da bazı romanların müstehcen bulunması nedeniyle üç ay hapis cezasına çarptırılır.

1890 yılında Rougon-Macquart dizisinin on yedinci kitabı olan *İçimizdeki Hayvan*, 1891'de ise *Para* yayımlanır. Zola bu romanlardan ilkinin hazırlığını Havre demiryolu işçilerini gözlemleyip lokomotiflerde seyahat ederek, ikincinin hazırlığını ise Paris borsasında günler geçirerek yapmıştır. 1891'de Fransa Edebiyatçılar Derneği'nin başkanlığına seçilir. Başkanlığı döneminde yine özellikle sansür konusunda makaleler, açık mektuplar yayımlar. Aynı yıl karısı Alexandrine, Zola'nın Jeanne Rozerot ile gizli ilişkisini öğrenir ve karı koca arasında büyük bir kriz yaşanır.

1892 yılında II. İmparatorluk'un çöküşünü anlattığı *Yıkılış* adlı romanı yayımlanır ve büyük bir başarı kazanır. 1893'te *Doktor Pascal*'ın yayımlanmasıyla birlikte Rougon-Macquart dizisi sona erer. Yayıncısı Charpentier dizinin bitişini kutlamak için Boulogne ormanında büyük bir ziyafet verir.

Dreyfus Olayı ve Son Yılları

Zola, Rougon-Macquart dizisinin ardından Üç Şehir adını verdiği yeni bir diziye girişir. Modern toplumda dinin yerini tartıştığı üçlemenin ilki olan *Lourdes* 1894'te yayımlanır. Kitap ortaya çıkar çıkmaz gerek kilisenin gerekse sağ cenahın şiddetli eleştirileriyle karşılanır, öte yandan bir ayda yüz yirmi bin adet satarak Zola'nın en çok okunan romanlarından biri olur. Dizinin diğer iki kitabı *Roma* 1896'da, *Paris* 1898'de yayımlanır.

Sanatıyla ilgili konularda o güne dek onlarca fikir kavgasına tutuşmuş olan Zola'yı ilk kez doğrudan siyasi bir olayda tutum almaya iten Dreyfus olayı yazarın dikkatini bu dönemde çeker. Fransız ordusunda yüzbaşı olan yahudi asıllı Alfred Dreyfus, 1894 yılında casuslukla suçlandığı düzmece bir yargılama süreci sonunda müebbet hapis cezasına çarptırılmış ve cezasını çekmek üzere Şeytan Adası'na gönderilmiştir. Zola önce *Le Figaro* gazetesinde toplumda yükselen yahudi düşmanlığını eleştiren bir yazı yayımlar. Ardından, yüzbaşının suçsuzluğuna inandığı için, unutulmaya yüz tutan bu davayla daha aktif bir biçimde ilgilenmeye başlar ve aynı gazetede peş peşe üç makale daha yayımlar. Bu makaleler Fransa'da büyük gürültü koparır. 1898 yılında ise cumhurbaşkanına hitaben yazdığı ünlü *J'Accuse* (*Suçluyorum*) başlıklı açık mektup yayımlanır. Hakkında dava açılır, bir yıl hapis ve 3000 frank para cezasına çarptırılır. Mahkûmiyet kararı temyize gider, Yargıtay cezayı onaylar. Yakın dostlarının Paris'i terk etmesi için ikna ettiği Zola, cezanın kesinleştiği günün akşamı İngiltere'ye gider ve bir yıl kadar Londra yakınlarında yaşar. 1899 yılında Dreyfus davasının yeniden görülmeye başlanmasıyla Zola da Fransa'ya geri döner. Dreyfus bu kez daha hafif bir cezaya çarptırılır. Zola bu mahkûmiyet kararıyla ilgili de bir makale yayımlar. Dreyfus'ün suçsuzluğu ancak Zola'nın ölümünden sonra kesinleşir.

Bir yandan bu siyasi kavgayı sürdürürken, diğer yandan da ideal bir toplum için en önemli gördüğü dört başlık olan doğurganlık, çalışma, hakikat ve adalet konularında Dört İncil adını verdiği bir diziye başlar Zola. Dizinin ilk kitabı *Döl Bereketi* 1899'da, ikinci kitap *Emek* ise 1901'de yayımlanır. İşçi dernekleri bu kitabın şerefine

Zola için bir yemek düzenler. Aynı yıl Dreyfus davasıyla ilgili makalelerini, bu konudaki ilk makalelerinden birinin son cümlesi olan ünlü "*Hakikat yürüyor ve onu hiçbir şey durduramayacak*" cümlesine gönderme yaparak *Hakikat Yürüyor* adıyla bir kitapta toplar.

Emile Zola, 28 Eylül 1902 gecesi Paris'teki evinde, baca tıkanıklığının yol açtığı gaz zehirlenmesi sebebiyle hayatını kaybeder. Bu ölümün bir kaza değil Dreyfus olayıyla ilgili bir suikast olduğu konusunda şüpheler doğsa da olay kayıtlara kaza olarak geçer. Zola 5 Ekim 1902'de Montmartre Mezarlığı'na gömülür. Altı yıl sonra, Haziran 1908'de, külleri törenle Panthéon'a nakledilir. Törene katılan Alfred Dreyfus orada silahlı saldırıya uğrar ve yaralanır.

Dört İncil'in üçüncü kitabı olan, Zola'nın Dreyfus olayından esinlenerek yazdığı *Gerçek* yazarın ölümünden sonra yayımlanır, fakat dördüncü kitap olan *Adalet* ne yazık ki tamamlanamamıştır.

Romanda Sık Geçen Özel İsimlerin Okunuşları

Adeline d'Espanet	: Adölin d'Espane	Gouraud	: Guro
Angèle	: Anjel	Havre	: Avr
Anglais	: Angle	Hupel de la Noue	: Üpöl dö la Nu
Aristide Saccard	: Aristid Sakar	Larsonneau	: Larsonno
Aubertot	: Oberto	Laure d'Aurigny	: Lor d'Orinyi
Baptiste	: Batist	Louise	: Luiz
Béraud du Châtel	: Bero dü Şatel	Madeleine	: Madlen
Blanche Müller	: Blanş Müller	Malesherbes	: Malezerb
Boulogne	: Buloyn	Maxime	: Maksim
Céleste	: Selest	Michelin	: Mişlen
Charonne	: Şaron	Mignon	: Minyon
Charrier	: Şariye	Monceau	: Monso
Christine	: Kristin	Pépinière	: Pepiniyer
Clotilde	: Klotild	Plassans	: Plasan
Daste	: Dast	Renée	: Röne
de Chibray	: dö Şibre	Rivoli	: Rivoli
de Guende	: dö Gand	Saint-Jacques	: Sen-Jak
de Lauwerens	: dö Lovörans	Saint-Louis	: Sen-Lui
de Mareuil	: dö Maröy	Seine	: Sen
de Meinhold	: dö Maynhold	Sidonie	: Sidoni
de Mussy	: dö Müsi	Sologne	: Soloyn
de Rozan	: dö Rozan	Suzanne Haffner	: Süzan Hafner
de Saffré	: dö Safre	Sylvia	: Silviya
de Sternich	: dö Sterniş	Toutin-Laroche	: Tuten-Laroş
Elisabeth	: Elizabet	Tuileries	: Tülri
Eugène Rougon	: Öjen Rugon	Vanska	: Vanska
Faubourg-Poissonnière	: Fobur-Puasonniyer		

I

DÖNÜŞTE, konak arabası göl kıyısından gelen arabaların kalabalığı içine karıştığından yavaşlamak zorunda kaldı. Hatta bir ara yol öyle tıkandı ki durmaya mecbur oldu.

Açık kurşuni bir ekim ayı göğünde güneş batıyor, ufukta ince bulutlar birikiyordu. Çağlayanın uzaktaki sık ağaçlarından dökülen son bir huzme şoseyi dolduruyor, duraklayan arabaların meydana getirdiği uzun diziyi solgun kızıl bir ışığa gömüyordu. Tekerleklerin etrafa saçtığı altın sarısı ışıltılar, keskin parıltılar, civardaki manzaradan parçaların koyu mavi gövdesinden yansıdığı konak arabasının saman sarısı kabartmaları üzerine yaldızla çizilmiş gibi duruyordu. Daha yukarıda, ispirle* arabacı, oturdukları yerden aşağı doğru sarkan yarı katlanmış kaputlarının bakır düğmelerini arkadan vurup pırıldatan kızıl aydınlığın tam ortasında, koyu mavi üniformalarıyla, sarı külotları ve siyahlı sarılı çizgili yelekleriyle, arabaların yolu tıkamasına hiç öfkelenmeyen büyük bir konağın uşakları gibi dimdik, ciddi ve sabırlı duruyorlardı. Siyah bir kokartla süslü şapkalarının çok vakarlı bir duruşu vardı. Yalnız, arabaya koşulu bir çift muhteşem doru at sabırsızlıkla soluyordu.

Maxime:

"A, şu ilerdeki kupada Laure d'Aurigny var... Baksana Renée," dedi.

Renée hafifçe doğruldu, uzağı göremediği için her zaman yaptığı gibi yüzünü şirin bir şekilde buruşturarak gözlerini kıstı:

"Ben onu kaçtı zannediyordum," dedi. "Saçlarının rengini değiştirmiş, değil mi?"

Maxime gülerek:

---

* İspir: At ya da araba uşağı. *–ed.*

"Evet," dedi. "Yeni âşığı kızıldan nefret ediyor."

Renée eğilmiş, elini arabanın alçak kapısına dayamış, bir saatten beri, nekahet halindeki bir hastanın divana uzanıp yatışı gibi, arabanın içine uzanıp hiç konuşmadan daldığı acı hülyadan uyanmış, bakıyordu. Pilili geniş volanlarla süslü, önlük biçiminde ve uzun, mor ipekli bir elbise üstüne mor kadifeden devrik yakalı, kısa, beyaz bir manto giymişti; bu kıyafet ona çok cüretli bir hal veriyordu. Rengi tereyağını andıran soluk kızıl, acayip saçları, bir demet Bengal gülü ile süslü ince bir şapkanın altında yarım yamalak örtülüydü. Dümdüz alnı derin bir kırışıkla çizilmiş, üst dudağı somurtkan bir çocuk gibi ileri doğru çıkık, o arsız oğlan edasıyla, hep gözleri kısık, bakıyordu. Sonra iyi göremediği için bağa* çerçeveli bir erkek gözlüğü olan saplı gözlüğünü aldı, burnuna yerleştirmeden elinde tutarak, şişman Laure d'Aurigny'yi son derece sakin bir eda ile rahat rahat seyretti.

Arabalar hâlâ ilerlemiyordu. O sonbahar ikindisinde, ormanda çok kalabalık olan kupa arabalarının oluşturduğu koyu renkli uzun dizinin içinde, bir camın kenarı, bir beygirin gemi, bir fenerin gümüş kaplama sapı, yüksekteki yerinde oturan bir seyisin şeritleri pırıldıyordu. Şurada burada, bir açık landoda,** ipek veya kadife bir kumaş kenarı, bir kadın eteğinin ucu göz alıyordu. Hayhuyu dinen, hareketsizleşen bu kalabalığa ağır ağır sessizlik çökmüştü. Arabaların içinden, yayaların konuşmaları işitiliyordu. Arabadan arabaya sessiz bakışmalar oluyor, yalnızca koşumların şakırtısıyla, bir atın sabırsızca eşinmesiyle bozulan bu bekleyiş esnasında artık hiç kimse konuşmuyordu. Uzakta ormanın belli belirsiz sesleri dinmekteydi.

Mevsim ilerlemiş olmasına rağmen bütün Paris oradaydı: Düşes de Sternich sekiz yaylı arabayla, Madam de Lauwerens pek güzel hayvanlar koşulu viktoryasıyla,*** Barones de Meinhold nefis

---

* Bağa: Kaplumbağa kabuğundan yapılmış ya da bu kabuğu andırır biçimde olan. *–ed.*

** Lando: Karşılıklı iki oturma sırası bulunan, dört tekerlekli binek arabası. *–ed.*

*** Viktorya: 1840'larda Avrupa'da kullanılan dört tekerlekli, iki kişilik, üstü açılabilen, atlı gezinti arabası. *–ed.*

bir koyu doru hayvan koşulmuş ufak arabasıyla, Kontes de Vanska alaca İskoç midillileriyle, Madam Daste meşhur yağız yarış atlarıyla, Madam de Guende'la Madam Tessiere kupa arabasıyla, küçük Silvia koyu mavi bir lando ile gelmişlerdi. Antika ve debdebeli üniformasıyla, matemdeki Don Carlos; kâhyasını yanına almadan gelmiş, fesi başında Selim Paşa; perukası beyaz pudralı, üniformalı seyisiyle tek kişilik kupa arabasında Düşes de Rozan; iki tekerlekli ufak arabasına binmiş Kont de Chibray; son derece şık, dört atlı arabasıyla gezintiye çıkan Mösyö Simpson ve bütün Amerikan kolonisi de orada idiler. Son olarak, kira arabasıyla gelmiş iki de akademi üyesi vardı.

En öndeki arabalar tıkanıklıktan sıyrıldılar, teker teker bütün kafile ağır ağır ilerlemeye başladı. Bu bir nevi uyanış oldu. Hareketli bin bir ışık tutuştu, tekerleklerden çıkan sert parıltılar çakıştı, atların silkelediği koşumlardan kıvılcımlar fışkırdı. Yerde, ağaçlarda, araba camlarından yansıyan geniş ışıltılar koşuştu. Koşumlarla tekerleklerin saçtığı bu kıvılcımlar, üzerinde gurubun kızıl ışığı tutuşan cilalı araba gövdelerinin bu parıltısı, tepede yerleşmiş oturan hizmetkârların parıl parıl üniformalarıyla, araba kapılarından taşan debdebeli tuvaletlerin saçtığı bu keskin renkler, böylece, beygirlerin ritmik adımlarının işitildiği, boğuk, devamlı bir uğultu içinde yola çıktı. Araba katarı, aynı gürültülerle, aynı pırıltılarla, sanki en öndeki arabalar geriden gelenlerin hepsini çekip götürüyormuş gibi duraklamadan, bir çırpıda ilerledi.

Renée hareket eden arabanın hafif sarsıntısına kendini bırakıp saplı gözlüğünü indirmiş, minderlere tekrar yarı uzanmıştı. Arabanın içini kar gibi beyaz, yumuşacık bir yığınla dolduran ayı postunun bir ucunu ürpererek dizlerine doğru çekti. Eldivenli elleri, kıvırcık, uzun tüylerin yumuşak yığını içinde kayboldu. Poyraz çıkıyordu. Ormana bir ilkbahar canlılığı vererek yüksek tabaka cemiyet kadınlarını açık araba ile sokağa çıkartan ılık ekim ayı ikindisi, çok serin bir gece ile sona ereceğe benziyordu.

Genç kadın bir an sarınıp sarmalanmış halde kaldı, sıcak köşesine tekrar kavuştu, önü sıra dönen şu tekerleklerin zevkli sa-

lınışına bıraktı vücudunu. Sonra başını kaldırdı, etraflarındaki kupa arabalarında ve landolarda yaslanmış oturan kadınları âdeta çırçıplak soyarcasına fütursuzca seyreden Maxime'e baktı:

"Doğru söyle," dedi, "bu Laure d'Aurigny'yi güzel mi buluyorsun? Geçen gün elmaslarının satılacağı ilan edildiğinde onu pek methediyordunuz!.. Elmaslar dedim de aklıma geldi, babanın o müzayedede bana aldığı akarsu gerdanlıkla sorgucu görmedin, değil mi?"

Maxime bu soruya cevap vermeden sinsi bir gülüşle:

"İşini bilen adamdır kuşkusuz," dedi. "Hem Laure'un borçlarını ödemenin hem de karısına elmaslar hediye etmenin çaresini buluyor."

Renée gülümseyerek:

"Edepsiz!" dedi.

Fakat genç adam eğilmiş, yeşil elbisesi dikkatini çeken bir kadının arkasından bakıyordu. Renée, gözleri yarı kapalı, başını arkaya yaslamış, ağaçlıklı yolun iki tarafına tembel tembel, görmeden bakmaktaydı. Sağda, yaprakları kızıllaşmış, sıska dallı baltalıklar, bodur ağaçlar usul usul geriye doğru kaçıyordu; süvarilere ayrılmış olan yoldan zaman zaman ince yapılı beyler geçiyordu, altlarındaki hayvanlar bastıkları yerden hafif toz bulutları halinde ince kumlar savuruyordu. Solda, aşağı doğru inen, yer yer ağaçlıklarla ve yuvarlak çiçek tarhlarıyla bölünmüş dar çimenlerin alt başında, kıyıdan bahçıvanların çapalarıyla hesaplı olarak kesilmiş gibi duran, billur kadar duru göl uyukluyor, suyun yüzünde tek köpük gözükmüyordu; bu parlak aynanın öte tarafında, külrengi bir çizgi gibi görünen köprünün birbirine bağladığı iki ada şirin kayalıklarıyla yükseliyor, yaprakları hiç solmayan çamlarının tiyatro dekorunu andıran çizgisi solgun gökyüzüne vuruyor, bu ağaçların koyu yeşil renkleri ufkun kenarına hünerle çekilmiş perde püsküllerı gibi suya yansıyordu. Bu tabiat köşesi, henüz boyanmış gibi duran bu dekor, uzaktaki manzaralara büsbütün latif bir cazibe, harikulade bir sahtelik veren hoş bir boşluk, mavimtırak bir pus

içinde yüzüyordu. Karşı kıyıda, Chalet des Îles,* bir gün önce cilalanmışçasına, yeni bir oyuncak gibi pırıldıyordu; çimenliklerde yılankavi şekiller alıp gölün etrafında dönen, iki yanı ahşap görünümlü demir kazıklarla çevrili o dar, ince uzun, sarı kumlu bahçe yolları, günün bu geç vaktinde, suyun ve çimenin tatlı yeşil rengi üzerinde daha garip bir manzara alıyordu.

Bu manzaraların gönül okşayan cazibesine alışık olan Renée, her zamanki rehavetine tekrar gömülmüş, gözkapaklarını büsbütün indirmişti; şimdi yalnızca ayı postunun uzun tüylerini etrafına dolayan narin parmaklarına bakıyordu. Fakat araba dizisinin muntazam gidişi bir sarsıntı geçirdi. Renée başını kaldırdı, göl kenarından büyük bir tekerlek gürültüsüyle ayrılıp yan yollardan birine dalarak uzaklaşan büyük bir landonun içinde sevdalı bir rehavetle yan yana uzanmış iki genç kadını selamladı. Madam Markiz d'Espanet ikinci imparatorluk devri yüksek sosyetesinin en meşhur simalarından biriydi; o tarihte imparatorun yaveri olan kocası, küskün eski asilzadeler sınıfının çıkardığı rezalete karışmış, büyük bir dedikoduya sebep olmuştu. Yanındaki Madam Haffner'di; imparatorluğun bir siyaset adamı yaptığı büyük bir milyonere, Colmarlı meşhur fabrikatöre varmıştı. İnce bir alaycılıkla çifte kumrular adı verilen bu iki kadını Renée yatılı okulda tanımıştı; onları ön adlarıyla, Adeline ve Suzanne diye çağırırdı. Onlara gülümsedikten sonra tekrar sarınıp büzüleceği sırada, Maxime'in güldüğünü işitip döndü. Genç adamın bu iki büklüm vaziyetiyle alay ederek kendisini seyrettiğini görünce:

"Yok, sahi söylüyorum, kederliyim, gülme, iş ciddi," dedi.

Maxime acayip bir sesle konuştu:

"Büyük dertlerimiz var, galiba kıskanıyoruz!"

Renée çok şaşmış göründü:

"Ben mi?!" dedi. "Niçin kıskanayım?"

---

* İmparator III. Napolyon'un, imparatoriçeye hediye olarak, İsviçre'nin Bern şehrinden Paris'e getirterek, Boulogne ormanındaki gölün kenarına kurdurduğu köşktür. 19. yüzyılın sonlarında, Paris'in çok rağbet gören kafelerinden biri haline gelen köşkün müdavimleri arasında Emile Zola, Marcel Proust gibi önemli edebiyatçılar da bulunmaktadır. *–ed.*

Sonra hatırlamış gibi, küçümser bir tavırla burun bükerek:

"Ha! Evet, şu şişko Laure meselesi! Aklıma bile getirmiyorum, merak etme. Eğer hepinizin bana duyurmak istediği gibi, Aristide bu kızın borçlarını ödedi de yabancı bir memlekete seyahate çıkmaktan onu kurtardıysa, demek ki parayı benim zannettiğim kadar fazla sevmiyormuş. Bu sayede kadınların gözüne girecek... Canım adam, dilediğini yapmakta serbest bırakıyorum ben onu."

Gülümsüyor, "canım adam" derken dostça bir umursamazlık edası takınıyordu. Sonra birdenbire tekrar çok üzüntülü bir hal aldı, nasıl eğleneceklerini bilemeyen kadınlara mahsus o ümitsiz bakışla etrafına bakındı, mırıldandı:

"Ah! İsterdim ki... Ama yok canım, kıskanmıyorum, hiç kıskanmıyorum."

Tereddütle durdu, nihayet birdenbire sert bir sesle:

"Bana bak, canım sıkılıyor," dedi.

Sonra sustu, dudaklarını büzdü. Arabalar dizisi, uzaktan gelen şelale sesini andırır bir gürültü ile, atların muntazam adımlarıyla, hâlâ göl kenarından geçiyordu. Şimdi solda, su ile şose arasında, sütuncuklardan oluşan garip bir diziyi andıran, ince ve düz gövdeli, yeşil ağaçlardan küçük kümeler vardı. Sağdaki baltalıklar, bodur sık ağaçlar bitmişti; orman, geniş çimenlikler halinde açıklıklara, uçsuz bucaksız ottan halılara dönüşmüştü; bu çimenliklerin orasında burasında büyük ağaçlardan kümeler vardı; yeşil alanlar hafif iniş çıkışlarla Porte de la Muette'e kadar uzanıyor, kapının basık demir parmaklıkları yere serili siyah bir dantel parçası gibi çok uzaklarda gözüküyordu; bayırlarda, çimenlerin çukurluk yerlerinde otlar masmaviydi. Ufkun bu genişleyişi, akşam havasıyla dolan bu yumuşak çayırlar kendisine varlığının boşluğunu daha şiddetle duyuruyormuş gibi, gözlerini dikmiş, bakıyordu Renée.

Biraz sustuktan sonra, için için duyulan bir öfke ifadesiyle:

"Evet, canım sıkılıyor, can sıkıntısından öleceğim," dedi tekrar.

Maxime sakince:

"Biliyor musun, hiç de eğlenceli değilsin," dedi. "Sinirlerinin üstünde olduğu muhakkak."

Genç kadın arkasına yaslandı. Aksi aksi cevap verdi:

"Evet, sinirlerim üstümde."

Sonra bir annelik hali takındı:

"İhtiyarlıyorum sevgili çocuğum, neredeyse otuz yaşına gireceğim. Korkunç bir şey. Hiçbir şeyden zevk almıyorum. Sen daha yirmi yaşında olduğun için bunu bilemezsin..."

Genç adam sözünü kesti:

"Günahlarını itiraf etmek için mi beni buraya getirdin? Pek uzun sürer."

Renée bu küstahça sözü, her şeyine göz yumulan şımarık bir çocuğun lafı gibi, hafif bir tebessümle karşıladı. Maxime devam etti:

"Bence de şikâyet etmelisin; üstüne başına senede yüz bin franktan fazla masraf ediyorsun, muhteşem bir konakta oturuyorsun, şahane atların var, kaprislerin moda oluyor, gazeteler giydiğin her yeni elbiseyi son derece mühim bir hadiseden bahseder gibi anlatıyorlar, kadınlar seni kıskanıyor, erkekler parmaklarının ucunu öpmek için hayatlarının on senesini vermeye hazır... Doğru değil mi?"

Renée cevap vermeden başıyla onayladı. Gözlerini indirmiş, tekrar ayı postunun tüylerini kıvırmaya başlamıştı. Maxime devam etti:

"Haydi, tevazu gösterme, ikinci imparatorluğun temel direklerinden biri olduğunu açıkça itiraf et. Aramızda böyle şeyler konuşulabilir. Tuileries'de, bakanların evlerinde, alelade milyonerlerin evlerinde, yukarıda aşağıda, her tarafta, hükümdar gibi nüfuzun yürüyor. Hiçbir zevk yok ki içine dalmayasın, eğer cesaret edebilsem, sana borçlu olduğum saygı mani olmasa, derdim ki..."

Bir iki saniye durdu, gülümsedi, sonra cümlesini küstahça bitirdi:

"Her türlü zevki tattın, derdim."

Renée aldırış etmedi. Genç adam gülünç bir hararetle devam etti:

"Bir de canım sıkılıyor diyorsun! Cinayet bu yahu!.. Ne istiyorsun? Ne hayal ediyorsun, kuzum?"

Renée bilmiyorum der gibi omuzlarını silkti. Başını eğmiş olmasına rağmen, Maxime onu o esnada o kadar ciddi, o kadar tasalı gördü ki sustu. Araba kafilesine baktı; gölün ucuna varınca bu kafile genişlemiş, geniş dörtyol ağzını kaplamıştı. Deminki kadar sıkışık olmayan arabalar şimdi muhteşem, zarif hareketlerle dönüyorlardı; atların hızlanan adımları sert toprakta gürültülü nal sesleri çıkarıyordu.

Konak arabası sıraya girmek için büyük tur yaparken, arabanın salıntısı Maxime'i belli belirsiz bir haz duygusuyla kuşattı. O zaman Renée'yi büsbütün üzme arzusuna kapıldı:

"Bana bak," dedi, "sen kira arabasına binmeye layıksın! Müstahak olur sana!.. Paris'e dönen şu kalabalığa bak, hep senin karşında diz çöken bir kalabalık bu. Seni bir kraliçe gibi selamlıyorlar, dostun Mösyö de Mussy neredeyse sana öpücükler gönderecek."

Gerçekten de Renée'yi bir süvari selamlıyordu. Maxime riyakâr bir alaycılıkla konuşmuştu. Fakat Renée yarım yamalak döndü, omuz silkti. Bunun üzerine, genç adam üzüntülü bir hareket yaptı:

"Sahi, bu dereceye geldin mi? Allah allah, her şeyin var, daha ne istiyorsun?"

Renée başını kaldırdı. Gözlerinde sıcak bir aydınlık, tatmin edilmemiş ateşli bir merak vardı. Hafif sesle:

"Başka şey istiyorum," dedi.

Maxime gülerek devam etti:

"İyi ama, mademki her şeyin var, başka şey dediğin hiçbir şey olamaz... Başka şey, ne?"

"Ne mi?"

Renée devam etmedi. Yüzünü tamamen dönmüş, geride silinen acayip tabloyu seyrediyordu. Neredeyse gece olmuştu, ince bir kül gibi aheste bir alacakaranlık basıyordu. Karşıdan bakınca, gölün yuvarlak yüzeyi, suyun yüzünde hâlâ sürünen solgun gün ışığında, kocaman bir kalay tabakası gibi duruyordu; iki kıyıda ince

ve düz gövdeleri durgun sudan yükseliyormuş gibi gözüken yeşil top ağaçlar, o saatte, morumsu sütunlar halinde duruyor, düzgün şekilleriyle kıyılara hesaplı bir eğrilik veriyordu; sonra en uzakta sık ağaçlar, karışık iri yapraklar yükseliyor, geniş siyah gölgeler halinde ufku kapatıyordu. Orada, bu siyah gölgelerin gerisinde, bir kor aydınlığı vardı; tamamıyla sönmemiş gurup kızıllığı, uçsuz bucaksız külrengi sahanın ancak bir köşesini aydınlatıyordu. Bu durgun gölün, bu bodur ağaçların, bu tuhaf bir biçimde dümdüz görünen manzaranın üstünde, gökyüzünün sonsuz boşluğu, daha derin, daha geniş, yayılıp gidiyordu. Bu ufacık tabiat köşesinin üstünde bu koskoca gökyüzü parçası bir ürperti, belli belirsiz bir elem taşımaktaydı; solmaya başlayan bu yüksekliklerden öyle bir sonbahar hüznü, öyle yumuşak, öyle kederli bir gece karanlığı dökülüyordu ki gitgide karaltılardan bir kefene bürünen Boulogne ormanı süslü zarafetini kaybediyor, büyüyor, ormanlara has ihtişamlı cazibe ile doluyordu. Canlı renkleri karaltılar altında sönükleşen arabaların gürültüsü, uzaktan gelen yaprak ve akarsu sesleri gibi yükseliyordu. Her şey yavaş yavaş bir ölgünlüğe gömülmekteydi. Her şeyin bu silinişi arasında, gölün ortasında, büyük gezinti kayığının Latin yelkeni* gurubun alev rengi üzerine keskin ve sert bir gölge halinde düşüyordu. Öyle ki göz, yalnızca bu yelkeni, olduğundan çok daha geniş gözüken bu üç köşeli sarı bezi görüyordu.

Renée, artık tanıyamadığı bu manzarayı, yüksek sosyetenin göz zevkine pek hitap eden, ama şimdi ürpertili ve engin gecenin âdeta kutsal bir orman haline getirdiği, ağaçlarının arasındaki boşluklarda eski tanrıların azametli aşklarını, zinalarını ve ilahi ensestlerini gizleyecek ideal yeri buldukları bu tabiat köşesini seyrettikçe, her şeyden gına getirmiş olmasına rağmen, itiraf edilemez arzularla dolu garip bir his duydu. Araba uzaklaştıkça, sanki alacakaranlık, onun, hasta kalbini ve bezgin tenini içinde

* Latin yelkeni: Özellikle hafif rüzgârda kullanışlı olan, bir serene bağlanarak direğe eğik bir durumda kaldırılan üçgen yelken. *-ed.*

nihayet tatmin edeceği hülya diyarını, insanüstü ve yüz kızartıcı aşk yuvasını titrek örtülerine sarıp götürüyordu.

Göl ve küçük korular karaltılara gömülüp silinerek ufukta kara bir çizgiden ibaret kalınca, genç kadın birdenbire döndü, içinde dargınlığının gözyaşları sezilen bir sesle, yarım kalan sözüne devam etti:

"Ne mi?.. Başka şey işte! Başka şey istiyorum. Ne olduğunu bilir miyim ben? Ah bir bilseydim... Ama bu balolardan, akşam davetlerinden, böyle eğlencelerden bıktım artık, anlıyor musun? Hep aynı şey. İnsan sıkıntıdan ölür. Erkekler can sıkıcı mahlûklar, aman, ne kadar can sıkıcı mahlûklar..."

Maxime gülmeye başladı. Büyük salon kadınının aristokratça tavırları altında ateşli hisler beliriyordu. Artık gözlerini kırpmıyordu; alnındaki çizgi sert bir kırışık halinde derinleşmişti; somurtkan çocuk dudağı ateşli bir arzu ile uzuyor, ne olduğunu bilemediği halde özlediği zevkleri arıyordu. Arkadaşının güldüğünü gördü, fakat çok heyecanlı idi, susamadı; yarı uzanmış bir halde, arabanın sarsıntısına kendini bırakarak, kısa sert cümlelerle devam etti:

"Tabii can sıkıcısınız ya... Bu sözüm sana değil Maxime, sen daha çok gençsin... Fakat Aristide'in ilk zamanlar beni nasıl bunalttığını sana anlatsam! Ya ötekiler! Beni sevmiş olanlar... Biliyorsun, seninle ikimiz candan iki arkadaşız, senden çekinmem. Evet, gerçekten de gün oluyor, o zengin, tapınılan, yerlere kadar eğilerek selamlanan kadın hayatımdan öyle bıkıyorum ki bir Laure d'Aurigny olmak, bekâr erkek gibi yaşayan bu kadınlardan biri olmak istiyorum."

Maxime'in daha fazla güldüğünü görünce ısrar etti:

"Evet, bir Laure d'Aurigny. Onun hayatı benimki kadar tatsız, benimki kadar hep aynı şey olmasa gerek."

Laure d'Aurigny'nin yerinde olsaydı süreceği hayatı tahayyül etmek ister gibi bir iki saniye sustu. Sonra ümitsiz bir tavırla:

"Ama o kadınların da kendilerine mahsus üzüntüleri vardır elbette," dedi. "Hiçbir şeyde zevk yok anlaşılan. İnsan ölse yeri... Diyorum ya, başka bir şey lazım. Ben bulamıyorum ne olduğunu,

anlıyor musun, ama başka şey lazım, hiç kimsenin başına gelmemiş bir şey, öyle bir şey ki her allahın günü görülmesin, nadide, meçhul bir zevk olsun..."

Sesi yavaşlamıştı. Bu son sözleri, araştırarak, derin bir düşünceye dalarak söyledi. O sırada araba, ormanın çıkışına doğru giden caddeden yukarı çıkıyordu. Akşam karanlığı artmaktaydı. Yolun iki yanında ağaçlar, külrengi duvarları andırarak, geriye doğru kaçıyordu; hava güzel olduğu akşamlar yabanlıklarını* giymiş burjuvaların yayılıp oturduğu sarı boyalı demir iskemleler, kaldırımlar boyunca bomboş, dizi dizi duruyor, bahçe sandalyelerinin kış bastırdığı zamanki o derinden hüzünlü halini taşıyorlardı; şehre dönen arabaların boğuk ve ritmik tekerlek gürültüleri, ağaçlı ıssız yoldan hazin bir şikâyet gibi geçiyordu.

Maxime hayatı eğlenceli bulduğunu söylemenin münasebetsizce olacağını herhalde hissetmişti. Henüz gamsız bir hayranlığa kendini kaptıracak kadar genç olmakla beraber, fazla geniş bir bencilliği, fazla alaycı bir kayıtsızlığı vardı; ruhu şimdiden gerçek bir bezginlik içindeydi. Onun için, tiksindiğini, bıktığını, artık hiçbir şeyden zevk almadığını söylememezlik edemedi. Bu itirafından her zaman bir parça gurur duyardı.

Renée gibi o da arkasına yaslandı, şikâyetli bir sesle:

"Sahi, hakkın var," dedi. "Tahammül edilir şey değil. Merak etme, ben de senin gibiyim, eğlenemiyorum. Ben de birçok defa başka şey tahayyül ettim... Seyahat kadar saçma şey yok. Para kazanmaya gelince, kazanmaktansa yemeyi tercih ederim; hoş, para yemek, ilk bakışta sanıldığı kadar eğlenceli değil ya, neyse. Sevmekten, sevilmekten de insan çabucak gına getiriyor, değil mi?.. Aman, evet, hem de nasıl gına getiriyor!"

Genç kadın cevap vermedi. Maxime çok dinsizce bir laf ederek onu şaşırtmak için devam etti:

"Ben bir rahibeyle aşk yaşamak isterdim. Belki de eğlenceli bir şey olurdu ha, ne dersin? Sen aklına getirdiğin zaman günah işlemiş olacağın bir erkeği sevmeyi hiç hayal etmedin mi?"

---

* Yabanlık: Konuk olarak bir yere giderken ya da özel günlerde giyilen giysi. *–ed.*

Renée karamsar haliyle öylece duruyordu. Maxime, ağzından tek söz çıkmadığını görünce, onun kendisini dinlemediğini zannetti. Genç kadın ensesini arabanın kapitone arkalığına dayamış, gözleri açık uyuyor gibiydi. Böyle yığılıp kalmasına sebep olan hayallere dalmış, hareketsiz, düşünüyor, ara sıra dudakları hafif, sinirsel titremelerle seğiriyordu. Alacakaranlık vücudunu gevşek bir kuşatışla sarmıştı; bu gölgelerde ne kadar hüzün, ne kadar gizli şehvet, ne kadar itiraf edilmemiş ümit varsa, hepsi yüreğine doluyor, onu rehavetli ve marazi bir havaya gömüyordu. Renée, arabacının yanında oturan ispirin yuvarlak sırtını sabit bakışlarla seyrederken, bir gün önceki eğlenceleri, çok tatsız bulduğu, artık istemediği şenlikleri düşünüyordu kuşkusuz; geçen hayatını, iştahlarını dakikasında tatmin edişini, debdebeden iğrenişini, aynı sevgilerin, aynı ihanetlerin ezici yeknesaklığını gözünün önüne getiriyordu. Sonra, zihnini yormasına rağmen bir türlü bulamadığı o "başka şey", arzu ürpertileriyle, bir ümit halinde içinde yükseliyordu. Hayali bu noktada dağılıyordu. Renée kendini zorluyor, fakat aradığı kelime çökmekte olan gece karanlığında kaçıyor, arabaların aralıksız tekerlek gürültüsü arasında kayboluyordu. Arabanın yumuşak salıntısı da tereddüdünü artırıyor, isteğini açıkça ifade etmesine engel oluyordu. Bu bulanık manzaradan, yolun iki tarafında karaltıların uykuya yatırdığı bu ağaçlardan, bu tekerlek gürültülerinden, onu zevkli bir rehavetle dolduran bu yumuşak salıntıdan muazzam bir kışkırtıcılık yükseliyordu. Yarım kalmış hayaller, bir ad verilemeyen hazlar, bulanık temenniler, gökyüzünün solgunlaştığı saatte, orman dönüşü, bir kadının bezgin yüreğine sokulabilen ne kadar tatlı ve korkunç şey varsa hepsi, teninin üzerinden bin bir türlü hafif soluk halinde geçiyordu. Ellerini ayı postunun tüyleri içinde tutuyordu. Mor kadife devrik yakalı beyaz mantosu vücudunu çok ısıtıyordu. Daha rahat edebilmek için bir ayağını ileri uzattı, topuğu Maxime'in ılık bacağına değdi. Genç adam bu temasa aldırış bile etmedi. Bir sarsıntı, Renée'yi uyku ile uyanıklık arası halinden ayırdı. Başını kaldırdı, çok zarif bir tavırla yaslanmış oturan genç adama gri gözleriyle acayip acayip baktı.

O sırada araba ormandan çıktı. Impératrice Caddesi, uçları ufukta birleşen boyalı tahta parmaklıkların meydana getirdiği iki yeşil çizgi arasında, alacakaranlıkta dümdüz uzanıyordu. Süvarilere ayrılmış olan yan yolda, uzakta, bir beyaz at, külrengi karanlığı delen açık renk bir leke halinde gözüküyordu. Diğer tarafta, şose boyunca orada burada, gezintiye çıkıp geç kalmış insanlar, usul usul Paris'e doğru ilerleyen küme küme kara noktalar vardı. Ta tepede, arabaların kaynaşan, karmakarışık sürüsünün öte başında ise Zafer Takı yandan görünüyor, zifiri karanlık, geniş bir gök parçası üzerine bembeyaz yansıyordu.

Araba hızlanarak yokuş yukarı çıkarken, manzaranın İngilizvari biçimi pek hoşuna giden Maxime, caddenin iki yanında, çimenlikleri yan yollara kadar inen, acayip mimarili konakları seyrediyordu. Hayalleriyle meşgul Renée, ufuk hizasında, Etoile Meydanı'ndaki havagazı fenerlerinin birer birer yanışını seyrederek vakit geçiriyor, bu parlak ışıklar alacakaranlığı sarı noktalarla benekledikçe, gizli birtakım sesler işitir gibi oluyor, kış geceleri alev alev yanan Paris'in kendisi için donandığını, kendisine doya doya tatma hayalini kurduğu o meçhul zevki hazırladığını sanıyordu.

Araba Reine-Hortense Caddesi'ne girdi, Monceau Sokağı'nın sonunda, Malesherbes Bulvarı'ndan birkaç adım beride, bahçeli ve avlulu büyük bir konağın önünde durdu. Avluya açılan yaldızlı süslerle dolu, parmaklıklı iki demir kapının ikisinde de kavanoz biçimi, yine kapılar gibi yaldızlı bir çift fener vardı. İçlerinde iri alevlerle havagazı yanıyordu. İki demir parmaklığın arasında, kapıcının oturduğu zarif bir ev vardı ki uzaktan uzağa küçük bir Yunan mabedini andırıyordu.

Araba avluya gireceği sırada Maxime çevik bir hareketle yere atladı, Renée onun elini tuttu:

"Biliyorsun, yedi buçukta sofraya oturuyoruz. Gidip giyinmek için bir saat vaktin var. Bizi bekletme."

Sonra gülümseyerek ekledi:

"Mareuil'ler gelecek... Baban Louise'e çok nazik davranmanı istiyor."

Maxime omuz silkti. Somurtkan bir tavırla:

"Aman ne angarya!" diye söylendi. "Onunla evlenmeye itirazım yok, ama kur yapmak çok manasız şey... Ah! Renée, beni bu akşam Louise'den kurtarsan, ne iyi edeceksin biliyor musun?"

Her zamanki şakalarından birini yapacağı vakit Lassouche*'u taklit eder, yüzünü onun gibi buruşturur, onun gibi konuşurdu. Yine aynı gülünç tavrı takındı:

"Olur mu sevgili cicianneciğim?"

Renée bir arkadaş eli sıkar gibi onun elini sıktı. Sonra cüretli ve sinirli bir alaycılıkla, çabuk çabuk:

"Babanla evlenmeseymişim, galiba bana kur yapacakmışsın ha," dedi.

Genç adam bu fikri pek gülünç bulmuş olacak ki Malesherbes Bulvarı'nın köşesini dönerken hâlâ gülüyordu.

Araba demir parmaklıklı kapıdan girdi, konağın merdivenli ana kapısı önünde durdu. Basamakları geniş ve alçak olan bu merdiven, kenarı yaldızlı püsküllerle süslü, geniş bir camlı sundurmayla örtülüydü. Konak iki katlıydı. En alt katta, zeminle hemen hemen bir hizada, buzlu camlar geçirilmiş pencereleri gözüken kilerle mutfak kısımları vardı. Merdivenin üst başında, giriş kapısı öne doğru bir çıkıntı yapıyordu; bu kapının iki tarafında, duvarla yekpare, incecik sütunlar vardı; bu çıkıntı her katta yuvarlak kemerli bir camekân oluşturarak dama kadar yükseliyor, orada bir üçgenle bitiyordu. Kapının iki tarafında, her katın beş penceresi vardı; bu pencereler binanın cephesine intizamla dizilmiş, sade bir taş çerçeve içine alınmıştı. Beşikörtüsü dam** hemen hemen düz, kenarları geniş, dört köşe yapılmıştı.

Fakat binanın bahçe tarafı daha muhteşemdi. Şahane bir merdivenden çıkılarak, zemin katını baştan başa dolanan dar bir taraçaya geçiliyordu; bu taraçanın, Monceau Parkı parmaklıkları tarzında yapılmış olan tırabzanı, avludaki sundurmayla fenerler-

---

* Lassouche takma adıyla tanınan, 1828-1915 tarihlerinde yaşamış bir komedi oyuncusu. *–ed.*

** Beşikörtüsü dam: Dışarıya doğru ve birbirinin tersine iki akıntısı olan dam. *–ed.*

den daha yaldızlıydı. Taraçanın üstünde asıl konak binası yükseliyordu; her iki köşesinde, yarı yarıya binaya gömülü, kulemsi iki bölme vardı ki konağın iç kısmında iki yuvarlak oda meydana getiriyordu. Ortada, daha fazla gömük bir başka küçük kule, hafifçe çıkıntı yapıyordu. Yan bölmelere oranla yüksek ve dar pencereler, cephenin düz kısımlarında daha mesafeli ve âdeta kare idi; zemin katındakilerin taştan, üst kattakilerin yaldızlı dövme demirden korkulukları vardı. Bina, gözler önüne serilmiş, yığılmış, taşmış bir servetti. Konak oymalar altında kayboluyordu. Pencerelerin etrafında, kornişler boyunca, helezon biçimi, dallı çiçekli süsler vardı; balkonlar vardı ki çiçek sepetlerine benziyordu. Kalçaları kıvrık, memelerinin uçları ileri doğru fırlak, koca koca çıplak kadın heykelleri bu balkonlara destek görevi görüyordu. Sonra şuraya buraya fantezi armalar, salkımlar, güller yapıştırılmış, taştan ve mermerden ne süsler yapılabilirse hepsi yapılmıştı. Göz yukarı doğru yükseldikçe, konak daha fazla çiçekleniyordu. Damın etrafını bir korkuluk kuşatıyordu; bu korkuluğun üstüne aralıklarla taştan saksılar konmuştu, içlerinde taştan alevler tutuşuyordu. Orada, çatının görülmedik bir meyve ve yaprak kalabalığı ortasında açılan yuvarlak pencerelerinin arasında, bu acayip süslemelerin asıl büyük parçaları şaşaa saçıyordu; yan bölmelerin cephe bezeklerinin ortalarında elmalarla oynayan, demet demet sazlar arasında pozlar alan koskoca çıplak kadın heykelleri görünüyordu. Bu süslerle dolu, tepesinde bir de kurşundan, kenarları tırtıklı suyolları, iki yıldırımsavar ve bütün diğer kısımlar gibi oymalı, simetrik, koskoca iki baca bulunan dam, bu mimari yapının havai fişeğine benziyordu.

Sağda konağın cephesine yapıştırılmış geniş bir sera vardı, bir salonun camekânlı kapısı vasıtasıyla zemin katına açılıyordu. Monceau Parkı'ndan çalılarla örtülü bodur bir demir parmaklıkla ayrılan bahçenin oldukça dik bir eğimi vardı. Bahçe konağa göre fazla küçüktü, konağın merasim giysisi ile üzerine kurulup oturduğu yeşil bir tepecikten ibaret gibiydi, öyle dardı ki bir çimenlikle bir iki yeşil ağaç kümesi orayı doldurmaya yetiyordu. Henüz

yeni ve pek donuk renkli olan koca bina, parktan bakılınca, o tertemiz çimenliğin, cilalı yaprakları pırıldayan o ağaçların üstünde, arduvaz şapkasıyla, yaldızlı parmaklıklarıyla, sürü sürü oymalı süsleriyle, hantal, solgun benizli, zengin ve budala bir sonradan görmeyi andırıyordu. Bütün mimari üslupların karışıp da ortaya çıkardığı ne idüğü belirsiz bir dölü andıran bu debdebeli bina, yeni Louvre'un küçültülmüş bir örneği, III. Napolyon tarzının en karakteristik örneklerinden biriydi. Yaz akşamları, yandan vuran güneş beyaz cephe üzerindeki parmaklıkların yaldızını ışıldattığı zaman, parkta gezinenler durur, zemin katının pencerelerindeki kırmızı ipekli perdelere bakarlardı; büyük mağazaların camekânları gibi, içerdeki debdebeyi dışardakilerin gözleri önüne sermek için takılmış o geniş mi geniş, aydınlık mı aydınlık pencerelerden, göz alıcı bir zenginliğe işaret eden mobilya köşeleri, kumaş parçaları, tavan kısımları görür, park yollarının ortasında, hayranlık ve gıptayla, çakılıp kalırlardı.

Fakat o saatte ağaçlardan karaltılar dökülmekteydi, binanın cephesi uykuda idi. Diğer tarafta, avluda, maiyet uşağı, Renée'nin arabadan inmesine saygı ile yardım etmişti. Sağda, camlı bir hangarın içinde, kırmızı tuğladan zıhlar* çekili ahırların kararmış meşeden büyük kapıları açık duruyordu. Solda, bu binaya simetrik olsun diye yapılmış gibi, bitişik evin duvarına gömülü çok süslü bir duvar oyuğu vardı; bu oyukta, iki aşk perisinin ileri doğru uzanan kollarıyla tuttukları bir denizböceği kabuğundan durmadan su akıyordu. Genç kadın merdivenin alt başında bir an durdu, bir türlü inmeyen eteğini hafif hafif vurarak indirmeye uğraştı. Araba gürültüsüyle dolan avlu tekrar ıssızlaştı, akar suyun hiç dinmeyen ezgisinin bozduğu aristokratça sessizliğine gömüldü. Büyük sonbahar ziyafetlerinin ilki şerefine biraz sonra avizeleri yakılacak olan konağın kara cephesinde, yalnız alt kattaki pencereler parıl parıl yanıyor, avlunun bir dama tahtası gibi muntazam ve temiz taşlarına yangın alevi gibi keskin bir ışık serpiyordu.

---

* Zıh: Marangozluk işlerinde ince kenar pervazı. *-ed.*

Renée ana giriş kapısını itince, elinde gümüş bir ibrikle kilere inmekte olan, kocasının oda uşağıyla karşılaştı. Tepeden tırnağa siyahlar giymiş, iriyarı bir adam olan bu uşak, beyaz yüzü, bir İngiliz diplomatını andıran düzgün favorileri, bir hâkim gibi vakur ve ciddi tavrıyla pek gösterişliydi. Genç kadın:

"Baptiste, beyefendi geldi mi?" diye sordu.

Uşak, halkı selamlayan bir prensin bile gıpta edeceği şekilde baş keserek*:

"Evet madam, giyiniyor," diye cevap verdi.

Renée eldivenlerini çıkararak merdivenleri ağır ağır tırmandı. Giriş son derece debdebeli döşenmişti. İçeri girince insana hafif bir nefes darlığı geliyordu. Zemini örten, merdiven basamaklarından yukarı çıkan kalın halılar, kapılarla duvarları kaplayan kırmızı kadifeden geniş örtüler, havayı bir sessizlikle, ılık bir kilise kokusuyla ağırlaştırıyordu. Örtüler ta yukarılardan iniyordu; çok yüksek olan tavan, yaldızlı çubuklar üzerine oturtulmuş gül şeklinde kabarık süslerle bezenmişti. Beyaz mermerden çifte korkuluğun üstünde kırmızı kadife kaplı bir tırabzanı bulunan merdiven hafifçe kıvrıntılı iki kola ayrılıyor, bu iki kolun arasında, dipte, büyük salonun kapısı bulunuyordu. İlk sahanlıkta duvarı baştan başa kaplayan koskoca bir ayna vardı. Aşağıda, merdivenin alt başında, mermerden kaideler üzerinde, yarı bellerine kadar çıplak, tunçtan iki kadın heykeli beşizli büyük lambalar tutuyorlardı; bu lambaların keskin ışığı buzlu camdan fanuslarla hafifletilmişti. Her iki tarafta da nefis eski İtalyan çinisi vazolar içinde nadide çiçekler vardı.

Renée merdivenden çıkıyor, her basamakta aynadaki hayali biraz daha büyüyordu; en fazla alkışlanan aktrislere has bir şüphe ile, Renée de gerçekten söylendiği kadar güzel olup olmadığını düşünüyordu.

Pencereleri Monceau Parkı'na bakan birinci kattaki dairesine girince zili çalıp oda hizmetçisi Céleste'i çağırdı, akşam yemeği için kendisini giydirmesini söyledi. Bu iş tam bir saat on beş daki-

* Baş kesmek: Selam için baş eğmek. *–ed.*

ka sürdü. Son iğne de takıldıktan sonra, oda çok sıcak olduğu için, Renée bir pencere açtı, dirseklerini pervaza dayadı, düşüncelere daldı. Céleste arkasında sessizce dolaşıyor, tuvalet eşyasını birer birer yerlerine yerleştiriyordu.

Aşağıdaki parkta bir karanlık ummanı dalgalanmaktaydı. Sert sert esen rüzgârın sarstığı kapkara yüksek dallar, çakıllı bir kumsala vuran dalgaların geri çekilirken çıkardığı sesi andıran kuru yaprak hışırtılarıyla, ileri geri, geniş geniş sallanıyordu. Yalnız, La Reine-Hortense Caddesi'nden Malesherbes Bulvarı'na giden büyük yol üzerindeki sık ağaçlar arasında, zaman zaman iki göz gibi pırıldayan bir çift araba fenerinin sarı ışığı bir görünüp bir kayboluyor, bu kımıldanan karaltılar arasında bir çizgi gibi geçip gidiyordu.

Renée, sonbaharın bu hüznü karşısında, bütün kederlerinin yüreğini tekrar doldurduğunu hissetti. Babasının evinde, Saint-Louis adasındaki o ıssız konakta geçen çocukluğu gözünün önüne geldi; Béraud du Châtel ailesi iki asırdan beri bu konakta, yüksek yargı memurlarına has ciddi ve kasvetli bir ömür geçirmişti. Sonra durup dururken oluveren evlenme işini, onunla evlenmek için kendi kendisini satan, asıl adı olan Rougon yerine aldığı Saccard adı, iki sert hecesiyle, ilk zamanlar kulaklarında altın toplayan bir çift krupiye gelberisi* gibi şiddetle öten o dul erkeği düşündü. Saccard onu almış, aşırılıklarla dolu bu hayata fırlatmıştı; zavallı başçağızı bu hayatın içinde dengesini her gün biraz daha fazla kaybediyordu. Derken Renée, çocukça bir zevkle, küçük kız kardeşi Christine'le eskiden oynadıkları eğlenceli raket oyunlarını düşünmeye koyuldu. Günün birinde, on seneden beri gördüğü zevk rüyasından, kocasının büyük vurgunculuklarından biri yüzünden kirlenmiş bir halde, çılgın gibi uyanacak, Saccard'ın kendisi de o vurgunun içinde boğulacaktı. Bunu bir an içine doğup hızla kaybolan bir his gibi duydu. Ağaçlar daha yüksek sesle inliyordu. Başına gelecek utancı ve cezaları düşündükçe tedirgin olan Renée, varlığının derinliğinde uyuklayan eski ve dürüst bir-

* Gelberi: Bir şeyi toplayıp çekmek için kullanılan uzun saplı demir alet. *–ed.*

juvazinin içgüdülerine bıraktı kendini; karanlık geceye bakarak, artık uslanmayı, üstüne başına eskisi kadar masraf etmemeyi, öğrencilerin çınarların altında usul usul dönerek "*Bir daha ormana gitmeyeceğiz*" diye şarkı söyledikleri yatılı okuldaki mutlu günlerinde olduğu gibi kendisini eğlendirecek zararsız bir oyun arayıp bulmayı aklına koydu.

Aşağı inmiş olan Céleste o sırada tekrar odaya girdi, hanımının kulağına yavaşça:

"Madam, beyefendi aşağıya inmenizi rica ediyor," dedi. "Misafirlerin birçoğu geldi, salondalar."

Renée ürperdi. Omuzlarını buz gibi donduran soğuk havayı hissetmemişti. Aynasının önünden geçerken durdu. Mekanik bir hareketle oradaki hayaline baktı. Elinde olmadan gülümsedi, aşağı indi.

Gerçekten de misafirlerin hemen hepsi gelmişlerdi. Renée'nin kız kardeşi Christine de aşağıdaydı, beyaz muslinden gayet sade bir elbise giymiş, yirmi yaşında bir genç kızdı; siyah saten giysili, pek sevimli, altmış yaşında, ufacık tefecik bir ihtiyar olan, noter Aubertot'nun dul karısı ve Renée'nin halası Elisabeth ile rengi solmuş elbisesinin daha da silik gösterdiği, yumuşak balmumu suratlı, yapmacık tavırlı, zayıf, yaşı belirsiz bir kadın olan, kocasının kız kardeşi Sidonie Rougon da orada idiler; sonra baba kız Mareuil'ler vardı, karısının mateminden henüz çıkmış olan Mösyö de Mareuil, oda uşağı Baptiste'e çok benzeyen, kof, ciddi, iriyarı, yakışıklı bir erkekti, herkesin zavallı Louise diye andığı kızı çelimsiz, hafif kambur, on yedi yaşında bir kızcağızdı, kırmızı benekli beyaz elbisesi ile marazlı ve zayıf bir hali vardı; sonra göğüsleri bol nişanlı, ciddi tavırlı birçok insan, soluk benizli, sessiz, resmî şahsiyetler; biraz daha ötede, sefih edalı, yeleklerinin önü gayet açık gençlerden oluşan bir başka grup vardı, içlerinde birbirinden hiç ayrılmayan, sarılar giymiş genç Markiz d'Espanet ile morlar giymiş sarışın Madam Haffner'in göze çarptığı, son derece şık beş altı kadının etrafını almışlardı. Renée'nin, selamına karşılık vermediği atlı Mösyö de Mussy de, yakında kendisine yol veri-

leceğini hisseden bir âşığa mahsus endişeli haliyle orada idi. Sonra, halının üstüne yayılmış uzun eteklerin ortasında, Saccard'ın kendileriyle ertesi gün bir iş bitireceği Mignon ve Charrier isimli, zengin olmuş inşaat müteahhidi iki yapı kalfası, elleri arkalarında, siyah frakları içinde kasılarak, iri kunduralarıyla hantal hantal dolaşıyorlardı.

Aristide Saccard kapının yanında ayakta duruyor, ciddi adamlar grubunun karşısında, hımhım sesiyle ve güneyli belagatiyle çene yarıştırıyor, bir yandan da gelenleri selamlayacak vakit buluyordu. Ellerini sıkıyor, iltifatlı sözler söylüyor, ufak tefek vücudu, hilekâr yüzüyle kukla gibi eğiliyordu; cılız, kurnaz, kara kuru görüntüsünün en fazla göze çarpan tarafı, yakasındaki gayet enli Légion d'Honneur* nişanı şeridiydi.

Renée içeri girince, etraftan beğeni dolu bir mırıltı yükseldi. Gerçekten ilahi bir güzelliği vardı. Arkası bir yığın volanla süslü, tülden bir etekliğin üstüne, pahada ağır bir İngiliz dantelasıyla çevrilmiş, iri menekşe demetleriyle tutturulup yukarı doğru kaldırılmış tatlı yeşil satenden bir tunik giymişti; etekliğin önünü tek bir volan süslüyordu, sarmaşık dallarıyla birbirine eklenmiş menekşe demetleri kıvrımlı ince bir muslin parçayı etekliğin önüne tutturuyordu. Şahane bir ihtişam ve biraz fazla yüklü bir debdebe manzarası taşıyan bu etekliklerin üstünde, başın ve göğsün zarafeti enfesti. Memelerin ucuna kadar dekolte, kolları açık, omuz başları menekşe demetleriyle süslü olan genç kadın, kutsal meşelerden sıyrılıp çıkan orman perileri gibi, tül ve saten kılıfından çırılçıplak çıkar gibiydi; beyaz gerdanı, kıvrak vücudu bu yarı serbestlikten o kadar memnundu ki, gözler, kendi tenine delice âşık bir kadının suya girerken üstündeki her şeyi sıyırması gibi, bu korsajın** ve eteklerin de yavaş yavaş aşağıya doğru süzüldüğünü görmeyi bekliyordu. Kabarık baş tuvaleti, miğfer şeklinde yukarı doğru toplanmış, aralarına menekşelerden yapılmış bir fiyonk ile

---

* Légion d'Honneur: Fransa devlet nişanı. Fransa'ya yararlı hizmetlerde bulunan asker ve sivillere verilir. *–ed.*

** Korsaj: Kadın giysilerinin belden yukarı kısmı. *–ed.*

tutturulan sarmaşık dalı geçirilmiş ince sarı saçları, altın telleri andıran incecik tüylerin hafifçe gölgelendirdiği ensesini açıkta bırakarak çıplaklığını daha artırır gibi oluyordu. Boynunda son derece temiz, salkımlı bir akarsu gerdanlık, alnında elmas taneleriyle süslü, gümüş tellerden yapılma bir sorguç vardı. Bu muhteşem giysisi içinde, omuzları sıcak aydınlıklarla harelenerek, kapının eşiğinde birkaç saniye böylece ayakta durdu. Hızlı hızlı indiği için biraz nefes nefeseydi. Monceau Parkı'nın karanlığından gölgelerle dolan gözlerini, birdenbire içine daldığı bu ışık seli karşısında kırpıştırıyor, miyoplara bir tereddüt hali veren bu kırpıştırma ona güzellik bahşediyordu.

Ufak tefek Markiz, Renée'yi görünce telaşla kalktı, koştu, genç kadının ellerini yakaladı. Onu tepeden tırnağa süzüyor, tatlı bir sesle:

"Ah güzelim, güzelim..." diyordu.

O sırada büyük bir kaynaşma oldu, bütün davetliler cemiyet içinde Renée diye çağırılan güzel Madam Saccard'ı selamlamaya geldiler. Genç kadın hemen hemen bütün erkeklerin ellerini sıktı. Sonra Christine'i kucakladı, Monceau Parkı'ndaki konağa hiçbir zaman gelmeyen babasının hatırını sordu. Hem konuşuyor, hem ayakta, gülümseyerek, halka olup akarsu gerdanlığı ile sorgucunu merakla seyre dalmış kadınların karşısında kolları gevşek gevşek yanına sarkmış, başıyla hâlâ etrafı selamlıyordu.

Sarışın Madam Haffner dayanamadı, yaklaştı, mücevherlere uzun uzun baktı, kıskançlığını belli eden bir sesle:

"Bunlar şu meşhur gerdanlıkla sorguç değil mi?" diye sordu.

Renée başıyla onayladı. Bunun üzerine, kadınların hepsinde bir övgüdür başladı; mücevherler enfes, ilahi şeylerdi. Sonra Saccard'ın karısına bu mücevherleri satın aldığı Laure d'Aurigny'nin müzayedesinden haset dolu bir hayranlıkla bahse koyuldular; bu fahişelerin en güzel şeyleri kapmalarından şikâyet ettiler, yakında namuslu kadınlar alacak elmas bulamayacaktı. Şikâyetlerin arasında, bütün Paris'in meşhur bir fahişenin üzerinde gördüğü bu mücevherlerden birini kendi tenlerinde hisset-

me arzusu sezilliyordu; kendi üzerlerinde taşırlarsa, bu mücevherler, kibar hanımefendi hülyalarının takılıp kaldığı halvet kepazeliklerini kulaklarına fısıldayacaktı belki de. Laure d'Aurigny'nin giysilerinin ateş pahası olduğunu biliyorlardı, enfes bir kaşmir şalı ile son derece güzel dantelaları bulunduğundan bahsettiler. Sorguç on beş bin franga, akarsu gerdanlık elli bin franga mal olmuştu. Madam d'Espanet bu rakamları işittikçe heyecanlanıyordu. Saccard'ı çağırdı:

"Gelsenize, sizi tebrik edelim! İşte huzurlarınızda iyi bir koca!" diye haykırdı.

Aristide Saccard yaklaştı, eğildi, alçakgönüllü bir tavır takındı. Fakat buruşturduğu yüzünde çok büyük bir memnunluk okunuyordu. Aynı zamanda gözünün ucu ile o iki müteahhide, birkaç adım ötede dikilip duran, on beş bin frank, elli bin frank gibi rakamları gözle görülür bir saygıyla dinleyen zenginlemiş iki yapı kalfasına bakıyordu.

O sırada Maxime, endamını çok zarif şekilde kavrayan siyah frakıyla içeri girmişti; teklifsizce babasının omzuna yaslandı, yapı kalfalarını göz işaretiyle göstererek, bir arkadaşıyla konuşur gibi alçak sesle onunla konuştu. Saccard, alkışlanan bir aktörün tebessümüyle, hafifçe gülümsedi.

Birkaç davetli daha geldi. Salonda en az otuz kişi vardı. Sohbetler tekrar başladı; susma anlarında, duvarların öte tarafından, gümüş takımlarla tabak çanakların hafif gürültüleri işitiliyordu. Nihayet Baptiste kapının iki kanadını birden açtı, görkemli bir eda ile o törensel cümleyi söyledi:

"Madam, yemek hazır."

Bunun üzerine ağır ağır yürüyüş başladı. Saccard kolunu ufak tefek Markiz'e verdi; Renée, karşısında herkesin büyük bir tevazu ile yerlere kadar eğildiği ihtiyar bir zatın, Senato üyesi Baron Gouraud'nun koluna girdi; Maxime ise kolunu Louise Mareuil'e vermek zorunda kaldı. Arkadan öteki davetliler alay halinde geliyor, en geriden de o iki müteahhit kollarını sallayarak ilerliyordu.

Yemek salonu dört köşe, geniş bir yerdi; karartılmış cilalı armut ağacından, yaldızlı ince zırhlarla süslü kaplamaları adam boyu idi. Duvarları kaplayan dört büyük pano, üzerlerine natürmort resimler yapılacak şekilde hazırlanmış, fakat boş kalmıştı; konağın sahibi, sırf sanat hatırı için masrafa girmekten kaçınmış olacaktı. Bu panolara sadece koyu yeşil kadifeler kaplanmıştı. Aynı kumaştan olan döşeme yüzleri, pencere ve kapı perdeleri, salona, ışığın bütün ihtişamını sofra üzerine toplayacak şekilde hesaplanmış, ölçülü ve ciddi bir mahiyet veriyordu.

Gerçekten de o anda, ayak seslerini boğan koyu renkli geniş Acem halısının ortasında, avizenin çiğ ışığı altında, siyah arkalıkları yaldızlı sandalyelerin koyu renkli bir hatla kuşattığı sofra, bir mihrap gibi, mumlarla aydınlatılmış bir cenaze odası gibiydi; sofra örtüsünün göz alıcı beyazlığı üzerinde, kristallerle gümüş takımlar parıl parıl yanıyordu. Sandalyelerin oymalı arkalıklarından ötede, hafif bir loşluk içinde, duvarlardaki kaplamalar, alçak ve uzun bir büfe, yerlere kadar inen kadife kumaş kenarları şöyle böyle seçiliyordu. Gözler, çaresiz, tekrar sofraya dönüyor, bu parıl parıl aydınlıklarla doluyordu. Sofranın ortasında, oymaları ışıldayan, mat gümüşten, enfes bir masa süsü vardı; peri kızlarını kaçıran bir orman tanrıları grubu idi bu, grubun üstündeki geniş külahtan kocaman bir doğal çiçek demeti çıkarak salkım salkım sofranın üzerine dökülüyordu. Sofranın iki başındaki vazolarda da çiçek demetleri vardı. Ortadaki grubun iki tarafına iki tane kollu şamdan konmuştu; bunlar, bir kolunda baygın bir kadın taşıyarak, öteki elinde on kollu bir şamdan tutarak koşan birer satir* tasviri idi; bu şamdanların ışığı ortadaki avizenin aydınlığını çoğaltıyordu. Bu büyük parçaların arasında, simetrik olarak yerleştirilmiş irili ufaklı mangalcıkların üstünde ilk yemek duruyor, bunların etrafında deniz kabuğu biçimindeki tabakların içinde soğuk mezeler, aralarda da porselen sepetler, kristal vazolar, düz tabaklarda ve ayaklı yemişliklerde sofraya önceden konmuş

* Satir: Antik Yunan mitolojisinde Dionysos'un yanında dolaşan at kulaklı, at kuyruklu, at ayaklı yarı insanlar. *–ed.*

meyveler ve tatlılar görülüyordu. Tabak dizisi boyunca sıralanmış sürü sürü bardaklar, su ve şarap sürahileri, küçük tuzluklar, hepsi kristalden olan bütün bu sofra takımları muslin gibi ince ve hafif, oymasızdı; o kadar şeffaf şeylerdi ki hiç gölge yapmıyorlardı. Orta süsü ile öteki büyük parçalar birer ateş pınarına benziyordu; mangalcıkların parlak göbekleri içinde alevler dolaşıyordu; çatallar, kaşıklar, sedef saplı bıçaklar alevden birer çizgi halinde idi; bardaklarda gökkuşakları tutuşuyordu; bu kıvılcım yağmuru ortasında, bu alevli yığının içinde şarap sürahileri, ak ateş halindeki sofra örtüsü üzerinde kırmızı birer leke gibi duruyordu.

Kollarındaki kadınlara gülümseyen davetliler yemek salonuna girince, yüzlerinde saygılı bir hayranlık ifadesi belirdi. Çiçekler ılık havaya bir tazelik veriyordu. Güllerin kokularıyla karışık hafif bir yemek kokusu vardı. Karideslerin kekremsi kokularıyla limonların ekşi kokusu öteki kokuları bastırıyordu.

Herkes mönü kartının arkasında yazılı kendi adını bulunca bir sandalye gürültüsü, bolca ipekli etek hışırtısı oldu. Yıldız yıldız elmaslarla süslü çıplak omuzlar, donuk renklerini daha da belli eden siyah fraklarla yan yana, sütbeyaz renklerini masanın pırıltılı beyazlığına ekliediler. Henüz yalnızca kaşıkların boğuk şıkırtılarıyla bölünen bir yarı sessizlik içinde, yan yana oturanlar arasındaki hafif gülümsemelerin ortasında, servis başladı. Baptiste o vakarlı diplomat tavırlarıyla sofracıbaşı vazifesini görüyordu; emri altında iki uşaktan başka, yalnız büyük ziyafetlerde tuttuğu dört de yamak vardı. Masadan kaldırıp salonun öbür ucundaki bir servis masası üstünde böldüğü her yemeği, uşaklardan üçü, ellerinde geniş bir tabakla, sofranın etrafını dolaşarak, hafif sesle yemeğin adını söyleyerek dağıtıyorlardı. Öteki uşaklar şarap dolduruyor, ekmeğe, sürahilere bakıyordu. Mezelerle ilk yemekler böylece ağır ağır dolaştırıldı, kadınların fıkırtılı gülüşleri daha üst perdeye ulaşmadan silinip süpürüldü.

Misafirler çok kalabalık olduğu için sohbet kolayca masaya yayılamadı. Lakin ikinci serviste, kızartmalarla salatalar, çerezlerin ve ilk yemeğin yerini alıp da Léoville ve Château Lafite şarapları-

nın yerine Pomard gibi, Chambertin gibi sert Burgonya şarapları gelince sesler arttı, kahkahalar ince kristal takımları çınlatmaya başladı. Renée sofranın ortasında oturuyordu, sağında Baron Gouraud, solunda o tarihte belediye meclisi üyesi, Bağcılık Bankası direktörü, Fas Limanları Genel İşletmesi yönetim kurulu üyesi olan eski mum imalatçısı Mösyö Toutin-Laroche vardı. Saccard, Madam d'Espanet ile Madam Haffner'in arasında oturuyor, tam karşısında bulunan bu pek nüfuzlu sıska adama dalkavukça bir sesle kâh "aziz meslektaşım", kâh "büyük idarecimiz" diye hitap ediyordu. Sonra politikacılar geliyordu. Senenin sekiz ayını Paris'te geçiren Mösyö Hupel de la Noue isimli bir vali vardı; üç milletvekili vardı, Mösyö Haffner iri Alsaslı yüzüyle bunların arasında idi; sonra sevimli bir genç olan bakan kâtibi Mösyö de Saffré vardı; yollar dairesi şefi Mösyö Michelin ve daha başka yüksek memurlar vardı. Ezeli ve ebedi milletvekili adayı Mösyö de Mareuil, Vali'nin karşısında kurulmuş oturuyor, ona göz süzüyordu. Mösyö d'Espanet'ye gelince, o hiçbir zaman karısıyla birlikte cemiyet içine çıkmazdı. Aileye mensup kadınlara, bu zatların en ileri gelenleri arasında yer ayrılmıştı. Saccard'ın kız kardeşi Sidonie galebe çalması gereken önemli bir mevkide oturur gibiydi; sağında Mösyö Charrier, solunda Mösyö Mignon vardı. Tombulca bir esmer güzeli olan, yol dairesi şefinin karısı Madam Michelin, Mösyö de Saffré'nin yanında oturuyor, onunla alçak sesle, telaşlı telaşlı konuşuyordu. Sonra sofranın iki başında gençler, Danıştay'da yeni göreve başlayanlar, nüfuzlu babaların oğulları, henüz ağzı süt kokan milyonerler, Renée'ye melül melül bakan Mösyö de Mussy, sağındaki Louise de Mareuil'e gönlünü kaptırmış gibi görünen Maxime oturuyorlardı. Yavaş yavaş yüksek perdeden gülmeye başlamışlardı. İlk neşeli kahkahalar o taraftan yükseldi.

O sırada Mösyö Hupel de la Noue nazik bir tavırla sordu:

"Bu akşam Ekselanslarını görme zevkini tadacak mıyız?"

Saccard can sıkıntısını gizleyen azametli bir tavırla cevap verdi:

"Zannetmiyorum. Kardeşim çok meşgul! Özürlerini iletmek için kâtibi Mösyö.de Saffré'yi göndermiş."

Madam Michelin'in gözüne kestirdiği besbelli olan genç kâtip, kendi isminin söylendiğini işitince başını kaldırdı. Kendisine hitap edildi zannıyla rasgele cevap verdi:

"Evet, evet, saat dokuzda mühürdarın yanında galiba bir bakanlar toplantısı var."

Bu arada konuşması yarıda kalan Mösyö Toutin-Laroche, sanki belediye meclisi sessizlik içinde dikkatle bir hitabesini dinliyormuş gibi, ciddiyetle sözüne devam etti:

"Alınan sonuçlar mükemmel. Belediyenin bu borçlanması devrin en başarılı mali işlemlerinden biri olacaktır. Ah, evet baylar..."

Fakat sofranın üst başından birdenbire yükselen kahkahalar sözünü bir kere daha kesti. Bu neşe sağanağı arasında, bir hikâyenin sonunu anlatmakla meşgul Maxime'in sesi işitiliyordu: "Durun canım, daha bitirmedim. Biçare amazonu bir yol bekçisi yerden kaldırmış. Rivayete göre, sonradan kendisiyle evlenmesi için bekçiye parlak bir terbiye verdirmiş. Dizkapağının yukarısında kara bir işaret varmış. Kocasından başka hiçbir erkeğin bu işareti görmüş olmakla övünmesini istemiyormuş." Kahkahalar daha çoğaldı. Louise, erkeklerden daha yüksek sesle, pervasızca gülüyordu. Bu kahkahalar arasında, âdeta sağır gibi duran bir uşak, vakarlı, solgun yüzünü sofrada oturanların arasına doğru uzatıyor, alçak sesle yemeğin adını söyleyerek yaban ördeği yahnisi dağıtıyordu.

Aristide Saccard, Mösyö Toutin-Laroche'un sözlerine kulak verilmemesine öfkelendi. Kendisini dinlediğini göstermek için:

"Belediyenin borçlanması diyordunuz..." diye söze başladı.

Fakat Mösyö Toutin-Laroche lafın ucunu kaçıracak adamlardan değildi. Kahkahalar dinince devam etti:

"Ah, evet baylar. Dün, icraatı nice alçakça hücumlara maruz kalan bizler için büyük bir teselli oldu. Belediye meclisi şehri mahva sürüklemekle itham ediliyor, halbuki görüyorsunuz, belediye borçlanma yoluna gider gitmez herkes parasını bize getiriyor, hatta bağıranlar bile."

Saccard:

"Siz mucizeler yarattınız," dedi. "Paris, dünyanın başkenti oldu."

Mösyö Hupel de la Noue da lafa karıştı:

"Evet, gerçekten harikulade. Düşünün, ben eski bir Parisli olduğum halde, Paris'imi tanıyamıyorum. Dün belediyeden Luxembourg'a giderken yolumu şaşırdım. Harikulade, harikulade!"

Bir sessizlik oldu. Ciddi adamların hepsi şimdi dinliyordu. Mösyö Toutin-Laroche devam etti:

"Paris'in içinde yapılan bu değişiklikler bu devre şeref verecektir. Halk nankördür, oysa imparatorun ayaklarını öpmeli. Bu sabah, belediyenin borçlanma yoluna gitmesinin büyük başarısından bahsedilirken, mecliste şunu söyledim: 'Baylar, bu muhalefet yaygaracılarını bırakalım, söylesinler. Paris'i altüst etmek, onu bereketlendirmek demektir.'"

Saccard bu sözün inceliğindeki zevki daha iyi çıkartmak ister gibi gözlerini kapadı, gülümsedi. Madam d'Espanet'nin arkasından doğru eğildi, Mösyö Hupel de la Noue'ya kısık sesle fakat işitilebilecek gibi:

"Çok zarif nüktesi var," dedi.

Paris'teki inşaattan bahsedilmeye başlanalı, Mösyö Charrier lafa karışmak ister gibi başını uzatıyordu. Ortağı Mignon, kendisini hayli sıkan Madam Sidonie ile meşguldü. Saccard yemeğin başından beri göz ucu ile müteahhitleri kolluyordu.

"Hükümet büyük fedakârlıklara mazhar oldu," dedi. "Herkes büyük esere ortak olmak istedi. Eğer büyük kumpanyalar yardıma gelmeseydi, belediye bu işi ne bu kadar çabuk, ne bu kadar iyi yapabilirdi."

Döndü ve açıktan açığa pohpohlayıcı bir ifade ile:

"Mösyö Mignon'la Mösyö Charrier'ye sormalı," dedi. "Bu zahmette onların da payı var, şerefi de paylaşacaklar."

Sonradan görme yapı kalfaları damdan düşercesine söylenen bu sözün karşısında yılıştılar. Madam Sidonie'nin tam o sırada kırıta kırıta, "Aman efendim, iltifat ediyorsunuz; olmaz, pembe

renk fazla genç işidir, yaşıma uymaz..." diye bir şeyler anlatmakla meşgul olduğu Mignon, kadının lafını yanda kesip Saccard'a cevap verdi:

"Teveccühünüze teşekkür ederiz, biz işimizi yaptık."

Fakat Charrier biraz daha yontulmuştu. Kadehindeki Pomard şarabını bitirdi, lafa benzer bir şey söylemeyi başardı:

"Paris inşaatları işçiyi yaşattı."

Mösyö Toutin-Laroche:

"Mali ve sınai işlere mükemmel bir hız verdiğini de ekleyin," dedi.

Zevk sahibi olmakla övünen Mösyö Hupel de la Noue:

"İşin sanat tarafını da unutmayın. Yeni açılan yollar pek muhteşem," dedi.

Mösyö de Mareuil bir şey söylemiş olmak için:

"Evet, evet," dedi. "Güzel bir başarı."

Ancak önemli laflar etme fırsatı çıktığında ağzını açan milletvekili Mösyö Haffner, ciddi bir tavırla:

"Masrafa gelince," dedi, "onu da bizim çocuklar öder, bundan daha hakça bir şey de olmaz."

Bunu söylerken, güzel Madam Michelin'in bir süredir kendisine somurtur gibi göründüğü Mösyö de Saffré'ye baktı. Genç kâtip, konuşulan şeyden haberi olduğunu anlatmak için, aynı sözü tekrarladı:

"Doğrudur, bundan daha hakça bir şey olmaz."

Sofranın orta kısmını oluşturan ciddi adamlar grubunda herkes kendi payına bir şey söylemişti. Daire şefi Mösyö Michelin başını sallayarak gülümsüyordu; her sohbete bu şekilde katılmak âdeti idi; selam vermeye, cevap vermeye, tasvip etmeye, teşekkür etmeye, veda etmeye mahsus tebessümleri vardı; bütün bu tebessümler koleksiyonu onu âdeta konuşma zahmetinden kurtarıyor, Mösyö Michelin bu usulü herhalde daha terbiyeli, işinde yükselmesi bakımından da daha elverişli buluyordu.

Konuşmayan birisi daha vardı ki o da Baron Gouraud idi. İri gözkapakları örtülü bir öküz gibi ağır ağır yemeğini çiğniyordu.

O ana kadar tabağının seyrine dalmış görünüyordu. Renée onunla ilgileniyor, teşekkür yerine, memnunluk ifade eden, homurtuya benzer cevaplar alıyordu. Onun için, Baron Gouraud'nun başını kaldırıp da yağlı dudaklarını sildikten sonra:

"Ben emlak sahibiyim, bir daireyi onarıp süslediğim zaman kirayı artırırım," dediğini işitince herkes şaşırdı.

Mösyö Haffner'in "Masrafı bizim çocuklar öder," sözü senatörü uyandırmayı başarmıştı. Herkes hafifçe el çırptı, Mösyö de Saffré:

"Aman ne güzel, ne güzel!" diye haykırdı. "Yarın bu sözü gazetelere göndereyim."

Baronun nüktesinin sebep olduğu gülümsemelerle hayranlık nidaları arasında, Mösyö Mignon kanaatini kesin olarak belirtmek ister gibi:

"Çok haklısınız baylar," dedi. "İyi bir zamanda yaşıyoruz. Adamakıllı servet yapan nice kimseler tanıyorum. Ya, insan para kazanırsa her şey göze güzel görünür."

Bu son sözler ciddi adamları buz gibi dondurdu. Konuşma âdeta bıçakla kesildi, herkes yanındakine bakmaktan çekinir oldu. Yapı kalfasının söylediği söz, bu zatların başına, ayının attığı taş gibi şiddetle inmişti. O sırada tatlı tatlı Saccard'a bakmakta olan Michelin, müteahhidin sözünü bir an için ev sahibine yakıştırır gibi görünmüş olmaktan pek korkarak, gülümsemekten vazgeçti. Saccard, Madam Sidonie'ye bir göz attı, o da Mignon'a tekrar musallat oldu: "Demek pembeyi seviyorsunuz, öyle mi efendim?" Sonra Saccard, Madam d'Espanet'ye uzun uzun iltifat etti; hilekâr kara suratı, kıkır kıkır gülerek arkaya doğru devrilen genç kadının sütbeyaz omuzlarına neredeyse değiyordu.

Yemeğin sonuna gelmişlerdi. Uşaklar masanın etrafında daha hızlı dönüyordu. Sofraya daha başka meyveler ve şekerlemeler getirildiği sırada bir duraklama oldu. Masanın, Maxime'in bulunduğu tarafında, kahkahalar daha tiz yükseliyordu. Louise'in incecik sesi: "Sizi temin ederim ki Sylvia, Dindonnette rolünde mavi satenden bir elbise giymişti," diyor, bir başka çocuk sesi: "Evet

ama elbisenin beyaz dantelden süsleri vardı," diye ekliyordu. Hava ısınıyordu. Daha pembeleşen yüzler, için için bir memnunlukla gevşemiş gibiydi. İki uşak sofranın etrafında dolaşarak kadehlere Alicante şarabı ile Tokaj şarabı doldurdu.

Yemeğin başından beri Renée dalgın gibi duruyordu. Ev hanımı vazifelerini mekanik bir tebessümle yerine getiriyordu. Maxime'le Louise'in yan yana, candan iki arkadaş gibi şakalaştıkları masanın öte başından gelen her kahkahada o tarafa ateşli bir bakış fırlatıyordu. Canı sıkılıyordu. Ciddi adamlar kafasını şişiriyorlardı. Madam d'Espanet ile Madam Haffner de melül melül ona bakıyorlardı.

O sırada, Saccard birdenbire Mösyö Hupel de la Noue'ya hitap etti:

"Ya önümüzdeki seçimler nasıl olacak dersiniz?"

Beriki gülümseyerek cevap verdi:

"Mükemmel. Yalnız, benim bölgem için henüz belirli bir aday yok. Bakanlık tereddüt ediyormuş galiba."

Bu konuyu ele aldığı için Saccard'a bir bakışla teşekkür eden Mösyö de Mareuil, diken üstünde oturur gibiydi. Hafifçe kızardı, şaşkın şaşkın selamlar verdi. O sırada Vali ona dönerek devam etti:

"Vilayette bana sizden çok bahsettiler efendim. Oradaki büyük araziniz size birçok dost kazandırmış, imparatora ne kadar bağlı olduğunuz da biliniyor. Kazanma ihtimaliniz pek yüksek."

Tam o esnada, Maxime masanın öte başından seslendi:

"Baba, küçük Sylvia 1849'da Marsilya'da sigara satmıyor muydu?"

Aristide Saccard duymazlıktan gelince, genç adam alçak sesle devam etti:

"Babam Sylvia'yı yakından tanımıştır."

Kıs kıs gülüşenler oldu. Bu arada Mösyö de Mareuil hâlâ selam verip dururken, Mösyö Haffner bir hikmet savurur gibi:

"Menfaate bağlı bu demokrasi devrinde, imparatora bağlılık biricik meziyet, biricik vatanseverliktir. Kim ki imparatoru sevi-

yorsa, Fransa'yı seviyor demektir. Mösyö Mareuil'ü meslektaşımız görmek bizi samimi olarak sevindirecektir."

Mösyö Toutin-Laroche da:

"Mösyö kazanacaktır," dedi. "Büyük servetler tahtın etrafında toplanmalıdır."

Renée dayanamadı. Karşısında oturan Markiz elini ağzına götürmüş, esniyordu. Tam Saccard söze başlayacağı sırada, karısı şirin bir tebessümle:

"Allah rızası için bize biraz acıyın, şu kötü politika bahsinizi burada bırakın," dedi.

Bunun üzerine Mösyö Hupel de la Noue bir vali nezaketiyle müdahale etti, kadınların haklı olduklarını söyledi. Sonra kendi vilayet merkezinde geçen kepazece bir hadiseyi hikâye etti. Markiz, Madam Haffner ve öteki kadınlar bazı ayrıntılara çok güldüler. Vali, üstü kapalı kelimelerle, imalarla, ses perdesinde değişikliklerle çok cazip bir şekilde konuşuyor, bu tarz, en masum tabirlere bile pek açık saçık bir mana veriyordu. Sonra Düşes'in ilk salısından, bir gün önce oynanan gülünç bir oyundan, bir şairin ölümünden ve sonbahar at yarışlarının sonuçlarından bahsedildi. Bazen sevimliliği tutan Mösyö Toutin-Laroche kadınları güle benzetti, seçimde kazanma ümidiyle şaşkına dönmüş olan Mösyö de Mareuil ise şapkaların yeni şekillerine dair derin manalı kelimeler buldu. Renée hâlâ dalgındı.

Sofrada artık yemek yiyen yoktu. Masanın üstünde bir samyeli esmiş, kadehlerin parlaklığını donuklaştırmış, ekmekleri ufalamış, tabaklardaki meyve kabuklarını karartmış, servisin güzel düzenini bozmuş gibiydi. İşlemeli büyük gümüş külahlardaki çiçekler soluyordu. Sofra halkı orada, tatlı faslından artakalanların karşısında gevşemiş oturuyor, yerinden kalkacak takat bile bulamıyordu. Hepsi kollarının birini masaya dayamış, yarı eğilmiş, boş bakışlarla bakıyor, ağır ağır sarhoş olan cemiyet adamlarına has o ölçülü ve terbiyeli sarhoşluğun belli belirsiz gevşekliğine gömülüyordu. Gülüşmeler bitmişti, tek tük konuşuluyordu. Çok içilmiş, çok yenmiş, göğsü nişanlı adamlar grubu

bu yüzden daha da ciddileşmişti. Kadınlar, salonun ağırlaşan havası içinde, alınlarının ve enselerinin nemlendiğini hissediyordu. Başları hafifçe dönüyormuş gibi, benizleri biraz solgun, ciddi bir tavırla oturuyor, salona geçilmesini bekliyorlardı. Madam d'Espanet'nin yüzü pespembe idi, Madam Haffner'in omuzları ise balmumu beyazlığı almıştı. Mösyö Hupel de la Noue bir bıçağın sapını incelemekle meşguldü; Mösyö Toutin-Laroche, Mösyö Haffner'e hâlâ bölük pörçük cümleler söylüyor, o da bu cümleleri başını sallayarak dinliyordu; Mösyö de Mareuil, Mösyö Michelin'e bakarak hülyaya dalıyor, o da kurnaz bir tebessümle gülüyordu. Güzel Madam Michelin'e gelince, o çoktan beri artık konuşmuyordu, yüzü kıpkırmızı idi, bir elini aşağıya sarkıtmıştı; Mösyö de Saffré bu eli herhalde avucunda tutuyordu, çünkü cebir problemi çözen bir kimse gibi yüzünü buruşturup kaşlarını çatmış, masanın kenarına yampiri abanmıştı. Madam Sidonie de geceden galip çıkmıştı; Mignon'la Charrier, ikisi de dirseklerini masaya dayamış, yüzlerini ona dönmüş, anlattığı şeyleri büyük bir zevkle dinler görünüyorlardı; Madam Sidonie sütlü şeylere bayıldığını, hortlaklardan korktuğunu itiraf etmekle meşguldü. Aristide Saccard'ın kendisi de gözleri yarı kapalı, misafirlerini gereğince sarhoş ettiğine emin bir ev sahibi gibi memnun, sofradan kalkmayı aklına getirmiyor, saygılı bir muhabbetle Baron Gouraud'yu seyrediyordu. Baron, sağ elini beyaz örtünün üstüne uzatmış, ağırlaşmış, yediklerini sindirmekle meşguldü; bu el, morumsu lekelerle, kızıl kıllarla örtülü, kısa, kalın, şehvet düşkünü bir ihtiyar eliydi.

Renée kadehinin dibinde kalan birkaç damla Tokaj şarabını mekanik bir hareketle bitirdi. Yüzünü ateş basıyor, alnındaki ve ensesindeki ufacık sarı saçlar rutubetli bir rüzgârla ıslanır gibi tarazlanıyordu. Dudaklarıyla burun kanatları sinirli bir ifade ile incelmişti, yüzü su katılmadık şarap içmiş bir çocuk yüzü gibi durgundu. Monceau Parkı'nın gölgeleri karşısındaki hanım hanımcık, iyi düşünceleri, şu anda yemeklerin, şarapların, ışıkların tahrikiyle, içinde ateşli solukların, neşelerin dolaştığı bu baş

döndürücü muhitin etkisi altında silinip gidiyordu. Renée, kız kardeşiyle ve halası Elisabeth'le, deminki gibi sakin sakin bakışıp gülümsemiyordu; bunlar ikisi de kendi hallerinde, çekingen oturuyor, tek tük konuşuyorlardı. Renée sert bir bakışla biçare Mösyö de Mussy'nin gözlerini de yere indirtmişti. Görünüşteki dalgınlığı içinde, saten korsajının sürtündükçe hafif hafif hışırdadığı sandalyesinin arkalığına dayanmış, başını çevirip öte tarafa bakmaktan kaçınıyor, fakat Maxime'le Louise'in, azalan konuşma sesleri arasında, hep öyle yüksek sesle konuşup gülüştükleri köşeden yükselen her kahkahayı işittikçe omuzları belli belirsiz ürperiyordu.

Onun arkasında, gölgede, darmadağın sofraya ve gevşeyip kalmış sofra halkına uzun boyu ile tepeden bakan Baptiste ayakta duruyor, efendilerini tıka basa doyurmuş bir uşağın hor gören edasıyla yüzü bembeyaz, hali ciddi, bekliyordu. Sarhoşluk yüklü havada, avizelerin sararan çiğ ışıkları altında, boynunda gümüş zinciriyle, çıplak kadın omuzlarının manzarası karşısında hiç şehvetlenmeyen donuk gözleriyle, çöküş devri Parislilerine hizmet gördüğü halde vakarını muhafaza eden hadımağası tavrıyla, dürüst kalan bir o vardı.

Nihayet Renée sinirli bir hareketle kalktı. Herkes onu takip etti. Salona geçildi; kahveler orada hazırlanmış, bekliyordu.

Konağın büyük salonu, binanın yan bölmelerini birbirine bağlayarak bahçe tarafındaki cepheyi tamamıyla kaplayan bir tür geçidi andıran, uzun, geniş bir yerdi. Bahçe tarafındaki basamaklı sekiye açılan geniş bir camlı kapısı vardı. Burası pırıl pırıl yaldız içindeydi. Hafifçe kemerli tavanda, kalkan gibi ışıldayan yaldızlı büyük madalyonlar etrafında, helezon biçimli, girintili çıkıntılı süsler vardı. Kubbenin etrafı parlak renkli güllerle, yapraktan taçlarla süslenmişti; duvarlarda, yukardan aşağıya inen erimiş maden çubuklarına benzer zıhlar, kırmızı ipekliden kumaşlar kaplı panolara çerçeve vazifesi görüyordu; aynalar boyunca yukardan aşağı örgü halinde güller sarkıyor, en tepede demetler açılıyordu. Parkeye koyu kırmızı çiçekli bir Aubusson ha-

lısı serilmişti. Kırmızı ipekli damasko* kaplı mobilyadan, aynı kumaştan kapı ve pencere perdelerinden, şöminenin üstündeki kocaman sedefli saatten, konsolların üstünde duran Çin vazolarından, Floransa mozaiğiyle süslü iki uzun masanın ayaklarından, hatta pencere kenarlarına konmuş olan jardiniyerlerden** altın sızıyor, altın damlıyordu. Salonun dört köşesinde kırmızı mermer kaideler üstüne oturtulmuş dört büyük lamba duruyor, bu lambalar simetrik bir zarafetle sarkan altın yaldızlı zincirlerle kaidelere bağlanmış bulunuyordu. Tavandan sarkan kristal salkımlı üç avizeden mavili pembeli ışık damlaları dökülüyor, bu avizelerin parlak aydınlıkları salonun bütün yaldızlarını ışıl ışıl tutuşturuyordu.

Erkekler biraz sonra sigara salonuna çekildiler. Mösyö de Mussy teklifsizce Maxime'in koluna girdi, ondan altı yaş büyük olmasına rağmen kendisiyle kolejde tanışmıştı. Onu taraçaya sürükledi, karşılıklı birer yaprak sigarası yaktıktan sonra Renée'den acı acı şikâyet etti:

"Nesi var, kuzum? Dün gördüm, çok cana yakındı. Halbuki bugün sanki aramızda her şey bitmiş gibi davranıyor. Acaba ne suç işledim? Ne olur Maxime'ciğim, şuna sorsanız, bana ne kadar ıstırap çektirdiğini söyleseniz."

Maxime güldü:

"Yoo! İşte bunu yapamam. Renée'nin sinirliliği üstünde, papara yemeye niyetim yok. Ne yaparsanız yapın, kendi işinizi kendiniz görün."

Ağzındaki Havana sigarasının dumanını aheste aheste savurduktan sonra ekledi:

"Siz bana güzel bir rol oynatmak niyetindesiniz!"

Fakat Mösyö de Mussy samimi dostluğunu ileri sürdü, kendisine ne kadar fedakârca bağlı olduğunu ispat etmek için sadece

---

* Damasko: Çoğunlukla döşemelik olarak kullanılan, keten ve ipek karışımı bir kumaş türü. *–ed.*

** Jardiniyer: Üstüne veya içine çiçek konan süslü mobilya. *–ed.*

fırsat beklediğini genç adama söyledi. Çok mutsuzdu, Renée'yi çok seviyordu!

Maxime nihayet:

"Peki, kabul, söylerim," dedi. "Ama üst tarafına karışmam, bilmiş olun. Beni başından savacağı muhakkak."

Sigara salonuna döndüler, geniş koltuklara kaykılarak oturdular. Mösyö de Mussy orada tam yarım saat Maxime'e dert yandı; üvey annesine nasıl âşık olduğunu, Renée'nin kendisine nasıl güler yüz gösterdiğini belki onuncu defa olarak anlattı. Maxime sigarasının bitmesini beklerken ona nasihatler veriyor, Renée'yi anlatıyor, onu avucunun içine almak için nasıl hareket etmesi gerektiğini açıklıyordu.

Bir ara Saccard geldi, gençlerden birkaç adım ötede oturdu. O zaman Mösyö de Mussy sustu, Maxime de sözünü şöyle bitirdi:

"Ben sizin yerinizde olsam dobra dobra hareket ederim. Böylesi onun hoşuna gider."

Sigara salonu büyük salonun ucunda, kulelerin arasında kalarak yuvarlak şekil almış odalardan birisiydi. Çok zengin ve çok sade döşenmişti. Duvarları Kurtuba derisi taklidi bir kumaşla kaplıydı, pencere ve kapı perdeleri Cezayir kumaşındandı, yerde Acem halısı desenli bir halı vardı. Tahta rengi deriyle kaplı eşya, puflardan, koltuklardan, odanın dairesel yapısına uygun yuvarlak bir sedirden oluşuyordu. Tavandaki küçük avize, tek ayaklı yuvarlak masadaki süsler, şöminenin süslemeleri soluk yeşil Floransa bronzundandı.

Kadınların yanında, tütünden nefret eden birkaç gençle, soluk benizli, pörsük yüzlü birkaç ihtiyardan başka kimse kalmamıştı. Sigara salonundakiler serbestçe gülüşüp şakalaşıyorlardı. Mösyö Hupel de la Noue yemekte anlattığı hikâyeyi tekrar anlatarak hepsini çok güldürdü, fakat bu sefer gayet açık saçık ayrıntılar ekleyerek hikâyesini tamamladı. Bunda uzmanlığı vardı: Her hikâyeyi, birisi kadınlara mahsus, öteki erkeklere mahsus olmak üzere iki türlü anlatırdı. Sonra Aristide Saccard içeri girince onun etrafını aldılar, tebrik ettiler. Saccard anlamamış gibi göründü; o zaman

Mösyö de Saffré çok beğenilen bir söz sarf etti, Saccard'a güzel Laure d'Aurigny'nin İngilizlerin tarafına geçmesine mani olarak vatana çok yararlı bir hizmette bulunduğunu söyledi.

Saccard sahte bir tevazu gösteriyor:

"Yok baylar, gerçekten, aldanıyorsunuz," diyordu.

Maxime takıldı:

"Haydi, haydi, kendini savunma! Senin yaşında bir erkek için çok mükemmel bir şey bu."

Genç adam sigarasını söndürmüştü, büyük salona döndü. Kalabalık da içeri gelmişti. İnce uzun salon, ayakta, kısık sesle konuşan, fraklı erkeklerle ve eteklerini kanapelerin etrafına geniş geniş yaymış kadınlarla doluydu. Uşaklar dondurma tabakları ve punç* bardaklarıyla dolu gümüş tepsiler dolaştırmaya başlıyordu.

Renée ile konuşmak isteyen Maxime, kadınları nerede bulacağını bildiği için, büyük salonu uzunluğuna yürüdü. Diğer uçta, sigara salonunun eşi olan başka bir yuvarlak oda vardı ki çok cici bir küçük salon haline getirilmişti. Düğünçiçeği sarısı satenden örtüleri, kapı ve pencere perdeleriyle, bu salonun kendine özgü bir hoşluğu, zevkli bir cazibesi vardı. Çok ince bir özenle seçilmiş olan avizenin ışıkları, bütün bu güneş rengi kumaşlara uyan açık sarı bir renkle gözü okşuyordu. Sanki solgun bir ışık seli dökülüyor, olgun başakların üzerinde batan bir güneşin aydınlığı uyukluyordu. Bu ışık, yerde kuru yaprak desenli bir Aubusson halısı üzerinde soluyordu. Fildişi kakmalı bir abanoz piyano, aynalarında sayısız biblonun hayali yansıyan iki küçük konsol, XVI. Louis stili bir masa, üzerinde koskoca bir çiçek demeti duran bir konsol odayı doldurmaya yetiyordu. Kanepeler, koltuklar, puflar, parlak renkli laleler işlenmiş siyah satenden geniş şeritlerle bölünmüş, kapitone, düğünçiçeği sarısı satenle kaplıydı. Bunlardan başka, alçak iskemleler, seyyar iskemleler, taburenin süslü ve acayip türlü türlü şekilleri vardı. Bu iskemlelerin tahta kısımları gözükmüyordu, satenle kapitone bunları tamamıyla kaplamıştı. Yastık gibi yuvarlak

* Punç: Limon, çay, şeker, tarçın karışımının üzerine konyak veya rom konarak yapılan bir içki. *–ed.*

ve yumuşak arkalıklar geriye doğru devriliyordu. Bu eşya, şehevi açık sarı renk ahenginin ortasında, kuştüyü içinde uyunabilecek ve sevişilebilecek, yabancı gözlerden uzak yataklara benziyordu.

Camlı kapılarından biri konağın yanına yapışık nefis sıcak seraya açılan bu küçük salonu Renée severdi. Gündüzleri boş zamanlarını orada geçirirdi. Bu salonun sarı döşeme kumaşları sarı saçlarını solduracağı yerde acayip pırıltılarla yaldızlıyor, başı, sabah ışığında uyuyan sarışın bir Diana'nın* başı gibi, bir şafak aydınlığı içinde pembe beyaz gözüküyordu. Güzelliğini daha da ortaya çıkaran bu odayı herhalde bunun için seviyordu.

O sırada yakın dostlarıyla birlikte oradaydı. Kız kardeşiyle halası gitmişlerdi. Küçük salonda yalnızca delişmen ruhlular kalmıştı. Renée bir kanapeye yarı uzanmış, dişi bir kediyi andıran yüz ifadeleri ve ani gülüşlerle kulağına bir şeyler söyleyen arkadaşı Adeline'i dinliyordu. Suzanne Haffner'in etrafı çok kalabalıktı; Suzanne kendisini pek yakından sıkıştıran bir gençler grubuna kafa tutuyor, bu sırada Almanlara özgü rehavetini, omuzları gibi çıplak ve soğuk, tahrik edici hayâsızlığını kaybetmiyordu. Madam Sidonie bir köşede bakire utangaçlığıyla kirpiklerini yere indirmiş bir genç kadına akıl öğretiyordu. Daha ötede Louise, ayakta, utangaç bir delikanlı ile konuşuyor, delikanlının yüzü kızarıyordu. Baron Gouraud ise aydınlığın tam göbeğinde bir koltuğa serilmiş uyukluyor, kadınların ipek gibi yumuşak ve narin, güzel vücutları ortasında, pörsük tenini, beyaz fil heybetindeki vücudunu gözler önüne seriyordu. Salonda, porselen gibi keskin kıvrımlı ve parlak saten eteklere, yıldız yıldız elmaslarla süslü sütbeyaz omuzlara, âdeta periler aleminden gelen bir ışık altın zerreleri halinde dökülüyordu. Kâh ince bir ses kâh dem çeken bir kumru gülüşü kristal duruluğuyla ortalığı çınlatıyordu. Hava çok sıcaktı. Yelpazeler kanat gibi hafif hafif çırpınıyor, her sallanışlarında durgun havaya korsajların mis kokularını yayıyordu.

Maxime kapının eşiğinde gözükür gözükmez, dalgın bir tavırla Markiz'i dinlemekte olan Renée hızla kalktı, evin hanımı olarak

---

* Diana: Roma mitolojisinde ayın ve avcılığın bakire tanrıçasını temsil eder. *-ed.*

görevini yerine getiriyormuş gibi yaptı. Büyük salona geçti, genç adam da peşinden yürüdü. Renée orada gülümseyerek, sağdan soldan uzanan elleri sıkarak birkaç adım yürüdü; sonra Maxime'i bir kenara çekti, alçak sesle ve alaycı bir ifadeyle:

"Ee," dedi, "angarya tatlı geldi galiba, kur yapmak o kadar da fena bir şey değil ha."

Genç adam, Mösyö de Mussy'nin davasını savunmaya hazırlanıyordu.

"Anlamadım," diye cevap verdi.

"Anlamayacak bir şey yok, galiba seni Louise'den kurtarmadığıma iyi ettim. İkiniz de aldınız yürüdünüz."

Sonra can sıkıntısına benzer bir ifadeyle ekledi:

"Sofradaki haliniz çirkindi."

Maxime gülmeye başladı:

"Ha evet, birbirimize hikâyeler anlattık. Bu kızcağızı tanımıyormuşum meğer. Tuhaf bir hali var, oğlana benziyor."

Renée namusluluk taslayan bir kadın gibi öfkeyle yüzünü buruşturmayı sürdürünce, genç adam onun böyle öfkeli hallerini bilmediği için gülümseyerek teklifsizce:

"Masanın altından dizlerini mi çimdikledim sanıyorsun, cicianne?" dedi. "Nişanlımıza nasıl davranacağımızı biliriz herhalde! Benim sana söyleyecek daha ciddi bir şeyim var, beni dinle... Dinliyorsun, değil mi?"

Sesini daha da alçalttı:

"Mesele şu... Mösyö de Mussy çok kederli, bana biraz önce kendisi söyledi. Aranızda dargınlık varsa, sizi barıştırmak bana düşmez, malum ya. Ama biliyorsun, kendisini kolejden tanırım. Sahiden pek de çaresiz görünüyordu, onun için sana bu bahsi açacağıma söz verdim..."

Sustu. Renée tarife sığmaz bir ifade ile onun yüzüne bakıyordu. Maxime devam etti:

"Cevap vermiyor musun? Sen bilirsin, ben görevimi yaptım. Siz nasıl isterseniz öyle halledin işinizi... Ama sahiden de insaf-

sızsın. Zavallı çocuğa acıdım. Senin yerinde olsam, hiç değilse iki sözle gönlünü alırdım."

O zaman Renée pırıl pırıl yanan gözleriyle hep dik dik Maxime'in yüzüne bakarak cevap verdi:

"Git, Mösyö de Mussy'ye söyle, canımı sıkmasın."

Sonra gülümseyerek, etrafa selam vererek, sağdan soldan uzanan elleri sıkarak misafirlerin arasında dolaşmaya başladı. Maxime şaşalamış bir halde olduğu yerde kalakaldı, sonra sessizce güldü.

Mösyö de Mussy'nin yanına giderek görevini tamamlamaya pek istekli olmadığından, büyük salonda şöyle bir dolaştı. Davet, bütün davetler gibi parlak ve bayağı bir şekilde sona eriyordu. Vakit gece yarısına yaklaşıyor, misafirler yavaş yavaş dağılıyordu. Maxime, geceden can sıkıntısı ile ayrılıp yatağına gitmek istemediği için, Louise'i aramaya karar verdi. Salonun dışarı açılan kapısı önünden geçerken holde güzel Madam Michelin'i gördü; kocası kendisine nazikçe mavili pembeli bir balo mantosu giydirmekle meşguldü. Genç kadın:

"Çok kibar davrandı, çok kibar," diyordu. "Yemekte hep seni konuştuk. Bakan hazretleriyle konuşacak, ama onun kararıyla olacak bir iş değilmiş..."

O sırada yanı başlarında bir uşağın Baron Gouraud'yu geniş bir kürklü paltoya sarıp sarmalamakla meşgul olduğunu görünce genç kadın, şapkasının kurdelesini çenesinin altından bağlamakta olan kocasının kulağına eğilerek ekledi:

"İşi bu şişman moruk yapacakmış! Bakanlıkta bir dediği iki olmuyormuş. Yarın Mareuil'lerin evinde ne yapıp etmeli..."

Mösyö Michelin gülümsüyordu. Kolunda, hemen kırılıverecek, kıymetli bir şey taşır gibi karısını özenle alıp götürdü. Maxime bakındı, Louise'in girişte olmadığını görünce doğru küçük salona gitti. Louise gerçekten de henüz orada idi, yalnız sayılırdı, bütün geceyi herhalde sigara salonunda siyaset adamlarıyla beraber geçirmiş olan babasını bekliyordu. Markiz, Madam Haffner, diğer kadınlar hep gitmişlerdi. İçeride yalnızca Madam Sidonie

vardı, birkaç memur karısına hayvanları ne kadar sevdiğini anlatmakla meşguldü.

Louise:

"Hah! Kocacığım geldi!" diye haykırdı. "Şuraya oturun da babam acaba hangi koltukta uyudu, bana söyleyin. Kendisini mecliste zannetti galiba."

Maxime, Louise'e aynı şakacı tavırla cevap verdi, bunun üzerine iki genç yemekteki gibi kahkahalarla gülmeye başladı. Maxime, Louise'in ayakları dibinde çok alçak bir iskemleye oturmuştu; bir ara, genç kızın ellerini tuttu, bir arkadaş gibi onunla oynamaya başladı. Gerçekten de Louise, kırmızı benekli beyaz elbisesi, yüksek yakalı korsajı, yamyassı göğsü, ufacık kafası, çirkin ve hilekâr bir yumurcak yüzüne benzeyen yüzü ile kız kılığına girmiş oğlan çocuğunu andırıyordu. Fakat zaman zaman incecik kollarında, eğri vücudunda bir teslimiyet hali gözüküyor, Maxime'in oyunlarından hiç yüzü kızarmadan, hâlâ çocuklukla dolu gözlerinin içinde ateşli manalar dolaşıyordu. Kendilerini yalnız zannederek gülüşüyorlar, seranın ortasında, yarı yarıya gizlenerek ayakta, uzaktan kendilerine bakan Renée'yi görmüyorlardı bile.

Genç kadın seranın bir yolundan geçtiği sırada Maxime'le Louise'i görmüş, bir fidanın arkasında birdenbire durmuş, bir süredir onlara bakıyordu. İnce demir sütunları dümdüz yükselerek kemerli camekânı tutan, bir kilisenin kubbe altı biçimindeki sıcak sera, Renée'nin etrafını özlü bitkileri, yayvan iri yaprakları, kuvvetle fışkıran bol yeşillikleriyle dolduruyordu.

Ortada, yerle bir hizadaki oval bir havuzda, güneşli diyarlara has su bitkilerinin bütün çeşitleri esrarlı ve bulanık hayatlarını yaşıyorlardı. Bodur palmiyeler yeşil sorguçlarını yukarı doğru dikerek fıskiyeyi muazzam bir kemerle kuşatıyor, dev bir sütunun kırık tepesine benzetiyorlardı. Sonra iki başta iri devetabanlarının acayip yaprakları, hasta yılanlar gibi kıvrılmış kuru, çıplak gövdeleriyle havuzun üstünde yükseliyor, kökleri, kurusun diye rüzgâra asılmış balık ağları gibi açıkta aşağı sarkıyordu. Havu-

zun kenarına yakın bir Cava pandanusu*, kılıç gibi ince, Malezya hançerleri gibi dikenli ve tırtıklı, beyaz çizgili, yeşilimtırak yapraklarını demet halinde etrafa yayıyordu. Yavaş yavaş ısınan durgun ılık suyun yüzünde, nilüfer çiçekleri pembe yıldızlar halinde açılıyor, makhanaların** yuvarlak ve çentikli yaprakları ise sırtları kabarcıklarla dolu korkunç kara kurbağaları gibi yüzüyordu.

Süs yosunundan geniş bir zemin havuzun etrafını kuşatıyor, çimenlik yerine geçiyordu. Bu bodur eğreltiotları, tatlı yeşil, kalın bir yosun tabakası oluşturuyordu. Seranın etrafını çepeçevre dolaşan büyük yolun ilerisinde, dört ulu ağaç kümesi kuvvetli bir yükselişle kemere kadar fırlıyordu: Zarif gövdeleri hafifçe eğik palmiyeler yelpaze biçimi yapraklarını seriyor, yuvarlak tepelerini yayıyor, havanın maviliği içindeki sonsuz seyahatlerinden yorulmuş kürekler gibi dallarını sarkıtıyordu; ulu Hint bambuları narin ve sert gövdeleriyle dümdüz yükseliyor, ince yapraklarını tepeden yağmur gibi döküyordu; yolcu ağacı denen bir ravenala***, muazzam Çin yelpazelerine benzeyen demet demet yapraklarını yükseltiyordu; bir köşede, yemiş vermiş bir muz ağacının, birbirine sokulmuş iki âşığın rahat rahat yatabileceği genişlikte yatay, uzun yaprakları dört tarafa uzanıyordu. Köşelerde çirkin kamburlarla dolu, zehir akıtan, eğri büğrü, dikenli kilise mumlarına benziyen Habeşistan sütleğenleri vardı. Ağaçların altına zemini örtmek için bodur eğreltiotları ekilmişti; baldırıkara otları, kartal eğreltiotları yeri zarif dantelalara benzeyen ince girinti çıkıntılarıyla süslüyordu. Daha yüksek bir cins olan aşk merdivenlerinin altı köşeli, simetrik dalları kat kat sıralanıyordu, bu dallar o kadar muntazamdı ki âdeta devasa bir ziyafet sofrasında yemişleri koymaya mahsus çini tabaklara benziyordu. Bu küme ağaçları, eğri yaprakları yeşil ve kırmızı beneklerle göz alıcı şekilde süslü begonyalar ve mızrak demiri

---

* Pandanus: Uzun ve sivri yapraklı tropikal bir bitki. *–ed.*

** Makhana: Nilüfer ailesi içinde sınıflandırılan, yaprakları dikenli bir su bitkisi. *–ed.*

*** Ravenala: Gezgin Palmiye olarak da bilinen, Madagaskar'a özgü bir tropikal ağaç. *–ed.*

biçimindeki yeşil damarlı beyaz yaprakları geniş kelebek kanatlarına benzeyen kaladyumlardan, zehirli çiçekler gibi koyu veya soluk renkli, acayip yapraklı bu garip çiçeklerden oluşan bir kenar süsü kuşatıyordu.

Ağaç kümelerinin gerisinde, seranın etrafını dolaşan daha dar bir yol vardı. Orada set set basamaklar üzerinde, kalorifer borularını kısmen örten, kadife gibi yumuşak dua çiçekleri, mor küpeli Afrika menekşeleri, yaprakları lake cilalı gibi duran drasenalar* yetişiyordu.

Fakat bu kış bahçesinin en harika yerlerinden biri, dört bir ucundaki, sık sarmaşık duvarlarla örtülü yeşillik kovukları, derin kameriyelerdi. Buralarda bakir orman köşelerine has yapraklardan örülme duvarlar, aşılmaz dal yığınları, ağaçların dallarına takılan, cüretli bir atılışla boşluğu aşan, çok süslü perdelerin püskül başları gibi tepeden sarkan narin sürgünler vardı. Olgun meyveleri keskin kokular çıkaran bir kök vanilya, yosun kaplı bir revakın kemerini kuşatıyordu; balıkotları** yuvarlak yapraklarıyla kısa sütunların üstünü kaplamıştı; kırmızı salkımlı orkide ağaçları, çiçekleri camdan gerdanlıklar gibi sarkan hanımelleri, yeşilliklerin kuytulukları içinde oynayan ve sonsuzca uzayıp giden ince yılanlar gibi süzülüyor, akıyor, çörekleniyordu***.

Kemerlerin altında, ağaçların arasında, şurada burada, ince demir zincirlere asılı sepetlerde orkideler, açık hava isteyen acayip bitkiler, bodur, tomurcuklu, sakat uzuvlar gibi eğri sürgünlerini etrafa seriyorlardı. Çiçeği, topuğuna yusufçuk böceği kanatları takılı harika bir terliğe benzeyen Venüs çarığı orkidesi vardı; kokuları iç bayıltan Aerides orkideleri vardı; çiçekleri, uzaktan uzağa, nekahat halinde hastalar gibi kekremsi ve keskin bir koku yayan solgun, benekli Stanhopea orkideleri vardı.

---

* Drasena: Kısa gövdeli, kılıç biçiminde ince uzun yapraklı bir süs bitkisi. *-ed.*

** Balıkotu: Zehirli meyvesi avlanacak balıkları uyuşturup sersemletmekte kullanılan, sarmaşık cinsinden bir bitki. *-ed.*

*** Çöreklenmek: Yılanın halka durumunda kıvrılıp toplanması. *-ed.*

Fakat sera yollarındaki dönemeçlerde en göze çarpan şey, büyük bir Çin hibiskusu idi. Bu bitkinin muazzam yeşil yapraklarıyla çiçekleri, seranın gövdesine yapışık bulunduğu konağın o tarafını baştan başa kaplıyordu. Bu dev ebegümecinin kızıl renkli iri çiçekleri aralıksız solup dirilir ve birkaç saat yaşar. Bunlar âdeta açılmış şehvetli kadın dudaklarına, öpücüklerle ezilip arzulu ve canlı tebessümleriyle yeniden dirilen, devasa bir Messalina'nın* kırmızı, yumuşak ve nemli dudaklarına benziyordu.

Renée havuzun yanında, bu muhteşem çiçeklerin ortasında titriyordu. Arkasında bir granit parçası üstüne çömelmiş, siyah mermerden büyük bir sfenks vardı, başını akvaryuma çevirmiş, sinsi ve hain bir kedi gibi gülümsüyordu; sfenks, bu ateş diyarının, butları pırıl pırıl, kara ilahı gibiydi. O saatte, buzlu camdan fanuslar yaprakları donuk beyaz ışıklarla aydınlatıyordu. Ağaç kümelerinin kuytuluklarında birtakım heykeller, boyunları kahkahalarla geriye doğru devrik kadın başları, delice gülen dudakları yer yer gölgelerle çarpıklaşarak, bembeyaz gözüküyordu. Havuzun koyu ve durgun suyunun içinde acayip ışıklar oynaşıyor, ucube taslaklarına benzeyen belli belirsiz şekilleri, bulanık yığınları aydınlatıyordu. Ravenalanın kaygan yaprakları üzerinde, latanyaların** parlak yelpaze biçimleri üzerinde, beyaz ışıklardan bir sel akıyor, eğreltiotlarının dantel görünüşünden ince bir yağmur gibi damla damla ışıklar dökülüyordu. Yukarıda, yüksek palmiyelerin koyu renkli tepeleri arasında, cam pırıltıları vardı. Sonra, bütün etraf karaltılar yığınıyla dolu idi; sarmaşıktan örtüleriyle kamerieyeler, uyuklayan yılan yuvaları gibi, loşluklara gömülmüştü.

Renée, keskin ışığın altında, uzaktan Louise'le Maxime'i seyrederek düşünüyordu. Ormanın serin yollarında daldığı hülyalara, alacakaranlığın solgun aydınlığında duyduğu heveslere benzemiyordu bu. Düşünceleri, burjuva ailelerinin pazar günleri altında yemek yedikleri ağaçlar, süslü çayırlıklar boyunca atlarının

---

* Messalina (d. MS 22 – ö. 48), Roma İmparatoru Claudius'un üçüncü karısıdır. Şehvet düşkünü davranışları ve kanlı saray entrikalarını kışkırtmasıyla ünlüdür. *–ed.*

** Latanya: Kimi türlerinden dokumalık iplik elde edilen bir palmiye türü. *–ed.*

gidişiyle salınarak uyuşmuyordu. Şimdi apaçık, şiddetli bir arzu yüreğini doldurmaktaydı.

İçinde tropiklerin ateşli özsuyu kaynayan bu örtülü kubbe altında, uçsuz bucaksız bir aşk, bir şehvet ihtiyacı dalgalanıyordu. Genç kadın, etrafında bu kara yeşilliklere, bu dev dallara vücut veren, toprağın o kuvvetli çiftleşmesindeki cazibeye yakalanmıştı. Bu ateş ummanının sert tabakaları, bu orman fışkırması, beslendikleri derinliklerin bütün ateşini muhafaza eden bu bitki yığınları, ona sarhoş eden, heyecan verici esintiler yolluyordu. Ayaklarının dibinde havuz, yüzen köklerin özsularıyla koyulaşmış o sıcak su yığını tütüyor, omuzlarını ağır buğulardan bir örtü ile sarıyor, bu buhar, şehvetten nemli bir el dokunmuş gibi, tenini ısıtıyordu. Başının üstünde palmiyelerin yükseğe fışkırmış dallarını, etrafa kokular saçan yüksek yapraklarını hissediyordu. Havanın boğucu sıcağından çok, keskin ışıklardan çok, yapraklar arasından gülen yahut kırışan yüzlere benzeyen geniş, parlak çiçeklerden çok, onu mahveden özellikle kokulardı. İnsan teri, kadın soluğu, saç kokusu gibi bin türlü kokunun bir araya gelmesinden oluşan keskin, kışkırtıcı, tarifi imkânsız bir koku etrafta dolaşıyordu; baygınlık hali kadar hafif ve ölgün soluklar, zehir yüklü, sert, leş kokulu soluklarla kesiliyordu. Fakat kokuların bu acayip müziği içinde, vanilyanın gönül okşayan kokularıyla orkidelerin keskin kokularını hep bastıran, boğan hüzünlü nağme, o nüfuz edici, şehvet verici insan kokusu idi, iki genç evlinin kapalı yatak odasından sabahları etrafa yayılan aşk kokusu idi.

Renée yavaş yavaş granit kaideye yaslanmıştı. Sırtındaki yeşil saten elbisesiyle, pırıldayan elmaslarının damla damla ıslattığı pembeleşen gerdanı ve yüzüyle, pembeli yeşilli büyük bir çiçeğe, havuzun içinde sıcaktan gevşeyen nilüferlerden birine benziyordu. Her şeyi apaçık gördüğü o anda, bütün doğru kararları ebediyen mahvoluyor, yemekte başlayan sarhoşluk, seranın sıcaklığıyla artarak, buyurgan ve muzaffer, beynine hücum ediyordu. Artık ruhuna dinginlik vermiş olan gece serinliklerini, parkın kendisine iç huzuru telkin eden fısıltılarla dolu gölgelerini düşünmü-

yordu. Ateşli kadın duyguları, her şeyden bezmiş kadın hevesleri uyanıyordu ve başının tepesinde, kara mermerden büyük sfenks heykeli, esrarlı gülüşüyle ona bakıyor, bu ölmüş kalbi büyüleyen arzuyu, uzun zaman ne olduğu kavranamayan arzuyu, Renée'nin sarsılan arabada, çöken gecenin alacakaranlığında boşu boşuna aradığı, şimdi el ele oturmuş gülen ve oynayan Louise'le Maxime'i bu ateşli bahçenin ortasında, bu çiğ aydınlıkta görünce birdenbire anlayıverdiği "başka şey" i nihayet dile getiriyordu.

Tam o sırada, yakındaki bir kameriyeden bir ses geldi; Aristide Saccard, Mignon'la Charrier'yi oraya götürmüştü. Charrier'nin kalın sesi işitiliyordu:

"Yoo, gerçekten Mösyö Saccard, bu yeri sizden metresi iki yüz franktan fazlaya alamayız."

Saccard'ın cırlak sesi itirazla yükseliyordu:

"İyi ama, arsanın benim hisseme düşen kısmını iki yüz elli franktan hesap etmiştiniz."

"Pekâlâ, iki yüz yirmi beş frank olsun."

Sesler ağaç kümelerinin sarkan dalları altında acayip ahenklerle çınlayarak sert sert devam etti. Fakat Renée'nin hülyası içinde anlamsız bir gürültü gibi gelip geçtiler. Genç kadının karşısında şimdi, sarhoşluğun tesiriyle, bilmediği bir zevk, cinayetin yakıcılığıyla dolu, o zamana kadar tadıp tükettiği bütün zevklerden daha şiddetli, tatmadığı son bir hazzın hayali beliriyordu. Artık bezgin değildi.

Arkasına yarım yamalak gizlendiği çalı uğursuz bir bitkiydi, şimşir gibi geniş yapraklı, dalları beyazımtırak Madagaskar tangeniydi*. Bu ağacın en ince damarlarından bile zehirli bir süt akardı. Bir ara, Louise'le Maxime küçük salonun gurup rengi sarı ışığı altında daha yüksek bir kahkaha koyuverdikleri sırada, Renée, zihni dağınık, dudakları öfkeden kurumuş bir halde, tam ağzı hizasına gelen tangenin ince dallarından birini dudakları arasına aldı, acı yapraklardan birini dişledi.

---

* Tangen ya da Tangena: Çile çalısı da denen, yemişleri zehirli bir Madagaskar ağacı. *–ed.*

II

ARISTIDE ROUGON, 2 Aralık* patırtılarının ertesinde, savaş alanlarının kokusunu uzaktan alan yırtıcı kuşlara has o sezgiyle Paris'e çullanmıştı. Güneyde bir ilçe olan Plassans'dan geliyordu; babası, orada, uzun zamandan beri göz koyduğu bir defterdarlık makamını nihayet bulanık suda avlamıştı. O sıralarda henüz genç olan Aristide, hiçbir şan veya fayda elde etmeksizin, ismini budala gibi lekeledikten sonra, patırtıdan sağ salim çıktığı için kendini bahtiyar sayıyordu. Yanlış yola saptığı için öfkeden küplere binerek, taşraya lanet okuyarak, Paris'ten aç kurtlar gibi iştahla bahsedip "Artık maymun gözünü açtı!" diye söylenerek başkente koşmuştu; bu sözleri söylerken dudaklarında beliren acı gülümseme korkutucu bir mana alıyordu.

Başkente geldiği zaman 1852 yılının ilk günleriydi. Sarışın, donuk bir mahlûk olan karısı Angèle'i de beraberinde getirmişti; onu başından bir an önce atmak istediği fazla gelen bir eşya gibi Saint-Jacques Sokağı'nda küçük bir eve yerleştirdi. Genç kadın dört yaşındaki kızı küçük Clotilde'den ayrılmak istememişti, oysa babasına kalsa, çocuğu kendi anasıyla babasının sırtına bırakıverecekti. Fakat Angèle'in isteğine boyun eğmişti, şu şartla ki oğulları Maxime'i Plassans'daki kolejde bırakacaklardı. On bir yaşında bir yumurcak olan bu oğlana büyükannesi göz kulak olmayı vaat etmişti. Aristide serbest kalmak istiyordu; hayatını mahvetmek yahut çamurlara yuvarlanmak pahasına bütün hendekleri aşmayı aklına koymuş bir adam için bir kadınla bir çocuğu yeterince ezici bir yük sayıyordu zaten.

---

* 1848-1852 yılları arasında Fransa'nın cumhurbaşkanlığını yapan III. Napolyon'un bir darbeyle yönetime el koyarak imparatorluğunu ilan ettiği 2 Aralık 1851 tarihi kastedilmektedir. *-ed.*

Daha Paris'e geldiği akşam, Angèle bavulları boşaltırken, Aristide, Paris'i dolaşmak, içinden milyonlar fışkırtmaya niyetli olduğu bu sıcak kaldırımları iri taşralı kunduralarıyla tepmek için şiddetli bir istek duydu. Bu gezinti düpedüz başkenti avucu içine almak gibi bir şey oldu. Sırf yürümüş olmak için yürüdü, zapt edilmiş bir şehirdeymiş gibi kaldırımlar boyunca dolaştı. Başlatmaya geldiği savaşı gayet açık olarak görüyordu; o zamana kadar kendisinden zalimce esirgenen ortak servet üzerindeki hissesini hile veya cebirle almayı aklına koymuş, eli maymuncuklu kurnaz bir hırsızla bir tutmaktan çekinmiyordu kendisini. Bir özür bulma ihtiyacı duysaydı, on seneden beri içine attığı arzuları, yaşadığı sefil taşra hayatını, özellikle de bütün toplumu sorumlu tuttuğu hatalarını ileri sürerdi. Fakat o anda, ateşler içinde yanan ellerini nihayet yeşil çuhalı masaya dokunduran kumarbazın heyecanı içinde, kendisini tamamen sevincine vermişti; Aristide'in kendine mahsus olan bu sevinçte, hasetçi bir insanın memnunlukları ve cezasız kalmış bir dolandırıcının ümitleri vardı. Paris'in havası onun başını döndürüyor, araba tekerleklerinin gürültüleri arasında, "Zengin olacaksın!" diye haykıran Macbeth'in sesini işitir gibi oluyordu. İki saate yakın bir zaman böyle sokak sokak dolaştı, kendi ahlaksızlığı içinde gezinen bir insanın hazlarını tattı. Öğrenci olarak orada geçirdiği o mutlu seneden beri Paris'e gelmemişti. Ortalık kararıyordu. Kahvehanelerle mağazalardan kaldırımlara dökülen keskin ışıkların arasında hayalleri büyüdükçe büyüyordu; daldı gitti.

Başını kaldırdığı zaman, Saint-Honoré mahallesinin ortalarında bir yerde bulunuyordu. Erkek kardeşlerinden biri olan Eugène Rougon, bu mahalleye komşu bir sokakta, Penthièvre Sokağı'nda oturuyordu. Aristide, Paris'e gelirken özellikle Eugène'e güvenmişti; hükümet darbesinin en faal ajanlarından biri olarak çalışan kardeşi şimdi gizli bir kuvvet haline gelmişti. Büyük bir siyaset adamına dönüşmekte olan bir küçük avukattı. Fakat Aristide, bir kumarbaz hurafeciliğiyle, o akşam kardeşinin kapısını çalmak istemedi. İçin için bir hasetle Eugène'i dü-

şünerek, hâlâ seyahatinin tozu toprağı içindeki kötü elbiselerine bakarak, tekrar servet hülyalarına dalıp kendini teselliye çalışarak, ağır ağır Saint-Jacques Sokağı'na döndü. Bu hülya bile acılaşmıştı. Aristide içinin açılması ihtiyacıyla sokağa çıkmış, Paris dükkânlarının hareketliliğini görüp neşelenmişti. Fakat sonra, sokaklarda koşuşuyormuş gibi gördüğü mutluluktan dolayı öfkeli bir halde geri döndü. Daha da yırtıcılaşmıştı; kaldırımlarda kendisine sürtünüp geçen bu kalabalığı büyük bir zevkle yere sereceği, aldatacağı kıyasıya mücadelelerin hayalini kuruyordu. O zamana kadar hiç bu derece büyük bir iştah, bütün zevklerin hemen tadına bakmak için bu derece ateşli bir arzu duymamıştı.

Ertesi gün, sabah karanlığı, kardeşinin evine gitti. Eugène yarı buçuk döşeli, soğuk, iki büyük odada oturuyordu; Aristide bu yeri görünce dondu kaldı. Kardeşini debdebe içinde yan gelip yatmış halde göreceğini ummuştu. Eugène siyah küçük bir masanın başında çalışıyordu. Gülümseyerek, ağır ağır şu sözü söylemekle yetindi:

"Hah! Sen misin? Ben de seni bekliyordum."

Aristide çok aksi davrandı. Eugène'e kendisini sefil bir durumda bırakmak, taşrada ne yapacağını bilmez halde dolaşıp durduğu sırada sadaka kabilinden iyi bir nasihat bile vermemekle suçladı. 2 Aralık olayına kadar cumhuriyetçi olarak kaldığı için kendisini asla affedemiyordu. Bu, onun daima kanayan bir yarası, kıyamete kadar yüzünü kızartacak bir ayıbıydı. Eugène sakince kalemini tekrar eline almıştı. Aristide sözünü bitirince, o:

"Adam sen de!" dedi. "Tamir edilmeyecek hata yoktur. Önünde koskoca bir gelecek var."

Eugène bu sözleri o kadar pürüzsüz bir sesle, öyle delici bakışlarla söylemişti ki Aristide başını eğdi; kardeşinin, varlığının en derin köşelerine kadar indiğini hissetmişti. Eugène dostça bir açık sözlülükle devam etti:

"Seni bir yere yerleştireyim diye geldin, değil mi? Daha önce ben zaten seni düşünmüştüm, fakat henüz bir şey bulamadım. Anlarsın ya, seni herhangi bir yere yerleştiremem. Sana öyle bir

vazife bulmalı ki kendin için de, benim için de tehlikeli olmadan işini yürütesin. İtiraz etme, yalnızız, birbirimize bazı şeyleri söyleyebiliriz..."

Aristide gülmeyi daha doğru buldu. Eugène sözlerini sürdürdü:

"Zeki olduğunu bilirim, hiçbir fayda getirmeyecek sersemce bir işi artık bir daha yapmayacağını da biliyorum... İyi bir fırsat çıkar çıkmaz seni kapılandıracağım. Şayet o zamana kadar arada sırada bir beş franga ihtiyacın olursa, gel benden iste."

Babalarının defterdarlık makamını kazanmasına sebep olan güney isyanına dair bir süre konuştular. Eugène bir yandan konuşuyor, bir yandan giyiniyordu. Sokağa çıktıkları zaman, ayrılacakları sırada, kardeşini bir an daha alıkoydu, sesini daha da alçaltarak:

"Sokak sokak dolaşmazsan, sana vaat ettiğim işi evinde sakince oturup beklersen, beni minnettar edersin... Kardeşimin bekleme odalarında iş beklediğini görmek hoşuma gitmez."

Aristide'in, herkesten başka türlü bir adam gibi gördüğü Eugène'e saygısı vardı. Kendisine karşı gösterdiği güvensizliği de, biraz haşince olan açık sözlülüğünü de affetmedi, fakat söz dinledi, Saint-Jacques Sokağı'ndaki eve kapandı. Paris'e karısının babasından ödünç aldığı beş yüz frankla gelmişti. Yol masrafları çıktıktan sonra elinde kalan üç yüz frangı bir ay idare etti. Angèle çok pisboğazdı, üstelik balo tuvaletini mor kurdelelerle süsleyerek yenilemek lüzumunu duydu. Beklemekle geçen bu bir ay Aristide'e bitmez tükenmez gibi geldi. Sabırsızlıktan içi içine sığmıyordu. Pencerenin önünde durup da aşağıda Paris'in dev bir faaliyetle kaynaştığını hissettikçe, bir sıçrayışta bu harlı ateşin içine atılmak, orada hummalı elleriyle altını yumuşak balmumu gibi yoğurmak için delice arzulara kapılıyordu. Büyük şehirden yükselen o henüz belirsiz esintileri, içinde halvet kokularının ve mali dalaverelerin, zevk ve sefa ateşinin sürüklendiği bu yeni doğan imparatorluk esintilerini teneffüs ediyordu. Kendisine kadar ulaşan hafif kokular, ona doğru izi bulmuş olduğunu, avın,

önü sıra koştuğunu, büyük imparatorluk avının, macera, kadın, milyonlar avının nihayet başladığını haber veriyordu. Burun delikleri açılıp kapanıyor, sahip olduğu aç hayvan içgüdüsü, şehrin sahne olacağı kanlı tazı payının en küçük belirtilerini uzaktan mükemmel bir sezişle kavrıyordu.

Yapacağı teşebbüsleri hızlandırmak için iki defa kardeşinin evine gitti. Eugène onu haşin karşıladı; kendisini unutmadığını, fakat beklemesi gerektiğini söyledi. Aristide nihayet Penthièvre Sokağı'ndaki eve uğramasını bildiren bir mektup aldı. Bir aşk randevusuna gider gibi yüreği hızlı hızlı çarparak oraya gitti. Eugène'i, kendisine çalışma odası hizmeti gören buz gibi soğuk büyük odada, hep o siyah masanın başında buldu. Avukat onu görür görmez kendisine bir kâğıt uzattı:

"Al," dedi. "İşin dün oldu. Belediyede yol işleri denetmen yardımcılığına atandın, iki bin dört yüz frank maaş alacaksın."

Aristide ayakta kalmıştı. Benzi attı, kardeşi kendisiyle alay ediyor sanarak kâğıdı almadı. Hiç olmazsa altı bin frank maaşlı bir yer ummuştu. Eugène onun ne düşündüğünü sezerek iskemlesini kardeşine doğru çevirdi, kollarını kavuşturdu. Öfkelice bir tavırla:

"Sen budala mısın kuzum?" dedi. "Metres hülyaları kuruyorsun değil mi? Güzel bir dairede oturmak, hizmetçiler, uşaklar kullanmak, en güzel şeyleri yiyip içmek, ipekli yataklarda yatmak, iki saat içinde döşenivermiş bir yatak odasında, önüne ilk gelen kadının kolları arasında hemencecik arzularını tatmin etmek istiyorsun... Sen ve senin gibiler, eğer serbest bırakırsak, kasaları daha dolmadan boşaltacaksınız. Allah Allah! Biraz sabret bakalım! Benim nasıl yaşadığımı görüyorsun, servetini toplamak için eğilme zahmetine gir bari."

Kardeşinin gösterdiği mektepli sabırsızlıklarını hor görerek konuşuyordu. Haşin sözlerinde daha yüksek emeller, pürüzsüz bir iktidara ulaşma arzuları sezilmekteydi. Bu safdil para iştahı ona bayağı ve çocukça bir şey gibi geliyordu. Kurnaz bir gülümsemeyle, daha yumuşak bir sesle devam etti:

"Çok mükemmel yeteneklerin olduğu muhakkak, bu yetenekleri engellemeye de hiç niyetim yok. Senin gibi insanlar kıymetli adamlardır. Samimi dostlarımızı en aç adamlar arasından seçmek kararındayız. Merak etme, için rahat etsin, soframız açık olacak, en aç mideler bile doyacak. Hâkimiyeti elde tutmak için en uygun usul budur. Ama izin ver, bekle sofra kurulsun. Ayrıca lafıma itibar edersen, kendi çatalını bıçağını kilere gidip kendin getirme zahmetine gir derim sana."

Aristide'in suratı hâlâ asıktı. Kardeşinin yaptığı hoş benzetmeler onun yüzünü güldürmüyordu. O zaman Eugène tekrar öfkelendi:

"Bana bak!" diye haykırdı. "Yine ilk fikrime dönüyorum: Sen sersemin birisin. Ne umuyordun yahu, senin meşhur şahsiyetinle ne yapacağımı zannediyordun? Hukuk eğitimini bitirecek kadar bile gayret gösteremedin, on sene bir kaymakamlıkta sefil bir kâtiplik işine gömülüp kaldın, ancak hükümet darbesi sayesinde fikrini değiştirmiş bir cumhuriyetçi olarak kötü bir şöhretle yanıma geliyorsun... Böyle fena notlarla kendinde bakanlık kumaşı olduğunu mu zannediyordun? Ooo! Biliyorum, her türlü çareye baş vurarak meramına ermek için şiddetli bir emel besliyorsun. Bu büyük bir meziyettir, kabul ediyorum, seni belediyeye sokarken zaten bu meziyetine güvendim."

Sonra ayağa kalktı, atama emrini Aristide'in eline tutuşturdu:

"Al," diye devam etti. "Günün birinde bana teşekkür edeceksin. Bu yeri seçen benim, oradan neler elde edebileceğini biliyorum... Etrafına bak ve dinle, yeter. Eğer akıllı isen, anlar ve harekete geçersin... Şimdi söyleyeceğim bazı şeyler daha var, onları aklında iyice tut. Her şekilde servet yapmanın mümkün olduğu bir döneme giriyoruz. Çok para kazan, sana bu hususta izin veriyorum; yalnız, budalalık yok, fazla patırtı koparacak kepazelik yok, aksi takdirde seni bir kalemde silerim."

Bu tehdit, Eugène'in vaatlerinin yapamadığı tesiri yaptı. Kardeşinin bahsettiği bu serveti düşününce, Aristide'in harareti yeniden arttı. Nihayet insanları boğazlamak, fakat fazla bağırtmadan,

kanun çerçevesinde boğazlamak izniyle savaşın içine salıveriliyormuş gibi geldi ona. Eugène kendisine ayın sonuna kadar idare etmesi için iki yüz frank verdi. Sonra düşünceli bir tavırla durdu.

"Adımı değiştirmek niyetindeyim," dedi nihayet. "Sen de değiştir... Birbirimizi daha az rahatsız ederiz."

Aristide sakince cevap verdi:

"Nasıl istersen."

"Senin bir şeyle uğraşmana lüzum yok, resmî işlemleri ben yaptırırım. Karının adını alıp Sicardot ismini kullanmak ister misin?"

Aristide başını kaldırıp gözlerini tavana dikti, ismi tekrarlayarak hecelerin ahengini dinledi:

"Sicardot... Aristide Sicardot... Yok, olmadı. Hımbıl bir havası var, hem de iflas kokuyor."

Eugène:

"Öyleyse başka bir isim ara," dedi.

"Kısaca Sicard olsa daha iyi sanki," dedi Aristide bir sessizlikten sonra. "Aristide Sicard... Fena değil, öyle değil mi? Ama biraz komik mi ne..."

Bir süre daha düşündü, sonra sevinçle:

"Tamam, buldum!" diye haykırdı. "Saccard, Aristide Saccard! İki 'c' ile... Bu isimde para sesi var, beş franklık sikkeler şıkır şıkır sayılıyormuş gibi, ne dersin?"

Eugène'in zalimce bir mizah duygusu vardı. Kardeşini yolcu ederken gülümseyerek şöyle dedi:

"Evet, insanı ya kürek zindanına gönderecek ya milyoner edecek bir isim!"

Birkaç gün sonra, Aristide Saccard belediye dairesine girmiş bulunuyordu. Kardeşinin, usulden olan giriş sınavlarına soktırmadan kendisini oraya kabul ettirebilmek için büyük bir nüfuz kullanmak zorunda kaldığını öğrendi.

O günden itibaren, karı koca, küçük memurlara mahsus tekdüze hayatı yaşamaya başladı. Aristide'le karısı Plassans'daki alışkanlıklarını tekrar ele aldılar. Yalnız, bir çırpıda servet ka-

zanma hayalinden tepetaklak yuvarlanmışlardı ve fakir hayatları, süresini tayin edemedikleri bir imtihan devresi gibi görmeye başladıklarından beri, onlara daha ağır geliyordu. Paris'te fakir olmak, iki misli fakir olmak demekti. Angèle sefalete kansızlık çeken tüm kadınlarda görülen uyuşuklukla boyun eğiyordu. Bütün gününü kâh mutfakta geçiriyor kâh yere uzanıp kızı ile oynuyor, ancak para tükenip de elinde son bir beş franklık sikke kaldığı zaman sızlanıyordu. Fakat Aristide bu fakirliğin, bu dar hayatın içinde öfkeden kuduruyor, bir yere hapsedilmiş hayvan gibi fırıl fırıl dönüyordu. Bu dönem, onun için, tarife sığmaz ıstıraplarla dolu geçti. Gururu inciniyor, tatmin edemediği arzuları onu şiddetle kamçılıyordu. Kardeşi Plassans bölgesinin temsilcisi olarak kendisini meclise seçtirmeyi başarınca, Aristide'in ıstırabı çoğaldı. Eugène'in üstünlüğünü çok iyi takdir ettiği için, onu budala gibi kıskandığı söylenemezdi; yalnız, kendisi için bir şeyler yapmak elinden gelebileceği halde yapmamakla suçluyordu onu. Birçok defa ihtiyaç içinde kaldı, bir miktar ödünç para istemek için onun kapısını çalmaya mecbur oldu. Eugène onun istediği ödünç parayı verdi, fakat gayretsizliğini ve iradesizliğini sert sert yüzüne vurdu. O andan itibaren Aristide'in azmi daha da şiddetlendi. Kimseden bir kuruş istemeyeceğine and içti, sözünü de tuttu. Her aynı son haftası, Angèle içini çekerek kuru ekmek yiyordu. Bu tecrübe devresi, Saccard'ın müthiş terbiyesini tamamladı. Dudakları daha inceldi, milyonların düşünü yüksek sesle kurma budalalığından vazgeçti. Sıskacık bedeni hiçbir ifade belirtmez oldu; tek bir iradeye, her an beslediği tek bir sabit fikre daldı. Saint-Jacques Sokağı'ndan belediyeye koşarken, aşınmış topukları kaldırımlarda sert sert ötüyor, Aristide, bir kin sığınağına bürünür gibi, tirelmiş* redingotunun düğmelerini sımsıkı ilikliyor, sansar burnu sokakların havasını kokluyordu. Paris kaldırımlarında kafasının içi servet tasarısıyla ve emellerini tatmin hülyasıyla dolu olarak serseri serseri dolaştığı görülen hasetçi sefaletin sert yüzlü timsaliydi âdeta.

* Tirelmek: Yıpranıp aşınmak. *–ed.*

Aristide Saccard, 1853 senesi başlarında, yol işleri denetmenliğine getirildi. Dört bin beş yüz frank maaş almaya başlamıştı. Bu zam tam sırasında gelmişti; Angèle sararıp soluyordu, küçük Clotilde'in benzi sapsarıydı. Aristide, birisi ceviz ağacından eşya ile döşeli yemek odası, öteki akaju döşeli yatak odası olmak üzere iki odadan ibaret küçük ikametgâhını bırakmadı, kıt kanaat bir hayat yaşamaya devam etti, borçtan kaçındı; başkalarının parasına el uzatmak için, o paraya dirseklerine kadar dalabileceği zamanın gelmesini bekliyordu. Böylece içgüdülerini aldattı, fazladan eline geçen birkaç kuruşu hor gördü, pusuda bekledi. Angèle bu azıcık zam sayesinde pek mutlu oldu. Biraz üst baş aldı, broşunu her gün taktı. Kocasının sessiz öfkelerine, zihni korkunç bir meselenin halliyle meşgul bir insanı andıran tasalı tavırlarına hiç akıl erdiremiyordu.

Aristide, Eugène'in nasihatlerine uyuyordu: Dinliyor ve etrafını seyrediyordu. Denetmenliğe yükseltilmesinden dolayı kardeşine teşekküre gittiği zaman, Eugène onda meydana gelen değişikliği anladı, doğru yolu bulduğunu söyleyerek onu övdü. İçin için duyduğu hasetin katılaştırdığı belediye memuru kıvraklaşıp sinsileşmişti. Birkaç ay içinde muazzam bir tiyatrocu oldu. Güneyli cerbezesi tamamıyla uyanmıştı. Hünerini o kadar ileriye götürüyordu ki belediyedeki arkadaşları kendisine bir milletvekiliyle olan yakın akrabalığının şimdiden büyük bir memuriyete aday kıldığı iyi bir çocuk gözüyle bakıyorlardı. Bu akrabalık sayesinde şeflerinden de yakınlık görüyordu. Böylece Saccard, memuriyetinden üstün bir tür nüfuz sahibi olmuştu. Bu nüfuzu, ona bazı kapıları açmak, bazı dosyalara burnunu sokmak imkânını veriyor, bu meraklı halleri bir kabahat gibi görülmüyordu. İki sene süresince bütün koridorlarda bir yukarı bir aşağı dolaştığı, her odada takılıp kaldığı, günde yirmi defa yerinden kalkıp bir arkadaşıyla konuşmaya, bir emir götürmeye, kalem odalarında gezinmeye gittiği görüldü; bu bitmez tükenmez gezintileri gören daire arkadaşları, "Ne yaman şey şu güneyli, yerinde duramıyor. Bacaklarında cıva var!" diyorlardı. Samimi ahbapları onu tembel

sayıyor, tek maksadının işten birkaç dakikacık çalmak olduğunu söyledikleri zaman hazret gülüyordu. Anahtar deliklerine kulak verip içerileri dinleme suçunu asla işlemedi, fakat öyle uluorta kapı açışları, elinde bir kâğıtla, dalgın dalgın, kalem odalarından öyle geçişleri vardı ki, bu çok ağır ve düzenli yürüyüşleri esnasında, orada konuşulan sözlerden bir kelimesini bile kaçırmıyordu. Bu, dahiyane bir taktik oldu; loş kalem odalarından süzülerek geçen, zihni kendi işiyle çok meşgul görünen bu çalışkan memurun dolaşmaları esnasında konuşanlar artık lakırdıyı kesmez oldular. Saccard bir başka yöntem daha uyguladı; son derece hatırşinastı, arkadaşları ellerindeki işleri yetiştiremediğinde derhal onlara yardım teklif ediyordu; o zaman, kayıt defterlerini inceliyor, eline geçen belgeleri derin bir dikkatle evirip çeviriyordu. Fakat asıl merakı hademelerle dostluk kurmak oldu. Bu adamların ellerini bile sıktığı oluyordu. Onları kapı diplerinde kıs kıs gülerek saatlerce konuşturuyor, onlara hikâyeler anlatıyor, ağızlarından laf alıyordu. Bu sade ruhlu adamcağızlar da Saccard'a bayılıyorlar, "Hiç de kibirli bir adam değil," diyorlardı. Bir rezalet oldu muydu önce onun haberi oluyordu. Böylece, iki sene içinde, belediyede öğrenmediği hiçbir sır kalmadı. En küçük memurlara varıncaya kadar herkesi tanıyor, çamaşırcıların hesap pusulalarına varıncaya kadar bütün evrakı biliyordu.

O sırada Paris, Aristide Saccard gibi bir adam için, gösterilerin en ilgi çekicisini sunmaktaydı. Başkan Prens'in meşhur seyahati sırasında birkaç Bonapartçı bölgede halkın heyecanını tahrik etmeyi başarmasının ardından imparatorluk ilan edilmişti. Mecliste ve gazetelerde herkes susmuştu. Bir kere daha kurtarılan cemiyet, kendi kendisini tebrik ediyor, dinleniyor, sabah keyfi yapıyordu; zira şimdi kendisini kuvvetli bir hükümet himaye etmekte, hatta işlerini düşünmek ve düzenlemek kaygısından bile onu kurtarmakta idi. Cemiyetin en büyük tasası hangi eğlencelerle vakit geçireceği meselesiydi. Eugène Rougon'un çok yerinde bir tabiriyle, Paris sofraya oturmuştu ve yemek sonundaki cümbüşü düşünüyordu. Politika, tehlikeli bir ilaç gibi etrafa korku salıyordu. Yorgun

kafalar ticari işlere ve zevklere dönmüştü yüzünü. Parası olanlar paralarını saklı bulundukları yerden çıkarıyor, olmayanlar da köşelerde bucaklarda gizlenmiş defineler arıyordu. Bu hengâmenin derinlerinde, için için bir ürperti, usul usul belirmeye başlayan para şıngırtıları, şuh kadın kahkahaları, şimdilik hafiften işitilen tabak çanak tıngırtıları ile öpücük şapırtıları vardı. Asayişin sağladığı engin sessizlikte, yeni idarenin sinmiş sükûnunda, türlü türlü hoşa gidici dedikoduların, yaldızlı ve zevkli vaatlerin yükseldiği işitiliyordu. Âdeta sımsıkı kapalı perdelerinin arkasından yalnızca kadın gölgeleri gözüken ve şöminelerinin mermerleri üzerinde altın şıkırtıları duyulan küçük evlerden birinin önünden geçiliyor gibiydi. İmparatorluk, Paris'i, Avrupa'nın ahlaksızlık yuvası haline getirecekti. Bir tahtı çalmış olan bu bir avuç macera adamına, maceralarla, karanlık işlerle, satılmış vicdanlarla, satın alınmış kadınlarla, azgın ve genel bir sarhoşlukla dolu bir devir lazımdı. Aralık ayında dökülen kanların henüz yıkandığı şehirde, vatanı, çürümüş ve şerefi kalmamış milletler arasına fırlatacak olan o zevk ve sefa cinneti ağır ağır artmaktaydı.

Aristide Saccard köpüre köpüre bütün Paris'i kaplayacak olan vurgunculuğun yükselen dalgasını ilk günlerden itibaren hissediyordu. Bu dalganın derece derece yükselişini derin bir dikkatle takip etti. Şehrin damları üzerine patır patır dökülen o sıcak para yağmurunun tam göbeğindeydi. Belediye binasındaki sürekli dolaşmaları sırasında, Paris şehrinde yapılacak değişikliklere dair geniş tasarıyı, o yıkım planlarını, o yeni yolları ve yerden biter gibi kurulacak olan o yeni semtleri, arsaların ve gayrimenkullerin satışı üzerinden alınacak olan o muazzam komisyonları, şehrin dört bucağında menfaatleri çarpıştıracak ve aşırı debdebeyi canlandıracak olan hareketliliği sezinlemişti. O andan itibaren faaliyetine bir hedef buldu. Uysal, saf bir adam gibi hareket etmeye o tarihte başladı. Hatta biraz şişmanladı. Yiyecek arayan sıska bir kedi gibi sokak sokak dolaşmaktan vazgeçti. İşinin başında eskisinden çok daha konuşkan, çok daha nazikti. Ara sıra âdeta resmî ziyaretlerde bulunduğu kardeşi, nasihatlerini bu kadar başarılı bir

şekilde hayata geçirmesinden dolayı onu tebrik ediyordu. 1854 yılı başlarında, Saccard aklında birçok iş olduğunu, fakat hatırı sayılır miktarda paraya ihtiyacı bulunduğunu kardeşine söyledi. Eugène:

"Aramalı," dedi.

Saccard hiç gücenmeden, kardeşinin, muhtaç olduğu ilk sermayeyi vermek istemediğini fark etmemiş gibi görünerek:

"Hakkın var, arayacağım," cevabını verdi.

Şimdi aklı fikri hep bu ilk sermayedeydi. Planını yapmıştı, her geçen gün de olgunlaştırıyordu. Fakat ilk birkaç bin frangı bir türlü bulamıyordu. Arzusu daha da şiddetlendi. Yolda rasgeldiği her insan kendisine ödünç para verebilecek kişi olabilirmiş gibi, herkese sinirli ve derin bakışlarla bakmaya başladı. Evde Angèle hep aynı silik ve mutlu hayatını yaşayıp duruyordu. Aristide bir fırsat kolluyor, bu fırsat geciktikçe, uysal adam gülüşleri daha acı bir hal alıyordu.

Aristide'in Paris'te bir kız kardeşi vardı. Adı Sidonie Rougon olan bu kadın, Plassans'da bir avukat kâtibiyle evlenmişti; birlikte Paris'e gelmişler, Saint-Honoré Sokağı'nda güneyden gelen meyvelerin ticaretini yapmayı denemişlerdi. Kardeşi, Sidonie'yi Paris'te bulduğunda, kadının kocası ortadan kaybolmuş, dükkânları da çoktan satılıp gitmişti. Sidonie Rougon, Faubourg-Poissonnière Sokağı'nda bir binanın asma katındaki üç odada oturuyordu. Kendi dairesinden geçilen en alt kattaki dükkânı da kiralamıştı; esrarengiz, daracık bir yer olan bu dükkânda dantel ticareti yaptığını iddia ediyordu. Gerçekten de vitrinde yaldızlı çubuklara asılı dantel parçaları vardı, fakat dükkânın iç tarafında, pırıl pırıl kaplamalarıyla bir sofayı andıran o yerde, en ufak bir mal gözükmüyordu. Kapı ile vitrine ince perdeler asılmıştı; bu perdeler sokaktan bakınca içeriyi görmeye engel oluyor, mağazaya meçhul bir mabede açılan bir bekleme odasının gizli ve örtülü manzarasını büsbütün veriyordu. Madam Sidonie'nin dükkânına müşteri girdiği pek görülmezdi, hatta çoğu zaman kapının tokmağı yerinden çıkarılmış olurdu. Sidonie mahallede zengin kadınların ayağına kadar gidip dantellerini kendisinin götürdüğünü söyler

dururdu. Dükkânı kiralamasının biricik sebebinin apartmanın biçimi olduğunu söylüyordu; asma katla dükkân, duvara gömülü bir merdivenle birleştirilmişti. Hakikaten de dantelci kadın hep sokakta idi, günde on defa telaşlı telaşlı girip çıktığı görülürdü. Hoş, Madam Sidonie yalnızca dantel ticaretiyle kalmıyor, asma katını da kullanıyor, oraya nereden bulduğu bilinmeyen döküntü eşya dolduruyordu. Orada kauçuktan birtakım şeyler, mantolar, ayakkabılar, askılar filan satmıştı; sonra arka arkaya saçları güçlendiren yeni bir yağ, takma kollar bacaklar, otomatik bir kahve pişirme makinesi sattığı görüldü; tescil belgesi alınmış olan bu yeni icat makinenin satışı onu epey sıkıntıya soktu. Kardeşi kendisini görmeye geldiği zaman, Sidonie piyano satmakla meşguldü, asma kat piyanolarla dolu idi, yatak odasına varıncaya kadar her tarafa piyanolar doldurmuştu; bu yatak odası çok süslü döşenmişti, öbür iki odanın karmakarışık hırdavatçı dükkânı manzarasıyla taban tabana zıt bir görünüşü vardı. Sidonie bu iki ticareti çok mükemmel bir yöntemle yürütüyordu: Asma kattaki malları görmeye gelen müşteriler, binanın Papillon Sokağı'ndaki araba kapısından girip çıkıyorlardı. Dantelci kadının iki taraflı ticaretini kavrayabilmek için küçük merdivenin esrarlarına vâkıf olmak lazımdı. Sidonie'nin asma kattaki adı kocasının soyadı olan Madam Touche idi, halbuki mağazanın kapısına yalnız kendi adını yazmıştı, bu yüzden herkes onu Madam Sidonie diye çağırıyordu.

Madam Sidonie otuz beş yaşındaydı, fakat öyle özensiz giyiniyor, tavırları kadına o kadar az benziyordu ki görenler kendisini çok daha yaşlı sanırdı. Doğrusunu söylemek gerekirse, yaşsız gibiydi. Sırtında kat yerleri aşınmış, giyile giyile kırışmış ve ağarmış, mahkeme masaları üzerinde tirelmiş avukat cüppelerini andıran siyah bir fistanı vardı. Başında alnını örten ve saçlarını gizleyen siyah bir şapka, ayağında iri kunduralar, kolunda kulpları sicimlerle bağlanıp tamir edilmiş küçük bir sepetle sokak sokak dolaşırdı. Yanından hiç ayırmadığı bu sepet başlı başına bir âlemdi. Madam Sidonie sepetin kapağını araladığı zaman, içinden her çeşit eşantiyon, ajandalar, cüzdanlar, özellikle de demet

demet resmî evrak çıkar, Madam Sidonie bu evrakın okunması imkânsız yazılarını kendisine has bir hünerle sökerdi. Bu kadında hem simsar hem icra memuru ruhu vardı. Bütün ömrü protestolar, tebliğler, ödeme emirleri içinde geçerdi: on franklık pomat yahut dantel sattı mıydı, hemen müşterisi olan kadının zihnine girer, onun yakınlığını kazanır, onun sağ kolu haline gelir, o müşteri hesabına avukat avukat, yargıç yargıç dolaşırdı. Böylece sepetinin içinde haftalarca dosyalar taşır, yorgunluktan canı çıkar, hiçbir zaman arabaya binmeden hep aynı tıpış tıpış yürüyüşüyle Paris'i bir başından öte başına kadar gezerdi. Bu zanaattan eline ne geçtiğini tahmin etmek zordu. Sidonie bu işleri önce dalavereli işlere karşı duyduğu içgüdüsel bir zevkle, bir çekişme sevgisiyle yapmış, sonraları sağdan soldan yemeklere çağırılmak, şuradan buradan birkaç frank para çekmek gibi bir yığın ufak tefek kârı olmuştu. Fakat asıl kazancı, her gittiği yerde ağızlardan aldığı sırlardı; bu sırlar ona avantaların, yağlı kapıların izini bulduruyordu. Başkalarının evinde, başkalarının işleri içinde yaşadığından, gerçek bir canlı arz ve talep repertuvarı idi. Nerede hemen evlendirilecek gelinlik bir kız, üç bin franga ihtiyacı olan bir aile, bu üç bin frangı vermeye hazır, fakat sağlam kefaletle yüksek faiz isteyen ihtiyar bir zat varsa, o bilirdi. Sidonie daha nazik şeyler de bilirdi: Kocasının anlayamadığı, anlaşılmak isteyen sarışın bir bayanın dertleri; kızına varlıklı bir kısmet bulmayı hayal eden şefkatli bir annenin gizli arzusu; gizli davetlere ve çok genç kızlara meftun bir baronun zevkleri ona hep malûm şeylerdi. Bu arzları ve bu talepleri, dudaklarında solgun bir tebessümle, oradan oraya taşır dururdu; iki kişiyi birbiriyle buluşturmak için iki fersah yol yürürdü; baronu o şefkatli anneye gönderir, ihtiyar zatı para sıkıntısı içinde bulunan aileye o üç bin frangı ödünç vermeye razı eder, sarışın bayana teselliler tedarik eder, evlendirilecek olan gelinlik kıza pek ince eleyip sık dokumayan bir koca bulurdu. Sidonie'nin açıktan açığa itiraf edebileceği büyük işleri de vardı, düşüp kalktığı insanlara bu işleri anlata anlata onların kafalarını şişirirdi. Bunlar, iflas etmiş asil bir ailenin takibini ona verdiği uzun bir dava, Stuart'lar

zamanında İngiltere'nin Fransa'dan aldığı, eklenen faizleriyle birlikte üç milyara yaklaşan bir borç gibi işlerdi. Bu üç milyarlık borç işi hiç dilinden düşmezdi; meseleyi bol ayrıntıyla açıklar, koskoca bir tarih dersi anlatır, her zaman balmumu gibi sarı ve pörsük yanaklarına heyecandan kan hücum ederdi. Bazen bir icra memurunun yanından çıkıp bir ahbabının ziyaretine giderken, bir kahve pişirme makinesi, bir kauçuk manto, bir kupon dantel satar, bir piyano kiraya verirdi. Bu işlere o kadar kulak astığı yoktu. Sonra bir Chantilly dantelini görmek için kendisine randevu veren bir kadın müşterisiyle buluşmak üzere hemen mağazasına koşardı. Müşterisi gelir, ıssız ve örtülü dükkâna bir gölge gibi süzülürdü. Onunla aynı anda, Madam Touche'un asma kattaki piyanolarını görmek için Papillon Sokağı'ndaki araba kapısından bir erkeğin girdiği de nadir değildi.

Madam Sidonie'nin servet yapamamasının sebebi, çoğu zaman sanat aşkıyla çalışmasıydı. Resmî işlemlerden hoşlanır, başkalarının işleriyle uğraşmaktan kendi işlerini unutur, icra memurlarına yiyim yeri* olurdu; gerçi bütün bu işler ona ancak dava meraklısı kimselerin bildiği zevkleri verirdi. Sidonie'nin kadınlık tarafı ölüyordu; bu kadın artık bir iş aracısından, her dakika Paris kaldırımlarında taban tepen, efsanevi sepetinde en şüpheli mallar bulunan, ne bulursa satan, milyarların hayalini kuran, aynı zamanda gözde bir müşterisi için sulh mahkemesine gidip on franklık bir borç inkârı davasını savunan bir simsardan ibaretti. Ufak tefek, zayıf, soluk benizli bir kadındı; âdeta bir dava vekilinin cüppesinden bozma denilebilecek incecik siyah fistanı sırtında, kavrulup kalmıştı; binaların duvarları dibinden tıpış tıpış yürüyerek gittiğini görenler, onu, kadın kıyafetine girmiş bir avukat yamağı sanırlardı. Yüzünde bir resmî evrakın hazin solgunluğu vardı. Dudakları sönük bir tebessümle gülümsüyor, gözleri, beynine tıkıştırdığı her cins alışverişin, kafa yorgunluklarının hayhuyu içinde yüzer gibi görünüyordu. Hali çekingen ve saygılı idi, vücuduna belli belirsiz bir günah çıkartma yeri ve

* Yiyim yeri [yapmak]: Bir yerden devamlı olarak çıkar sağlamak. *–ed.*

ebe muayenehanesi kokusu sinmişti; bu dünyadaki sevgilerden vazgeçmiş, yürek sızılarına karşı merhamet duyan bir rahibe gibi yumuşak bir ana şefkati gösterirdi. Kocasından asla bahsetmezdi, çocukluğuna, ailesine, meraklarına dair de bir şey söylemezdi. Satmadığı bir tek şey vardı, o da kendisiydi; namusluluğundan değil, bu alışverişi yapmak aklına gelmediği için yapmıyordu. Bir fatura gibi kuru, bir protesto yazısı gibi soğuk, bir mübaşir yamağı gibi kayıtsız ve haşindi.

Saccard, taşradan çiçeği burnunda geldiği için, Madam Sidonie'nin çeşitli zanaatlarının inceliklerine ve derinliklerine önceleri ulaşamadı. Bir sene hukuk eğitimi görmüş olduğu için, Sidonie bir gün ona ciddi bir tavırla o üç milyar konusundan bahsetti; bu bahis, Saccard'a, kız kardeşinin zekâsı hakkında pek kötü bir kanaat verdi. Sidonie, Saint-Jacques Sokağı'ndaki eve gelip köşeyi bucağı karıştırdı, Angèle'i bir bakışla tarttı, sonra da ancak o mahallede işi çıktığı zamanlar ve üç milyarı tekrar bahis konusu etme ihtiyacı duydukça gözüktü. Angèle, İngiltere'nin borcu masalını yutmuştu. Simsar kadın konuyu diline doluyor, bir saat boyunca etrafa bir altın yağmuru yağdırıyordu. Bu üç milyar hikâyesi, bu kaçık kafada bir çatlaktı; Sidonie, sefil alışverişlerle mahvettiği hayatını bu tatlı cinnetle avutuyor, kendisinin ve müşterileri içindeki safdil kadınların başlarını bu sihirli yem ile döndürüyordu. Kendi sözlerine tamamen inanmış, bu üç milyardan bahsederken gitgide şahsi servetinden bahseder gibi konuşmaya başlamıştı; yargıçların er geç bu hakkını ona geri vermeleri gerekiyordu; bu ümit, üzerinde solmuş birkaç menekşe ile madeni kısmı gözüken kalaydan çiçek saplarının sallandığı eski püskü siyah şapkasının etrafında harikulade bir tür hale oluşturmuş gibiydi. Angèle gözlerini fal taşı gibi açıyordu. Birkaç defa kocasına görümcesinden saygı ile bahsetti, Madam Sidonie'nin kendilerini günün birinde belki de zengin edeceğini söyledi. Saccard omuz silkiyordu; Faubourg-Poissonnière'deki dükkânı ve asma katı gidip görmüş, orada ancak yakın gelecekteki bir iflasın kokusunu almıştı. Eugène'in kız kardeşleri hakkındaki kanaatini öğrenmek

istedi. Fakat Eugène ciddi bir tavır takındı, Sidonie'yi hiç görmediğini söylemekle yetindi; kız kardeşini çok zeki, belki de insana bir parça zararı dokunabilecek biri olarak gördüğünü anlattı. Gelgelelim bir süre sonra Saccard, bir gün Penthièvre Sokağı'ndan gelirken, Madam Sidonie'nin siyah fistanıyla kardeşinin evinden çıktığını ve binalara sürtünerek hızlı hızlı yürüdüğünü görür gibi oldu. Koştu, fakat siyah fistana yetişemedi. Simsar kadında kalabalık arasında kaybolan cinsten silik bir hal vardı. Saccard'ı bir düşüncedir aldı, o andan itibaren de kız kardeşini daha dikkatle incelemeye başladı. Bütün yüzü çarpılır ve erir gibi görünen bu solgun ve silik, ufak tefek mahlûkun kafasındaki muazzam faaliyeti kavramakta gecikmedi. Sidonie'ye karşı bir saygı duyar oldu. Bu kadın gerçekten de Rougon'ların kanındandı. Saccard onda ailenin başlıca özelliği olan o para iştahını, o entrika ihtiyacını tanıdı; yalnız, aile çevresinin müşterek mizacı, Sidonie'de, içinde ihtiyarladığı muhit sayesinde, akşam yiyeceği kara ekmeği sabahtan aramak zorunda kaldığı Paris sayesinde silikleşmiş, hem işadamı hem aracı bir mahlûk haline gelen bu acayip hünsa* kadını vücuda getirmişti.

Saccard, planını hazırladıktan sonra ilk sermayeyi aramaya başladığı zaman, doğal olarak kız kardeşini düşündü. Sidonie başını salladı, üç milyarından bahsederek içini çekti. Fakat belediye memuru onun bu divaneliğine tahammül edemiyor, ne zaman Stuart'ların borcundan bahsetse onu şiddetle hırpalıyordu. Bu hayal onun gözünde bu çok pratik zekâyı lekeleyen bir şeydi. Kanaatleri zerrece sarsılmadan en ağır alayları bile sakince karşılayan Madam Sidonie, sonra Saccard'a hiçbir kefalet gösteremediği için bir kuruş bulmasına imkân olmadığını büyük bir açıklıkla anlattı. Bu konuşma borsa binasının önünde geçmişti, Sidonie biriktirdiği paraları burada borsa oyunlarına yatırıyor olsa gerekti. Saat üç sularında onu arayan, binanın solunda, postane tarafındaki parmaklığa dayanmış bulacağından emin olabilirdi; kendisi gibi

* Hünsa: Hem erkek hem dişi üreme hücresi meydana getiren iki cinsiyetli canlı, erdişi, hermafrodit. *–ed.*

şüpheli ve silik insanlarla orada konuşurdu. Kardeşi onu bırakıp ayrılacağı sırada Sidonie üzüntülü bir sesle mırıldandı: "Ah! Keşke evli olmasaydın!" Tam ve gerçek manasını sormak istemediği bu söz üzerine Saccard derin bir düşünceye daldı.

Aradan aylar geçti. Kırım savaşı ilan edilmişti. Uzakta yapılan bir savaşın heyecan uyandırmadığı Paris, daha da büyük bir şevkle vurgunculuğa ve fuhşa atılıyordu. Saccard böyle olacağını tahmin ettiği bu azgınlığın her geçen güèn artışını yumruklarını ısırarak seyrediyordu. Bu dev ocakta örs üzerinde altın döven çekiçler onu öfke ve sabırsızlıkla sarsıyordu. Saccard'ın zekâsı ve iradesi o derece gerilmişti ki sabit bir fikrin kamçısı altında, damların kenarında dolaşan bir uyurgezer gibi, rüya içinde yaşıyordu. Derken bir akşam Angèle'i yatakta hasta bulunca şaşırdı ve öfkelendi. Saat gibi işleyen ev hayatı düzenini kaybediyordu, bu durumu kaderin hesaplı bir zalimliği gibi görerek iyice hiddetlendi. Biçare Angèle hafif hafif inliyordu, soğuk almıştı. Eve gelen doktor endişeli göründü, Saccard'a karısının bir göğüs iltihabına yakalandığını, hayatının tehlikede olduğunu söyledi. Bu andan itibaren Saccard, hiç mi hiç öfkelenmeden, hastaya baktı: İşine gitmedi, karısının yanında kaldı, o ateşler içinde kıpkırmızı yüzü ile soluk soluğa uyurken tarife sığmaz bir ifade ile seyrine daldı. Madam Sidonie çok yorucu işlerine rağmen her akşam gelmenin yolunu buldu, hastaya iyi geleceğini iddia ettiği bitki çayları hazırladı. Bütün öbür zanaatlarına bir de doğuştan hastabakıcılık ekliyor, ıstıraptan, ilaçlardan, can çekişen hastaların yatakları etrafında uzun uzun konuşulan acıklı sözlerden zevk alıyordu. Ayrıca Angèle'e karşı candan bir dostluk beslemeye başlamış gibi görünüyordu. Kadınları, herhalde erkeklere verdikleri zevkten dolayı, bin bir türlü yaltaklanışla, aşkla severdi; onlara, esnafların dükkânlarının raflarında duran kıymetli eşyaya karşı gösterdikleri dikkat ve özenle davranır, "cicim, güzelim" gibi tabirlerle hitap eder, bir âşıkın mâşuku karşısında aldığı tavırlara benzer hareketlerle kırıtır, kendinden geçerdi. Angèle kendisinden hiçbir fayda ümit edemeyeceği cinsten bir kadın olmakla

beraber, Madam Sidonie alışkanlığı olduğu üzere başkalarına yaptığı gibi ona da yaltaklanıyordu. Genç kadın yatağa düşünce Madam Sidonie'nin taşkın sevgisi gözyaşlarıyla karıştı, simsar kadın sessiz yatak odasını sadakatiyle doldurdu. Kardeşi, derin bir kedere gömülmüş gibi dudaklarını kısarak, onun ortada fırıl fırıl dolaşmasını seyrediyordu.

Hastalık kötüleşti. Bir akşam doktor, hastanın sabaha çıkamayacağını ikisine de söyledi. Madam Sidonie erkenden gelmişti, zihni meşguldü, içinde ışıltılar yanıp sönen bulanık gözleriyle bir Aristide'e, bir Angèle'e bakıyordu. Doktor gidince, Sidonie lambanın fitilini kıstı, odayı derin bir sessizlik kapladı. Bu sıcak ve rutubetli odaya ölüm usul usul giriyor, can çekişen hastanın düzensiz teneffüsü bozulan bir saatin tıkırtıları gibi işitiliyordu. Madam Sidonie ilaçları bir yana bırakmış, hastalığın yapacağını yapmasını bekliyordu. Şöminenin önüne, kardeşinin yanına oturmuştu. Aristide, elinde olmaksızın ikide bir yatağa göz atıyor, heyecanlı hareketlerle şöminedeki ateşi karıştırıyordu. Sonra bu ağır hava, bu acıklı manzara sinirine dokunmuş gibi bitişik odaya çekildi. Küçük Clotilde'i oraya kapamışlardı; çocuk halıya oturmuş, uslu uslu bebeğiyle oynuyordu. Kızı Aristide'e bakıp gülümsediği sırada, Madam Sidonie süzülerek içeri girdi, onu bir köşeye çekti, alçak sesle bir şeyler söyledi. Kapı açık kalmıştı. Angèle'in hafif hırıltısı işitiliyordu.

"Zavallı karıcığın..." dedi simsar kadın hıçkırıklı bir sesle. "Galiba artık ümit kalmadı. Doktorun dediğini işittin ya!"

Saccard kederle başını eğmekle yetindi. Beriki sanki Angèle ölmüş gibi devam etti:

"İyi kadıncağızdı," dedi. "Daha zengin, cemiyet hayatına daha alışık kadınlar bulabilirsin, fakat bu kadar iyi kalpli bir kadını bir daha asla bulamazsın."

Sonra gözlerini silip de konuyu değiştirecek bir söz arar gibi konuşmayı kesince, Saccard açıkça sordu:

"Bana bir diyeceğin mi var?"

"Evet, senin işinle meşgul oldum, hani şu malum mesele, galiba bir çaresini buldum. Ama böyle bir günde... Yüreğim parça parça oluyor."

Gözlerini tekrar sildi. Saccard hiçbir şey söylemedi, sakin sakin bekledi. Bunun üzerine,

Sidonie konuştu:

"Bir genç kız var, hemen evlendirmek istiyorlar. Yavrucağın başına bir felaket gelmiş. Bir halası var, fedakârlık etmeye hazır."

Lafı yarıda bırakıyor, ahlayıp ofluyor, sanki hâlâ biçare Angèle'e açıyormuş gibi ağlamaklı bir sesle konuşuyordu. Maksadı kardeşini sabırsızlandırmak, onu kendisine sorular sormaya zorlamak, böylelikle ona yaptığı teklifin bütün sorumluluğunu üzerine almamaktı. Gerçekten de Saccard içten içe sinirlendi:

"Hadi canım, lafını bitir!" dedi. "Bu genç kızı ne için evlendirmek istiyorlar?"

Simsar kadın acıklı bir sesle devam etti:

"Yatılı okuldan yeni çıktığı zaman, köyde arkadaşlarından birinin ailesinin evinde, bir erkek onu baştan çıkarmış. Kızın babası meseleyi haber almış. Kızı öldürmek istiyormuş. Halası yavrucağı kurtarmak için onunla ağız birliği etmiş, ikisi bir olmuşlar, babasına bir masal uydurmuşlar, kabahati işleyen erkeğin namuslu bir çocuk olduğunu, bir an için kendini unutup işlediği suçu tamire hazır olduğunu söylemişler."

Saccard şaşırmış ve öfkelenmiş bir edayla:

"Şu halde, köydeki o adam genç kızı alacak mı?" diye sordu.

"Hayır, alamıyor, evli."

Bir sessizlik oldu. Angèle'in hırıltısı, ürpertilerle dolu havada daha acıklı yükseliyordu. Küçük Clotilde oyunu bırakmıştı; Madam Sidonie ile babasının konuştuklarını anlıyormuş gibi, gözlerini iri iri açarak, düşünceli bir ifade ile onlara bakıyordu. Saccard kısa sorular sormaya başladı:

"Kız kaç yaşında?"

"On dokuz yaşında."

"Kaç aylık gebe?"

"Üç aylık. Herhalde düşürtecekler."

"Aile zengin mi? Saygın mı?"

"Eski asilzadelerden. Babası yargıç. Büyük servetleri var."

"Halanın yapacağı fedakârlık nedir?

"Yüz bin frank."

Tekrar sustular. Madam Sidonie sızlanmaktan vazgeçmişti. İş müzakere ediyordu, sesi pazarlık etmekle meşgul bir madrabazın sesi gibi madeni ahenklerle çınlıyordu. Kardeşi yan gözle ona bakarak biraz tereddütle ekledi:

"Peki, sen kaç para istiyorsun?"

Sidonie:

"Onu sonra düşünürüz," diye cevap verdi. "Sen de bana bir hizmette bulunursun, ödeşiriz."

Bir iki saniye bekledi. Saccard'ın sustuğunu görünce açıkça sordu:

"Ee, neye karar verdin? Kadıncağızlar çok kederde. İşin bir skandala dönüşmesine engel olmak istiyorlar. Suçu işleyen erkeğin adını yarın kızın babasına söyleyeceklerini vaat etmişler. Eğer kabul ediyorsan, senin kartvizitini bir adama verip kendilerine yollayacağım."

Saccard bir rüyadan uyanır gibi oldu, ürperdi, korka korka bitişik odaya doğru döndü, oradan hafif bir gürültü geldiğini işitir gibi olmuştu. Sıkıntılı bir sesle cevap verdi:

"Yapamam, biliyorsun, yapamam..."

Madam Sidonie soğuk ve hor gören bir tavırla dik dik ona bakıyordu. Rougon'ların bütün kanı, bütün o ateşli açgözlülük duyguları Saccard'ın beynine hücum etti. Cüzdanından bir kartvizit çıkardı, kız kardeşine verdi; o da adresi özenle karaladıktan sonra kartı bir zarfın içine koydu, sonra çıkıp gitti. Saat henüz dokuzdu.

Saccard yalnız kalınca alnını pencerenin buz gibi camına yapıştırdı. Öyle daldı ki camın üzerinde parmaklarıyla trampet çaldı. Fakat öyle zifiri karanlık bir gece idi, dışarıdaki karaltılar öyle acayip yığınlar halinde birikiyordu ki içine bir huzursuzluk

çöktü, kurulmuş bir makine gibi Angèle'in can çekiştiği odaya döndü. Onu unutmuştu. Kadını yatağında doğrulup yastıklara dayanmış görünce müthiş sarsıldı; Angèle'in gözleri iri iri açılmıştı, yanaklarına ve dudaklarına yeni bir hayat dalgası hücum etmiş gibiydi. Küçük Clotilde, bebeği hâlâ kucağında, yatağın kenarına oturmuştu; babası arkasını döner dönmez, küçük kız uzaklaştırıldığı bu odaya çabucak sokuluvermişti, duyduğu çocukça merak onu oraya çekiyordu. Kafası kız kardeşinin anlattığı hikâye ile dolu olan Saccard hayalinin mahvolduğunu gördü. Gözlerinin içinde korkunç bir düşüncenin kıvılcımı pırıldamış olsa gerek ki Angèle dehşete kapıldı, yatağın öbür ucuna, duvar tarafına doğru atılmak istedi; fakat ölüm yaklaşıyordu, can çekişme esnasındaki bu uyanış, sönmekte olan bir kandilin son parlayışıydı. Ölmek üzere olan kadın kımıldayamadı; olduğu yere yığılıp kalarak, hareketlerini gözlemek ister gibi, alabildiğine açık gözlerini kocasına dikti. Saccard kendisini sefaletine mıhlamak isteyen kaderin icat ettiği iblisçe bir dirilişle karşı karşıya kaldığını sanmıştı, biçare kadının bir saatlik bile ömrü kalmadığını görünce içi rahat etti. O zaman duyduğu şey sadece tahammül edilmez bir huzursuzluktan ibaret kaldı. Angèle'in gözleri, kocasının Madam Sidonie ile konuştuğu şeyleri işittiğini, şayet bir an önce ölmezse, Saccard'ın kendisini boğmasından korktuğunu belli ediyordu. Bu gözlerde aynı zamanda, son dakikada bu dünyanın alçaklıklarını anlayan, bir haydutla yan yana geçirdiği uzun yılları düşündükçe tüyleri ürperen, halim selim, zararsız mizaçlı bir insanın korkunç hayreti de okunuyordu. Angèle'in bakışı yavaş yavaş yumuşadı; korkusu kalmadı, bu sefil herifin çok uzun zamandan beri servet elde etmek için yaptığı çetin mücadeleyi düşünerek onu mazur görmüş olacaktı. Can çekişen karısının bakışında ölçüsüz bir sitem manası okuyan Saccard, etraftaki eşyalara tutunarak ayakta duruyor, karanlık köşelere sinmeye çalışıyordu. Sonra daha fazla dayanamayacak gibi oldu, kendisini çılgına döndüren bu kâbusu defetmek istedi, lambanın aydınlığına doğru yürüdü. Fakat Angèle ona konuş-

mamasını işaret etti. Şimdi bir af vaadiyle karışan o endişe ve dehşet dolu bakışları hâlâ Saccard'a dikiliydi. O zaman Saccard, Clotilde'i kucağına alıp öteki odaya götürmek için eğildi. Angèle dudaklarını kıpırdatarak buna da engel oldu. Saccard'ın orada kalmasını istiyordu. Gözlerini kocasından ayırmadan yavaş yavaş can verdi, Saccard'ın rengi sarardıkça bu bakış daha da yumuşak bir ifade alıyordu. Angèle son nefesini verirken kocasını affetti. Yaşadığı şekilde, uyuşukça öldü; hayatta nasıl silik kaldıysa, ölümü de silikçe oldu. Saccard, kendisini hâlâ takip eden bu açık kalmış, hareketsiz ölü bakışlar karşısında ürpertiler geçirerek ayakta durdu. Küçük Clotilde yatağın kenarına oturmuş, annesini uyandırmamak için bebeğini usul usul sallıyordu.

Madam Sidonie tekrar yukarı çıktığı zaman her şey bitmişti. Bu işe alışık bir kadın gibi, parmağının bir dokunuşuyla Angèle'in gözlerini kapadı; Saccard'ın içi ferahladı. Sonra Madam Sidonie çocuğu yatırdı, bir çırpıda cenaze odasını derleyip topladı. İki mum yakıp komodinin üstüne koydu, yatak çarşafını ölü kadının çenesine kadar çekti, sonra etrafına bakındı, memnun oldu, bir koltuğa uzandı, şafak sökünceye kadar uyudu. Saccard geceyi bitişik odada geçirdi, cenaze için davetiyeler yazdı. Ara sıra duruyor, düşüncelere dalıyor, kâğıtların üstüne birtakım rakamlar sıralıyordu.

Cenazenin kalktığı günün akşamı, Madam Sidonie, Saccard'ı kendi asma katına götürdü. Orada önemli kararlar verdiler. Saccard, küçük Clotilde'i, kardeşlerinden biri olan Pascal Rougon'a göndermeyi kararlaştırdı; Pascal, Plassans'ta hekimdi, kendini ilme vermiş, bekâr yaşıyordu. Sessizliğe gömülü âlim evini neşelendirmek için yeğenini yanına almayı Saccard'a birçok defa teklif etmişti. Sonra Madam Sidonie, Saint-Jacques Sokağı'ndaki evde daha fazla oturmasının doğru olmadığını anlattı Saccard'a. Belediye civarında şık bir daire bulacak, bir ay için Saccard hesabına kira ile tutacaktı. Mobilyalar Saccard'ın kendi malı imiş gibi görünsün diye bu daireyi bir burjuva evinde bulmaya çalışacaktı. Saint-Jacques Sokağı'ndaki evin eşyasına gelince, mazinin bütün

izlerini silmek için onlar satılacaktı. Saccard bu mobilyanın parasını kendisine bir çeyiz düzmek ve temiz pak giysiler yaptırmak için harcayacaktı. Üç gün sonra Clotilde, tesadüfen güney tarafına gitmekte olan ihtiyar bir hanıma teslim edilmişti. Aristide Saccard da sevinç içinde, sanki servetin uzaktan gülümsediğini görür görmez üç günde şişmanlamış gibi yanakları al al, Marais bölgesinde, Payenne Sokağı'nda, ciddi ve saygın bir evde tuttuğu beş odalı süslü dairede, ayağında işlemeli terliklerle aşağı yukarı dolaşıyordu. Burası, genç bir rahibin dairesiydi. Rahip birdenbire İtalya'ya gitmiş, hizmetçisine bir kiracı bulmasını emretmişti. Bu hizmetçi kadın, papazlarla bir parça münasebeti olan Madam Sidonie'nin ahbabı idi; Sidonie, kadınları sevdiği gibi, papazları da içgüdüsel olarak seviyordu, belki de cüppelerle ipekli eteklikler arasında birtakım sinirsel yakınlıklar görüyordu. Saccard artık hazırdı; rolünü ince bir hünerle kurguladı, kabul ettiği durumun güçlüklerini ve nazikliklerini kılı kıpırdamadan bekledi.

Madam Sidonie, Angèle'in can çekiştiği o korkunç gece, Béraud ailesinin durumunu birkaç kelime ile, olduğu gibi anlatmıştı. Altmış yaşında iriyarı bir ihtiyar olan Mösyö Béraud du Châtel, bazı asil ailelerden daha eski zamanlardan kalma unvanlara sahip kibar bir ailenin son ferdiydi. Atalarından biri, Etienne Marcel*'in arkadaşıydı. 93'te babası, damarlarında şehrin ihtilalci kanı dolaşan bir Paris burjuvasının heyecanıyla cumhuriyeti selamladıktan sonra giyotinde can vermişti. Mösyö Béraud'nun kendisi de, tam bir adalet ve aklın gerektirdiği bir hürriyetle iş görecek bir hükümet hayal eden o Spartalı cumhuriyetçilerden biriydi. Adliye mesleğinde ihtiyarlamış, orada mesleğin gerektirdiği bir sertlik ve ciddiyet almıştı; 1851'de, Fransız yargısının şerefini kirleten o karma komisyonlardan birinde görev alması teklif edildiği zaman bu teklifi reddetmiş, hükümet darbesi esnasında mahkeme başkanlığından istifa etmişti. O tarihten beri,

* Etienne Marcel (1316-1358), Fransa ile İngiltere arasında Yüz Yıl Savaşları sürerken, Fransa kralı II. Jean'a karşı meclisin etkinliğini artırmak isteyen reformcu hareketin başındaki kumaş imalatçısı, Paris tüccarlarının başkanı. *–ed.*

Saint-Louis adasında, adanın burnunda, hemen hemen Lambert konağının karşısında bulunan kendi konağında, münzevi ve kapalı bir hayat sürüyordu. Karısı genç ölmüştü. Yarası hâlâ kanayan gizli bir dram, ihtiyar yargıcın yüzüne daha fazla keder ifadesi eklemiş olmalıydı. Karısı ikinci kızlarını doğururken öldüğünde, ilk kızları Renée sekiz yaşındaydı. Sonradan doğan bu ikinci kızın adını Christine koydular, çocuğu Mösyö Béraud du Châtel'in noter Aubertot ile evli olan kız kardeşi yanına aldı. Renée manastıra girdi. Çocuğu olmayan Madam Aubertot, Christine'e bir ana sevgisiyle bağlandı, onu kendi yanında büyütttü. Kocası ölünce çocuğu babasının yanına getirdi, kendisi de bu sessiz ihtiyarla bu gülümser yüzlü sarışın küçük kızın arasında kaldı. Renée yatılı okulda unutuldu. Tatil zamanlarında konakta öyle kıyametler koparıyordu ki halası, onu, sekiz yaşından beri yatılı öğrenci olarak bulunduğu Visitation rahibelerinin manastırına götürüp bıraktığı zaman derin bir nefes alıyordu. Renée, ancak on dokuz yaşında manastırdan çıktı, çıkar çıkmaz da Nivernais'de çok güzel bir malikâneleri olan samimi arkadaşı Adeline'in annesiyle babasının yanında bir yaz mevsimi geçirmeye gitti. Ekim ayında oradan döndüğü zaman, Elisabeth Hala onu düşünceli, derin bir kedere gömülü görüp şaştı. Bir akşam, başını yastığına gömmüş, hıçkırıklarla boğula boğula ağladığını, çılgınca bir ıstırap içinde yatağında kıvrandığını gördü. Kızcağız, çaresizliğin verdiği bir kendinden geçişle, halasına acı bir hikâye anlattı. Kırk yaşında, zengin, evli bir erkek, genç ve güzel karısı da yanında olduğu halde, köyde onun ırzına geçmiş, genç kız kendini savunmaya ne cesaret edebilmiş ne de bu işi becerebilmişti. Bu itiraf Elisabeth Hala'yı dehşet içinde bıraktı; Christine'i Renée'ye tercih ettiğine esefleniyor, Renée'yi de kardeşi gibi kendi yanında alıkoysaydı, zavallı çocuğun böyle düşmemiş olacağını düşünüyordu. Müşfik yaradılışının acısını iyice keskinleştirdiği bu şiddetli vicdan azabından kurtulmak için, derhal suçlu kızın tarafını tuttu. Aşırı derecede ihtiyatlı davranmak istediklerinden, korkunç hakikati ikisi birlikte kızın babasına haber verdiler; hala, babanın öfke-

sini önledi. Kaygısının telaşı içinde bu acayip evlenme tasarısını uydurdu: bu evlilik her şeyi yoluna koyacak, kızın babasını yatıştıracak, Renée'yi namuslu kadınların arasına tekrar sokacak gibi geliyordu ona. Hala, bu evlenme işinin yüz kızartıcı tarafını da, kaçınılmaz olan kötü sonuçlarını da görmek istemiyordu.

Madam Sidonie'nin bu güzel işi nereden sezinlediği bir türlü anlaşılamadı. Béraud ailesinin şerefi, bütün Paris fahişelerine ait protestonamelerle beraber sepetinde dolaşıp durmuştu. Hadiseyi öğrendiği zaman, karısı can çekişmekte olan kendi kardeşini âdeta zorla kabul ettirmek istedi. Elisabeth Hala, biçare Renée'ye kendi ailesi çevresinden bir koca seçecek kadar bağlılık duyan bu çok iyi, çok kendi halinde hanıma minnet beslemeye başladı. Hala ile Saccard ilk defa olarak, Faubourg-Poissonnière Sokağı'ndaki dükkânın asma katında görüştüler. Papillon Sokağı'ndaki araba kapısından giren Saccard, Madam Aubertot'nun dükkân kapısından girip küçük merdivenden çıktığını görünce, bu iki kapının nasıl kurnazca bir tertip eseri olduğunu anladı. Gayet anlayışlı ve kibar davrandı. Evlenme işini bir alışveriş işi gibi, fakat kumar borçlarını ödeyen bir cemiyet adamı tavrıyla konuştu. Elisabeth Hala, Saccard'dan çok daha heyecanlıydı; kekeliyor, vaat ettiği yüz bin franktan bahse cesaret edemiyordu.

Para meselesini, bir müşterisinin işini müzakere eden bir avukat tavrıyla, ilk olarak Saccard açtı. Onun fikrince, yüz bin frank, Matmazel Renée'nin kocası için gülünç bir paraydı. "Matmazel" derken bu kelime üzerinde kuvvetlice duruyordu. Mösyö Béraud du Châtel fakir bir damadı daha da hakir görecekti, kızını serveti için baştan çıkartmış olmakla onu itham edecek, belki de gizlice soruşturma yapmaya kalkışacaktı. Madam Aubertot, Saccard'ın sakin ve terbiyeli konuşması karşısında korktu, telaşa düştü, şaşırdı; Saccard, iki yüz bin franktan daha aşağı bir para verilecek olursa, Renée'ye talip olmaya asla cesaret edemeyeceğini, çeyiz peşinde koşan bayağı bir adam olarak görülmek istemediğini söyleyince, paranın miktarını iki misline çıkartmaya razı oldu. Kadıncağız, bu kadar alıngan olduğu halde böyle bir

alışverişi kabul eden genç adam hakkında ne düşüneceğini bilemez bir halde, aklı fikri perişan, çıkıp gitti.

Bu ilk görüşmeden sonra Elisabeth Hala, Aristide Saccard'ı, Payenne Sokağı'ndaki dairesinde resmen ziyaret etti. Bu defa Mösyö Béraud namına geliyordu. Eski yargıç, bu "herifi" -kızını ayartan adam hakkında bu tabiri kullanıyordu- Renée ile evleneceği zamana kadar görmek istememişti; hoş, kapısını aynı şekilde kızına da kapalı tutuyordu. Madam Aubertot evlenme işini halletmek için tam yetkiye sahipti. Belediye memurunun debdebeli dairesini görünce memnun oldu, pejmürde eteklikler giyen şu Madam Sidonie'nin kardeşi hödüğün biri çıkacak diye korkmuştu. Saccard, halayı, sırtında nefis bir robdöşambrla karşıladı. 2 Aralık maceraperestlerinin, borçlarını ödedikten sonra, topukları aşınmış botlarını, dikişleri ağarmış redingotlarını lağımlara attıkları, bir haftalık sakallarını tıraş edip derli toplu insanlar haline geldikleri günlerdi. Saccard da nihayet onların arasına giriyor, tırnaklarını temizliyor, paha biçilmez pudralar ve kokularla arınıyordu. Kibar davrandı; taktik değiştirmişti, şahsi menfaatler bakımından son derece kayıtsız göründü. İhtiyar kadın sözleşmeden bahsedince, bir el hareketiyle, sanki buna hiç önem vermediğini anlatmak istedi. Bir haftadan beri medeni kanunu karıştırıyor, ileride dalavereli işler çevirebilmesini sağlayacak olan bu önemli meseleyi düşünüp duruyordu.

"Rica ederim, bu çirkin para meselesini artık konuşmayalım..." dedi. "Benim fikrimce, Matmazel Renée kendi servetine sahip kalmalı, benim servetim de benim olmalı. Noter bu işi halleder."

Elisabeth Hala bu görüşü uygun buldu; demir yumruğunu belli belirsiz sezinlediği bu gencin, yeğeninin çeyizine el uzatmak isteyeceğinden korkuyordu. Sonra bu çeyizden bahsetti:

"Kardeşimin serveti özellikle arazi ve emlaktan oluşmaktadır," dedi. "Kızını, ona ayırdığı hisseyi vermeyerek cezalandıracak bir adam değildir. Renée'ye, Sologne'da üç yüz bin frank değer biçilen bir arazi ile Paris'te yaklaşık iki yüz bin frank değeri olduğu tahmin edilen bir ev veriyor."

Saccard şaşırıp kaldı, bu rakamı beklemiyordu; yanaklarına hücum eden kırmızılığı göstermemek için hafifçe diğer tarafa döndü. Hala sözlerine devam etti:

"İkisi birlikte beş yüz bin frank eder, fakat sizden saklamaya lüzum yok, Sologne'daki arazi ancak yüzde iki getirir."

Saccard gülümsedi, menfaat endişesinden uzak olduğunu gösteren biraz önceki hareketi tekrarladı, karısının servetine karışmak istemediği için bu meselenin kendisini ilgilendirmediğini anlatmak istedi. Oturduğu koltukta alabildiğine aldırışsız bir vaziyet takınmış, dalgın dalgın terliğini sallıyor, sırf nezaket olsun diye dinliyormuş gibi görünüyordu. Madam Aubertot, her zamanki ruh asaletiyle, konuşmakta güçlük çekiyor, onu gücendirmemek için söyleyeceği kelimeleri dikkatle seçiyordu:

"Sonra, Renée'ye ben bir hediye vermek istiyorum," diye devam etti. "Kendi çocuğum yok, servetim günün birinde yeğenlerime kalacak, aralarından birisi bugün gözyaşları içinde diye ona avucumu kapayacak değilim. Evlendikleri zaman ikisine de vereceğim hediyeler hazırdı. Renée'nin hediyesi Charonne taraflarında bulunan geniş topraklardır, zannederim kıymeti iki yüz bin frank kadardı. Yalnız..."

Saccard arazi sözünü işitince hafif bir ürperti geçirmişti. Kayıtsızlık taklidi yapmasına rağmen derin bir dikkatle dinliyordu. Elisabeth Hala huzursuz oluyor, herhalde aradığı cümleyi bulamıyordu. Kızararak devam etti:

"Yalnız, bu arazinin mülkiyetinin Renée'nin ilk çocuğuna verilmesini istiyorum. Maksadımı anlıyorsunuz tabii, günün birinde bu çocuğun size yük olmasını istemem. Ölecek olursa, mülkün yegâne sahibi Renée olur."

Saccard'ın kılı kıpırdamadı, fakat çatık kaşları zihninin çok meşgul olduğunu gösteriyordu. Charonne'daki topraklar onda bir yığın düşünce uyandırmıştı. Madam Aubertot, Renée'nin çocuğundan bahsederek onu incittiğini sandı, lafın arkasını nasıl getireceğini bilemedi. Saccard o aynı güler yüzlü, babacan haliyle sordu:

"İki yüz bin franklık binanın hangi sokakta olduğunu söylemediniz?"

"Pépinière Sokağı'nda, Astorg Sokağı'nın hemen hemen köşesinde," diye cevap verdi Madam Aubertot.

Bu basit cümle Saccard üzerinde kesin bir tesir yaptı, ondan sonra heyecanına sahip olamadı; koltuğunu yaklaştırdı, güneyli konuşkanlığıyla, tatlı bir sesle sordu:

"Hanımefendiciğim, artık bitti mi, yoksa hâlâ bu uğursuz paradan bahsedecek miyiz?.. Bakın size açık açık söyleyeyim, çünkü teveccühünüze layık olamazsam pek üzülürüm. Karım yakınlarda öldü, iki çocukla kaldım, pratik ve makul bir adamım. Yeğeninizle evlenerek, herkes için kârlı bir iş yapmış oluyorum. Eğer benim aleyhimde hâlâ bazı kanaatleriniz mevcutsa, herkesin gözyaşlarını kuruttuğum ve torunlarımın yeğenlerine varıncaya kadar hepsini zengin ettiğim zaman beni affedeceksiniz. Başarı, her şeyi temizleyen altın yaldızlı bir alevdir. Bizzat Mösyö Béraud'nun da bana elini uzatmasını ve teşekkür etmesini istiyorum..."

Kendinden geçmişti. O babacan tavrının altından zaman zaman görünen alaycı bir sinsilikle böyle uzun uzun konuştu. Milletvekili olan kardeşini, Plassans defterdarı olan babasını ileri sürdü. Nihayet Elisabeth Hala'nın gözüne girdi; kadıncağız, bir aydan beri azabını çekip durduğu facianın, bu becerikli adamın elinde, âdeta neşeli bir komedi halinde sona erdiğini görerek istemsizce sevinç duyuyordu. Ertesi gün notere gitmeyi kararlaştırdılar.

Madam Aubertot gider gitmez, Saccard belediyeye gitti, bütün gün daha önceden bildiği bazı evrakı karıştırdı. Noterde bir güçlük çıkarttı; Renée'nin çeyizi sırf mülkten ibaret olduğu için, bunun onu birtakım zorluklara uğratmasından korktuğunu, hiç değilse Pépinière Sokağı'ndaki binayı satıp devlet tahvili satın alarak genç kıza bir gelir sağlamanın doğru olacağını söyledi. Madam Aubertot, hâlâ dairesinde kapalı oturan Mösyö Béraud du Châtel'e danışmak istedi. Saccard o gün akşama kadar yine öteye beriye koştu. Pépinière Sokağı'na gitti, kesin bir meydan muharebesinin arifesindeki bir general gibi düşünceli düşünceli

Paris sokaklarında dolaştı. Ertesi gün Madam Aubertot, Mösyö Béraud du Châtel'in işi tamamıyla kendisine bıraktığını söyledi. Sözleşme önceden konuşulan esaslar üzerinden kaleme alındı. Saccard iki yüz bin frank veriyordu, Renée'nin çeyizi de Sologne'daki arazi ile Pépinière Sokağı'ndaki gayrimenkuldü. Renée bu gayrimenkulü satmayı taahhüt ediyordu; ayrıca ilk çocuğu öldüğü takdirde, halasının kendisine verdiği Charonne'daki arazinin mülkiyeti yalnız ona kalıyordu. Sözleşme karı kocanın kendi servetlerini tamamıyla kendileri idare etmeleri hakkını veren mal ayrılığı esası üzerinden hazırlandı. Noteri dikkatle dinleyen Elisabeth Hala, bu mal ayrılığı düzenine memnun oldu; bu şekilde yeğeninin serbestliği sağlanmış oluyor, serveti her türlü müdahaleden korunmuş bulunuyordu. Kadıncağızın her maddeyi bir baş işaretiyle onayladığını gören Saccard hafifçe gülümsedi. Nikâhın en kısa zaman içinde kıyılması kararlaştı.

Her iş tamam olunca, Saccard kardeşi Eugène'e gitti, Matmazel Renée Béraud du Châtel'le evleneceğini ona resmî bir tavırla haber verdi. Bu ustaca iş milletvekilini hayrette bıraktı. Hayretini belli edince, Saccard:

"Ara dedin, aradım, buldum," dedi.

Önce işin içyüzünü anlayamamış olan Eugène o zaman hakikati kavradı. Neşeli bir sesle:

"Haydi bakalım, becerikli adamsın..." dedi. "Beni şahitliğe çağırmaya geldin, değil mi? Gelirim. Gerekirse düğününe meclisin bütün sağcı vekillerini de getiririm, senin için şerefli bir şey olur..."

Sonra o sırada kapıyı açmış bulunduğu için daha alçak sesle:

"Bana bak!" dedi. "Şu sırada adımın çıkmasını istemiyorum, meclisten geçirilecek pek çetin bir kanun işiyle uğraşıyoruz... Gebelik fazla ilerlemiş değil ya?"

Saccard öyle ters ters baktı ki Eugène kapıyı kaparken kendi kendine söylendi:

"Bu şaka, eğer bir Rougon olmasaydım, bana pahalıya mal olurdu."

Nikâh Saint-Louis-en-l'Île Kilisesi'nde kıyıldı. Saccard'la Renée birbirlerini ancak bu büyük günden bir gün önce gördüler. Akşam saatlerinde, hava kararırken, Béraud konağının alt kat salonlarından birinde oldu bu görüşme. Birbirlerini merakla süzdüler. Renée, evlilik işi konuşulmaya başlayalı, delişmen halini tekrar ele almıştı. Yatılı okulda her aklına eseni yaparak serbestçe büyüyen, göz alıcı güzellikte ve patırtıcı bir kızdı. Saccard'ı ufak tefek, çirkin buldu, fakat kederli ve zeki bulduğu bu çirkinlik hoşuna gitti; zaten Saccard da gerek konuşması gerek tavırları bakımından mükemmel davranmıştı. Genç kızı görünce yüzünü bir parça buruşturdu; herhalde Renée'yi kendisinden daha uzun boylu, fazla uzun boylu bulmuştu. Çekinmeden bir iki kelime konuştular. Renée'nin babası orada bulunsaydı, gerçekten de çoktan beri tanıştıklarını, müşterek bir suç işlemiş olduklarını zannedebilirdi. Konuştukları sırada yanlarında bulunan Elisabeth Hala'nın onlar hesabına yüzü kızarmıştı.

Yakınlarda yaptığı bir kürsü konuşmasıyla dikkatleri kendisine çekmiş olan Eugène Rougon'un hazır bulunması yüzünden Saint-Louis adasında önemli bir olay haline gelen nikâhın ertesi günü, yeni evliler nihayet Mösyö Béraud du Châtel'in huzuruna kabul edildiler. Renée babasını ihtiyarlamış, daha asık suratlı, daha kederli görünce ağladı. O zamana kadar hiçbir şey karşısında soğukkanlılığını kaybetmemiş olan Saccard, dairenin soğukluğunu ve loşluğunu, delici bakışlarıyla sanki ruhunu ta derinlerine kadar araştıran bu iriyarı ihtiyarın ciddi ve kederli yüzünü görünce donup kaldı. Eski yargıç sanki affettiğini söylemek ister gibi kızını usulca alnından öptü, sonra damadına dönerek kısaca:

"Çok ıstırap çektik mösyö. Umarım ki kabahatlerinizi bize unutturursunuz," dedi.

Ona elini uzattı. Fakat Saccard'ın ürpertisi geçmedi. Mösyö Béraud du Châtel'in, eğer Renée'nin ayıbından ileri gelen feci ıstırap belini bükmeseydi, bir bakışla, ufacık bir çabayla, Madam Sidonie'nin manevralarını boşa düşürebileceğini düşündü. Si-

donie, kardeşini Elisabeth Hala ile buluşturduktan sonra, temkinlice ortadan kaybolmuştu. Nikâha bile gelmemişti. Saccard, ihtiyarın gözlerinde kızını ayartan erkeğin ufak tefek, çirkin, kırklık bir adam olduğunu görmekten doğan bir hayret ifadesi okuduğu için, ona karşı gayet yalpak* davrandı. Yeni evliler ilk birkaç geceyi Béraud konağında geçirmeye mecbur oldular. Henüz on dört yaşında bir çocuk olan Christine, bu manastır gibi sessiz ve sakin evde cereyan eden faciayı öğrenmesin diye onu iki ay önce konaktan uzaklaştırmışlardı. Dönüp geldiği zaman kız kardeşinin kocasını o da ihtiyar ve çirkin buldu, şaşırıp kaldı. Yalnız Renée, kocasının yaşını ve sinsi yüzünü pek fark etmiyor gibi görünüyordu. Ona karşı davranışında sevgi olmadığı gibi hakaret de yoktu; yalnızca ara sıra hafif alayla karışık bir horgörünün hissedildiği, mutlak bir dinginliği muhafaza ediyordu. Saccard yerine ısınıyor, kendi evinde imiş gibi yerleşiyor, tatlı diliyle, yalpaklığıyla, yavaş yavaş herkesin dostluğunu kazanmaya başlıyordu. Rivoli Sokağı'nda yeni bir binada muhteşem bir daireye yerleşmek üzere konaktan çıktıkları zaman, Mösyö Béraud du Châtel'in bakışında artık hayret kalmamıştı. Küçük Christine de eniştesiyle bir arkadaş gibi oynuyordu. Renée o sırada dört aylık gebeydi; kocası sonradan çocuğun yaşını saklayıp yalan söylemek niyetiyle onu köye yollamak üzere iken, Madam Sidonie'nin tahmini doğru çıktı, Renée çocuğu düşürdü. Gebeliği bol eteklikleri altında gizli kalmasına rağmen, belli olmasın diye karnını o kadar fazla sıkmıştı ki birkaç hafta yataktan çıkamadı. Saccard bu olaya son derece sevindi. Nihayet bahtı gülmüştü. Mükemmel bir çeyiz almış, insana altı ay içinde bir nişan kazandıracak kadar güzel bir kadınla evlenmiş, en küçük bir yük altına girmemiş, kısacası çok kazançlı bir alışveriş yapmıştı. Anasının yüzünü bile görmek istemediği bir cenin için iki yüz bin franga soyadını satın almışlardı. Saccard artık ağzının suları akarak Charonne'daki araziyi düşünüyordu. Fakat o sırada, bütün dikkatini servetinin temelini oluşturacak olan bir vurgun işine vermişti.

---

* Yalpak: 1. Sokulgan, cana yakın 2. Yüze gülen, dalkavuk. *–ed.*

Aristide Saccard, karısı yüksek mevki sahibi bir aileden olmasına rağmen, yollar dairesindeki memuriyetinden hemen istifa etmedi. Bitirilecek işleri olduğunu, kendisine bir meşguliyet arayacağını söyledi. Hakikatte, ilk el oyununu oynamakta olduğu muharebe meydanında sonuna kadar kalmak istiyordu. Orada kendi evindeydi, oyunda daha rahat hile yapabilirdi.

Yollar dairesi memurunun kurduğu servet planı sade ve pratikti. Yapmak istediği işlere başlamak için şimdi elinde hayalinden bile geçirmediği kadar çok para bulunduğundan, tasarılarını büyük ölçüde uygulamak niyetindeydi. Paris'i avucunun içi gibi bilirdi, Paris duvarlarını döven altın yağmurunun her gün biraz daha şiddetleneceğini biliyordu. Becerikli insanların ceplerini açmaları kâfiydi. Kendisi, geleceği belediye dairesinin kalem odalarında okuyarak, becerikliler arasına girmişti. Emlak ve arsa alım satımı işlerinde nasıl hırsızlıklar yapılabileceğini memuriyeti icabı öğrenmişti. Harcıâlem dolandırıcılıkların hepsini bellemişti. Beş yüz bin franga mal olan bir şeyin nasıl bir milyona satıldığını; devlet kasalarını maymuncukla açma hakkının nasıl satın alındığını, devletin buna nasıl gülümseyerek göz yumduğunu; eski bir mahallenin göbeğinden bir bulvar geçirerek altı katlı binalarla top oynar gibi nasıl oynandığını, gözleri boyanan enayilerin bunu nasıl alkışladıklarını biliyordu. Her şeyin henüz bulanık olduğu o dönemde, vurgunculuk çıbanının için için büyüdüğü o sıralarda, Saccard'ı müthiş bir oyuncu yapan şey, Paris'e ayrılan moloz ve kirecin geleceği hakkında âmirlerinden daha fazla şey sezmiş olmasıydı. Her yerde öyle çok dolaşmış, öyle belirtiler toplamıştı ki yeni mahallelerin 1870 senesinde arz edecekleri manzara hakkında kehanette bulunabilirdi. Ara sıra sokaklarda bazı binalara bir tuhaf bakıyor, sanki yalnızca kendisinin bildiği akıbetleri yüreğini sızlatıyordu.

Angèle'i ölümünden iki ay önce bir pazar günü Montmartre tepesine götürmüştü. Biçare kadın lokantada yemek yemeye bayılırdı; uzun bir gezintiden sonra, Saccard onu banliyöde bir kır lokantasına götürüp bir masanın başına oturttuğu zaman, mutlu olurdu. O gün, tepelerdeki lokantaların birinde yemek yediler;

lokantanın pencereleri Paris'e açılıyor, uçsuz bucaksız ufku dolduran, üst üste yığılmış dalgalar gibi mavi damlı evlerle dolu o ummana bakıyordu. Oturdukları masa pencerelerden birinin önündeydi. Bu Paris damlarının manzarası Saccard'ı neşelendirdi. Yemeğin sonunda bir şişe Burgonya şarabı getirtti. Boşluğa bakarak gülümsüyordu, hiç âdeti olmadığı halde o akşam kibarlığı üstündeydi. Gözleri, ikide bir, içinden insan kalabalıklarının derin uğultusu yükselen bu canlı ve kaynaşan ummana takılıyor, muhabbetle bakıyordu. Mevsim sonbahardı; engin, solgun göğün altında, şehir rehavetle uzanıyor, yer yer, bir gölün üstünde yüzen geniş nilüferlere benzeyen koyu yeşil lekelerle benekli, tatlı, hafif bir gümüşi renk alıyordu. Güneş kızıl bir bulutun arkasına çekilerek batıyor, uzak yerler hafif bir pusa gömülürken, şehrin sağ tarafına, Madeleine ve Tuileries taraflarına bir altın yağmuru, bir altın şebnemi yağıyordu. Paris, bin bir gece masallarındaki, ağaçları zümrütten, damları safirden, rüzgârgülleri yakuttan, sihirli bir şehre benziyordu. Bir an geldi, iki bulut arasından süzülen bir huzme öyle parlak aksetti ki binalar âdeta tutuştu, potada eriyen bir altın külçesine benzedi.

Saccard çocuk gibi güldü:

"Amaaan, baksana... Paris'e altın yağıyor!"

Angèle de gülmeye başladı, bu paraları toplamanın kolay olmadığını söyleyerek acındı. Fakat kocası ayağa kalkmış, pencerenin kenarına abanmıştı:

"Şu ilerde pırıldayan Vendôme sütunu değil mi?" dedi. "Şurada, daha sağdaki yer de Madeleine... Güzel mahalle, daha yapılacak çok işi var... Ah, ah! Bu sefer her taraf tutuşacak! Görüyor musun? Bütün mahalle bir kimyagerin imbiğinde kaynıyor âdeta."

Sesi ciddileşiyor, heyecanlı bir ifade alıyordu. Bulduğu benzerlik çok hoşuna gitmiş gibiydi. Burgonya şarabı içmişti, kendini kaptırdı, yanı başında kendisi gibi pencereye abanan Angèle'e kolunu uzatıp Paris'i göstererek devam etti:

"Evet, evet, çok doğru söyledim, bu mahallelerin çoğu eriyecek, kazanı kaynatıp karıştıracak kimselerin elinde de çok altın kalacak.

Şu koca, masum Paris! Bak ne kadar uçsuz bucaksız, hem nasıl mışıl mışıl uyuyor! Bu büyük şehirler aptal oluyor! Bir kazma ordusunun yarın öbür gün üzerine saldıracağından hiç haberi yok, Anjou Sokağı'nda öyle konaklar var ki topu topu üç dört senelik ömürleri kaldığını bilseler, batan güneşte bu kadar fazla pırıldamazlardı."

Angèle kocasının şaka ettiğini sanıyordu. Saccard bazen şakayı aşırı dereceye götürür, insanı tedirgin ederdi. Genç kadın, bu ufacık adamın, ayakları dibinde serili devin tepesinde parmak ucuna basarak yükseldiğini, dudaklarını alaycı bir tebessümle büzerek ona yumruğunu gösterdiğini gördükçe gülüyor, fakat belli belirsiz bir ürküntü duyuyordu.

Saccard devam etti:

"İşe başladılar bile. Ama henüz devede kulak. Şu tarafa, halin bulunduğu yere bak, Paris'i orada dörde böldüler..."

Elini açarak ileri doğru uzattı, keskin bir satır sallar gibi, şehri dörde bölen bir işaret yaptı. Karısı:

"Rivoli Sokağı ile yeni açılan bulvardan mı bahsediyorsun?" diye sordu.

"Evet, büyük Paris kavşağı dedikleri şey. Louvre Sarayı ile belediye binasının etrafını açıyorlar. Çocuk oyuncağı bunlar! Ahaliyi iştahlandırmaya birebir... Birinci şebeke bittikten sonra asıl curcuna başlayacak. İkinci şebeke, dış mahallelerle birinci şebekeyi birleştirmek için şehri dört tarafından oyacak. Ayrılan parçalar duvar yıkıntıları altında can çekişecek... Bak, elimle işaret ettiğim yerleri takip et. Temple Bulvarı'ndan Trône gümrük kordonuna kadar yarılacak; sonra bu tarafta, Madeleine'den Monceau düzlüğüne kadar yine yarılacak; sonra şu istikamette üçüncü bir başka yarma; ta orada bir tane daha, daha uzakta bir tane daha, her tarafta yollar açılacak. Paris kılıçla biçilmiş gibi parça parça olacak, açılan damarlar yüz bin toprak işçisiyle duvarcıyı besleyecek, mükemmel stratejik yollar her tarafını dolaşacak, eski mahallelerin göbeğine kaleler oturtulacak."

Ortalık kararıyordu. Saccard'ın kemikli, asabi eli hâlâ boşluğu biçiyordu. Angèle bu canlı bıçak karşısında, karanlık damların uç-

suz bucaksız yığınını insafsızca doğrayan bu demirden parmaklar karşısında, hafif bir ürperti duyuyordu. Bir süredir ufuktaki puslar tepelerden usul usul iniyor, Angèle, basık yerlere biriken karaltıların altında, uzaklardan gelen çatırtılar işittiği vehmine kapılıyordu; sanki kocasının eli, bahsettiği yarıkları sahiden açıyor, kirişleri kırıp taşları ezerek Paris'i baştan başa yarıyor, arkasında yıkılan duvarların uzun ve korkunç yaralarını bırakıyordu. Devasa bir ava musallat olan bu elin küçüklüğü gitgide endişe verici olmaktaydı. Bu el, koca şehrin içini zahmetsizce paralarken, alacakaranlığın mavimtırak rengi içinde acayip bir çelik pırıltısı alıyordu.

Saccard, biraz sustuktan sonra, kendi kendine konuşur gibi devam etti:

"Üçüncü bir şebeke daha olacak, ama o çok ileride, onu o kadar iyi göremiyorum. Pek az iz bulabildim... Fakat o düpedüz delilik olacak, milyonlar alabildiğine yarışacak, Paris sarhoşluktan yerlere serilecek!"

Gitgide daha koyu karaltıların kapladığı şehre gözlerini hırsla dikerek tekrar sustu. Kavrayamadığı bu çok uzak geleceği araştırıyor olsa gerekti. Sonra gece oldu, şehir gözden silindi, yalnızca dalgalarının donuk renkli köpükleri gözüken bir deniz gibi derin derin soluk aldığı işitildi. Şurada burada birkaç duvarın beyazlığı gözüküyordu hâlâ; sonra havagazı fenerlerinin sarı alevleri, fırtınalı, kara bir gökte tutuşan yıldızlar gibi, karanlıkları birer birer benekledi.

Angèle silkindi, üzerine çöken huzursuzluğu attı, kocasının yemeğin sonundaki şakasını tekrarladı:

"O dediğin altınlardan ne kadar çok yağmış!" dedi gülümseyerek. "Bak, Parisliler sayıp duruyorlar. Ayaklarımızın altına yığılan çil çil istiflere baksana!"

Havagazı fenerlerinin altın rengi beneklerini iki yanına yığdığı, Montmartre tepelerinin karşısından aşağı doğru inen sokakları gösteriyordu. Sonra bir yıldız kümesi gibi kaynaşan sık ışıkları parmağıyla göstererek:

"Şu tarafa bak," dedi. "Orası da umumi vezne olsa gerek."

Bu söz Saccard'ı güldürdü. Bir süre daha pencerenin önünde oturdular, giderek bütün Paris'i tutuşturan bu altın para yağmurunu hayran hayran seyrettiler. Yollar dairesi memuru, Montmartre'dan inerken, herhalde bu kadar fazla konuştuğuna pişman olmuştu. Burgonya şarabına kabahat buldu, karısına, "Söylediğim saçmalıkları kimseye tekrarlama rica ederim," dedi; ciddi bir adam olmak istediğini söylüyordu.

Saccard planını Angèle'e hakikate oldukça yakın şekilde açıklayacak kadar ileri gittiği bu üç sokak ve bulvar şebekesini çok önceden incelemişti. Angèle öldüğü zaman Saccard, karısının Montmartre tepesindeki gevezeliklerini beraberinde mezara götürmesine memnun oldu. Serveti buna bağlı idi, Paris'in kalbine eliyle açtığı o derin yarıklarda idi; fikrini hiç kimse ile paylaşmak niyetinde değildi, çünkü yağma günü geldiğinde, karnı yarılan şehrin üzerinde zaten yeteri kadar karganın uçuşacağını biliyordu. İlk planı, yakında istimlak edileceğini haber aldığı bir binayı ucuz fiyatla almak, sonra da yüklü tazminat koparark büyük bir kâr sağlamaktı. Bu macerayı belki de meteliksiz denemeyi göze alacak, borsada olduğu gibi sonradan aradaki farkı cebine atmak üzere binayı veresiye satın alacaktı; tam o sırada iki yüz bin frank karşılığında ikinci defa evlendi, bu para planını kesinleştirdi ve büyüttü. Şimdi hesaplarını yapmıştı: Kendisi hiç meydana çıkmadan bir aracının adıyla karısından Pépinière Sokağı'ndaki evi satın alacak, belediyenin koridorlarında edindiği bilgiler ve bazı nüfuzlu kimselerle olan iyi ilişkileri sayesinde ilk sermayesini üç misline çıkaracaktı. Elisabeth Hala evin bulunduğu yeri söylediği zaman Saccard'ın ürpermiş olması, binanın, açılması henüz yalnızca Seine belediye başkanının odasında konuşulan bir yolun tam orta yerinde bulunmasındandı. Malesherbes Bulvarı bu yolu olduğu gibi ortadan kaldırıyordu. Bu, I. Napolyon'un eski bir tasarısıydı, şimdi bu tasarıyı hayata geçirmek istiyorlardı. Belediyedeki ciddi kimselerin dediklerine bakılırsa, bu tasarının sebebi "Paris'i kuşatan dik bayırlardaki girintili çıkıntılı dar yollarda boğulup kalmış mahalleleri olması gerektiği gibi meydana

çıkartmak" idi. Bu resmî ifade, paraların oradan oraya akmasından ve işçilere soluk aldırmayan o akıl almaz kazma ve doldurma işlerinden imparatorluğun umduğu faydayı itiraf etmiyordu elbette. Saccard, bir gün, "yüce bir elin" ikinci şebekenin anayollarını kırmızı kalemle çizdiği Paris'in o ünlü planını başkanın odasında gözden geçirmeye cüret etmişti. Bu kan rengi çizgiler, yollar dairesi memurunun elinden daha derin yarıklar açıyordu Paris'e. Anjou ve Ville-l'Évêque sokaklarında muhteşem konakları yerle bir eden ve çok büyük toprak doldurma işleri gerektiren Malesherbes Bulvarı ilk açılacak olanlardan biriydi. Saccard, Pépinière Sokağı'ndaki binayı gezmeye gittiği zaman, o sonbahar akşamını, Angèle ile birlikte Montmartre tepelerinde yemek yediği akşamı, gün batarken Madeleine mahallesine yağan o altın sağanağını düşündü. Gülümsedi; o aydınlık bulutun, kendi evi, kendi avlusu üzerine boşaldığı, altınları kendisinin toplayacağı geçti aklından.

Renée, kraliçelerinden biri olacağı bu yeni Paris'in ortasında, Rivoli Sokağı'ndaki apartmana lüks içinde yerleşip de gelecekteki giyim kuşamını düşünür ve yüksek sosyete hayatına kendini alıştırırken, kocası da giriştiği ilk büyük işi aşk ve şevkle yoluna koymaya çalışıyordu. Önce Larsonneau isimli birinin aracılığıyla Pépinière Sokağı'ndaki binayı karısından satın aldı; bu Larsonneau'ya kendisi gibi belediyenin kalem odalarında sinsi sinsi dolaşırken rastlamıştı, fakat Larsonneau sersemlik etmiş, bir gün başkanın çekmecelerini karıştırırken yakayı ele vermişti. Sonra Saint-Jacques Sokağı'nın alt başında, karanlık ve rutubetli bir avlunun ucunda bir oda tutmuş, simsarlığa başlamıştı. Gururu ve açgözlülüğü yüzünden çok sıkıntı çekiyordu. Tam Saccard'ın evlenmeden önce bulunduğu durumda idi; o da bir "para makinesi" icat ettiğini söylüyordu, ne var ki icadından faydalanmak için muhtaç olduğu ilk sermayeden mahrumdu. Eski iş arkadaşıyla üstü kapalı sözlerle anlaştı ve öyle iyi çalıştı ki binayı yüz elli bin franga kapattı. Evleneli daha birkaç ay olmadan, Renée paraya sıkışmaya başlamıştı. Kocasının bu işe müdaha-

lesi, karısına mülkü satmak için izin vermesinden ibaret kaldı. Satış yapıldıktan sonra Renée, büyük bir güvenle, Saccard'a yüz bin frank teslim ederek kendi namına faize yatırmasını rica etti; maksadı herhalde onu tesir altına almak ve kendine sakladığı elli bin franga göz yummasını sağlamaktı. Saccard kurnazca gülümsedi, Renée'nin parayı sokağa atması hesaplarına dahildi; dantellere ve mücevherlere gidecek olan bu elli bin frank kendisine yüzde yüz getirecekti. Saccard bu ilk işinden o kadar memnundu ki dürüstlüğü Renée'nin yüz bin frangını gerçekten faize yatırıp gelirini Renée'ye teslim edecek kadar ileri götürdü. Karısı bu parayı elden çıkaramazdı, Saccard ihtiyacı olduğu zaman bunları evde bulacağına emindi. Kibar bir tavırla karısına:

"Üstünüze başınıza harcarsınız, güzelim," dedi.

Eve sahip olduktan sonra kurnazlık etti, onu bir ay içinde iki defa, ismi var cismi yok şahıslara sattı, her seferinde de satış bedelini artırdı. Üçüncü alıcının ödediği bedel üç yüz bin franktan aşağı değildi. Bu süre zarfında, birbirini takip eden mal sahiplerinin temsilcisi olarak yalnızca Larsonneau gözüküyor, o da kiracıları sıkıştırıyordu. Kiraların muazzam oranlarda artırılmasına rıza gösterilmedikçe, kira sözleşmelerini yenilemekten insafsızca geri duruyordu. Yakında yapılacak istimlaki sezinleyen kiracılar ne yapacaklarını bilemiyor, sonunda zammı kabul ediyorlardı; hele ki Larsonneau uzlaşmacı bir tavırla, bu zammın ilk beş sene zarfında şekilden ibaret kalacağını söyleyince, büsbütün razı oluyorlardı. İnatçılık eden kiracılara gelince, onların yerlerine kendi adamlarını koydular, daireleri bu adamlara bedava verdiler, ellerinden istedikleri gibi imza aldılar; bu işten iki çeşit kârları oldu, hem kira artırıldı hem de kira sözleşmesinden dolayı kiracıya verilecek tazminat Saccard'a kaldı. Madam Sidonie zemin katındaki dükkânlardan birinde bir piyano deposu açıp kardeşine yardım etmek istedi. İşi azıtan Saccard ve Larsonneau, bu münasebetle bir parça ileri gittiler. Uydurma ticaret defterleri yaptılar, piyanoların satışını pek yüksek fiyatlara oturtmak için rakamları tahrif ettiler. Geceler boyunca birlikte

yazıp çizdiler. Üzerinde bu şekilde oynanınca binanın değeri üç misline çıktı. Son satış senedi sayesinde, kiraların artırılması sayesinde, sahte kiracıların ve Madam Sidonie'nin ticaret işinin sayesinde, tazminat komisyonuna bina için beş yüz bin frank kıymet takdir ettirilebilirdi.

On beş sene boyunca servet ve iflas yağdırarak Paris'i altüst eden istimlak adlı o kuvvetli mekanizmanın çarkları son derece basit şeylerdi. Yeni bir yol açılması karara bağlanır bağlanmaz, yol memurları parsellerin planını yapıp emlake kıymet biçerler. Usulen, gayrimenkuller için önce inceleme yapar, sonra kiraların tamamını sermaye cinsinden hesap eder, yaklaşık bir rakam verebilirlerdi. Belediye meclisi üyelerinden oluşan tazminat komisyonu, ilgililerin fazla bedel isteyeceklerini ve karşılıklı ödünler verileceğini bildiklerinden, her zaman bu rakamdan daha aşağı bir teklif yapardı. Anlaşma olmadığı takdirde mesele bir jüriye havale edilir, o da belediyenin teklifi ve binası istimlak edilen mal sahibi veya kiracının isteği hakkında, her iki tarafın da uymaya mecbur olduğu bir karar verirdi.

Kesin kararın verileceği zamanı beklemek üzere belediyede kalan Saccard, Malesherbes Bulvarı'ndaki inşaat başladığı zaman, bir an için arsızlığı ele alıp bu işe kendisini tayin ettirmeyi ve binasına kendisi kıymet biçmeyi düşündü. Fakat tazminat komisyonu üyeleri üzerindeki nüfuzunu bu yüzden zaafa uğratmaktan korktu. Kalem arkadaşlarından birini seçtirdi; adı Michelin olan bu yumuşak başlı ve güler yüzlü gencin son derece güzel bir karısı vardı, Michelin ara sıra hastalanıp işine gelemediği zaman şeflerinden kocası adına o özür dilemeye gelirdi. Genç adam sık sık hastalanırdı. Saccard aralık kapılardan ezile büzüle içeri sokulan güzel Madam Michelin'in son derece nüfuzlu biri olduğunun farkına varmıştı; Michelin her hastalığında terfi ediyor, yatağa düşmek suretiyle yol alıyordu. Yine böyle hastalanıp daireye gelemediği, karısını her sabah belediyeye gönderip sağlığı hakkında malumat verdirdiği günlerin birinde, Saccard, Michelin'e iki defa dış bulvarlarda rastladı; üzerinden hiç eksik

olmayan o sevimli ve memnun hali ile bir yaprak sigarası içiyordu. Bu manzara, Saccard'ın bu tatlı genç adama, bu pek kurnaz ve pratik mutlu karı kocaya sempati duymasını sağladı. Saccard kurnazca işletilen her türlü "para makinesi"ni takdirle karşılardı. Binaya değer biçmesi için Michelin'i tayin ettirince, gidip onun güzel karısını ziyaret etti, onu Renée'yle tanıştırmak istedi, onun yanında meşhur hatip, milletvekili kardeşinden bahsetti. Madam Michelin onun ne demek istediğini anladı.

O günden itibaren Madam Michelin'in kocası, meslektaşını daima candan tebessümlerle karşılamaya başladı. Saccard, adamcağızı sırlarına vâkıf etmek istemediğinden, Michelin, Pépinière Sokağı'ndaki binaya değer biçmeye gittiği gün, tesadüfmüş gibi orada bulunmakla yetindi. Michelin'e yardım etti. Dünyanın en akılsız ve en boş kafalı adamı olan Michelin, Mösyö Saccard'ı her bakımdan memnun etmesini öğütleyen karısının talimatına uydu. Hiçbir şeyden şüphe ettiği de yoktu zaten, yollar dairesi memurunun kendisini kahveye götürmek için işini bir an önce bitirmek istediğini sanmıştı. Kira sözleşmeleri, kira makbuzları, Madam Sidonie'nin ünlü defterleri gözünün önünde meslektaşının ellerinde dolaştı ve Michelin, Saccard'ın yüksek sesle okuduğu rakamların doğru olup olmadığına bakacak vakit bile bulamadı. Larsonneau da oradaydı, suç ortağını tanımıyormuş gibi davranıyordu. Nihayet Saccard:

"Haydi canım, beş yüz bin frank değer biçiverin işte," dedi. "Bina daha fazla eder... Çabuk olalım, zannederim belediyede bir kadro değişikliği olacak, karınıza haber vermeniz için size bu işi anlatmak istiyorum."

Böylelikle iş başarılmış oldu. Fakat hâlâ birtakım korkular vardı. Saccard bu beş yüz bin frank rakamının, iki yüz bin edeceği herkesçe bilinen bir bina için, tazminat komisyonuna biraz fazla görünmesinden korkuyordu. Gayrimenkul fiyatlarındaki müthiş yükseliş henüz yaşanmamıştı. Bir inceleme yapılacak olursa başına kötü işler açılması tehlikesi vardı. Kardeşinin "Faz-

la patırtı koparacak kepazelik yok, aksi takdirde seni bir kalemde silerim!" sözünü hatırlıyordu ve Eugène'in tehdidini yerine getirecek yaradılışta bir adam olduğunu bilirdi. Komisyon üyelerinin gözlerini kör etmek, iyi niyetli düşünmelerini sağlamak gerekiyordu. Bu üyelerden iki nüfuzlu kimseyi gözüne kestirdi Saccard, koridorlarda rastladıkça onları hürmetle selamlayarak dostluklarını kazanmıştı. Belediye meclisinin otuz altı üyesini, valinin önerisiyle imparator bizzat seçiyordu; bunlar iktidar makamının karşısında en fazla bağlılıkla diz çöken Senato üyeleri, milletvekilleri, avukatlar, hekimler, sanayiciler arasından seçilirdi. Fakat hepsinin arasında Baron Gouraud ile Mösyö Toutin-Laroche, hamiyetleri* sayesinde, Tuileries'nin teveccühünü en fazla kazananlardı.

Koskoca Baron Gouraud'nun hal tercümesi** şundan ibaretti: Büyük Ordu'ya*** verdiği bozuk peksimetlerin karşılığında I. Napolyon tarafından kendisine ödül olarak baronluk rütbesi verilen bu adam, XVIII. Louis, X. Charles, Louis-Philippe devirlerinde Yüksek Meclis üyeliğinde bulunmuştu, III. Napolyon zamanında da Senato üyesiydi. Tahtın kendisine, kadife kaplı, yaldızlı o dört tahta parçasına tapıyordu, orada oturan kim olursa olsun... Koskoca karnı, öküze benzeyen suratıyla, fil gibi yürüyüşüyle, pek cana yakın bir külhani**** tarafı vardı; yüksekten atıp tutarak övünür, vazife ve vicdan namına en büyük alçaklıkları yapardı. Fakat bu adamın asıl şaşılacak tarafı ahlâk kusurlarıydı. Hakkında dolaşan rivayetler ancak kulağa fısıldanabilecek şeylerdi. Yetmiş sekiz yaşında olduğu halde, en koyu sefahat içinde yüzüyordu. Sırmalı senatör cüppesiyle ağır ceza mahkemesinin sanık iskemlelerinde sürünmesin diye, o pis maceralarını iki defa örtbas etmek zorunda kalmışlardı.

---

* Hamiyet: Ulusunun, yurdunun, yakınlarının şerefini koruma gayreti. *–ed.*

** Hal tercümesi: Özgeçmiş. *–ed.*

*** Fr. Grande Armée. Napolyon Bonapart'ın imparatorluk döneminde oluşturulan Fransız askeri kuvvetidir. *–ed.*

**** Külhani: Külhanbeyi, kabadayı. *–ed.*

Mum imalinde kullanılan bir içyağı ve stearin* karışımının eski mucidi olan, uzun boylu ve zayıf Mösyö Toutin-Laroche, Senato üyeliği sayıklıyordu. Baron Gouraud'nun gölgesi haline gelmişti, belki uğur getirir vehmiyle ona sürtünüyordu. Esasında çok pratik bir adamdı, satılık bir senatörlük koltuğu bulsa, bedelini çekişe çekişe pazarlık ederdi. Bu haris, boş kafalı adamı, sanayi dalaverelerinde deha sahibi bu beyinsizi imparatorluk iyice yükseltecekti. Toutin-Laroche önce adını şüpheli bir kumpanyaya, imparatorluk devrinin vurgunculuk mezbelesinde zehirli mantarlar gibi biten şirketlerden birine sattı. O tarihte, duvarlara iri siyah harflerle, "Fas Limanları Genel İşletmesi" yazılı ilanlar asıldığı görüldü. Bu duvar ilanlarında Mösyö Toutin-Laroche'un adı, belediye meclisi üyesi unvanıyla birlikte, hepsi birbirinden tanınmamış insanlardan oluşan denetleme kurulu üyelerinin en başında göze çarpıyordu. O zamandan bu yana istismar edilen bu usul son derece mükemmel sonuç verdi. Fas limanları meselesinin ne biçim bir şey olduğu pek bilinmemekle ve paralarını getirip teslim eden adamcağızlar, bu paranın ne işte kullanılacağı sorulsa, kendileri de söyleyemeyecek durumda olmakla beraber, hissedar yazılmak için koşuşan koşuşanaydı. Duvar ilanında, Akdeniz kıyıları boyunca ticaret istasyonları kurulacağından şatafatlı bir dille bahsediliyordu. İki seneden beri bazı gazeteler bu muazzam işi övmekte, girişimin her geçen üç ayda bir daha da geliştiğini yazmakta idiler. Mösyö Toutin-Laroche belediye meclisinde birinci derecede üstün meziyetli bir idareci geçinirdi. Meclisin dikkafalılarından biriydi, meslektaşlarına karşı ne kadar sert ve dediğim dedikse Vali karşısında da o kadar dalkavuktu. Büyük bir mali işler kumpanyası kurmaya çalışıyordu; bağcılara ödünç para verecek bir sandık olan bu Bağcılar Bankası'ndan öyle kapalı bir lisanla, öyle ciddi tavırlarla bahsediyordu ki etrafındaki budalaların ağızlarının suyu akıyordu.

Saccard bu iki şahsa kurnazca bir tavırla önemsemiyormuş gibi yaparak hizmetlerde bulunmak suretiyle onların himayesini

---

* Stearin: Sabun ve mum yapımında kullanılan, sertleştirici, beyaz bileşik. *–ed.*

kazandı. O sırada pek kirli bir işe burnunu sokarak adını lekelemek üzere olan baronla kendi kız kardeşini bir araya getirdi. Tuileries Sarayı'na takılacak perdelerin kendi dükkânından alınması için çoktan beridir uğraşan kadıncağızı himayesine almasını rica etme bahanesiyle kız kardeşini onun evine götürdü. Fakat yollar dairesi memuru onları yalnız bırakarak çekilince, Baron, Madam Sidonie'ye himaye vaat edeceği yerde, iş tersine oldu; koskoca bir senatörün, on yaşlarında küçük bir kız olan çocuğuna karşı gösterme lütfunda bulunduğu yakınlıktan şeref duymayacak kadar kafasız bazı kimselerle anlaşma yapabileceğini, Madam Sidonie barona vaat etti. Mösyö Toutin-Laroche nezdinde ise bizzat Saccard girişimlerde bulundu, onunla koridorda karşılaşıp görüşecek şekilde tertibat aldı ve lafı döndürüp dolaştırıp meşhur Bağcılar Bankası meselesine getirdi. Beş dakikanın sonunda büyük idareci şaşkına dönmüş, işittiği hayret verici şeyler karşısında ağzı açık kalmış, fütursuzca memurun koluna girerek onu tam bir saat koridorda alıkoymuştu. Saccard mucizevi denecek derecede ustalıklı birtakım mali mekanizmalara dair onun kulağına fısır fısır konuştu. Mösyö Toutin-Laroche, Saccard'dan ayrılırken, esrarlı bir şekilde göz kırparak, Saccard'ın elini manalı manalı sıktı:

"Siz bu işe dahil olacaksınız, mutlaka dahil olmalısınız," diye mırıldandı.

Saccard bu işte başından sonuna kadar eşsiz bir hüner gösterdi. İhtiyatkârlığı, Baron Gouraud ile Mösyö Toutin-Laroche'u birbiriyle suç ortağı etmeyecek dereceye kadar götürdü. İkisini de ayrı ayrı ziyaret etti, Pépinière Sokağı'ndaki binası istimlak edilecek olan bir dostu için kulaklarına bir iki kelime fısıldadı; bu işten diğer komisyon üyelerinin hiçbirisine bahsetmeyeceğini, esasen işin henüz kesin bir safhada olmadığını, fakat teveccühlerine tamamen güvendiğini bu iki ahbap çavuşun her birine ayrı ayrı söylemeyi ihmal etmedi.

Yollar dairesi memuru korkmakta ve önlemlerini almakta haklı çıkmıştı. Kendi binasına ait olan dosya tazminat komisyonuna geldiği zaman, tesadüf bu ya, üyelerden birinin Astorg Sokağı'nda

oturduğu ve binayı bildiği anlaşıldı. Bu üye beş yüz bin frank bedele itiraz etti, kendisine kalırsa bu rakamın yarıdan fazla indirilmesi gerektiğini söyledi. Aristide yedi yüz bin frank isteyecek kadar arsızlaşmıştı. Her zaman mesai arkadaşlarına karşı çok haşin davranan Mösyö Toutin-Laroche, o gün her zamankinden daha aksiydi. Öfkelendi, mal sahiplerinin tarafını tuttu.

"Hepimiz mülk sahibiyiz, baylar!" diye haykırdı. "İmparator büyük işler yapmak istiyor, ufacık rakamlar üzerinde cimrilik etmeyelim... Bu bina, istenen beş yüz bin frank bedeli tutuyor olsa gerek; bu rakamı koyan bizim adamlarımızdan biri, bir belediye memurudur. Gören de Bondy ormanında yaşıyoruz sanacak... Göreceksiniz, bu gidişle hepimiz birbirimizden şüphe etmeye başlayacağız."

Baron Gouraud oturduğu yerde sinmiş, Pépinière Sokağı'ndaki mülkün sahibi lehinde ateş püsküren Mösyö Toutin-Laroche'a göz ucuyla hayretle bakıyordu. İçine bir şüphe girdi. Fakat sonuç itibariyle, Toutin-Laroche'un bu şiddetli sözleri kendisini söz söylemekten kurtardığı için, tam bir onay işareti olacak şekilde usul usul başını salladı. Astorg Sokağı'nda oturan belediye üyesi ayak diriyor, isyan ediyor, onlardan daha iyi bildiği bir meselede komisyonun bu iki tiranı karşısında boyun eğmek istemiyordu. Tam o sırada Mösyö Toutin-Laroche, Baron'un onaylama işaretlerini fark edince, dosyayı hemen oradan kaptı, sert bir sesle:

"Pekâlâ," dedi. "Şüphelerinizi gidereceğiz... Müsaade ederseniz, bu işi ben üzerime alıyorum, Baron Gouraud da araştırmayı benimle beraber yapacak."

Baron ciddi bir tavırla:

"Evet evet," dedi. "Verdiğimiz kararlarda hiçbir şüphe lekesi bulunmamalıdır."

Dosya Mösyö Toutin-Laroche'un geniş cebine inmişti bile. Komisyon üyeleri bu işe razı olmak zorunda kaldılar. Belediyeden çıktıktan sonra, rıhtımda iki ahbap çavuş gülmeden bakıştı. Birbirlerinin suç ortağı olduklarını seziyorlardı, bu da cüretlerini

artırıyordu. Bayağı insanlar olsaydılar, birbirlerinden hesap sormaya kalkışırlardı, fakat onlar, konuştuklarını hâlâ işitenler bulunabilirmiş gibi, mal sahiplerinin davasını savunmaya, her tarafa sızan şüphe zihniyetine esef etmeye devam ettiler. Ayrılacakları sırada, Baron gülümseyerek:

"Ha! Az daha unutuyordum, aziz meslektaşım," dedi. "Biraz sonra sayfiyeye gideceğim, şu küçük araştırma meselesini bensiz yapıverirseniz pek memnun olurum... Ama sakın beni ele vermeyin, arkadaşlar fazla tatil yaptığımdan şikâyet ediyorlar."

Mösyö Toutin-Laroche:

"Merak etmeyin, şimdi doğruca Pépinière Sokağı'na gidiyorum," diye cevap verdi.

Nazik durumlarda güçlükleri böyle güzelce hallediveren barona hayranlık duyarak tıpış tıpış evine geldi sonra. Dosyayı cebinde alıkoydu, bir sonraki oturumda hem baron hem kendi adına konuşarak, yedi yüz bin frank istekle beş yüz bin frank teklif arasında orta bir rakam almak ve altı yüz bin frank tazminat vermek gerektiğini kesin bir ifade ile söyledi. En küçük bir muhalefet olmadı. Astorg Sokağı'nda oturan üye herhalde düşünüp taşınmış olacak ki, gayet kalender bir eda ile, aldandığını söyledi, bitişik evden bahsediliyor sanmıştı.

Aristide Saccard ilk zaferini böylece kazandı. İlk koyduğu sermayeyi dört misline çıkartmış ve iki suç ortağı kazanmıştı. Bir tek endişesi kalmıştı: Madam Sidonie'nin meşhur defterlerini yok etmek istediği zaman, bunları bulamadı. Larsonneau'ya koştu, Larsonneau defterlerin gerçekten de kendisinde olduğunu ve bunları yanında alıkoyacağını açıkça söyledi. Beriki öfkelenmedi, sırf sevgili dostu hesabına endişe duyduğunu söyledi, zira defterlerdeki yazılar hemen tamamen onun kaleminden çıktığı için o kendisinden daha lekeli vaziyetteydi. Fakat mademki defterler onun yanındaydı, Saccard'ın içi rahat etmişti. Aslına bakılırsa, bu "sevgili dostu" eline verseler gırtlağını sıkardı; çok tehlikeli bir kâğıt, sahte bir envanter vardı ki şimdi hatırlıyordu, bu envanteri budala gibi kendisi düzenlemişti, defterlerden birinin içinde kalmış olsa gerekti.

Larsonneau bina işinden bol para almıştı; Rivoli Sokağı'nda bir iş takibi yazıhanesi açtı, yazıhanenin odaları bir fahişenin dairesi kadar debdebeyle döşeliydi. Saccard, belediyeden ayrıldıktan sonra, çok büyük paralarla oynayabildiğinden, iyiden iyiye vurgunculuğa daldı; Renée ise kendinden geçmiş, çılgın bir halde, Paris'i atlarının, arabalarının gürültüsüyle, elmaslarının pırıltısıyla, patırtılı ve şen hayatının sarhoşluğuyla doldurmakla meşguldü.

Bazen karı koca, paraya ve zevke hırsla tutkun bu iki insan, Saint-Louis adasının buz gibi soğuk sisli muhitine giriyorlardı. Oraya gittiklerinde ölü bir şehre girmişler gibi geliyordu onlara.

On yedinci yüzyılın başlarında inşa edilmiş olan Béraud konağı, Marais'de benzeri çok bulunan ve yatılı okullara, maden suyu imalathanelerine, şarap ve ispirto antrepolarına kiraya verilen, pencereleri dar ve uzun, asık suratlı, kara, dört köşe binalardan biriydi. Ancak çok bakımlı kalmıştı; Saint-Louis-en-l'Île Sokağı'ndaki cephesi on beş, yirmi ayak yüksekliğinde üç kattan ibaretti. Daha basık olan zemin katında, koyu renkli duvarlara kasvetle gömülen, kalın demir parmaklıklı pencerelerle, genişliği hemen hemen yüksekliğine yakın, demir tokmaklı, koyu yeşile boyalı, her iki kanadında yıldız ve baklava biçimi dizilmiş koca çiviler çakılı, tepesi yarım daire şeklinde bir kapı vardı. Bu kapı, iki yanındaki geniş demir çemberlerle kuşatılmış yarı devrik sınır taşlarıyla, tipik bir özellik taşıyordu. Eskiden iç avlunun çakıl döşeli, hafif meyilli zemininden akan bir derenin yatağını kapının tam ortasından geçirmiş oldukları görülüyordu, fakat Mösyö Béraud deliği ziftle tıkayıp dereyi kurutmuştu; modern mimarların hatırı için yaptığı biricik fedakârlık da bundan ibaret kaldı zaten. Kat pencerelerinde dövme demirden ince parmaklıklar vardı. Arkalarında koyu renkli tahtadan, koskoca çerçevelerle, yeşilimtırak, küçük camlar gözüküyordu. Yukarıda, çatı kısmında, dam kesiliveriyor, yağmur sularını borulardan aşağı akıtan dam dereleri* gözüküyordu. Cephenin kasvetli çıplaklığını artıran bir şey daha vardı ki o da pencerelerde panjur namına hiçbir şey bulunmamasıydı, çünkü bu

* Dam deresi: Bir damın sularını toplayan ve saçak kenarını çevreleyen oluk. *–ed.*

soluk renkli, hüzünlü taşlara hiçbir mevsimde güneş vurmazdı. Bu cephe, saygı telkin eden haliyle, burjuva ciddiliğiyle, mahallenin huşulu durgunluğu içinde, hiç araba gürültüsü işitilmeyen sokağın sessizliği içinde ihtişamla uyuyordu.

Konağın iç kısmında kemerle kuşatılmış bir avlu, Royal Meydanı'nın küçültülmüş bir örneği vardı ki koskoca kaldırım taşlarıyla döşeli zemini, bu ölü binaya büsbütün bir manastır hali veriyordu. Kemerli kapının karşısında, yalnızca açık ağzı belli olan aşınmış bir aslan ağzından, bir demir boru ile sürekli kalın bir su akıyor, kenarları aşınıp parlamış, içi yemyeşil yosun tutmuş bir yalağa dökülüyordu. Bu su buz gibi soğuktu. Kaldırım taşları arasında otlar bitiyordu. Yazın, avlunun bir köşesine incecik bir güneş huzmesi iniyordu; güneşin bu seyrek ziyareti, binanın güneye bakan cephesinin bir köşesini ağartmıştı, kasvetli kara renklerini muhafaza eden öbür üç köşe ise yol yol yosunlarla kaplıydı. Orada, kış günlerine mahsus beyaz bir günışığı ile aydınlanan, bu kuyu gibi sessiz ve serin avluda, insan kendisini milyonların gürültüsü içinde her çeşit ateşli ihtirasın tutuştuğu yeni Paris'ten bin fersah uzakta sanırdı.

Konağın daireleri de avlu gibi sıkıntılı bir sessizlik, soğuk bir ihtişam taşıyordu. Ziyaretçilerin ayak sesleriyle öksürüklerinin bir kilise kubbesi altında imiş gibi yankı yaptığı demir tırabzanlı, geniş bir merdivenden çıkılarak varılan bu daireler, sıra sıra, geniş, yüksek tavanlı yerlerdi; koyu renkli tahtadan, bodur, eski zaman mobilyaları, bu koca odalarda âdeta kayboluyordu; içerinin loşluğunu, yalnız, soluk renkli iri vücutları belli belirsiz sezilen, duvar halılarındaki insan resimleri dolduruyordu. Eski Paris burjuvazisinin bütün debdebesi burada mevcuttu; tahtası bir parçacık kıtık* kaplı meşe ağacı sandalyelerden, tok kumaşlar örtülü yataklardan, raflarının sertliği modern elbiselerin nazik görüntüsüne zarar verecekmiş gibi duran çamaşır dolaplarından oluşan, yumuşaklıktan uzak, aşınmaz bir debdebeydi bu. Mösyö Béraud du

* Kıtık: Minder, yastık gibi şeyleri doldurmak için kullanılan kalın ve sert keten ve kendir lifleri. *–ed.*

Châtel kendisine konağın en karanlık yerini, sokakla avlu arasında, birinci katta bir daireyi seçmişti. Orada huşu, sessizlik ve loşlukla dolu, eşsiz bir muhitte bulunuyordu. Kapıları iterek, ağır ve vakarlı adımlarıyla, odaların debdebesi içinden geçişini bir gören olsa, kralın bir emirnamesine itiraz edip imzalamayı reddettikten sonra düşünceli düşünceli evine dönen, hani portreleri duvarlarda asılı duran o eski devlet divanı üyelerinden biri sanırdı onu.

Fakat bu ölü evde, bu manastır gibi yerde, sıcak ve canlı bir yuva, güneşli ve neşeli bir bucak, havadar, aydınlık mı aydınlık, çocukluğa ait bir köşe vardı. Bir sürü küçük merdivenden çıkıp on, on iki koridordan geçtikten, tekrar birtakım merdivenlerden inip çıkarak, âdeta koca bir yolculuk yaptıktan sonra, nihayet geniş bir odaya varılıyordu; bu oda, konağın arka tarafında, Bethune rıhtımına bakan bir nevi cihannüma* idi. Tam güneye nazırdı. Penceresi öyle genişti ki gökyüzü bütün ışıklarıyla, bütün havasıyla, bütün maviliğiyle içeri girer gibiydi. Bir güvercinlik gibi oraya oturtulmuştu, uzun sandıklar sıralanıp içlerine çiçekler dikilmişti, koskoca bir de kuş kafesi vardı. İçinde eşya namına hiçbir şey yoktu. Yalnız, yere bir hasır serilmişti. Burası "çocukların odası" idi. Bütün konakta bu oda bu isimle tanınıyor, bu isimle anılıyordu. Binanın içi o kadar soğuk, avlu o kadar rutubetliydi ki Elisabeth Hala duvarlardan sızan bu serin havanın Christine'le Renée'ye dokunacağından korkmuştu; avlunun direkleri arasında koşuşan, ufacık kollarını çeşmenin buz gibi soğuk suyuna daldırmaktan hoşlanan yaramazları kaç defa azarlamıştı. İşte o zaman, nerdeyse iki yüzyıla yaklaşan bir zamandan beri güneşin örümcek ağlarını ısıtıp tek başına oynaştığı yegâne köşe olan bu tavan arasını çocuklar için ayırmayı düşünmüştü. Onlara bir hasır verdi, kuşlar verdi, çiçekler verdi. Çocuklar çok sevindiler. Renée tatil zamanları oradan ayrılmıyor, barınağına verilen çekidüzenden ve kendisine gönderilen iki sarışın baştan dolayı pek memnun görünen bu şifalı güneşin sarı ışığı içinde yüzüyordu.

---

* Cihannüma: Evlerde etrafı seyredebilmek için çatıların üstüne yapılan taraça veya oda. *-ed.*

Oda, kuş cıvıltılarıyla ve ufaklıkların neşeli sesleriyle çın çın öten bir cennet oldu. O yeri tamamen çocuklara bırakmışlardı. Onlar da oraya "bizim oda" diyordu; orada kendi evlerinde idiler, oranın biricik sahiplerinin kendileri olduğuna kanaat getirmek için kapıyı bile kilitledikleri oluyordu. Ne mutlu bir köşe idi orası! Hasırın üstünde oyuncaklar parlak güneş ışığında serili yatıyordu.

Çocukların odasına en fazla şirinlik veren şey, pencereden bakınca görülen engin ufuktu. Konağın öteki pencerelerinden yalnızca birkaç adım ötedeki kara duvarlar gözüküyordu. Fakat bu pencereden bakınca, Seine nehrinin bir kısmı, Cité'den Bercy Köprüsü'ne kadar dümdüz, uçsuz bucaksız uzanan ve kendine özgü bir Hollanda şehrini andıran, Paris'in bütün o köşesi görünüyordu. Altta, Béthune rıhtımında, yarı yıkık tahta barakalar, yığın yığın kalaslar ve yarık damlar vardı; çocuklar bazen orayı seyreder, damların yarığından, içeride iri farelerin koşuştuğunu görür, bunların yüksek duvarlara tırmanacaklarından âdeta ürkerlerdi. Fakat daha ileriye bakınca, büyülü bir manzara başlıyordu. Kat kat kalaslarıyla, gotik bir katedral duvarına benzeyen payandalarıyla dalgakıran ve gelip geçenlerin ayakları altında bir dantela gibi sallanan narin Constantine Köprüsü bir dik açı oluşturuyor, koca nehri ortadan bölerek durdurur gibi oluyordu. Karşıda, şarap halinin ağaçları, daha uzakta botanik bahçesinin sık ağaçları, ufka kadar yemyeşil uzanıyordu; suyun öte tarafında ise IV. Henri rıhtımı ile Râpée rıhtımı, basık ve düzensiz yapılarıyla, dizi dizi evleriyle gözüküyor, tepeden bakınca bu evler, iki küçük kızın kutular içindeki tahtadan ve mukavvadan oyuncak evlerine benziyordu. Uzakta, sağ tarafta, Salpêtrière hastanesinin arduvaz damı, ağaçların tepesinde, mavi rengiyle göze çarpıyordu. Sonra ortada, kaldırımlı geniş rıhtımlar külrengi iki uzun yol halinde Seine nehrine kadar iniyor, şurasında burasında bir fıçı dizisi, hayvanlar koşulmuş bir yük arabası, yere boşaltılmış bir mavna yükü odun veya kömür yığını görülüyordu. Fakat bütün bunlara hayat veren, manzaraya ruh veren şey Seine nehriydi, o canlı su idi; uzaktan, ufkun bulanık ve titrek eteğinden geliyor,

ta oradan, rüya âleminden çıkıyor, dinginlik ve ihtişam içinde, kuvvetle kabara kabara, dosdoğru, çocukların bulunduğu yere doğru akıyor, onların ayaklarının dibinde, adanın burnunda genişliyor, yayılıyordu. Nehri kesen iki köprü, Bercy Köprüsü ile Austerlitz Köprüsü, suyu zapt etmekle, odaya kadar çıkmasına mani olmakla görevli, zaruri engellerdi âdeta. Kızlar bu dev suyu seviyorlardı; onun muazzam akışına, kendilerine kadar ulaşmak ister gibi üzerlerine doğru akan bu sonsuz, gürül gürül nehre bakmaya doyamıyor, onun mağlup olmuş bir dev gibi yumuşak başlı, ikiye yarıldığını, sağa sola ayrılıp meçhullere dalarak gözden kaybolduğunu görüyorlardı. Hava güzel olduğu günler, gökyüzünün masmavi olduğu sabahlar, Seine nehrinin büründüğü güzel renkli giysiler karşısında hayran kalıyorlardı; bunlar sonsuz bir zarafetle bin türlü renge bürünerek, maviden yeşile geçen hareli giysilerdi; suyun yüzü âdeta atlas kırmalı, beyaz ışıltılarla beneklenmiş ipeklileri andırıyor, suyun iki kıyısında duran tekneler siyah kadifeden bir şeride benziyordu. Hele uzaklarda, kumaş, bir peri kızının sihirli tülden kaftanı gibi nefis ve kıymetli bir şey oluyordu; Seine nehrini kuşatan köprülerin gölgelerinden oluşan koyu yeşil kurdeleden sonra, sırmalı zırhlar, güneş rengi, kıvrım kıvrım kumaştan parçalar görünüyordu. Bu suyun üzerinde, bu basık ev dizileri üzerinde, iki parkın yeşil ağaçları üzerinde engin gökyüzü göz alabildiğine uzanıyordu.

Koca bir kız olmaya başlayan Renée, bazen bu uçsuz bucaksız ufka baka baka usanır, yatılı okulda edindiği şehevi meraklara kapılır, tekneleri adanın burnunda demirli duran Petit Yüzme Okulu'na bir göz atar, tavan yerine geçsin diye iplere gerilmiş bezler arasından çıplak karınları gözüken mayolu erkekleri görmeye uğraşırdı.

III

MAXİME 1854 SENESİ tatiline kadar Plassans'daki kolejde kaldı. On üç yaşını birkaç ay geçmiş, beşinci sınıfı bitirmişti. Babası o sırada onu Paris'e getirtmeyi kararlaştırdı. O yaşta bir erkek evladı olduğu görülürse, ikinci defa evlenmiş, zengin ve ağırbaşlı dul erkek rolünün iyice üzerine oturacağını düşünüyordu. Kendisine karşı son derece kibar davranmaya özen gösterdiği Renée'ye bu tasarısını haber verdiği zaman, genç kadın umursamaz bir edayla:

"Hay hay, çocuğu getirtin," dedi. "Bizi bir parça eğlendirir. Sabahları can sıkıntısından ölüyoruz."

Çocuk bir hafta sonra geldi. Narin yapılı, kız yüzlü, müşkülpesent ve küstah tavırlı, saçları tatlı sarı, kocaman bir oğlandı. Fakat ne kadar kötü giydirilmişti yarabbi! Kulaklarına kadar kırpılan saçları o kadar derinden kesilmişti ki kafatasının beyazlığını gölge gibi hafif bir saç tabakası ancak örtüyordu; bacağında fazla kısa bir pantolon, ayaklarında arabacı kunduraları, sırtında çok bol, fena halde yıpranmış uzun bir gömlek vardı ki çocuğu âdeta kambur gösteriyordu. Maxime, bu gülünç kılığın içinde, gördüğü yeni şeyler karşısında hayretle ama hiç sıkılganlık göstermeden, büyümüş de küçülmüş bir çocuğun yabani ve kurnaz tavrıyla etrafına bakıyor, daha ilk anda nasıl birisi olduğunu göstermekten çekiniyordu.

Bir uşak onu gardan alıp getirmişti. Şimdi büyük salonda, mobilyanın ve tavanın yaldızları karşısında hayran, içinde yaşayacağı bu debdebeden dolayı son derece bahtiyar, etrafına bakınıp dururken, terzisinden eve dönen Renée rüzgâr gibi içeri girdi. Şapkasını ve daha şimdiden sertleşmeye başlayan soğuk havadan korunmak için omuzlarına aldığı beyaz kapüşonlu pelerinini çıkarıp fırlattı. Şaşaalı giysisinin bütün debdebesiyle Maxime'in karşısına çıktı, çocuğun ağzını hayretten açık bıraktı.

Maxime, Renée'nin kılık değiştirdiğini sanmıştı. Renée'nin sırtında geniş volanlı, mavi satenden çok güzel bir etek vardı, bunun üstüne de yumuşak bir gri tonunda, asker ceketine benzeyen ipek bir ceket giymişti. Bu ceketin etekleri, eteğinin kumaşından daha koyu mavi satenden bir kumaşla çevrilmiş, zarif bir şekilde yukarı doğru kıvrılarak fiyonklarla tutturulmuştu; geniş kol ağızlarının süsleri, ceketin geniş yakası da aynı satenle kaplıydı. Bunlardan başka, iyice süslü olsun diye, herkesten farklı olsun diye, gök mavisi ilmiklerden geçirilmiş safir taklidi iri düğmeler, ceket boyunca iki sıra yukarıdan aşağıya iniyordu. Çirkindi, ama göz alıyordu.

Renée, Maxime'i fark edince, onu kendisi kadar büyük bularak hayretle uşağa sordu:

"Çocuk bu, değil mi?"

Maxime, Renée'ye yiyecek gibi bakıyordu. Pilili gömleğinin aralığından göğsü gözüken bu bembeyaz tenli hanımefendi, birdenbire karşısına çıkan bu çok şirin hayal, kabarık saçlarıyla, eldivenli narin elleriyle, sivri topukları halıya gömülen ufacık erkek çizmeleriyle, Maxime'in gözlerini kamaştırmış, ona bu ılık ve yaldızlı dairenin güzel perisi gibi gelmişti. Gülümsemeye başladı, çocukça şirinliğini kaybetmeyecek kadar mahcup durdu.

"Ah! Hoş bir çocukmuş!" diye haykırdı Renée. "Fakat ne çirkin şey! Saçlarını ne biçim kesmişler!.. Dinle, küçük dostum, baban herhalde yemeğe kadar gelmeyecek, seni odana ben yerleştirmek zorunda kalacağım. Ben sizin ciciannenizim mösyö. Beni öpmek ister miydiniz?"

Maxime lafı dolandırmadı:

"Çok isterim."

Sonra genç kadını omuzlarından tuttu, iki yanağından öptü. Renée'nin asker ceketi bir parça buruştu. Genç kadın sıyrıldı, gülerek:

"İlahi! Bu kırpık kafalı küçük pek tuhafmış!.."

Sonra ciddileşerek çocuğa yaklaştı:

"Dost olacağız, değil mi?" dedi. "Size annelik etmek istiyorum.

Terzim diğer müşterilerle konuşurken ben de bunu düşünüyordum, sizi çok hoş tutmam ve çok iyi yetiştirmem gerektiğini söylüyordum kendi kendime... Böylesi en doğrusu!"

Maxime, mavi gözlerinde cüretkâr bir kız bakışıyla, hâlâ ona bakıyordu, sonra birdenbire:

"Kaç yaşındasınız?" diye sordu.

Renée ellerini bitiştirerek haykırdı:

"Hiç böyle soru sorulur mu!.. Zavallı yavrucak, bilmiyor ki! Her şeyi öğretmek gerek ona. Bereket versin, yaşımı henüz söyleyebilirim. Yirmi bir yaşındayım."

"Ben yakında on dördüme basacağım. Siz benim ablam olabilirsiniz."

Sözünü bitirmedi, fakat babasının ikinci karısını çok daha yaşlı tahmin ettiği bakışından anlaşılıyordu. Renée'nin tam yanında idi, boynuna o kadar dikkatle bakıyordu ki genç kadın âdeta kızardı. Zaten Renée'nin zihni oradan oraya dolaşıyor, uzun zaman aynı konu üzerinde duramıyordu; odanın içinde gezinmeye, terzisinden bahsetmeye başladı, bir çocukla konuştuğunu unutuyordu:

"Burada bulunup sizi karşılamak isterdim. Fakat Worms bu giysiyi bu sabah getirdi, anlıyorsunuz değil mi... Ben de deneyeyim dedim, bence gayet iyi olmuş. Çok şık, değil mi?"

Bir aynanın karşısına geçmişti. Maxime genç kadını her yandan görmek için onun peşi sıra dolaşıyordu. Renée ceketi sırtına giydi, devam etti:

"Yalnız şurada, sol omzun üstünde büyük bir pot var, görüyorsunuz ya... Çok çirkin bu pot, bir omzum öbüründen daha yüksek görünüyor."

Maxime yaklaşmış, düzeltmek ister gibi parmağını potun üstüne koymuştu; eli, çapkın bir okul öğrencisi eli gibi, o yerde zevk duyarak takılıp kalmıştı. Renée devam etti:

"Doğrusu, dayanamadım. Arabayı hazırlattım, Worms'a gittim, bu kadar büyük ihmalkârlık olmaz dedim. Düzelteceğine söz verdi."

Sonra aynanın önünde durdu, kendini seyretti, birdenbire dalıp gitti. Sonra dalgın bir sabırsızlıkla parmağını dudaklarına götürdü. Kendi kendine konuşur gibi çok kısık bir sesle söylendi:

"Bir eksiği var... Mutlaka bir eksiği var..."

Ani bir hareketle döndü, Maxime'in karşısına dikilerek sordu:

"Sahiden güzel mi? Bir şey eksik, ufacık bir şey, bir tarafında bir fiyonk filan, size de öyle gelmiyor mu?"

Çocuk, genç kadının arkadaşça davranışıyla cesaretlenmiş, her zamanki küstahlığını yeniden ele almıştı. Uzaklaştı, yaklaştı, gözlerini kıstı, mırıldandı:

"Hayır hayır, hiç eksiği yok, çok güzel, çok güzel... Hatta bana öyle geliyor ki bir fazlalığı bile var."

Cüretkârlığına rağmen bir parça kızardı. Biraz daha ilerledi, Renée'nin göğsünde parmağının ucuyla bir dar açı çizerek:

"Ben olsam," diye devam etti, "bu danteli bu şekilde açarım, oraya ucunda iri bir haç olan bir kolye takarım."

Renée sevinçle el çırptı:

"İşte bu, işte bu!" diye haykırdı. "Ben de haç diyecektim, dilimin ucundaydı."

Gömleğin yakasını açtı, iki dakika ortadan kayboldu, kolye ile haçı alıp geldi. Sonra memnun bir tavırla tekrar aynanın karsısına geçti.

"Oo! Tamam, hem de tastamam," diye mırıldandı. "Bu kırpık kafalı küçük hiç de budala değilmiş ayol! Sen köyünde kadınları mı giydiriyordun kuzum? Belli, iyi dost olacağız. Ama benim sözümü dinlemelisiniz. Önce saçlarınızı uzatacaksınız, bu çirkin gömleği de bir daha giymeyeceksiniz. Sonra benim vereceğim görgü derslerini harfi harfine takip edeceksiniz. Sizin yakışıklı bir delikanlı olmanızı istiyorum."

Çocuk safça cevap verdi:

"Tabii canım, mademki babam şimdi zengin, siz de onun karısısınız."

Renée gülümsedi, her zamanki aceleciliğiyle:

"Öyleyse, ilk iş olarak senli benli konuşmaya başlayalım," dedi. "Bir sen diyorum, bir siz diyorum. Manasız şey bu... Beni sevecek misin?"

Maxime turnayı gözünden vurmuş haylaz bir çocuğun heyecanıyla:

"Seni candan seveceğim," diye cevap verdi.

Maxime'le Renée'nin ilk konuşmaları böyle oldu. Çocuk ancak bir ay sonra koleje gitti. İlk günler, üvey annesi bebek oynar gibi onunla oynadı; onun taşralı halini giderdi, doğrusunu söylemeli, bu işte de azami bir iyi niyet gösterdi. Maxime, babasının terzisinde yapılan giysilerle, tepeden tırnağa yepyeni giyinmiş olarak ortaya çıktığı zaman, genç kadın hayret ve sevinçle haykırdı. Çocuk bir içim su idi; Renée, Maxime'in şirinliğini ifade etmek için bu tabiri kullandı. Yalnız oğlanın saçları insanı ümitsizliğe düşürecek bir yavaşlıkla uzuyordu. Genç kadın, yüzü güzelleştiren şeyin saç olduğunu söylerdi her zaman. Kendi saçlarına taparcasına bir özenle bakardı. Uzun zaman saçlarının rengine üzülmüştü; tereyağını hatırlatan, çok açık sarı, değişik bir renkti bu. Fakat sarı saç modası çıkınca Renée'nin sevincine payan olmadı, budala gibi modayı takip etmediğine herkesi inandırmak için saçlarını aydan aya boyadığına yemin etti.

Maxime on üç yaşında olmasına rağmen pek bilmişti. Hisleri erkenden uyanan o narin ve aceleci yaradılışta bünyelerden birine sahipti. Hatta daha arzuları uyanmadan ahlaksızlığa başlamıştı. Kolejden az kalsın iki defa kovuluyordu. Renée, taşra nezaketine alışık gözlerle bakmış olsaydı, kırpık oğlan adını taktığı Maxime'in, bütün kılıksızlığına rağmen, kolejli genç kızlara mahsus kadınca edayla kibar kibar gülümsediğini, başını çevirdiğini, kollarını uzattığını görecekti. Maxime narin ve uzun ellerine çok iyi bakıyordu; eski bir istihkâm albayı olan okul müdürünün emriyle saçları dipten tıraş ediliyordu ama, Maxime, cebinde bir küçük ayna taşıyor, sınıfta bunu cebinden çıkarıp kitabının sayfaları arasına koyuyor, saatlerce o aynaya bakıyor, gözlerini, diş etlerini inceliyor, yüzüne şekiller veriyor, şuh hareketler talim ediyordu.

Arkadaşları bir kadın eteğine sarılır gibi onun okul gömleğine sarılıyorlardı; Maxime de gömleğini o kadar sımsıkı giyiyordu ki beli inceliyor, yürürken olgun bir kadın gibi kalçaları oynuyordu. Hakikatte, okşandığı kadar da dayak yiyordu. Taşra kolejlerinin çoğu gibi küçük haydutların yatağı olan Plassans koleji, böylece bir ahlaksızlık muhiti oldu; mizacı henüz hiçbir tesir altında kalmamış olan, kimbilir hangi meçhul irsiyetin hediyesi bir ahlaksızlık taşıyan bu çocuk, bu muhitte pek fazla gelişti. Bereket versin, yaşı ilerledikçe kötü taraflarını düzeltti. Fakat çocukluk çağındaki bu kendini bırakışları, bütün varlığının bu kadınsılaşması, kendisini kız çocuk zannedişi, onun kimliğinde kalmış, erkekliğine ebediyen damgasını vurmuş olsa gerekti.

Renée onu matmazel diye çağırıyordu; altı ay önce olsaydı, bu sözü pek yerinde söylemiş olacağını bilmeden... Maxime'i çok itaatli, çok sevimli buluyordu, ama yine de Maxime kendisini okşadığı zamanlar bir huzursuzluk duyardı. Çocuğun insanı öyle bir öpüşü vardı ki âdeta tenini yakıyordu. Fakat Renée'nin asıl hoşuna giden şey, Maxime'in zekâsı idi; çocuk alabildiğine şeytandı, cüretliydi, daha o yaşta kadınlardan gülümseyerek konuşuyor, Renée'nin arkadaşlarına, Mösyö d'Espanet ile evlenen sevgili Adeline'ine ve büyük sanayici Haffner'le çok yakında evlenen şişman Suzanne'a balta oluyordu*. On dört yaşında iken Suzanne'a tutuldu. Üvey annesini sırdaş edinmişti, bu durum Renée'yi çok eğlendiriyordu.

"Ben olsam, Adeline'i beğenirdim," diyordu genç kadın. "O daha güzel."

Haşarı oğlan:

"Olabilir, ama Suzanne daha şişman," diye cevap veriyordu. "Ben güzel kadınları severim... Ne olur, benden ona bahsetsene."

Renée gülüyordu. Oyuncak bebeği, kız çocuk edalı bu koca oğlan, sevdaya tutulalı, ona emsalsiz maskara görünüyordu. Bir an geldi ki Madam Haffner kendisini ciddi ciddi savunmak zo-

* Balta olmak: Bir kimsenin üzerine rahatsız edecek şekilde ısrarla düşmek, musallat olmak. *–ed.*

runda kaldı. Gerçi bu kadınlar, kıs kıs gülüşleriyle, üstü kapalı sözleriyle, vaktinden önce gelişmiş bu çocuğun yanında takındıkları şuh tavırlarla Maxime'i teşvik ediyorlardı. Bu işte pek aristokratça bir sefahat düşkünlüğü vardı biraz da. Kadınların her üçü de ihtirasla tutuşan hayhuy dolu hayatlarında, bu bacaksızın pek şirin çapkınlığını, zevklerini gıcıklayan orijinal ve tehlikesiz bir tahrik vasıtası gibi görüyorlardı. Baloya giderken mantolarını sırtlarına giydirmek için kapıya kadar peşlerinden geldiği zaman, giysilerine dokunmasına, parmaklarıyla omuzlarına değmesine ses çıkartmıyorlardı; bileklerinin damar tarafından, cildin çok yumuşak olduğu o noktadan öptüğü zaman, çılgınlar gibi gülerek, Maxime'i elden ele gezdiriyorlardı; sonra anne gibi şefkatli davranıyor, ona yakışıklı bir erkek olmak ve kendini kadınlara beğendirmek hünerini ciddiyetle öğretiyorlardı. Maxime onların oyuncağı idi, pek hünerli bir mekanizma ile işleyen bir küçücük erkekti, öpüyordu, kur yapıyordu, cemiyet hayatının en sevimli ahlaksızlıkları onda vardı, ama yine de bir oyuncaktı, kendisinden pek fazla çekinilmeyen kartondan bir küçük adamdı; bununla beraber, onun çocuk elinin altında pek tatlı bir ürperti hissedilecek kadar da erkekti.

Okullar açıldığı zaman Maxime, Bonaparte Lisesi'ne girdi. Bu lise, varlıklı aile çocuklarının lisesiydi; Saccard kendi oğlu için ancak burayı seçebilirdi. Çocuk o tarihte ne kadar gevşek, ne kadar hoppa olursa olsun, çok keskin bir zekâya sahipti, ama klasik derslerden ziyade büsbütün başka işlere verdi kendini. Bununla beraber, düzgün bir öğrenci oldu, ayaktakımının serseri hayatına asla inmedi, haklarında hiçbir şey söylenmeyen derli toplu ve temiz pak küçük beyler arasında kaldı. Çocukluğundan kalan yegâne tarafı, süse karşı duyduğu düşkünlüktü. Paris, Maxime'in gözlerini açtı, onu modayı takip eden, iki dirhem bir çekirdek, yakışıklı bir delikanlı haline getirdi. Sınıfının Brummell'i* idi.

* "Yakışıklı Brummell" lakabıyla tanınan İngiliz George Bryan Brummel (1778-1840), 18. yüzyılın sonlarında Avrupa'da ortaya çıkan, dış görünüşe ve iyi giyime aşırı önem veren *dandy* akımının öncülerindendir. *–ed.*

Okula bir salona girer gibi, ayağında zarif kunduralarla, jilet gibi eldivenlerle, olağanüstü kravatlarla, gayet şık şapkalarla geliyordu. Zaten o sınıfta aristokrat bir topluluk oluşturan yirmi kadar öğrenci idiler; okuldan çıktıkları zaman birbirlerine altın fermuarlı sigara tabakaları içinde Havana sigaraları ikram ediyor, kitap çantalarını üniformalı bir uşağa taşıtıyorlardı. Maxime babasını kandırmış, kendisine iki tekerlekli bir küçük faytonla bir de siyah küçük beygir aldırtmıştı. Arkadaşları bu faytonla bu beygire bayılıyordu. Arabayı kendi sürüyor, arkada kollarını göğsünde kavuşturmuş bir arabacı oturuyor, dizleri üzerinde Maxime'in kahverengi deriden, âdeta bir bakan çantasından farksız okul çantasını tutuyordu. Rivoli Sokağı'ndan Havre Sokağı'na on dakika içinde nasıl çeviklikle, nasıl hünerle, nasıl derli toplu geldiği; hayvanı tam lisenin kapısı önünde nasıl zınk diye durdurduğu; dizginleri seyise fırlatıp, "Jacques, saat dört buçukta, tamam mı?" dediği görülecek şeydi. Civardaki dükkâncılar, düzenli olarak günde iki defa arabasıyla gelip gittiğini gördükleri bu sarışın delikanlının şirinliğine hayranlardı. Maxime, okul dönüşü, bazen bir arkadaşını yanına alıp evine bırakıyordu. İki delikanlı sigara tüttürüyor, kadınlara bakıyor, sanki yarıştan dönüyorlarmış gibi yoldan geçenlerin üstüne çamur sıçratıyorlardı. Kendini beğenmişlerle budalaların dölü olan bu acayip topluluğa, sırtlarında züppe ceketleriyle, temiz pak giyinmiş olarak, zengin ve bezgin insan rolü oynarken, Havre Sokağı'nda her gün rastlamak mümkündü; halbuki lisenin derbeder kısmı, gerçek öğrenciler, okula itişe kakışa, iri kunduralarıyla paldır küldür yürüyerek, kitapları sırtlarına bir kayışla bağlı olduğu halde gelirlerdi.

Annelik ve öğretmenlik rolünü ciddiye almak isteyen Renée, öğrencisinden pek memnundu. Ona mükemmel bir terbiye vermek için hiçbir şeyi ihmal etmiyordu gerçekten. O sıralarda hayal kırıklığı ve gözyaşlarıyla dolu günler geçirmekteydi; bir âşığı, bütün Paris'in gözleri önünde, onu rezaletle bırakıp gitmiş, Düşes de Sternich'le birleşmişti. Renée, Maxime'le teselli bulacağını umdu, ihtiyar hali takındı, anaç davranabilmek için bütün gay-

retini sarf etti, tasavvur edilebilecek en acayip akıl hocası oldu. Maxime'in küçük faytonu çoğu zaman evde kalıyordu; Renée kendi büyük konak arabasına biniyor, onu okuldan almaya gidiyordu. Kahverengi çantayı arabanın minderi altına saklıyor, o sıralarda yeni açılmış olan Boulogne ormanına gidiyorlardı. Renée orada Maxime'e yüksek zarafet dersi veriyor, bir gün öncenin açlıktan nefesi kokan, kaba saba adamlarını büyük beyefendiler yapan, kasalarının ağırlığı altında soluğu kesilmiş mutlu milyonerler yapan o ani değişikliğin coşkusunu hâlâ üzerinden atamamış olan, semiz, bahtiyar, imparatorluk devri Parislilerini ona tanıtıyordu. Fakat çocuk, Renée'ye özellikle kadınlara dair sorular soruyordu; o da Maxime'le çok rahat konuşmaya alışık olduğu için etraflı ayrıntılar veriyordu: Madam de Guende budalanın biriydi, fakat vücudu enfesti; Kontes Vanska çok zengindi, kendisini dövdüğü söylenen bir Polonyalı ile evlenmeden önce sokaklarda şarkıcılık etmişti; Markiz d'Espanet ile Madam Haffner'e gelince, onlar can ciğer dosttular, Renée bu kadınlarla samimi dost olmasına rağmen, sanki daha fazla bir şey söylemek istemiyormuş gibi dudaklarını büzüyor, bu iki kadın hakkında çok çirkin şeyler söylendiğini ekliyordu; güzel Madam de Lauwerens de feci şekilde lekeli bir kadındı, fakat ne güzel gözleri vardı, kendisiyle düşüp kalkan zavallı kadıncağızların, Madam Daste'ın, Madam Teissière'in, Barones de Meinhold'un entrikalarına biraz fazlaca karışmakla beraber, sonuç olarak şahsına yüklenebilecek bir kusuru olmadığını herkes bilirdi. Maxime bu kadınların birer portrelerini istedi, bunları bir albüme yerleştirdi, salondaki bir masanın üstüne koydu, albüm orada kaldı. Delikanlı, üvey annesini sıkıntıya sokmak için, mizacının en kuvvetli özelliği olan o ahlaksızca kurnazlığıyla, fahişeleri gerçekten de yüksek cemiyet kadınları zannediyormuş gibi yaparak, onlar hakkında ayrıntı istiyordu. Renée iffetli ve ciddi davranıyor, bu kadınların çok fena mahlûklar olduğunu, onlardan dikkatle sakınması gerektiğini söylüyordu; sonra dalgınlığına geliyor, bu kadınlardan samimi tanıdıkları gibi bahsediyordu. Çocuğun çok haz duyduğu şeylerden biri de, Renée'ye Dü-

şes de Sternich'in bahsini açtırmaktı. Düşes'in arabası ormanda ne zaman kendi arabalarının yanından geçse, Maxime, Renée'nin son macerasını bildiğini gösteren zalimce bir sinsilikle, yan yan bir bakışla, kadının adını söylemeyi ihmal etmiyordu. Renée sert bir sesle rakibesini hırpalıyordu; zavallı kadın ne kadar ihtiyarlıyor, diyordu. Yüzüne boyalar sürüyordu, bütün elbise dolaplarında saklı âşıkları vardı, imparatorun koynuna girebilmek için bir mabeyinciye teslim olmuştu. Düşes'in lafı açılınca, Renée artık anlata anlata bitiremiyor, Maxime ise onu öfkelendirmek için Madam de Sternich'i enfes bulduğunu söylüyordu. Bu tür dersler okullu delikanlının zekâsını pek geliştiriyordu; kaldı ki genç öğretmeni, bu dersleri ormanda, tiyatroda, salonlarda, her yerde tekrar ediyordu. Öğrenci böylelikle çok kuvvetlendi.

Maxime'in bayıldığı şey, kadınların eteğinin dibinde, kadın kumaşları, kadın pudraları arasında yaşamaktı. İnce uzun elleri, tüysüz yüzü, beyaz ve tombul gerdanıyla hâlâ bir parça kıza benziyordu. Renée kendi giysileri için ciddiyetle ona danışıyordu. Maxime, Paris'in en iyi terzilerini tanıyor, her birisi hakkında tek bir sözle hüküm veriyor, filan kimsenin şapkalarındaki zevkten, falan kimsenin elbiselerindeki mantıklılıktan bahsediyordu. Daha on yedi yaşında iken, derinlemesine incelemediği bir modacı, kalbini kazanıp da incelemediği kunduracı yoktu. İngilizce dersinde parfümcüsünün her hafta kendisine gönderdiği el ilanlarını okuyan bu acayip piç kurusu, taşralı çocukların daha dadılarının yüzüne dikkatle bakmaya cesaret edemedikleri yaşta, müşterisi ve esnafı dahil bütün sosyetik Parisliler hakkında parlak bir tez verecek durumda idi. Çoğu zaman liseden eve gelirken arabasında, bir gün önce üvey annesinin ısmarladığı bir şapka, bir kutu sabun, bir mücevher getirirdi. Ceplerinde daima misk kokulu bir dantel parçası bulunurdu.

Fakat en zevk aldığı şey, ikinci imparatorluk devri kraliçelerinin, karşısında diz çöktükleri dâhi terzi meşhur Worms'a Renée ile birlikte gitmekti. Bu büyük adamın salonu, enli sedirlerle döşeli, geniş, dört köşe bir yerdi. Maxime oraya huşulu bir heyecanla girerdi. Tuvaletlerin muhakkak ki kendilerine göre bir kokuları

vardı, ipeğin, satenin, kadifenin, dantellerin hafif rayihaları, saçların ve amber sürünmüş omuzların kokularıyla karışıyordu. Salonun havası, odayı gizli bir tanrıya tapınılan bir ibadethaneye çeviren o mis kokulu ılıklığı, o ten ve debdebe buhurunu muhafaza ediyordu. Bazen Renée ile Maxime'in terziyi saatlerce beklemeleri gerekiyordu; salonda sıra bekleyen yirmi kadar kadın müşteri bulunurdu, Mader şarabıyla dolu kadehlere batırarak bisküvi yerler, üzerinde şişeler ve kurabiye tabakları duran ortadaki büyük masadan atıştırırlardı. Bu kadınlar orada kendi evlerindeymiş gibi serbestçe konuşuyorlardı, salonun çepeçevre sedirlerine kurulup oturdukları zaman, kendi diyarlarından havalanıp bir Paris salonunun divanlarına konmuş beyaz giysili Midilli perilerine benzerlerdi. Kıza benzeyen hallerinden dolayı sevdikleri ve aralarına karışmasına ses çıkarmadıkları Maxime, bu mahrem meclise kabul edilen tek erkekti. Maxime orada sonsuz zevkler tadıyordu; sedirler boyunca kıvrak bir yılan gibi süzülüyor, kâh bir eteğin altında, kâh bir korsajın arkasında, kâh iki elbisenin arasında gözüküyor, büzülüp ufalıyor, hiç kıpırdamıyor, kilisede huşu içinde ilahi dinleyen koro çocuğu tavırlarıyla, etrafındaki kadınların mis kokulu sıcaklığını soluyordu.

Barones de Meinhold, Maxime'in yanaklarını okşayarak:

"Bu küçük her tarafa sokuluyor," diyordu.

Maxime o kadar narindi ki bu kadınlar onun yaşını katiyen on dörtten fazla tahmin etmiyorlardı. Onu meşhur Worms'un Mader şarabıyla sarhoş ederek eğlendiler. Maxime onlara hayretten ağızlarını açık bırakacak şeyler söyledi, hepsini kahkahadan kırdı geçirdi. Ama bu vaziyeti en iyi şekilde açıklayan tabiri Markiz d'Espanet buldu. Bir gün Maxime'i sedirlerden birinin köşesinde, onun arkasına sinmiş buldukları zaman, Madam d'Espanet çocuğu böyle pespembe, yanakları al al, kendi yakınında oturmanın verdiği hazla duygulanmış görünce:

"Bu çocuk kız doğmalıymış," dedi.

Sonra büyük Worms nihayet Renée'yi içeri aldığı zaman, odaya Maxime de onunla beraber giriyordu. Üstat, güzellik pirlerinin

Leonardo da Vinci'yi Mona Lisa tablosunun karşısında hayal ettikleri vaziyette, kadın müşterisini seyretmeye daldığı sırada, Maxime bir iki defa konuşmak cüretini göstermişti. Üstat onun ileri sürdüğü düşünceleri doğru bularak lütfen gülümsemişti. Renée'yi yerden tavana kadar yükselen bir aynanın karşısında ayakta durduruyor, kaşlarını çatarak derin bir düşünceye dalıyordu; bu sırada genç kadın, heyecan içinde, kımıldamamak için nefesini tutuyordu. Aradan birkaç dakika geçiyor, üstat, ilham gelmiş gibi, tasarladığı şaheseri kesik kesik, geniş çizgilerle çiziyor, sert cümlelerle açıklıyordu:

"Külrengi ipekliden bir Montespan* elbisesi... Önde yuvarlak bir etek, eteği kalçalardan yukarı doğru gri satenden iri fiyonklar kaldırıyor... Sonra inci grisi tülden kabarık bir önlük, kıvrımlar birbirinden gri satenden kurdelelerle ayrılacak."

Üstat yine düşünceye dalıyor, dehasının ta derinine iner gibi görünüyor ve bir kâhinin zafer dolu tavrıyla yüzünü kırıştırarak sözünü şöyle bitiriyordu:

"Bu güleç yüzün üstüne, saçlara, janjanlı gök mavisi kanatlarıyla Psykhe'nin** hülyalı kelebeğini oturtacağız."

Fakat bazı defa da ilham inat ediyor, gelmiyordu. Meşhur Worms onu boşu boşuna çağırıyor, bütün kabiliyetlerini nafile yere bir araya topluyordu. Kaşlarını çatıyor, rengi soluyor, başcağızını elleri arasına alıyor, çaresizce sallıyor, sonra kendini bir koltuğa atarak:

"Hayır," diye mırıldanıyordu ağlamaklı bir sesle. "Hayır, bugün olmayacak... İmkânı yok... Gelip giden bayanlar saygısızlık ettiler. Kaynak kurudu."

Renée'yi savıyor, bir yandan da:

"İmkânı yok, imkânı yok, sevgili madam, başka bir gün gelirsiniz..." diyordu. "Bu sabah bana ilham vermiyorsunuz."

Maxime'in aldığı o güzelim terbiye günün birinde ilk sonucu-

---

* Kral XIV. Louis'den yedi çocuğu olan Markiz de Montespan'ın hamileliklerinde göbeğini gizlemek için giyerek meşhur ettiği çok bol elbiseler. *–ed.*

** Yunan mitolojisinde aşk tanrısı Eros'un âşık olduğu ölümlü güzel prenses. *–ed.*

nu verdi. Çocuk on yedi yaşındayken, üvey annesinin oda hizmetçisini baştan çıkardı. İşin kötüsü, hizmetçi kız gebe kaldı. Kızı, çocuğunu kucağına verip köye yollamak, bir de aylık bağlamak zorunda kaldılar. Renée bu maceraya fena halde üzüldü. Saccard sadece işin para tarafını halletmek üzere bu meseleyle meşgul oldu, fakat genç kadın öğrencisini adamakıllı azarladı. Seçkin bir erkek olarak yetiştirmek istediği Maxime, böyle bir kızla kendini rezil etsindi ha! Ne gülünç, ne ayıp bir başlangıçtı bu, ne yüz kızartıcı bir çılgınlıktı! Bari bu işi onun ahbaplarından bir hanımefendiyle yapmış olsaydı!

Maxime fütursuzca cevap verdi:

"Eh, ne yapalım! Eğer senin arkadaşın Suzanne isteseydi, şimdi köye o giderdi."

Renée, Suzanne'ın bin iki yüz frank aylıkla köye sığınması ihtimalini göz önüne getirince güldü, öfkesi geçti:

"Ah çapkın, ah!" dedi.

Sonra aklına daha acayip bir şey geldi, öfkeli anne rolünü unuttu, ağzını eliyle kapayıp kıkır kıkır güldü, göz ucuyla Maxime'e baktı:

"O zaman, Adeline küplere binerdi, Suzanne'a etmediğini bırakmazdı..."

Sözünü bitirmedi. Maxime de onunla beraber gülüyordu. Renée'nin, bu macerada, dersleriyle sebep olduğu ahlak düşkünlüğü işte böyle oldu.

Aristide Saccard, çocuklar dediği oğlu ile ikinci karısının yaşayış tarzlarını hiç merak etmiyordu. Onlara tam bir serbestlik veriyor, canciğer dost olduklarını gördükçe memnun oluyor, onların bu dostlukları dairenin içini gürültülü bir neşe ile dolduruyordu. Rivoli Sokağı'ndaki konağın bu birinci katı pek acayip bir daireydi. Kapılar sabahtan akşama kadar güm güm vururdu; hizmetkârlar yüksek sesle konuşurlardı; bu dairenin yeni ve göz alıcı debdebesi ortasında, sürekli geniş etekler uçuşur, mağaza tezgâhtarları gelir geçer, Renée'nin ahbapları, Maxime'in arkadaşları ve Saccard'ın ziyaretçileri ortalığı hayhuylarıyla doldururlardı. Saccard, saat do-

kuzdan on bire kadar, dünyanın en acayip insanlarını kabul ederdi: Senato üyeleri ve mübaşirler, düşeşler ve tuvalet eşyası satan kadınlar, Paris rüzgârlarının sabahları onun kapısı önüne fırlattığı bütün o ipsiz sapsız insanlar, ipekli elbiseler, kirli eteklikler, işçi gömlekleri, siyah fraklar, onun tarafından hep aynı aceleci tavırla, hep aynı sabırsız ve asabi jestlerle karşılanırdı. Saccard işleri iki sözle halleder, aynı anda bir sürü güçlüğe birden çözüm bulur, ayakta, alelacele hal çarelerini söylerdi. Âdeta bu çok kalın sesli, hamarat, ufacık tefecik adam, çalışma odasında insanlarla, eşya ile dövüşür, takla atar, içinden fikirler fışkırtmak için kafasını tavana vurur, her seferinde de muzaffer olarak ayak üstü dikilirdi. Sonra, saat on birde sokağa çıkardı; akşama kadar bir daha yüzünü gören olmazdı; öğle yemeğini, hatta çoğu defa akşam yemeğini dışarda yerdi. O gittikten sonra daire, Renée ile Maxime'e kalırdı. İkisi Saccard'ın çalışma odasını zapt eder, mağazalardan gelen karton kutuları açarlardı; kumaş parçaları dosyaların üzerinde sürüklenir dururdu. Bazen mektepli ile genç kadın, Saccard'ın yazı masasının iki başına oturup bir kurdele fiyongunu tartışırlarken, çalışma odasının kapısında birtakım ciddi adamlar bir saat beklerdi. Renée günde on defa atları arabayı koştururdu. Evde bir arada yemek yendiği nadirdi; bu üç kişiden ikisi hep sokaklarda dolaşır, birbirlerini unutur, ancak gece yarısı eve dönerlerdi. Bu gürültü, iş ve zevk dolu konağa, modern hayat, altın şıkırtılarıyla, tuvaletlerin hışırtılarıyla bir fırtına gibi giriyordu.

Aristide Saccard muhitini nihayet bulmuştu; büyük bir vurguncu, milyonlarla oynayan bir girişimci olduğunu ispat etmişti. Pepinière Sokağı'nda ustaca çevrilen voliden sonra, Paris'i yüz kızartıcı enkazlar ve göz kamaştıran başarılarla doldurmaya başlayan mücadeleye cüretle atıldı. Önce emin işlere girişti, ilk başarısını tekrarladı, yıkılacağını bildiği binaları satın aldı, yüklü tazminat koparmak için bu işlerde ahbaplarını kullandı. Bir an geldi ki yollar dairesinde fakir bir memur olduğu devirlerde, tanıdıklarıymış gibi tuhaf tuhaf baktığı binalardan beş altı tanesi onun oldu. Fakat bu, zanaatının henüz ilk adımlarıydı. Aristide

Saccard, kira sözleşmelerini bozup kiracılarla kumpas kurarak, devletten ve şahıslardan para çaldığı zaman, bunda büyük bir incelik yoktu, attığı taşın ürküttüğü kurbağaya değmediği kanaatindeydi. Onun için, kısa zaman içinde dehasını daha karışık işlerin emrine verdi.

Saccard önce belediye hesabına el altından bina satın alma oyununu icat etti. Danıştay'ın bir kararı belediyeyi güç bir durumda bırakmıştı. Belediye, kira kontratlarını feshederek kiracıları tazminat vermeden çıkarma ümidiyle, çok sayıda evi sahiplerinin rızasıyla satın almıştı. Fakat bu satın alma işlemleri basbayağı istimlak sayıldı, belediye istimlak bedellerini ödemek zorunda kaldı. İşte o zaman Saccard, belediye adına hareket etme teklifinde bulundu; binayı satın alıyor, kontratları feshediyor, belirli bir tarihte bir rüşvet karşılığında binayı teslim ediyordu. Hatta gitgide iki taraflı hareket etmeye başladı, hem belediye hesabına hem vali hesabına bina satın alıyordu. İş, tamah edilecek kadar büyük olduğu zaman, binanın üstüne oturuyordu. Paraları devlet veriyordu. Yaptığı hizmetlere ödül olarak, kendisine sokaklar, açılması tasarlanmış dörtyol ağızları gibi işler verdiler; Saccard, daha yeni yol inşasına başlanmadan önce, bu işi başkalarına devrediyordu. Kıyasıya bir oyun oynanmaktaydı. Bir devlet tahvili üzerine hava oyunu oynanır gibi, inşa edilecek mahalleler üzerine oyun oynanıyordu. Bazı kadınlar, yüksek devlet memurlarının samimi dostları olan güzel kızlar da bu işe dahildiler; bunlardan birisi, beyaz dişleriyle meşhur olan bir kadın, defalarca kere koskoca sokakları çıtır çıtır yedi. Saccard doymak bilmiyor, avuçlarından dökülen bu altın selini gördükçe arzularının daha da arttığını hissediyordu. Etrafını gitgide genişleyen yirmi franklık sikkelerle dolu bir denizin kuşattığını, gölken umman olduğunu, engin ufku acayip dalgalarının gürültüsüyle doldurduğunu, bu madenî müzik sesinin yüreğini gıcıkladığını hisseder gibi oluyordu; bu ummana dalıyor, her gün biraz daha cüretli bir yüzücü gibi dibe gömülüyor, kâh sırtüstü kâh yüzükoyun tekrar meydana çıkıyor, bu engin denizde açık havalarda da, fırtınalı havalarda da dolaşı-

yor, asla dibe batmamak için kendi kuvvetine ve kendi maharetine güveniyordu.

Paris o tarihte bir kireç tozu bulutu içinde yüzüyordu. Saccard'ın, Montmartre tepelerinde, geleceğini haber verdiği devir gelmişti. Şehri çalakılıç biçiyorlardı; bütün darbelerde, bütün yaralarda, Saccard'ın parmağı vardı. Şehrin dört bucağında ona ait olan enkazlar mevcuttu. Rome Sokağı'nda kazılan o acayip çukur macerasına da karıştı. Bir kumpanya, son derece büyük bir inşaat yapıldığı zannını vermek için bir çukur kazdırmış, oradan çıkan beş altı bin metreküp toprağı başka bir yere taşımıştı; sonra kumpanya iflas edince, o toprağı Saint-Ouen'dan geri getirerek çukuru tıkamışlardı. Saccard, araya girme lütfunda bulunan kardeşi Eugène sayesinde, vicdanı rahat, cepleri dolu, işin içinden sıyrılmıştı. Chaillot'da, Zafer Takı'ndan Alma Köprüsü'ne giden bulvarı geçirmek için, tepenin yarılıp derine indirilmesi işine yardım etti. Passy taraflarında, Trocadéro molozlarının düzlüğe dökülmesi fikrini o verdi; bu işin sonunda, toprağın iyi kısmı bugün iki metre derinde kaldı, bu molozların üstünde ot bile bitmiyor. Saccard'ı aynı anda yirmi yerde birden görmek mümkündü; nerede aşılması imkânsız bir engel, nereye kaldırılacağı bilinemeyen bir kazı toprağı, yapılamayan bir dolgu, mühendislerin heyecanlı bir telaşla etrafında sabırsızlandıkları büyük bir toprak ve kireç yığını varsa, Saccard orada bulunur, onu tırnaklarıyla kurcalar, orada mutlaka bir rüşvet yahut kendi usulüne uygun bir alışveriş konusu bulurdu. Aynı günde, Zafer Takı inşaatından Saint-Michel Bulvarı inşaatına, Malesherbes Bulvarı'ndaki kazılardan Chaillot'daki dolgulara koşar, peşi sıra bir ordu işçi, icra memuru, hissedar, enayi ve dolandırıcı sürüklerdi.

Fakat en halis şöhreti, Toutin-Laroche'la beraber kurdukları Bağcılar Bankası idi. Toutin-Laroche bankanın resmî müdürüydü. Saccard ise denetleme kurulu üyesi olarak gözüküyordu. Eugène bu işte de kardeşine kuvvetli bir yardımda bulunmuştu. Hükümet kumpanyanın kurulmasına onun sayesinde izin verdi ve kumpanyayı pek kalenderce kontrol altında tuttu. Nazik bir

durumda, kötü niyetli bir gazete bu kumpanyanın bir işlemini eleştirmeye kalkışınca, *Le Moniteur* gazetesi, devletin himaye etme lütfunda bulunduğu bu kadar dürüst bir müessese hakkında her türlü tartışmayı yasaklayan bir haber yayımlayacak kadar ileri gitti. Bağcılar Bankası mükemmel bir mali sistem üzerine kurulmuştu: Ziraatçilere mallarının tahmin edilen kıymetinin yarısı oranında borç para veriyor, borç verdiği bu parayı bir ipotekle teminat altına alıyor, borçlulardan paranın faiziyle beraber bir de ana borcun bir bölümünü ön ödeme olarak tahsil ediyordu. Bunun kadar dürüst ve makul bir mekanizma bulunamazdı. Eugène, kurnazca bir tebessümle, kardeşine Tuileries Sarayı'nın dürüstlük istediğini söylemişti. Mösyö Toutin-Laroche bu arzuyu kendine göre yorumladı, ziraatçılara ödünç para verme mekanizmasını rahat rahat işlemekte serbest bıraktı, onun yanı başında bir banka kurdu; bu banka sermayeleri kendisine çekiyor, hararetli borsa oyunlarına dalıyor, rasgele her maceraya atılıyordu. Bağcılar Bankası, müdürünün verdiği muazzam hamle sayesinde, çok geçmeden, her türlü sarsıntıya dayanabilecek bir sağlamlığa ve gelişime sahip olduğu konusunda isim yaptı. Başlangıçta, borsaya dip koçanlarından henüz koparılmış bir tomar hisse senedini bir hamlede sürmek ve bu hisse senetlerine piyasada elden ele çok geçmiş senetler havası vermek için, Saccard bunları bütün bir gece sabaha kadar tahsildarlara süpürgelerle dövdürmek ve çiğnetmek kurnazlığını gösterdi. Bu işin yapıldığı yeri görenler âdeta bankanın bir şubesi sanırlardı. Banka dairelerinin bulunduğu konak, atlar ve arabalarla dolu avlusuyla, ciddi görünüşlü parmaklıklarıyla, geniş dış merdiveni ve muazzam iç merdiveniyle, sıra sıra dizilmiş debdebeli odalarıyla, memurlarının ve üniformalı uşaklarının kalabalığıyla, ciddi ve vakarlı bir para mabedine benziyordu; bir mabet çıplaklığı taşıyan koridorun sonundaki türbe, yani kasa dairesi, müşterileri dinsel bir heyecan içinde bırakıyordu; bu kasa dairesindeki büyük kasa, o çömelmiş tanrı, üç tane kilidiyle, hantal vücuduyla, yabani bir ilah edasıyla, duvara gömülü, uyuklamaktaydı.

Saccard belediyeyle birlikte dalavereli büyük bir işe girişti. Belediye, imparatorun hoşuna gitmek ve bazı kimselerin ceplerini doldurmak için harekete geçirdiği bu milyonlar curcunasına yakalanıp sürüklenmiş, içine gömüldüğü borcun altında ezilip gitmişti; çılgınlıklarını, kazma kürek ve taş toprak deliliğine yakalandığını itiraf etmek istemediğinden gizliden gizliye borç para tedarikine başvurmak zorunda kalmıştı. O sırada, delegasyon bonoları adı verilen, uzun vadeli basbayağı poliçeler yaratmıştı. Bu poliçeler sayesinde, sözleşmelerin imzalandığı gün, müteahhitlerin paralarını hemen ödeyebiliyor, müteahhitler de bonoları satmak suretiyle sermaye tedarik edebiliyordu. Bağcılar Bankası müteahhitlerden bu bonoyu seve seve kabul etmekteydi. Belediyenin parasız kaldığı bir gün, Saccard oraya gitti ve belediyeyi ayarttı. Mösyö Toutin-Laroche'un imtiyazlı kumpanyalardan aldığına yemin ettiği ve bin bir türlü vurgunculuğa alet ettiği büyücek bir meblağ delegasyon bonosu karşılığında belediyeye çok büyük bir para ödünç verildi. Artık Bağcılar Bankasına dil uzatmaya imkân kalmamıştı; banka, Paris'i gırtlağından yakalamıştı. Direktör, meşhur Fas Limanları Genel İşletmesi'nden bahsederken gülümsemeye başlamıştı, halbuki bu işletme hâlâ yaşamaktaydı, gazeteler de büyük ticaret istasyonlarını düzenli olarak övmeye devam ediyorlardı. Bir gün Mösyö Toutin-Laroche, Saccard'ı bu şirketin hisse senetlerinden satın almaya teşvik edince, beriki direktörün yüzüne karşı güldü, "Paramı *Bin Bir Gece Masalları* Genel İşletmesi'ne yatıracak kadar budala mı zannediyorsunuz beni?" diye sordu.

Saccard o zamana kadar hile yaparak, kendini satarak, piyasalarda kârlı işler çevirerek, giriştiği işlerin her birinden az çok bir menfaat elde ederek, emin bir şekilde, hep kazançlı oynamıştı. Çok geçmeden bu simsarlık işleri ona yetmez oldu, Toutin-Laroche'larla Baron Gouraud'ların eteklerinden dökülen altını toplamaya, kırıntı ile geçinmeye tenezzül etmez oldu. Kollarını omzuna kadar çuvala kaldırdı. Mignon, Charrier ve ortaklarıyla, o sırada işe yeni başlamış ve muazzam servetler yapacak olan

meşhur müteahhitlerle ortak oldu. Belediye artık inşaatları kendisi yapmamaya, bulvarları götürü ihale etmeye karar vermişti. İmtiyazlı kumpanyalar, belirlenmiş bir tazminat karşılığında, yolları, ağaçları dikilmiş olarak, bankları ve havagazı fenerleri yerlerine konmuş olarak teslim etmeyi taahhüt ediyorlardı; hatta bazı durumlarda yolu bedavaya bile yapıyor, bu takdirde yolun iki tarafındaki arsalardan bol bol para kazanıyor, bu arsaları son derece yüksek kârlarla satıyorlardı. Arsalar üzerinde vurgunculuk cinneti, bina fiyatlarının delice yükselişi o tarihten kalmadır. Saccard, tanıdıkları vasıtasıyla, bir bulvarın üç parçasının imtiyazını aldı. O, şirketin ateşli ve biraz esrarengiz ruhunu temsil ediyordu. İlk zamanlar onun adamları olarak çalışan Mignon ve Charrier, iriyarı ve hilekâr heriflerdi, paranın kıymetini bilen usta duvarcılardı. Saccard'ın debdebeli hayatı karşısında kıs kıs gülüyorlardı; çoğu zaman işçi gömleklerini sırtlarından çıkarmıyorlar, bir işçiye yardım etmekten çekinmiyorlar, üstleri başları kirece bulanmış bir halde evlerine dönüyorlardı. İkisi de Langres'lıydı. Bu ateşli ve doymak bilmez Paris'e, Champagne'lı basiretleriyle, fazla açık olmayan, fazla zeki olmayan, fakat ileride faydalanmak için ceplerini doldurma fırsatları bulmaya çok yatkın, sakin dimağlarıyla gelmişlerdi. Saccard işi kurdu, içinin ateşiyle, azgın iştahlarıyla onu canlandırdı, fakat Mignon ve Charrier, basit halleriyle, basmakalıp ve dar çerçeveli idareleriyle, bu işin, ortaklarının hayret verici hayalleri içinde yuvarlanıp gitmesine defalarca mani oldular. Saccard'ın Paris'i hayrete düşürmek için inşa etmek istediği konağa, muhteşem kalem odalarına sahip olmaya asla yanaşmadılar. Her sabah Saccard'ın kafasında canlanan ikinci derecede vurgunları, mesela bulvarların iki yanındaki arsaların üzerine konser salonları ya da geniş hamamlar yapmak, yeni bulvarların istikametini takip eden demiryolları döşemek, hem dükkânların kirasını on misli artıracak hem de Paris'in içinde ıslanmadan dolaşmaya imkân verecek camekânlı galeriler inşa etmek gibi işleri de keza reddettiler. Müteahhitler, kendilerini korkutan bu tasarıları başlarından savmak için, yol kenarlarındaki arsaların üç or-

tak arasında paylaşılmasına, herkesin kendi arsasını nasıl isterse öyle kullanmasına karar verdiler. Onlar kendi hisselerini akıllıca satmaya devam etti. Saccard ise inşaat yaptı. Beyni durmadan işliyordu. Neredeyse Paris'i devasa bir cam kapağın altına koyup sıcak sera haline getirmeyi ve orada ananasla şekerkamışı yetiştirmeyi teklif edecekti ciddiyetle.

Çok geçmeden, sermayesine sermaye katarak, yeni bulvarlar üzerinde sekiz binaya sahip oldu. Bunların dört tanesi tamamıyla bitmiş binalardı, ikisi Marignan Sokağı'nda, ikisi Haussmann Bulvarı'ndaydı. Malesherbes Bulvarı'nda bulunan öbür dört bina henüz inşa halindeydi; hatta muhteşem bir konak yapılacak olan, geniş arsasının etrafı tahta perdelerle çevrili bir tanesinde henüz birinci katın döşeme tahtaları konmuştu. O tarihte, Saccard'ın işleri öyle karmakarışık bir hale geldi, her parmağına bağlı o kadar çok ip, gözetmek mecburiyetinde bulunduğu o kadar fazla menfaat ve oynattığı o kadar çok kukla vardı ki, gecede üç saat ya uyuyor ya uyumuyor, mektuplarını arabasında giderken okuyordu. İşin asıl harika tarafı, kasasının asla boşalmayacak gibi görünmesiydi. Bütün şirketlerde hissedardı, âdeta hummalı bir şekilde inşaat yapıyordu; bütün alışveriş işlerine sokuluyor, kabaran bir deniz gibi Paris'i boğacağa benziyor, halbuki açıktan açığa bir kâr sağladığı, çil paralardan büyük bir meblağı cebe indirdiği asla görülmüyordu. Çalışma odasından sırt sırta dalgalar halinde çıkar gibi görünen, kaynakları meçhul bu altın seli, enayileri hayrete düşürüyordu; bir an geldi ki bu altın seli Saccard'ı en gözde insan haline getirdi, gazeteler borsada söylenen bütün nükteli sözleri ona atfeder oldular.

Renée'nin, böyle bir koca ile, âdeta evli bir kadın olduğundan bile şüphe edeceği geliyordu. Bazen haftalar geçiyor, Renée, Saccard'ın yüzünü görmüyordu. Bununla beraber, Saccard kusursuz davranıyor, kasasını karısına ardına kadar açıyordu. Renée, aslına bakılırsa, Saccard'ı her zaman hizmetine koşan bir banker gibi seviyordu. Béraud konağına gittiği zaman, babasına ondan büyük bir övgüyle bahsediyor, kayınpeder damadının servetini

ciddi ve soğuk bir tavırla karşılıyordu. Saccard'ı artık küçümsemez olmuştu. Bu adam, hayatın bir alışverişten ibaret olduğuna o kadar inanmış görünüyordu, kadın, çocuk, kaldırım taşı, alçı torbası, vicdan, elinin altına ne gelirse hepsini paraya tahvil etmek için yaradılmış bir insan olduğu o kadar aşikâr gözüküyordu ki, Renée evlenmeleriyle sonuçlanan pazarlıktan dolayı onu kabahatli bulamıyordu. Saccard, o pazarlıktan beri Renée'ye, kendisine şeref veren ve sayesinde büyük kârlar edineceğini umduğu güzel binalardan biri gibi bakıyordu. Renée'nin iyi giyinmesini, etrafında gürültü koparmasını, bütün Paris halkının başını döndürmesini istiyordu. Bu, onun mevkiini yükseltiyor, servetinin muhtemel miktarını iki misline çıkarıyordu. Saccard, karısı vasıtasıyla yakışıklı, genç, sevdalı, delişmen oluyordu. Renée, farkında olmadan bir iş ortağı, bir suç ortağı idi. Yeni bir atlı araba, iki bin ekü* değerinde bir tuvalet, bir âşığa karşı gösterilen hoşgörü, çoğu defa Saccard'ın en kazançlı işlerini kolaylaştırmaya, gerçekleştirmeye yaradı. Birçok defa da Saccard bitkin bir halde olduğunu iddia ediyor, Renée'yi alınacak bir izin hakkında görüşmek yahut bir iş hakkında cevap almak için bir bakana, bir devlet memuruna yolluyordu. Böyle yerlere yollarken, yalnız kendisine has hem alaycı hem sevecen bir sesle, "Yaramazlık etme ha!" diyordu. Renée dönüp geldiği ve işini başarı ile bitirmiş bulunduğu zaman, Saccard ellerini ovuşturuyor, meşhur cümlesini tekrarlıyordu: "Tabii, yaramazlık etmedin değil mi?" Renée gülüyordu. Kocası, karısının bir Madam Michelin olmasını temenni etmeyecek kadar faal bir adamdı. Sadece açık saçık şakalardan, edepsizce varsayımlardan hoşlanıyordu. Zaten Renée "yaramazlık etmiş" dahi olsa Saccard, bakanın veya devlet memurunun nezaketini gerçekten ödemiş olmanın üzüntüsünden başka bir şey hissetmezdi. İnsanları aldatmak, paralarının karşılığında onlara daha az değerli olan bir şey vermek, Saccard için bir zevkti. Bazen şöyle söylerdi: "Ben kadın olsaydım, belki kendimi satardım, fakat hiçbir zaman malı teslim etmezdim; aksi çok budalalık olur."

---

* Ekü: Eski bir Fransız parası. *–ed.*

Gecenin birinde Paris göklerinde sosyetik zevklerin acayip bir perisi gibi beliriveren bu delişmen Renée, kadınların en güç tahlil edilebileni idi. Baba ocağında yetişmiş olsaydı, ara sıra tahrikleriyle çılgına döndüğü arzularını herhalde din vasıtasıyla veya herhangi bir sinirsel yolla tatmin ederek köreltme imkânını bulacaktı. Kafaca burjuva yaradılışlı idi; mutlak bir dürüstlükle, mantıklı şeylere karşı bir sevgi besliyor, ahretten ve cehennemden korkuyor, muazzam bir hurafeler yüküne sahip bulunuyordu; babasına çekmişti, aile yuvasının faziletlerine tutkun o sakin ve basiretli soydandı. İşte akıl almayacak kadar geniş fanteziler, durmadan yenileri türeyen meraklar, itiraf edilemez arzular bu yaradılıştaki mahlûkta filizleniyor, büyüyordu. Visitation rahibelerinin manastırında iken başına buyruktu, aklı kilisenin mistik hazları, küçük arkadaşlarının şehvetli dostlukları içinde serseri serseri dolaşıyordu; kendi kendisine acayip bir terbiye vermişti, ahlaksızlığı öğrenmiş, yaradılışının samimiliğiyle kendisini buna vermiş, genç dimağının dengesini o derece bozmuştu ki bir gün, günah çıkartan papaza, ayin esnasında yerinden kalkıp kendisini öpmek için şuursuzca bir arzu duyduğunu itiraf ederek adamcağızı pek zor bir durumda bırakmıştı. Böyle şeyler yaptıktan sonra göğsünü döver, şeytanı ve onun cehennemdeki kazanlarını aklına getirip korkudan benzi solardı. Sonradan Saccard'la evlenmesini gerektiren suç, bir nevi dehşet dolu bekleyişle maruz kaldığı o ani tecavüz, kendi kendisini hor görmesine sebep olmuş, hayatını boşlamasında çok büyük bir tesir yapmıştı. Renée artık fenalıkla mücadele etmesine gerek kalmadığını, fenalığın kendi içinde olduğunu, mantığın kendisine kötülük ilminde sonuna kadar gitmesini söylediğini düşündü. Renée'de iştahtan ziyade merak vardı. İkinci imparatorluk devrinin yüksek sosyetesi içine fırlatılıp atılmış, kendi hülyalarıyla baş başa bırakılmış, paraya gömülmüş, en patırtıcı acayiplikleri teşvik edilmişti; o da kendini bıraktı, pişman oldu, doymak bilmez bir öğrenme ve hissetme ihtiyacıyla hep kamçılandı, hep ileriye doğru itildi, nihayet sönmek üzere olan iffetini öldürmeyi başardı.

Bununla beraber, Renée henüz bu işin başlangıcındaydı. Suzanne Haffner'le Adeline d'Espanet'nin canciğer dostlukları, Madam de Lauwerens'in ince zanaatı, Kontes Vanska'nın sabit fiyatlı buseleri gibi garip hallerden alçak sesle, kıkır kıkır gülerek bahsediyordu; fakat bu şeylere henüz uzaktan bakıyor, belki ileride bunları kendisinin de tadacağını belli belirsiz düşünüyor, kötü anlarında içinden yükselen bu adı konmamış arzu, içindeki o taşkın kaygıyı büyütüyor, yalnızca kendisinin tadacağı o eşsiz, o nefis zevki daha büyük bir telaşla aramasına neden oluyordu. İlk âşıkları kendisine yüz vermemişti; üç defa büyük bir sevdaya tutulduğunu sanmıştı; aşk kafasının içinde bir kestane fişeği gibi patlıyor, kıvılcımları kalbine kadar ulaşamıyordu. Bir ay deliye dönüyor, bütün Paris halkının karşısında o çok sevdiği erkekle kendini gösteriyor, sonra bir sabah, o patırtılı sevginin ortasında, ezici bir sessizlik, uçsuz bucaksız bir boşluk duyuyordu. Birinci âşığı, genç Dük de Rozan, bulut arkasına gizlenen bir güneş gibi çabucak sönüverdi; Renée onu sessiz sedasız hali ve mükemmel görünüşü için sevmişti, baş başa kaldıkları zaman ise son derece boş, sönük, can sıkıcı buldu. Ondan sonra gelen Amerikan elçiliği ataşesi Mösyö Simpson az daha onu dövüyordu, birlikteliklerinin bir seneden uzun sürmesi bu sayedeydi. Sonra Renée, imparatorun yaverlerinden biri olan Kont de Chibray'i âşık edindi. Kont kendini beğenmiş, yakışıklı bir adamdı; Renée'ye pek fazla yük olmaya başlıyordu, tam o sırada Düşes de Sternich, Kont'u sevdi ve Renée'nin elinden aldı. Renée o zaman Kont'un arkasından ağladı, kalbinin parçalandığını, artık hiç kimseyi sevmeyeceğini ahbaplarına anlattı. Böyle böyle, dünyanın en manasız mahlûku olan Mösyö de Mussy'ye gelip dayandı; bu zat, kotiyon dansını pek zarif bir şekilde icra ederek diplomasi hayatında ilerlemekte olan bir genç adamdı. Renée, Mösyö de Mussy'ye nasıl teslim olduğunu asla bilemedi; üşendiği için, bir saat içinde tanışılıveren bir yabancı ile ilişki kurmaktan tiksindiğinden, onu uzun müddet muhafaza etti, âşık değiştirme zahmetine girmek için olağanüstü bir maceraya rastlamayı bekledi. Daha yirmi sekiz yaşında, hayattan

son derece bezmiş bir haldeydi. Burjuva erdemleri onu şikâyete sevk edip üzdükçe, can sıkıntısı daha da tahammül edilmez bir hal alıyordu. Renée kapısını kapıyor, müthiş baş ağrıları içinde kıvranıyordu. Sonra kapı tekrar açılınca, içeriden paldır küldür bir ipek ve dantel yığını fırlıyor, ne yüzünde bir tasa ne alnında bir utanç izi bulunan bir lüks ve zevk kadını dışarıya çıkıyordu.

Lakin Renée, o sıradan cemiyet hayatı içinde günlerini geçirirken, roman gibi bir macera yaşamıştı. Bir gün, akşam karanlığında, kapısı önünde araba gürültüleri istemeyen babasını görmek için sokağa yaya çıkmıştı; dönüşte Saint-Paul rıhtımında, bir genç adamın kendisini takip ettiğinin farkına vardı. Hava sıcaktı, akşam bir aşk dinginliğiyle çöküyordu. Yalnız orman yollarında atla takip edilmeye alışık olan Renée, bu macerayı hoş buldu; biraz haşince, ama kabalığıyla hoşuna da giden bu takip, daha önce görmediği bir hürmet gösterisiymiş gibi gururunu okşadı. Evine döneceği yerde, Temple Sokağı'na saptı, peşine düşen erkeği bulvarlar boyunca gezdirip durdu. Lakin adam cesareti artırdı, Renée'yi sıkıştırmaya başladı; şaşalayan genç kadın, ne yapacağını bilemeyerek, Faubourg-Poissonnière Sokağı'na saptı, görümcesinin dükkânına sığındı. Adam da peşi sıra girdi. Madam Sidonie gülümsedi, işi anlar gibi oldu ve onları yalnız bıraktı. Renée de Madam Sidonie'nin arkasından yürüyüp gitmek isteyince, yabancı adam onu bırakmadı, heyecanlı ve nazik bir konuşmayla kusurunu affettirdi. Bu, Georges isimli bir memurdu. Renée bu adamın soyadını hiçbir zaman sormadı. Onu görmek için iki defa daha Madam Sidonie'nin yerine geldi. Kendisi dükkândan giriyor, adam Papillon Sokağı'ndan geliyordu. Sokakta bulunup kabul edilen bu tesadüfi sevda, Renée'nin en fazla zevk aldığı aşklarından biri oldu. Bu aşkı, her zaman bir parça utanarak, fakat garip bir hasret tebessümüyle hatırladı. Madam Sidonie'nin bu maceradan kazancı, nihayet kardeşinin ikinci karısının suç ortağı haline gelmesi oldu, nikâh gününden beri bu role gireceği günü bekliyordu.

Zavallı Madam Sidonie'nin hesapları boşa çıkmıştı. Evlenme işini yoluna koyarken, Renée ile biraz da kendisinin evlenmiş ola-

cağını, onu kendisine müşteri edinebileceğini, Renée'den bir sürü menfaat sağlayacağını umuyordu. Erbap olanlar beygirden nasıl anlarsa, o da bir bakışta kadınlar hakkında hüküm verirdi. Onun için, karı kocayı yerleşmeleri bitinceye kadar bir ay rahat bıraktıktan sonra, salonun ortasında Madam de Lauwerens'in kurulup oturduğunu görünce, çok geç kalmış olduğunu anlayarak pek canı sıkıldı. Yirmi altı yaşında güzel bir kadın olan Madam de Lauwerens'in zanaatı, yeni gelenleri piyasaya sürmekti. Çok köklü bir aileden geliyordu, şapkacısıyla terzisinin hesaplarını ödemekten kaçınmak gibi bir yanlışa düşen yüksek maliye âlemine mensup birisiyle evliydi. Çok zeki bir kadın olduğundan, kendi başına para kazanıyor, kendi masraflarını kendi görüyordu. Erkeklerden nefret ettiğini söyler, fakat bütün kadın ahbaplarına erkek tedarik ederdi; Provence Sokağı'nda, kocasının yazıhanesinin üstündeki dairesinde, her zaman eksiksiz bir erkek sergisi bulunurdu. Bu dairede kalabalık ikindi kahvaltıları yapılırdı. Hiç akılda olmayan, tatlı karşılaşmalar yaşanırdı. Genç bir kızın, sevgili Madam de Lauwerens'ini görmeye gitmesinde hiçbir fenalık yoktu; tesadüf oraya birtakım erkekler getirecek olursa, bu da artık baht işiydi; kaldı ki bu erkekler gayet saygın ve yüksek sosyeteye mensup kimseler olurdu. Evin hanımı bol dantel sabahlıklar içinde gayet güzel görünürdü. Çok defa, onun sarışın ve esmer kadınlardan oluşan koleksiyonu haricinde, kendisini tercih eden misafirler de bulunurdu. Fakat rivayetlere göre, Madam de Lauwerens son derece usluydu. İşin bütün sırrı buradaydı. Madam de Lauwerens cemiyetteki üstün yerini muhafaza ederdi, bütün erkeklerle dosttu, namuslu bir kadın olarak vakarını hiçbir zaman elden bırakmaz, başka kadınları düşürmekten, onların düşüşünden fayda sağlamaktan gizli bir zevk duyardı. Madam Sidonie bu yeni icat işin mekanizmasını sorup öğrenince çok canı sıkıldı. O, klasik ekoldü, bohçasının içinde sevda mektupları taşıyan siyah fistanlı ihtiyar kadındı, şimdi modern ekolün karşısına çıkarılmıştı, bu modern ekol, kendi oturma odasında bir fincan çay içerek ahbaplarını satan kibar hanımefendiydi. Modern ekol üstün geldi. Madam de

Lauwerens, kendisine rakip olduğunu sezdiği Madam Sidonie'nin buruşuk giysilerine soğuk bir bakış fırlattı. Renée, güzel Madam de Lauwerens'in güçlükle alıcı bulduğu genç Dük de Rozan'ı, ilk gönül üzüntüsü olarak onun elinden tedarik etti. Klasik ekol ancak daha sonra, Madam Sidonie asma katını gelinin Saint-Paul rıhtımında karşılaştığı yabancı adama olan hevesine ödünç verdiği zaman üstün gelebildi. Sidonie, Renée'nin sırdaşı olup kaldı.

Madam Sidonie'nin gedikli müşterilerinden biri de Maxime oldu. Daha on beş yaşındayken halasının dükkânına gidip köşeyi bucağı karıştırıyor, ötede beride unutulmuş eldivenleri kokluyordu. Sidonie açık açık konuşmaktan hoşlanmaz, aracılıklarını asla itiraf etmezdi; bazı günler, ertesi güne kadar köyde kalacağını söyleyerek, dairesinin anahtarlarını Maxime'e bıraktı. Maxime bazı dostlarını çağıracağını, bunları babasının evine götürmeye cesaret edemediğini söylüyordu. Köye göndermek zorunda kaldıkları o biçare kızcağızla da Faubourg-Poissonnière Sokağı'ndaki o asma katta birkaç gece geçirmişti. Madam Sidonie yeğeninden borç para alıyor, mızmız sesiyle "Vücudunda bir tek tüy yok, bir aşk perisi gibi pespembesin," diye mırıldanarak onun karşısında yılışıyordu.

Bu işler olup biterken Maxime büyümüştü. Şimdi, çocukluğundaki gibi hâlâ pembe yanaklı ve mavi gözlü, ince ve güzel bir genç adamdı. Kıvır kıvır saçları, kadınların çok hoşuna giden o "kız havasını" iyice veriyordu ona. Maxime, biçare Angèle'e benziyordu; bakışlarında onun bakışlarının tatlılığı, yüzünde onun solgunluğu vardı. Fakat o uyuşuk ve nafile kadın kadar bile değer ifade etmiyordu. Rougon'ların nesli onun şahsında inceliyor, zarif ve ahlaksız oluyordu. Çok genç bir anneden dünyaya gelen bu genç adam, sert bir şeyle vurulup darmadağın olmuş gibi acayip bir karışım oluşturuyor, babasının azgın iştahlarına, annesinin gevşekliklerine, hayatı boşlayışına sahip bulunuyordu; ana ile babanın kusurları bu bozuk mahsulde birbirini tamamlamış ve daha da artmıştı. Bu aile çok hızlı yaşamıştı ve cinsiyetin herhalde tereddütler geçirdikten sonra tezahür ettiği bu nahif mahlûkta yavaş yavaş ölüyor-

du; Maxime, Saccard gibi kazanca ve hazza hırsla sarılmış bir irade değil, hazır servetleri yiyen gevşek bir mahlûktu; çürümekte olan bir cemiyete tam zamanında gelmiş acayip bir hünsa idi. Maxime, kadın gibi incecik belli giysileriyle, eyerinin üstünde atının tırıs gidişiyle hafif hafif salınarak ormana giderken, geniş kalçaları, narin uzun elleri, marazlı ve çapkın edası, temiz ve zarif kıyafeti, küçük tiyatrolardan kaptığı argosuyla kendi yaşındaki neslin tanrısıydı. Yirmi yaşındayken bütün sürprizlerin ve bütün tiksindirici işlerin doruğuna çıkıyordu. En alışılmadık iğrençliklerin hayalini kurmuş olsa gerekti. Onda ahlaksızlık, bazı ihtiyarlarda olduğu gibi içte bir uçurum değil, doğal ve dışsal bir gelişme idi; sarı saçlarının üstünde dalgalanır, dudaklarında gülümser, giysileriyle onu giydirirdi. Fakat Maxime'in asıl özelliği gözleriydi. Parlak ve içi gülümseyen bu iki mavi oyuk, süse düşkün kadınların aynaları gibi, gerisinde dimağın bütün boşluğunu gösteriyordu. Bu satılık fahişe gözleri asla yere bakmazdı; bu gözler zevk arıyordu, çağrılan ve kabul edilen o yorulmak bilmez zevki arıyordu.

Rivoli Sokağı'ndaki apartmana girerek kapıları güm güm vurduran ezeli fırtına, Maxime büyüdükçe, Saccard işlerinin çerçevesini genişlettikçe, Renée bilinmedik bir zevk aramaya daha hararetle koyuldukça, daha şiddetle esti. Bu üç mahlûk, o apartmanda serbestlik ve divanelik dolu acayip bir hayat yaşamaya başladılar. Bu hayat, bir devrin olgun ve şaşılası meyvesiydi. Sokak, araba gürültüleriyle, dirsek dirseğe sürtünerek geçen yabancı simalarıyla, açık saçık sözleriyle apartmana doluyordu. Baba, üvey anne, üvey oğul, sanki her biri yalnızmış, bekâr hayatı sürüyormuş gibi davranıyorlar, konuşuyorlar, rahatlarına bakıyorlardı. Aynı pansiyon odasında yatıp kalkan üç üniversiteli arkadaş, yaşadıkları odayı onlardan daha laubali kullanamaz, ayıplarını, aşklarını, patırtılı neşelerini oraya onlar kadar dolduramazlardı. Bu üç kişi el sıkışarak birbirlerini kabul ediyor, kendilerini aynı dam altında birleştiren sebepleri tahmin etmez gibi görünüyor, birbirlerine karşı mertçe, neşeyle davranıyor, böylece her biri mutlak bir serbesti içinde hareket ediyordu. Aile kavramı, onlarda, yerini kârın eşit

hisselere bölündüğü bir tür ortaklık şirketine bırakmıştı; her biri zevkten kendi hissesine düşeni alıyordu, her birinin bu hisseyi kendi bildiği gibi yemesi de zımnen kararlaşmıştı. Gitgide her biri kendi zevklerini ötekilerin yanında tatmaya, bu zevkleri gözler önüne sermeye, anlatmaya başladı; karşısındakilerde uyandırdığı his ise bir parça hasetten ve meraktan ibaret kalıyordu.

Şimdi Maxime, Renée'ye ders vermeye başlamıştı. Onunla beraber ormana gezmeye gittiği zaman, fahişelere dair hikâyeler anlatıyordu, çok gülüşüyorlardı. Göl kenarında yeni bir kadın siması peyda olur olmaz, Maxime derhal faaliyete geçiyor, kadının âşığının adı hakkında, ona sağladığı gelir hakkında, kadının yaşayış tarzı hakkında bilgi topluyordu. Bu kadınların evlerinin içini tanıyor, mahrem işlerine dair ayrıntıları biliyordu; bütün Paris fahişelerinin birer numara ile kayıtlı bulunduğu, her biri hakkında etraflı bilgi içeren canlı bir katalogdan farksızdı genç adam. Kepaze haberlerle dolu bu ayaklı gazete Renée'nin çok hoşuna gidiyordu. Yarış günleri, Longchamps'da arabasıyla dolaşırken, gerçek bir cemiyet kadını olarak azametini muhafaza etmekle beraber, mesela Blanche Müller'in elçilik ataşesi olan âşığını kuaförüyle nasıl aldattığını yahut küçük baronun, kontu, Karides lakabıyla anılan kızıl saçlı, sıska, meşhur bir kadının yatak odasında nasıl don gömlek yakaladığını haris bir dikkatle dinliyordu. Her günün kendine mahsus dedikodusu vardı. Hikâye fazla açık saçık olduğu zaman Maxime sesini alçaltıyor, fakat sonuna kadar anlatıyordu. Renée güzel bir masal dinleyen çocuk gibi gözlerini iri iri açıyor, gülmemek için kendini tutuyor, sonra işlemeli mendilini zarifçe dudaklarına bastırarak kıs kıs gülüyordu.

Maxime bu kadınların fotoğraflarını da getiriyordu. Bütün ceplerinde, hatta sigara tabakasında bile aktris resimleri vardı. Bazen bu resimleri ceplerinden boşaltır, Renée'nin ahbaplarının resimlerinin olduğu albüme yerleştirir, bu albüm salondaki eşyaların üzerinde sürünürdü. Albümde Mösyö de Rozan, Mösyö Simpson, Mösyö de Çhibray, Mösyö de Mussy gibi erkeklerin, bunlardan başka birtakım aktörlerin, yazarların, milletvekilleri-

nin de fotoğrafları vardı, nasıl olup da o albüme girdiklerini ve koleksiyonu büyüttüklerini kimse bilmiyordu. Renée ile Maxime'in hayatından gelip geçen o acayip ve karmakarışık kalabalık, fikirler ve şahıslarla dolu o hayhuy hep bu albümün içindeydi. Yağmur yağdığı, canları sıkıldığı zaman bu albüm büyük bir sohbet konusu olurdu. Hep döner dolaşır ellerine geçerdi. Genç kadın, belki yüzüncü defa, esneye esneye albümü açardı. Sonra merakları uyanır, genç adam gelir, onun arkasından eğilip bakardı. O zaman, Karides'in saçlarına, Madam Meinhold'ün çifte gerdanına, Madam de Lauweres'in gözlerine, Blanche Müller'in göğüslerine, Markiz'in yampirice olan burnuna, çok etli dudaklarıyla meşhur küçük Sylvia'nın ağzına dair uzun tartışmalar başlardı. Kadınları birbiriyle kıyaslarlardı. Renée:

"Ben erkek olsaydım Adeline'i beğenirdim," derdi.

"Sylvia'yı tanımıyorsun da ondan," diye cevap verirdi Maxime. "Öyle tuhaf bir kızdır ki!.. Ben Sylvia'yı daha çok beğenirim."

Sayfalar boyuna çevrilirdi; bazen Dük de Rozan yahut Mösyö Simpson veyahut Kont de Chibray ortaya çıkarlardı. Maxime alay ederek eklerdi:

"Zaten senin zevkinin bozuk olduğu malum... Şu adamların yüzünden daha manasız şey var mıdır? Rozan'la Chibray benim berberim Gustave'a benziyorlar."

Renée bu alaylı sözün kendisini etkilemediğini anlatmak ister gibi omuz silkerdi. Albümdeki solgun, güleç veya aksi suratların seyrine dalar giderdi; fahişelerin portrelerinde daha uzun uzadıya durur, resimlerdeki mini minicik, tıpatıp bir ayrıntıyı, küçük kırışıkları, küçük tüyleri merakla incelerdi. Hatta bir gün, Karides'in burnunda bir kıl görür gibi olduğu için büyük bir büyüteç getirtti. Gerçekten de büyüteçle bakınca, kaşlardan kopup burnun ucuna kadar inen incecik, altın sarısı bir kıl gözüktü. Bu kıl onları uzun süre eğlendirdi. Gelip giden misafir kadınlar bir hafta boyunca bu kıla kendi gözleriyle bakmak zorunda kaldılar. Büyüteç, o günden itibaren, kadınların yüzlerini didik didik etmek için kullanıldı. Renée şaşılacak şeyler keşfetti; meçhul kırışıklar, sert ciltler, pud-

ranın iyice tıkayamadığı delikler buldu. Nihayet Maxime, insan yüzünden böyle iğrenmeye lüzum olmadığını söyleyerek büyüteci sakladı. Halbuki işin aslı, Sylvia'nın etli dudaklarını, Renée'nin fazla derinden derine bir incelemeye tabi tutmasıydı; Maxime ise Sylvia'ya karşı özel bir muhabbet beslemekteydi. Yeni bir oyun icat ettiler. "Acaba kiminle beraber bir gece geçirsem hoşuma gider?" diye niyet tutuyorlar, bu sorunun cevabıyla dolu albümü açıyorlardı. Bu oyun çok komik çiftler ortaya çıkarıyordu. Misafirliğe gelen ahbapları gecelerce bu oyunu oynadılar. Renée böylece arka arkaya Paris başpiskoposu ile, Baron Gouraud ile, Mösyö de Chibray ile evlendi, buna çok güldüler, hatta kocasıyla da evlendi, buna da canı sıkıldı. Maxime'e gelince, ya tesadüf ya da albümü açan Renée'nin muzipliği sonucu, hep Markiz çıkıyordu karşısına. En fazla güldükleri şey ise iki erkeğin yahut iki kadının eşleşmesiydi.

Renée ile Maxime'in arkadaşlıkları o kadar ileri gitti ki genç kadın delikanlıya gönül azaplarını bile anlattı. Maxime onu teselli ediyor, kendisine nasihatler veriyordu. Sanki babası ortada yoktu. Sonra gençlikleri hakkında birbirlerine mahrem sırlar vermeye vardırdılar işi. Özellikle orman gezintilerinde belli belirsiz bir gevşekliğe düşüyor, insanın söylemekte güçlük çektiği ve kimseye söylemediği şeyleri anlatma ihtiyacı duyuyorlardı. Çocukların yasak şeyleri fısır fısır konuşurken duydukları zevk, genç bir erkekle genç bir kadının yalnızca sözlerle günahın derinine inmek için duydukları çekim, onları mütemadiyen açık saçık konulara götürüyordu. Bundan, birbirlerini ayıplamadan derin bir haz duyuyor, arabalarının içinde her biri bir köşeye sere serpe uzanıp, ilk haşarılıklarını anan arkadaşlar gibi konuşuyorlardı. Sonunda kötü ahlaklı iki farfara olup çıktılar. Renée yatılı okulda küçük kızların çok ahlaksız olduklarını itiraf etti. Maxime onun sözünü onayladı, Plassans kolejindeki edepsizliklerden birkaçını anlatma cüretini gösterdi. Renée:

"Ah, yok! Ben söyleyemem..." diye mırıldanıyordu.

Sonra, sanki kendi sesini işitmekle bile yüzü kızaracakmış gibi, onun kulağına eğiliyor, rezilce şarkılarda bahsi geçen o manastır

hikâyelerinden birini anlatıyordu. Maxime bu tür hikâyelerden pek çok bildiği için, ona karşılık vermekten geri kalmıyordu. Renée'nin kulağına şarkının hayâsızca nakaratlarını mırıldanıyordu. İkisi de dillerine doladıkları bu şehevi sözlerle avunarak, söze dökülmeyen küçük küçük arzularla içleri gıcıklanarak, yavaş yavaş apayrı bir saadete gömülüyorlardı. Araba usul usul ilerliyor, onlar bir aşk gecesinin sabahında olduğundan daha halsiz, zevkli bir yorgunlukla eve dönüyorlardı. Yanlarında sevdalıları olmadan dere tepe dolaşan, karşılıklı hatıralarıyla yetinen iki delikanlı gibi fenalık işlemişlerdi.

Baba ile oğul arasında daha büyük bir teklifsizlik, daha büyük bir aldırmazlık vardı. Saccard, büyük bir maliyecinin kadınları sevmesi ve onlar uğrunda bazı çılgınlıklar yapması gerektiğini anlamıştı. Aşkta haşindi, parayı tercih ederdi; fakat kadınların yatağına girmeyi, bazı şöminelerin üstüne banknotlar serpmeyi, ara sıra meşhur bir fahişeyi kendi vurgunlarının yaldızlı bir tabelası gibi ortaya çıkartmayı programına koydu. Maxime koleji bitirdikten sonra, baba oğul, aynı kadınların evlerinde karşılaştılar ve buna gülüp geçtiler. Hatta aralarında bir parça rekabet bile oldu. Bazen genç adam, patırtıcı bir arkadaş grubuyla Maison-d'Or lokantasında yemek yerken, bitişik bölmeden Saccard'ın sesini işitiyordu. O zaman meşhur aktörleri taklit ederek yüzünü buruşturuyor:

"Bak sen! Babam yandaki odada!" diye haykırıyor, babasının hangi kadını ayarttığını görmek merakıyla gidip odanın kapısını vuruyordu.

Babası neşeli bir edayla:

"Vay! Sen misin?" diyordu. "Girsene, öyle gürültü ediyorsunuz ki insan yediği yemeğin farkına varamıyor. Kim kim varsınız orada?"

"Kim olacak, Laure d'Aurigny var, Sylvia var, Karides var, iki kadın daha var galiba. Bu kadınlara akıl sır ermiyor, ellerini tabaklara daldırıyorlar, kafamıza avuç avuç salata fırlatıyorlar. Elbisem zeytinyağı içinde kaldı."

Babası gülüyor, bunu çok komik buluyordu.

"Ah! Gençler, gençler," diyordu. "Bize benzemiyorlar, değil mi cicim? Biz uslu uslu yemeğimizi yedik, yatıp mışıl mışıl uyuyacağız."

Böyle dedikten sonra yanındaki kadının çenesini okşuyor, güneyli hımhımlığı ile konuşuyor, bu ses acayip bir aşk melodisi yaratıyordu.

"Ah, seni ihtiyar budala!" diye haykırıyordu kadın. "Selam Maxime. Şu babanız olacak ahlaksızla yemek yemeye razı olduğumu görüyorsunuz, bakın sizi ne kadar seviyorum... Artık görünmez oldunuz. Öbür gün sabahleyin erkenden bana gelin. Yok, sahi söylüyorum, size bir diyeceğim var."

Saccard iştahla dondurmasını yahut meyvesini bitirmekle meşgul oluyordu. Kadının omzundan öpüyor, şaka yapıyordu:

"Bakın size söyleyeyim, canlarım benim, eğer sizi rahatsız ediyorsam çıkar giderim... Ne zaman içeri girmeye izin varsa zili çalarsınız."

Sonra kadını alıp gidiyor, bazen de onunla beraber bitişik odanın patırtısına karışıyordu. Maxime'le o, aynı omuzları paylaşıyorlar, elleri aynı bellerin etrafında birleşiyordu. Birbirlerini sedirlere çağırıyor, kadınların kulaklarına söyledikleri gizli şeyleri yüksek sesle birbirlerine anlatıyorlardı. Beraber kumpas kurarak, ikisinden birinin seçtiği sarışın veya esmer kadını kafileden ayırmaya kadar vardırmışlardı samimiyeti.

Mabille'de iyi tanınmışlardı. Kadınlarla beraber yedikleri bir akşam yemeğinden sonra kol kola oraya geliyorlar, bahçede dolaşıyorlar, kadınları selamlıyorlar, yanlarından geçerken laf atıyorlardı. Birbirlerinin kolundan ayrılmadan kahkaha ile gülüyor, fazla ateşli konuşmalarda gerekirse birbirlerine yardım ediyorlardı. Bu bakımdan çok kuvvetli olan baba, oğlunun sevdalarını onun lehine müzakere ediyordu. Bazen bir sürü fahişe ile beraber oturuyor, içiyorlardı. Sonra masa değiştiriyorlar, yine dolaşmaya başlıyorlardı. Onları hep arkadaşça kol kola, gece yarısına kadar dolaşırken, havagazı fenerlerinin çiğ aydınlığında, sarı bir renk

almış bahçe yolları boyunca kadınların peşinde gezerken görüyorlardı.

Eve döndükleri zaman, yanlarından ayrıldıkları fahişelerden de giysilerinde biraz getirmiş oluyorlardı. Kayıtsız tavırları, bazı açık saçık sözlerden ve edepsizce hareketlerden artakalanlar, Rivoli Sokağı'ndaki daireyi şüpheli bir yatak odası kokusuyla dolduruyordu. Babanın oğluna elini uzatırken aldığı gevşek ve boşvermiş tavır, nereden geldiklerini anlatan yegâne delildi. Renée kaprislerini, şehevi kaygılarını işte bu hava içinde açığa vuruyordu. Baba oğulla sinirli sinirli alay ediyordu:

"Nereden geliyorsunuz kuzum? Pipo ve parfüm kokuyorsunuz... Muhakkak başım tutacak."

Bu acayip koku gerçekten de onu çok sersem ediyordu. Bu koku, bu garip aile yuvasının hiç çıkmayan kokusuydu.

Bu arada Maxime, küçük Sylvia'ya adamakıllı tutuldu. Üvey annesini aylarca o kızın lafıyla sıktı. Çok geçmeden, Renée, Sylvia'yı baştan başa, tabanlarından saçlarının ucuna kadar tanıdı. Kızın kalçasında mavimtırak bir işaret vardı; dizkapakları son derece güzeldi; omuzlarında bir özellik vardı, yalnızca sol omzu çukurluydu. Maxime gezintileri esnasında metresinin vücudundaki mükemmellikleri bir parça da muziplik olsun diye anlatıyordu. Bir akşam, orman dönüşü, Renée ile Sylvia'nın arabaları kalabalığın içine düşerek Şanzelize'de yan yana durmak zorunda kaldı. İki kadın şiddetli bir merakla bakıştılar; Maxime ise bu nazik durumdan pek memnun olmuş, bıyık altından gülüyordu. Araba tekrar ilerlemeye başlayınca, üvey annesi somurtkan bir sessizliği muhafaza ettiği için, Maxime onun surat ettiğini sandı, annelik edip yine kavga çıkaracağını düşündü; Renée can sıkıntılarını bazen Maxime'i öyle acayip bir şekilde azarlayarak giderirdi.

Concorde Meydanı'na geldikleri zaman, Renée birdenbire:

"Bu kadının kuyumcusunu tanıyor musun?" diye sordu.

Maxime gülümseyerek cevap verdi:

"Maalesef evet. O kuyumcuya on bin frank borcum var. Niçin sordun?"

"Hiç."

Biraz sustuktan sonra:

"Çok güzel bir bileziği vardı," dedi Renée. "Sol kolundaki bilezik... O bileziği yakından görmek isterdim."

Eve dönüyorlardı. Renée daha fazla bir şey söylemedi. Yalnız, ertesi gün, Maxime'le babası beraber sokağa çıkacakları sırada, Renée genç adamı bir kenara çekti, utangaç, şirin bir tebessümle, ezile büzüle, alçak sesle konuştu. Maxime hayret etmiş göründü, kendisine mahsus hain gülüşüyle çıkıp gitti. O akşam, Sylvia'nın bileziğini getirdi; üvey annesi bu bileziği kendisine göstermesi için Maxime'e yalvarmıştı.

"İstediğin şeyi getirdim," dedi Maxime. "İnsan sizin için neredeyse hırsızlık edecek, cicianne."

Renée mücevheri yiyecek gibi inceliyordu:

"Bunu aldığını görmedi mi?" diye sordu.

"Zannetmem... Dün taktı, bugün herhalde takmak istemez."

Genç kadın pencereye yaklaştı. Bileziği koluna takmıştı. Bileğini biraz yukarı kaldırmış, ağır ağır döndürüyor, hayran bir ifade ile:

"Oo! Çok güzel, çok güzel..." deyip duruyordu. "Yalnız, zümrütleri pek o kadar hoşuma gitmedi."

O sırada Saccard içeri girdi. Pencereden giren beyaz ışıkta Renée'nin bileğini hâlâ havada görünce, hayretle haykırdı:

"A, Sylvia'nın bileziği!"

Renée, Saccard'dan daha fazla şaşalamıştı, kolunu nasıl tutacağını bilemedi.

"Bu mücevheri tanıyor musunuz?" diye sordu.

Saccard kendini toplamıştı, parmağını sallayarak oğlunu tehdit etti:

"Bu çapkının ceplerinde her zaman bir yasak meyve bulunur!.. Günün birinde, sahibinin kolunu da bilezikle beraber bize getirecek."

Maxime sinsi bir kalleşlikle cevap verdi:

"Kabahat bende değil ki... Renée bileziği görmek istedi."

Saccard:

"Ya!" demekle yetindi.

Ardından o da mücevheri inceledi, karısı gibi:

"Çok güzel, çok güzel," dedi.

Sonra da fütursuzca çekilip gitti. Renée kendisini ele verdiği için Maxime'i azarladı. Fakat delikanlı, babasının bu işe hiç kulak asmadığını söyledi. Bunun üzerine Renée, bileziği ona geri verdi ve şu sözleri ekledi:

"Kuyumcuya uğrayıp bana da bunun aynısından bir tane ısmarlarsın. Yalnız, zümrütlerin yerine safir koydur."

Saccard yanında bir insanı veya bir şeyi uzun süre muhafaza edemez, onu mutlaka ya satmak yahut ondan herhangi bir fayda elde etmek isterdi. Oğlu daha yirmi yaşına basmadan, Saccard ondan faydalanmayı düşündü. Bir bakanın yeğeni, büyük bir işadamının oğlu olan yakışıklı bir genç iyi bir yere damat olsa gerekti. Gerçi Maxime biraz gençti, fakat ne olursa olsun, ona bir kadın ve bir çeyiz aranabilir, sonra evin paraca darda olup olmamasına göre, nikâh uzatılabilir yahut aceleye getirilebilirdi. Şans Saccard'ın yüzüne güldü. Kendisinin de içinde olduğu bir denetleme kurulunda Mösyö de Mareuil isimli iriyarı, yakışıklı bir adam buldu, bu zatı iki gün içinde avucunun içine aldı. Mösyö de Mareuil, Havre'lı eski bir rafineri sahibiydi, asıl ismi Bonnet idi. Büyük bir servet biriktirdikten sonra, asil bir genç kızla evlenmişti, kız da pek zengindi, kerlifelli bir enayi arıyordu. Bonnet karısının adını kullanma izni aldı; bu, onun için, gururunu tatmin yolunda ilk vesile oldu. Fakat evlendikten sonra, çılgınca bir ihtirasa kapılmıştı, yüksek bir siyasi mevki edinmek suretiyle Hélène'in asilliğine denk olmayı kuruyordu. O andan itibaren, yeni çıkan gazetelere para yatırdı, Nièvre'de büyük malikâneler satın aldı, elindeki bütün araçları kullanarak milletvekili adaylığına hazırlandı. O zamana kadar seçimlerde hep kaybetmiş, fakat çalımından hiçbir şey eksilmemişti. Dünyada tesadüf edilebilecek boş kafaların en boşu idi. Enine boyuna, gösterişli bir adamdı. Büyük bir devlet adamına has beyaz ve düşünceli bir yüzü vardı; birisi

konuştuğunda, onu derin bakışlarla, yüzü vakarlı bir dinginliğe bürünerek, harikulade bir şekilde dinlemeyi bildiğinden, görenler o sırada kafasında muazzam bir anlayış ve düşünme faaliyeti olduğunu sanırdı. Şüphesiz ki hiçbir şey düşündüğü yoktu. Fakat karşısındakileri şaşırtmayı başarıyor, insanlar üstün bir adamla mı, yoksa bir budalayla mı konuştuklarını bir türlü anlayamıyorlardı. Mösyö de Mareuil bir cankurtarana sarılır gibi Saccard'a yapıştı. Nièvre'de resmî bir adaylık boşalacağını biliyor, bakanın kendisini aday göstermesini şiddetle arzu ediyordu; son kozu buydu. Onun için, bakanın kardeşine eli ayağı bağlı teslim oldu. İyi bir av kokusu alan Saccard, Mareuil'ü, kızı Louise'le Maxime'i evlendirme fikrine yanaştırdı. Beriki bu teklifi pek hararetle karşıladı, evlenme fikrini önce kendisinin bulduğunu sandı, bir bakan ailesine gireceği ve Louise'i çok mükemmel bir geleceğe sahip görünen bir genç adama vereceği için kendisini pek mutlu saydı.

Babası Louise'e bir milyon frank çeyiz vereceğini söylüyordu. Sakat, çirkin, lakin çok şirin bir kız olan Louise, genç ölmeye mahkûmdu; bir göğüs hastalığı genç kızı için için kemiriyor, ona asabi bir neşe, cana yakın bir zarafet veriyordu. Hasta genç kızlar çabuk ihtiyarlar, vaktinden önce kadın olurlar. Louise'de şehevi bir safiyet vardı, on beş yaşında iken tam buluğa ermişe benziyordu. Babası, o dev yapılı ve sağlıklı sersem, ona baktığı zaman, kendi kızı olduğuna inanamıyordu. Louise'in annesi de hayattayken iriyarı, sağlam yapılı bir kadındı, fakat ölümünden sonra hakkında işitilen bazı sözler, kızının kötücül, çirkin fakat çekici yüzünü, milyoner çingene karısı tavırlarını, böyle kavruk kalmasının sebeplerini açıklıyordu. Hélène de Mareuil'ün çok çirkin taşkınlıklar içinde öldüğü söyleniyordu. Sürdüğü zevkler onu bir ülser gibi kemirdiği halde, kocası, bir şifahaneye kapatması gereken karısının bile bile yaptığı bu deliliklerin farkına varamamıştı. Bu hasta karında taşınan Louise, kansız, kolu bacağı çarpık, beyni sakat doğmuş, hafızası erkenden kirli bir hayatla dolmuştu. Bazen belli belirsiz bir şekilde bir başka hayatı hatırlar gibi oluyordu. Bulanık bir gölgenin içinde, acayip sahneler geçtiğini, birtakım

erkeklerle kadınların öpüştüklerini görüyor, baştan sona şehvet dolu sahneler onun çocukça merakını gıcıklıyordu. Vücudunda annesinin hüviyeti uyanıyordu. Buluğa ermesi bu fesadı devam ettiriyordu. Louise büyüdükçe, hiçbir şeye hayret etmez olmuştu, her şeyi hatırlıyor, daha doğrusu her şeyi biliyordu; yasak şeylere öyle emin bir şekilde uzanıyordu ki uzun müddet uzakta kaldıktan sonra evine dönen, rahat etmek ve evinin tadını çıkarmak için elini uzatması kâfi gelen bir kimseye benziyordu. Kötü içgüdüleri kendininkilere yakın olan, fakat onda bir de masum bir utanmazlık, çocuklukla cüretkârlık karışık ilginç bir hal bulunan, bu ikinci defa dünyaya gelişinde, olgun bir kadının bilgisi ve utancıyla bakire olarak yaşayan bu acayip kız sonunda Maxime'in hoşuna gitmiş, ona namuslu bir kırtasiyecinin kızı olmakla beraber tefeci ruhlu ve aslında korkunç derecede burjuva olan Sylvia'dan daha cazip görünmüştü.

Evlilik için gülüşerek söz kesildi, "yumurcaklar" büyüyünceye kadar bekleme kararı verildi. İki aile sıkı bir dostluk içinde yaşıyordu. Mösyö de Mareuil adaylığına hız veriyor, Saccard avını gözlüyordu. Maxime'in, düğün sepetine, hâkim adayı olarak stajını yapmak üzere Danıştay'a tayinini koyması meselesinde anlaştılar.

Bir yandan da Saccard'lar servetin doruğuna erişmiş görünüyorlardı. Bu servet, Paris'in ortasında dev bir şenlik ateşi gibi parıl parıl yanıyordu. Ortaya fırlatılan kanlı tazı payının, ormanın bir köşesini köpeklerin havlamalarıyla, kırbaçların şakırtılarıyla, alev alev yanan meşalelerin aydınlığı ile doldurduğu günlerdi bunlar. Gemi azıya alan iştahlar, devrilen mahallelerin ve altı ayda yapılan servetlerin gürültüleriyle, zaferin şirretliği ortasında, nihayet tatmin ediliyordu. Şehir, milyonlarla ve kadınlarla dolu koskoca bir sefahatten ibaretti. Ahlaksızlık en tepeden geliyor, derelere dökülüyor, havuzlara yayılıyor, bahçelerdeki fıskiyelerden tekrar fışkırıyor, içe işleyen, ince bir yağmur halinde tekrar damlara yağıyordu. Geceleyin köprülerden geçerken, Seine nehri, sakin sakin uyuyan şehrin ortasından, şehrin bütün süprüntülerini, sofradan

dökülmüş kırıntıları, sedirler üzerinde bırakılmış dantel parçalarını, arabalarda unutulmuş saç döküntülerini, korsajlardan kayıp düşmüş banknotları, azgın arzuların ve derhal tatmin edilen dürtülerin kırıp kirlettikten sonra sokağa attığı ne varsa onları sürükleyip götürüyordu. O zaman, Paris'in hummalı uykusunda, hatta gündüzki soluk soluğa koşturmalarından daha büyük bir kuvvetle, altınına ve etine tutkun bir şehrin akıl bozukluğu, parıltılı ve şehvetli kâbusu hissediliyordu. Kemanlar gece yarısına kadar çalıyordu; sonra pencereler kararıyor, şehre gölgeler iniyordu. Sanki dev bir yatak odasında, son yanan mum üfleniyor, son iffet söndürülüyordu. Karanlıkların derinliğinde, azgın ve yorgun bir sevda hırıltısından başka bir şey kalmıyordu; bu arada, Tuileries Sarayı da suyun kıyısında, her şeyi kucaklamak ister gibi, karanlığa doğru kollarını uzatıyordu.

Saccard, belediyeden çaldığı bir arsa üzerine, Monceau Parkı'ndaki konağını yaptırtmıştı. Binanın birinci katında, kendisine pelesenk kaplama, altın yaldızlı, muhteşem bir çalışma odası ayırmıştı; bu odada, içinde bir tek kitap bulunmayan, dosyalarla dolu, yüksek kütüphane rafları vardı; duvara yerleştirilmiş olan kasa, bir milyarlık aşkları içine sığdıracak kadar büyük, demirden bir halvet gibi derine doğru gömülüyordu. Saccard'ın serveti bu kasanın içinde gelişiyor, arsızca yayılıyordu. Saccard hangi işi tutsa başarılı oluyordu. Rivoli Sokağı'ndan ayrılıp da yaşayış tarzını değiştirdiği, masrafını iki misline çıkardığı zaman, yakın ahbaplarına kazancının son derece arttığından bahsetti. Söylediğine göre, Mignon ve Charrier ile yaptığı ortaklık ona muazzam kârlar getiriyordu; binalar üzerinden giriştiği vurgunlar daha da iyi gidiyordu; Bağcılar Bankası'na gelince, o, sütü tükenmez bir sağmal inekti. Saccard'ın servetini öyle bir sayıp döküşü vardı ki dinleyenleri sersem ediyor, işin içyüzünü görmelerine mani oluyordu. Güneylilere mahsus konuşma tarzı daha da hımhımlaşıyordu; kısa cümleleri ve sinirli hareketleriyle, havai fişek patlatır gibi sert sert konuşuyor, bu konuşmada milyonlar füze gibi havalara fırlıyor, en güç inananların bile gözlerini kamaştırıyordu. Zengin adam olmanın verdiği bu

tafralı edalarda, Saccard'ın kazandığı talihli hava oyuncusu şöhretinin büyük bir tesiri vardı. Doğrusunu söylemek gerekirse, hiç kimse onun net ve sağlam bir sermayesi bulunup bulunmadığını bilmiyordu. Muhtelif ortakları, kendilerine karşı olan durumunu mecburen bildikleri için, muazzam servetinin kaynağını kendilerince açıklıyorlar, bilmedikleri daha başka vurgunlarda muhakkak kazandığına hükmediyorlardı. Saccard delice para harcıyor, kasasından su gibi para akıyordu; bu altın selinin kaynaklarını henüz kimse keşfedememişti. Bu, düpedüz bir çılgınlıktı, bir para cinnetiydi; Louis altınlarını avuç avuç pencereden sokağa atıyor, kasa her akşam son meteliğine kadar boşalıyor, geceleyin nasıl olduğu bilinmeden doluyor, Saccard anahtarlarını kaybettiğini iddia ettiği vakit, içinden daha fazla para çıkıyordu.

Kış mevsimindeki seller kadar uğultulu ve taşkın olan bu servetin içinde, Renée'nin çeyizi silkelenmiş, sürüklenip gitmiş, dibi boylamıştı. İlk günler kuşkulanan, kendi mallarını kendi idare etmek isteyen genç kadın, çok geçmeden ticaret işlerinden usandı; sonra kendisini kocasının yanında fakir hissetti, borca da batmış olduğu için Saccard'a muhtaç olup ondan ödünç para aldı, onun emri altına girdi. Saccard'ın, insan zaaflarına karşı hoşgörülü bir erkek havasıyla gülümseyerek ödediği her masraf pusulasında, Renée bir parça daha teslim oluyor, ona yeni hisseler veriyor, şunu veya bunu satmasına müsaade ediyordu. Monceau Parkı'ndaki konağa taşındıkları zaman, genç kadının elinde hemen hemen hiçbir şey kalmamıştı. Saccard devlet yerine geçmişti, Pépinière Sokağı'ndaki binanın yüz bin frank bedelinden gelen geliri Renée'ye o ödüyordu; diğer taraftan, kadına Sologne'daki araziyi sattırmış, parasını da enfes bir yatırım dediği büyük bir işe yatırmıştı. Yani Renée'nin elinde kala kala Charonne'daki topraklar kalmıştı, genç kadın Elisabeth Hala'yı üzmemek için bunları elden çıkarmamakta inat ediyordu. Saccard, bu işte de, eski suç ortağı Larsonneau ile birlikte dâhice bir vurgun hazırlıyordu. Gerçi Renée, Saccard'a borçluydu; kocası servetini elinden almıştı, ama gelirini beş altı misliyle ödüyordu. O yüz bin frank paranın getirdiği gelir,

Sologne'daki arazinin parasından gelen gelire eklenince, pek pek dokuz, on bin frangı buluyordu; bu da Renée'nin çamaşırcısıyla kunduracısına ancak yetiyordu. Saccard ona yahut onun hesabına başkalarına, bu değersiz paranın on beş, yirmi mislini veriyordu. Renée'den yüz frank çalmak için bir hafta çalışsa çalışırdı, öyle olduğu halde ona şahane bir hayat yaşatıyordu. Onun için, herkes gibi, genç kadın da kocasının bu azametli kasasına saygı gösteriyor, gözleri önünden akıp giden, her sabah içine daldığı bu altın selinin bilinmezliğine nüfuz etmeye uğraşmıyordu.

Monceau Parkı'ndaki konakta, hayatları bir çılgınlık nöbeti, parıltılı bir zafer devresi oldu. Saccard'lar, atlarının, arabalarının sayısını iki misline çıkardılar; bir ordu uşak tuttular, bunlara lacivert üniforma, haki pantolon, siyah sarı çizgili yelek giydirdiler; biraz koyuca olan bu renkleri, Saccard, tam anlamıyla ciddi görünmek için seçmişti, en büyük hülyalarından biri buydu. Binanın ön cephesinde bulunan odaları lükse boğdular, büyük ziyafet günleri pencereleri açtılar. Rivoli Sokağı'ndaki evin birinci kat kapılarını güm güm vurduran çağdaş hayat fırtınası, konağa taşındıktan sonra, bölmeleri yıkacak kadar kuvvetle esen bir kasırga haline gelmişti. Bu şahane dairelerde, bu yaldızlı tırabzanlarda, bu uzun tüylü halıların üstünde, debdebe ve ihtişam dolu bu sonradan görme sarayında, Mabille'in kokusu dolaşıyor, o sıralar moda olan kadril kalçalar kıvrıla kıvrıla oynanıyor, çılgın ve ebleh gülüşüyle, ezeli açlığı ve ezeli susuzluğu ile, bütün bir devir geçit yapıyordu. Konak, yoldan gelip geçenleri yatak odalarının sırrına ortak etmek için pencerelerini ardına kadar açan sosyetik zevk, hayâsız zevk dolu, şüpheli evdi. Karı koca, hizmetkârlarının gözleri önünde, orada serbest yaşıyorlardı. Evi paylaşmışlardı; kendi evlerinde değillermiş gibi, orada oturmuyor da konaklıyorlarmış gibi yaşıyorlardı; sanki dağdağalı, sersemletici bir yolculuğun sonunda, şahane bir otelde soluğu almışlar, yeni gördükleri şehrin eğlence yerlerine daha çabuk koşmak için ancak bavullarını açacak kadar vakit bulabilmişlerdi. Konakta geceliyorlar, ancak büyük ziyafet günleri evlerinde kalıyorlar, Paris'in içinde sürekli oradan oraya

koşuyorlar, bir gezintiden gelip başka bir gezintiye giderken bir otel odasına uğrar gibi bazen eve gelip bir saat sonra tekrar çıkıyorlardı. Renée kendisini orada daha endişeli, daha sinirli hissediyordu; ipekli eteklikleri, kalın halıların üstüne, kanepelerin atlaslarına yılan gibi ıslık çalarak sürtünüyordu; etrafını kuşatan bu densiz altın kaplamalar, eğlence gecelerinden sonra, içinde budala gençlerin gülüşlerinden, düzenbaz ihtiyarların savurduğu hikmetlerden başka bir şey kalmayan bu yüksek tavanlı boş salonlar sinirine dokunuyordu; bu debdebeyi doldurmak, bu şaşaalı hayatın ortasına oturtmak için çok üstün bir eğlence istiyor, bunu güneş rengi küçük salonda, türlü bitkilerle dolu serada, konağın köşesinde bucağında merakla arıyordu. Saccard'a gelince, o, hülyasına ulaşmıştı; yüksek maliyeci şahsiyetleri, Mösyö Toutin-Laroche'u, Mösyö de Lauwerens'i kabul ediyordu; Baron Gouraud, milletvekili Haffner gibi yüksek politikacıları da kabul ediyordu; hatta bakan olan kardeşi, onun vaziyetini varlığıyla kuvvetlendirmek için, iki üç defa gelme tenezzülünde bulunmuştu. Lakin karısı gibi, onun da sinirsel kaygıları vardı, gülüşüne cam kırılır gibi acayip bir ahenk veren bir endişesi vardı. Bazen öyle savruk, öyle telaşlı bir hal alıyordu ki tanıdıkları ondan bahsederken, "Şu Saccard ne kâfir herif! Çok fazla para kazanıyor, sonunda aklını kaçıracak!" diyorlardı. 1860 yılında, bir arsa satışında, bir kadına kendi adını paravan olarak vermek suretiyle valiye esrarengiz bir hizmette bulunduğu için, kendisine nişan vermişlerdi.

Monceau Parkı'ndaki konağa yerleştikleri tarihte, Renée'nin hayatından gelip geçen bir karşılaşma onda silinmez bir iz bıraktı. Saray balolarına davet edilme hevesiyle yanıp tutuşan yengesinin yalvarmalarına Eugène o zamana kadar direnmişti. Kardeşinin servetinin iyiden iyiye sağlamlaştığı kanaatiyle nihayet razı oldu. Renée bu hevesle bir ay uyku uyumadı. Nihayet o büyük akşam geldi; genç kadın, kendisini Tuileries'ye götüren arabada tir tir titriyordu.

Zarafetten ve orijinallikten yana harikulade bir tuvalet giymişti, uykusuz geçirdiği gecelerden birinde bulmuştu bu elbisenin

fikrini; Worms'un üç işçisi eve gelip tuvaleti onun gözleri önünde dikmişlerdi. Beyaz tülden, sade bir elbiseydi, fakat siyah kadifelerden yapılma bir file ile işlenmiş volanlarla süslüydü. Siyah kadifeden olan tuniğin dört köşe bir dekoltesi vardı. Gerdan kısmı çok açıktı, en fazla bir parmak enindeki ince bir dantelle çevrilmişti. Renée ne bir çiçek takmıştı, ne bir kurdele; bileklerinde savatsız*, dümdüz bilezikler, başında ensiz bir altın taç vardı, dümdüz bir çemberden ibaret olan bu taç hale gibi duruyordu.

Renée sarayın salonlarına girip de kocası, Baron Gouraud ile görüşmek üzere yanından ayrılınca, bir an sıkılganlık hissetti. Fakat aynalarda kendisini çok güzel görünce, yüreği çabucak rahat etti; sıcak havada mırıl mırıl konuşan seslere, siyah frakların ve beyaz omuzların kalabalığına alışmaya başladığı sırada imparator gözüktü. Hazım zorluğuna uğramış gibi soluk soluğa olan tıknaz, bodur bir generalin kolunda, ağır ağır salondan geçiyordu. Çıplak omuzlar iki saf oldular, siyah fraklar içgüdüsel olarak saygıyla bir adım gerilediler. Renée omuzlar safının ucuna, imparatorun zahmetli ve sarsak bir yürüyüşle yaklaştığı ikinci kapının yanına kadar itildi. Böylece onun bir kapıdan öteki kapıya kadar kendisine doğru geldiğini gördü.

İmparator frak giymişti, Büyük Kordon nişanının kırmızı hamailini** takmıştı. Renée tekrar heyecanlanmış, iyi seçemiyor, o kan kırmızı leke hükümdarın göğsünü baştan başa kaplamış gibi görüyordu. İmparator gözüne ufak tefek, bacakları fazla kısa, yürüyüşü badi badi gözüktü, fakat genç kadın son derece memnundu, imparatoru solgun yüzüyle, fersiz gözünün üstüne düşen ağır ve çürük gözkapaklarıyla yakışıklı bulmuştu. Hükümdarın bıyıkları altında dudakları pörsüktü, etleri gevşemiş yüzünde yalnızca burnu kemikli gözüküyordu.

İmparatorla ihtiyar general, birbirlerine tutunur gibi, belli belirsiz gülümseyerek, gevşek gevşek, kısa adımlarla ilerliyorlardı.

---

* Savat: Gümüş üzerine çizilmiş bir desen çelik kalemle oyulduktan sonra, aynı isimdeki (savat) bir eriyiğin oyuk yerlere doldurulmasıyla yapılan süsleme. *–ed.*

** Hamail: Omuzdan çapraz olarak bele inen bağ. *–ed.*

Eğilerek selam veren kadınlara bakıyorlardı, sağa sola fırlattıkları bakışlar korsajlardan içeri dalıyordu. General eğiliyor, efendisine bir kelime söylüyor, bir kafadar gibi onun kolunu sıkıyordu. İmparator da, pörsük ve durgun, her zamankinden daha solgun, ayaklarını sürüye sürüye hâlâ ilerliyordu.

Salonun ortasına geldikleri zaman, Renée ikisinin de bakışlarının kendi üzerinde durduğunu gördü. General gözlerini yusyuvarlak açmış, ona bakıyordu; imparator da gözkapaklarını aralamış, bulanık gri gözlerinin tereddütlü bakışları vahşi pırıltılar saçıyordu. Renée şaşaladı, başını eğdi, eğildi, halının çiçeklerinden başka bir şey göremedi. Fakat gölgelerini takip ediyordu, ona gelmeden bir iki saniye önce durduklarını anladı. İmparatorun, o tekinsiz hayalperestin, kadife çizgili muslin eteğine gömülü vücuduna bakarak şu sözleri mırıldandığını işitir gibi oldu:

"Bakın hele, General, koparılacak bir çiçek, beyazlı siyahlı esrarengiz bir karanfil."

General daha kaba bir sesle cevap verdi:

"Efendim, bu karanfil yakalarımızda çok güzel durur."

Renée başını kaldırdı. İmparator gözden kaybolmuştu, kapının önü bir insan kalabalığıyla tıkanmıştı. Genç kadın o geceden sonra Tuileries'ye sık sık geldi, hatta imparator hazretlerinin açıktan açığa iltifatlarına nail oldu, bir parça dostluğunu bile kazandı; fakat hükümdarın, iki sıra çıplak omuz arasından yürüyerek, salonun ortasından, aheste ve hantal geçişini hep hatırladı; kocasının gitgide artan serveti ona yeni bir zevk tattırdıkça, eğilmiş sinelere tepeden bakan imparatorun kendisine doğru ilerleyişi, onu ihtiyar generalin yakasına takmayı tavsiye ettiği bir karanfile benzetişi gözünün önüne geliyordu. Bu, Renée'nin hayatının doruk noktasıydı.

IV

MAXIME'LE LOUISE düğünçiçeği sarısı küçük salondaki bir kanepe üzerinde gülüşürken, seranın baş döndürücü güzel kokuları içinde Renée'nin kalbine dolan o net ve yakıcı arzu, uyandıktan sonra geride yalnızca belli belirsiz ürpertisi kalan bir kâbus gibi silindi. Tangenin acılığı bütün gece genç kadının dudaklarında kalmıştı; uğursuz yaprağın bu acısını duydukça, dudaklarına alevden bir ağız yapışmış ve ona yakıcı bir aşk üfürmüş gibi geliyordu Renée'ye. Sonra bu ağız dudaklarından kaçıyor, hülyası, üzerine devrilen kocaman gölge yığınları altında yok oluyordu.

Sabahleyin bir parça uyudu. Uyandığı zaman kendisini hasta hissetti. Perdeleri örttürdü, hekimine midesinin bulandığını, başının ağrıdığını söyledi, iki gün katiyen odadan dışarı çıkmak istemedi. Kendisini rahat bırakmadıkları iddiasıyla, kapısını herkese kapalı tuttu. Maxime geldi, boşu boşuna uğraştı, içeri alınmadı. Maxime kendi dairesine daha serbestçe girip çıkabilmek için konakta kalmıyordu. Zaten dünyanın en göçebe hayatını sürmekteydi; babasının yaptırdığı yeni evlerde oturuyor, hangi kat hoşuna giderse orayı seçiyor, çoğu zaman aklına öyle estiği için, bazen de yeri niyeti ciddi olan kiracılara bırakmak için her ay başka tarafa taşınıyordu. Daha sıvası kurumamış bu yeni binalarda şu veya bu metresiyle beraber yaşıyordu. Üvey annesinin kaprislerine alışık olduğu için çok acımış gibi göründü, sırf ona takılmak için, günde dört defa, üzüntülü edalar takınarak onu yoklamaya geldi. Üçüncü gün onu küçük salonda buldu; genç kadının yüzü pembe pembeydi, gülümsüyordu, sakin ve dinlenmiş bir hali vardı. Maxime onun oda hizmetçisi kadınla uzun müddet baş başa kalmış olmasını ima ederek:

"Ee, Céleste'le iyi eğlendin mi?" diye sordu.

Renée:

"Evet, kıymetli kız," diye cevap verdi. "Elleri her zaman buz gibi soğuk; ellerini alnıma koyuyordu, başçağızının ağrısına biraz iyi geliyordu."

"Bu kız tam bir ilaç desene!" diye haykırdı genç adam. "Şayet günün birinde sevdalanma felaketine uğrarsam, iki elini birden kalbimin üstüne koysun diye onu bana ödünç verirsin, değil mi?"

Şakalaştılar, ormanda her zamanki gezintilerini yaptılar. Aradan on beş gün geçti. Renée ziyaretlerden ve balolardan ibaret hayatına daha delice atılmıştı; başı bir kere daha dönmüş gibiydi, artık yorgunluktan ve bezginlikten şikâyeti kalmamıştı. Yalnız, gizli bir günah işlemiş gibiydi; bundan hiç konuşmuyor, fakat kendi nefsine daha bariz bir horgörüyle yaklaşarak ve yüksek cemiyet kadını heveslerinde daha cüretli ahlaksızlıklara yönelerek bu günahı itiraf ediyordu. O sıralarda çok rağbette bir aktris olan Blanche Müller'in, sahne prensesleri ile kibar fahişeler âlemi kraliçelerine vereceği baloya gitme hevesiyle yanıp tutuştuğunu itiraf etti bir akşam Maxime'e. Bu itiraf Maxime'i bile şaşırttı ve güç durumda bıraktı, halbuki genç adam böyle işlerde pek ince eleyip sık dokumazdı. Üvey annesine nasihat vermek istedi. O balo gerçekten onun gideceği bir yer değildi, zaten orada pek matah bir şey de göreceği yoktu, sonra bir tanıyan çıkarsa rezalet olurdu. Renée, bütün bu kuvvetli sebeplere, ellerini bitiştirip yalvararak, gülümseyerek cevap veriyordu:

"Haydi, benim cici Maxime'ciğim, ne olursun. İstiyorum... Lacivert kukuletalı pelerinimi giyerim, salonlardan şöyle bir geçeriz, o kadar."

Sonunda daima razı olan, üvey annesi rica etse, onu Paris'in bütün kötü yerlerine götürmekten çekinmeyecek olan Maxime, kendisini Blanche Müller'in balosuna götürmeyi kabul edince, Renée hiç ummadığı bir eğlence vaat edilmiş çocuk gibi ellerini çırptı:

"Aman, ne iyi çocuksun," dedi. "Balo yarın, değil mi? Çok erken gel, beni al. Bu kadınların baloya gelişlerini görmek istiyorum. Bana onların isimlerini söylersin, ne güzel eğleniriz..."

Düşündü, sonra ekledi:

"Hayır, gelme. Malesherbes Bulvarı'nda beni kiralık bir arabayla beklersin. Bahçe kapısından çıkarım."

Bu gizlilik, yapacağı kaçamağın tuzu biberi olacak, hazzına ince bir tat katacaktı; zira gece yarısı sokak kapısından çıkacak olsa, kocası pencereden başını uzatıp bakmazdı bile.

Ertesi gün, Céleste'e kendisini beklemesini tembih ettikten sonra, zevkli bir korkunun ürpertileri içinde, Monceau Parkı'nın karaltıları arasından geçti. Saccard belediye ile olan canciğer dostluğundan faydalanarak parkın küçük kapılarından birinin anahtarını almıştı, bu anahtardan bir tane de Renée istemişti. Az kalsın yolunu kaybediyordu, arabayı bir çift sarı göz gibi yanan fenerlerinin ışığı sayesinde bulabildi. O tarihte, henüz bitmiş olan Malesherbes Bulvarı akşamları tam manasıyla ıssız oluyordu. Genç kadın arabanın içine süzüldü; sanki bir aşk randevusuna gidiyormuş gibi heyecanlıydı, yüreği tatlı tatlı çarpıyordu. Maxime, arabanın bir köşesinde yarı uyuklar bir halde, kalenderce bir yaprak sigarası tüttürüyordu. Sigarasını atmak istedi, fakat Renée ona engel oldu; karanlıkta genç adamın kolunu tutmak isterken eli şap diye yüzüne çarptı, buna ikisi de çok güldü.

"Tütün kokusu hoşuma gidiyor diyorum sana," diye haykırdı genç kadın. "İç sigaranı. Hem bu akşam sefahat yapıyoruz... Ben de erkek sayılırım."

Bulvarın fenerleri henüz yanmıyordu. Araba Madeleine'e doğru inerken, içerisi öyle karanlıktı ki birbirlerini görmüyorlardı. Ara sıra genç adam sigarasını dudaklarına götürdükçe, koyu karanlıkta kırmızı bir nokta beliriyordu. Bu kırmızı nokta Renée'yi eğlendiriyordu. Siyah saten pelerinin arabanın içini dolduran yığını vücudunu yarı yarıya kaplayan Maxime, can sıkıntısı ile, hiç konuşmadan tütün içmeye devam ediyordu. İşin hakikati şuydu ki üvey annesinin kaprisi, Blanche Müller balosunu Kafe Anglais'de başlayıp bitirmeye karar vermiş bir kadınlar kafilesine katılmasına mani olmuştu. Suratı asıktı, Renée onun somurttuğunu karanlıkta sezinledi:

"Rahatsız mısın?" diye sordu.

"Hayır, üşüyorum," diye cevap verdi Maxime.

"Deme! Bense yanıyorum. Burada insan boğuluyor... Etekliğimin bir ucunu dizlerine örtsene."

Maxime can sıkıntısıyla söylendi:

"Ooh! Etekliğin, gırtlağıma kadar çıktı zaten etekliğin."

Fakat bu söze kendisi de güldü, yavaş yavaş kendine geldi. Renée ona Monceau Parkı'nda duyduğu korkuyu anlattı. Sonra başka bir arzusundan bahsetti. Penceresinden baktığında, park yollarından birinin kenarında, karaya oturmuş bir kayık görüyordu; geceleyin, parktaki küçük gölde, o kayıkla bir gezinti yapmak istiyordu. Maxime, ona, şairleşiyorsun, dedi. Araba hâlâ gidiyordu, içerisi hep zifiri karanlıktı. Tekerlek gürültüsü sesleri işitmelerine mani olduğu için, konuşurken birbirlerine doğru eğiliyorlardı; elleri birbirlerinin vücuduna değiyor, bazen fazla yaklaştıkları vakit, birbirlerinin ılık nefeslerini duyuyorlardı. Maxime'in sigarası düzenli aralıklarla canlanıyor, Renée'nin yüzüne solgun, pembe bir ışık serperek, karanlığı kırmızı bir benekle deliyordu. Çabucak yanıp sönen bu ışıkta Renée pek nefis görünüyordu, öyle ki güzelliği Maxime'i çarptı.

"Ooo!" dedi genç adam. "Bu akşam pek güzel görünüyoruz, cicianne. Hele bir bakalım."

Sigarasını yaklaştırdı, hızlı hızlı birkaç nefes çekti. Renée büzüldüğü köşede sıcak ve titrek bir ışıkla aydınlandı. Kukuletasını bir parça geriye itmişti. Ufacık lülelerle dolu, basit mavi bir kurdeleyle süslü çıplak başı, boynuna kadar yüksek yakalı siyah saten bluzun üstünde, âdeta bir küçük kız başını andırıyordu. Bir sigaranın aydınlığında böyle seyredilmek çok tuhafına gitti. Kıkır kıkır gülerek geriye doğru devriliyordu. Maxime komik bir ciddiyetle ekledi:

"Vayy! Seni sağ salim götürüp babama teslim edebilmek için gözümü üstünden ayırmamam lazım."

Bu sırada araba Madeleine'den dolaşmış, bulvarlara çıkmıştı. Orada, vitrinleri pırıl pırıl yanan mağazaların aydınlığı arabanın

içini titrek ışıklarla doldurdu. Blanche Müller, iki adım ötede, Basse-du-Rempart Sokağı'nın dolgu yapılıp yükseltilen arsaları üstüne inşa edilen yeni binalardan birinde oturuyordu. Kapıda henüz birkaç araba vardı. Saat daha ondu. Maxime bulvarlarda bir tur atmak, bir saat beklemek istedi, fakat merakı iyice artan Renée, eğer onunla gelmezse kendisinin tek başına yukarı çıkacağını söyleyerek kestirip attı. Maxime onun peşi sıra yürüdü, yukarıda tahmininden daha büyük bir kalabalık görünce sevindi. Genç kadın yüzüne maskesini takmıştı. Maxime'in koluna girmiş, alçak sesle, cevaba yer bırakmayan emirler veriyor, o da bu emirleri itaatle dinliyordu; böylece Renée bütün odalarda dolaştı, kapı perdelerini aralayıp baktı, mobilyaları inceledi, görülmekten korkmasa çekmeceleri bile karıştıracaktı.

Çok debdebeli olan apartmanın, ucuz aktris hüviyetini açık eden bohem köşeleri vardı. Renée'nin pembe burun delikleri asıl oralarda açılıp kapanıyor, genç kadın hiçbir şeyi, hatta kokuları bile kaçırmamak için arkadaşını yavaş yürümeye zorluyordu. Blanche Müller'in, kapısını ardına kadar açık bıraktığı bir tuvalet odasında özellikle takılıp kaldı; aktris, evinde davet verdiği zaman, misafirlerini yatak odasına varıncaya kadar her tarafa sokar, yatak odasında karyola öteye itilip kumar masaları kurulurdu. Fakat tuvalet odası Renée'nin hoşuna gitmedi; gözüne bayağı, hatta sigara uçlarının üzerinde ufacık yuvarlak yanık izleri bıraktığı halısıyla, krem lekeleri ve sabun serpintileriyle dolu mavi ipekliden örtüleriyle bir parça pis göründü. Etrafını adamakıllı inceledikten, evin en küçük ayrıntılarını yakın ahbaplarına tarif etmek üzere hafızasına iyice yerleştirdikten sonra, insanları tetkike başladı. Erkekleri tanıyordu; çoğu, perşembe günleri onun toplantılarına gelen aynı maliyeciler, aynı siyaset adamları, aynı genç hovardalardı. Zaman zaman, daha bir gün önce kendi evinde Markiz d'Espanet'yle yahut sarışın Madam Haffner'le konuşurken aynı şekilde gülümseyen, siyah fraklı, güleç çehrelerden oluşan bir grupla karşılaştıkça, kendi salonunda bulunduğunu zannediyordu. Bu yanılsama duygusu, kadınlara baktığı zaman da tama-

mıyla geçmiyordu. Laure d'Aurigny, Suzanne Haffner gibi sarılar giymişti; Blanche Müller'in, tıpkı Adeleine d'Espanet gibi, sırtının ortasına kadar dekolte bir beyaz elbisesi vardı. Nihayet Maxime yalvardı, Renée onunla birlikte bir kanepeye lütfen oturdu. Bir süre orada kaldılar; genç adam can sıkıntısından esniyor, Renée etraftaki kadınların isimlerini soruyor, eteklerinin kenarında kaç metre dantel bulunduğunu hesaplıyordu. Maxime onun bu ciddi incelemeye derin derin dalmış olduğunu görünce savuştu, kendisini eliyle işaret ederek çağıran Laure d'Aurigny'nin yanına gitti. Laure, Maxime'e, kolunda dolaştırdığı kadından dolayı takıldı. Sonra, saat bir sularında, Kafe Anglais'ye geleceğine yemin verdirdi. Maxime, Renée'nin yanına dönerken, Laure uzaktan:

"Baban da gelecek," diye seslendi.

Renée'nin etrafını çok yüksek sesle gülüşen birtakım kadınlar almıştı; Mösyö de Saffré de Maxime'in boş bıraktığı yerden istifade edip Renée'nin yanına sokulmuş, kaba kaba iltifatlar ediyordu. Sonra Mösyö de Saffré de, kadınlar da, bütün o kalabalık haykırışmaya, bacaklarını dövmeye başladı; öyle gürültü ediyorlardı ki Renée'nin kulakları patladı, o da esnemeye başladı, kalktı, arkadaşına:

"Gidelim, çok aptallar!" dedi.

Onlar çıkarken Mösyö de Mussy içeriye girdi. Maxime'le karşılaştığına sevinmiş gibiydi, yanındaki maskeli kadına dikkat etmeden:

"Ah dostum, bu kadın beni öldürecek," diye mırıldandı bitkin bir edayla. "Haber aldım, iyileşmiş, halbuki kapısını bana hâlâ kapalı tutuyor. Beni gözleri yaşlı gördüğünüzü kendisine söyleyiniz."

Genç adam acayip bir gülüşle:

"Merak etmeyin, arzunuz yerine getirilecek," dedi.

Sonra merdivenden inerken:

"Ah, cicianne," dedi, "bu zavallı çocuğa acımadın mı?"

Renée cevap vermeden omuzlarını silkti. Sokağa çıktıkları zaman, kendilerini bekleyen arabaya binmeden önce durdu, tered-

dütle bir Madeleine tarafına, bir Italiens Bulvarı tarafına baktı. Saat daha on bir buçuktu, bulvarda hâlâ büyük bir hareketlilik vardı. Renée üzüntüyle:

"Haydi bakalım, eve dönüyoruz," dedi.

"İstersen arabayla bulvarlarda bir dolaşalım," diye cevap verdi Maxime.

Renée teklifi kabul etti. Merakını istediği gibi tatmin edememişti, fazladan bir hayal kırıklığı ve bir baş ağrısı başlangıcıyla eve dönmek istemiyordu. Uzun zaman, bir aktrisler balosunun insanı gülmekten kırıp geçirecek kadar eğlenceli bir şey olacağını düşünmüştü. Ekim ayının son günlerinde bazen olduğu gibi, ilkbahar sanki geri gelmişti; geceleyin hava, mayıs havası gibi ılıktı, ara sıra esen serin rüzgâr havayı daha da tatlılaştırıyordu. Renée yüzünü arabanın penceresine yaklaştırdı, susuyordu, sonsuz bir dizi halinde gözlerinin önünden geçip giden kalabalığa, kahvelere, lokantalara bakmaya başladı. Çok ciddileşmiş, kadınların düşlerini dolduran o ne olduğu belirsiz isteklere dalıp gitmişti. Fahişelerin elbiseleriyle süpürülen, üzerinde erkek çizmelerinin kendine özgü bir laubalilikle takırdadığı bu geniş kaldırım, sürü sürü zevkin ve kolayca elde edilen aşkların üzerinden geçtiğini görür gibi olduğu bu külrengi asfalt, uyuşmuş arzularını uyandırıp, biraz önce çıktığı o manasız baloyu unutturuyor, ona daha seçkin başka zevkler hatırlatıyordu. Brébant lokantasının hususi bölmelerinin pencerelerinde, beyaz perdelere aksetmiş kadın gölgeleri gözüne ilişti. Bunun üzerine, Maxime ona çok açık saçık bir vaka anlattı; aldatılan bir koca, bir pencerede karısının gölgesini âşığının gölgesiyle suçüstü yakalamıştı. Renée baştan savma dinliyordu. Maxime gülmeye başladı, onun ellerini tuttu, ona takıldı, o biçare Möşyö de Mussy'den bahsetti.

Dönüşte, Brébant'ın önünden tekrar geçtikleri sırada:

"Haberin var mı?" dedi Renée. "Mösyö de Saffré bu akşam beni gece yemeğine davet etti."

Maxime gülerek:

"Ağız tadıyla yemek yiyemezdin," diye cevap verdi. "Saffré yemekten katiyen anlamaz. Hâlâ ıstakoz salatasından öteye geçmemiştir."

"Yok, yok, istiridyeden, soğuk keklik palazından bahsediyordu... Ama benimle senli benli konuştu, canım sıkıldı..."

Sustu, tekrar bulvara baktı, biraz sonra üzüntüyle:

"Asıl fenası, müthiş karnım aç," dedi.

Genç adam:

"Ne! Karnın mı aç?!" diye haykırdı. "Kolayı var, gece yemeğini beraber yeriz... İster misin?"

Maxime bunu fütursuzca söylemişti, fakat Renée önce reddetti, Céleste'in konakta kendisine herhalde atıştıracak bir şeyler hazırlamış olduğunu söyledi. Bu arada Maxime, Kafe Anglais'ye gitmek istemediğinden, arabayı Le Peletier Sokağı'nın köşesinde, Kafe Riche lokantasının önünde durdurmuştu; hatta arabadan da inmişti, üvey annesinin hâlâ tereddüt ettiğini görünce:

"Yanında görülürsem sana laf geleceğinden korkuyorsan, söyle," dedi. "Arabacının yanına biner, seni kocana götürürüm."

Renée gülümsedi, ayaklarını ıslatmaktan korkan bir kuş tavrıyla arabadan indi. Pek sevinçliydi. Ayaklarının altında hissettiği bu kaldırım topuklarını ısıtıyor, teninde korkunun ve tatmin edilmiş bir hevesin verdiği zevkli bir ürperti dolaştırıyordu. Araba yola çıktığından beri, kaldırıma atlamak için çılgınca bir arzu duyuyordu. Sokakta görülme korkusu ona daha kuvvetli bir zevk veriyormuş gibi, kısa adımlarla, kaçarcasına yürüdü. Yaptığı kaçamak düpedüz macera haline geliyordu. Mösyö de Saffré'nin damdan düşercesine yaptığı daveti reddettiğine pişman değildi elbette, fakat Maxime ona yasak meyveden tattırmayı akıl etmemiş olsaydı, eve fena halde somurtkan dönecekti. Maxime kendi evindeymiş gibi merdivenden hızla çıktı. Renée, bir parça nefes nefese, onun peşinden yürüdü. Hafif balık ve av eti kokuları duyuluyordu. Basamaklara bakır çubuklarla gerilmiş yol halısında, heyecanını artıran bir toz kokusu vardı.

Asma kata geldikleri zaman, vakur tavırlı bir garsonla karşılaştılar; adam duvara doğru gerileyerek onlara yol verdi. Maxime:

"Charles," dedi, "bize siz hizmet edin, olmaz mı? Beyaz salonu açın bize."

Charles eğildi, birkaç basamak merdiven çıktı, bir hususi bölmenin kapısını açtı. Havagazı lambası kısılmıştı, Renée'ye şüpheli ve şirin bir loşluğun içine giriyormuş gibi geldi.

Ardına kadar açık duran pencereden devamlı bir uğultu geliyordu; tavanda, aşağıdaki kahveden akseden ışıkların içinde, sokakta gezenlerin gölgeleri hızlı hızlı geçmekteydi. Fakat garson bir dokunuşla lambayı açtı. Tavandaki gölgeler kayboldu, oda genç kadını tepeden tırnağa kuşatan çiğ bir aydınlıkla doldu. Renée kukuletasını arkaya itmişti. Küçük saç lüleleri arabada bir parça tarazlanmıştı, fakat mavi kurdele yerinde duruyordu. Genç kadın, Charles'ın bakışındaki ifadeden bir parça sıkılarak, dolaşmaya başladı; adam gözlerini kırpıştırıyor, onu daha iyi görmek için gözkapaklarını kısıyordu; bu bakışın manası açıkça, "Bu yeni galiba, daha tanımıyorum"du.

Yüksek sesle sordu:

"Ne emredersiniz efendim?"

Maxime, Renée'ye döndü:

"Mösyö de Saffré'nin gece mönüsünü, değil mi? İstridye ile keklik palazı."

Charles, genç adamın gülümsediğini görünce, saygılı bir gülümseme ile onu taklit etti:

"O halde, isterseniz, çarşamba geceki yemeği getireyim, olmaz mı?"

"Çarşamba geceki yemek..." diye tekrarladı Maxime. Sonra hatırladı:

"Peki, öyle olsun, çarşamba gecekini verin."

Garson çıkınca, Renée saplı gözlüğünü eline aldı, küçük salonun içini merakla seyretti. Beyaz boyalı, yaldızlı, bir tuvalet odasına özgü süslü şeylerle döşeli, dört köşe bir yerdi. İçinde, masa ile iskemlelerden başka konsolumsu bodur bir mobilya vardı, sofra-

dan kaldırılan öte beri onun üstüne konuyordu; bir de şömine ile pencere arasına yerleştirilmiş, âdeta yatak kadar geniş bir sedir görülüyordu. Beyaz mermerden şöminenin üstünde bir konsol saatiyle XVI. Louis modası iki tane kollu şamdan duruyordu. Fakat odanın eşyası arasında en nadide parça aynaydı; bodur, güzel bir ayna idi; oraya gelip giden kadınlar, bu aynanın üstünü, elmaslarıyla, isimler, tarihler, yalan yanlış mısralar, acayip fikirler, şaşılacak itiraflar yazarak çizik çizik etmişlerdi. Renée'nin gözüne rezilce bir yazı ilişti, merakını gidermeye cesaret edemedi. Sedire baktı, yine bir sıkılganlık duydu, bir iş yapmış olmak için tavanı ve beş memeli, yaldızlı bakırdan avizeyi seyretmeye başladı. Fakat duyduğu sıkılganlık zevkli bir şeydi. Elinde saplı gözlüğüyle, ciddi ciddi başını kaldırıp güya kornişi seyrettiği sırada, ortasında bulunduğu bu şüpheli mobilya, o sinek ayağı gibi incecik, terbiyesizce yazılarla birazcık çizilmiş olan pürüzsüz yüzeyi nice yalancı saç topuzunu düzeltmek için kullanılmış o parlak ve hayâsız ayna, genişliği fenasına giden bu sedir, masa, tıpkı merdivendeki gibi kokan, âdeta mabet kokusu gibi keskin bir kokuyu belli belirsizce yayan halı bile ona derin bir haz veriyordu.

Sonra artık gözlerini yere indirmesi gerektiğinde:

"Nedir bu çarşamba geceki yemek?" diye sordu Maxime'e.

"Hiç," diye cevap verdi genç adam. "Arkadaşlarımdan biri bir bahis kaybetti de..."

Başka herhangi bir yerde olsalardı, çarşamba günü bulvarda rastladığı bir kadınla beraber yemek yediğini tereddütsüz söylerdi. Fakat hususi bölmeye girdikleri andan beri, içgüdüsel olarak Renée'ye, kendini beğendirmek, kıskançlığını tahrik etmemek gereken bir kadın gibi davranıyordu. Hoş, Renée de ısrar etmedi; pencerenin önüne gitti, pervaza dayanıp durdu, Maxime de yanına geldi. Arkalarında, Charles tabak çanağı ve gümüş çatal bıçak takımlarını şıngırdatarak girip çıkıyordu.

Daha gece yarısı olmamıştı. Aşağıda, bulvarda, Paris uğulduyor, gönlü olup da yatağına gitmeden önce ateşli günü uzatıyordu. Ağaç dizileri, kaldırımların beyazlığı ile, arabaların, tekerlek gü-

rültüleri ve hızlı ışıkları arasında geçip gittikleri caddenin bulanık kara rengini belli belirsiz bir çizgiyle birbirinden ayırıyordu. Bu karanlık çizginin iki kıyısında, gazete satıcılarının kulübeleri, muazzam bir ışıklandırma için düzenli aralıklarla oturtulmuş, alacalı bulacalı, kocaman Venedik fenerleri gibi yer yer yanmaktaydı. Fakat o saatte, bunların hafif ışıkları civar vitrinlerin parıltıları yanında kayboluyordu. Hiçbir dükkânın kepengi kapanmamıştı; gün ortasının sıcak ve parlak aydınlığı kadar bol bir ışıkla, bir altın zerresi yığınını andıran ışık yağmuru altında kaldırımlar uzayıp gidiyor, hiçbir karanlık nokta görünmüyordu. Maxime karşılarında pencereleri pırıl pırıl yanan Kafe Anglais'yi Renée'ye gösterdi. Lakin ağaçların yüksek dalları, karşıdaki binalarla kaldırımı görmelerine bir parça mani oluyordu. Eğildiler, aşağıya baktılar. Sürekli bir gidiş geliş vardı; küme küme insanlar geçiyor, ikişer ikişer dolaşan fahişeler eteklerini sürüyor, bazen etraflarına bezgin ve gülümser bakışlar fırlatarak rehavetli bir hareketle eteklerini kaldırıyorlardı. Tam pencerenin altında, Kafe Riche'in masaları, aydınlığı caddenin ortasına kadar yayılan avizelerinin keskin ışığında, kaldırıma yayılıyordu; Maxime'le Renée, gelip geçenlerin solgun yüzleriyle, silik tebessümlerini özellikle bu şiddetli aydınlıkta görüyorlardı. Küçük, yuvarlak masaların etrafında, kadınlar, erkeklerle karışık oturmuşlar, içiyorlardı. Çiğ renkli elbiseler giymişlerdi, saçları enselerine dökülüyordu; gürültüden işitilemeyen yüksek sesle konuşuyor, sandalyelerinde ileri geri sallanıyorlardı. Özellikle bir tanesi Renée'nin dikkatini çekti, bir masada yalnız başına oturuyordu, beyaz bir dantelle süslü koyu mavi bir elbisesi vardı; arkaya doğru hafifçe yaslanmış, ellerini karnı üstünde bitiştirmiş, bir bardak birayı yudum yudum içiyor, ağır ve tevekküllü bir tavırla bekliyordu. Dolaşan kadınlar yavaş yavaş kalabalığa karışıp kayboluyor, dönüp merakla baktıkları genç kadın gözleriyle onları takip ediyor, bulvarı bir baştan öte başa kadar, gezinenlerin kara bir yığın halinde kaynaştığı, ışıkların kıvılcımlardan ibaret kaldığı caddenin kalabalık ve karmakarışık uzak noktalarına kadar izliyordu. Keskin renkler, karanlık

kovuklar ortasında, dükkânlardan sel gibi fırlayan, pencerelerin ve gazeteci kulübelerinin camlarını renklendiren, bina cephelerinde ateşten çubuklar, harfler, resimler halinde koşuşan, gölgeleri yıldız yıldız benekleyen, caddeden durmaksızın akan bu bin çeşit ışığın masalsı hayhuyu arasında, her çeşit insanın yer aldığı hep aynı kalabalık yorucu bir düzenlilikle, bitmek bilmeksizin geçiyordu. Aşağıdan yükselen kulakları sağır edici gürültü, birbiri ardına tıpış tıpış yürüyen ufacık mekanik oyuncak bebeklerin geçidine eşlik eden bir orgun sesi gibi biteviye, uzun bir uğultuyu, bir çığrışmayı andırıyordu. Bir aralık, Renée bir kaza oldu zannetti. Solda, Opéra Geçidi'nden biraz ötede, bir kalabalık kaynaşıyordu. Fakat saplı gözlüğünü takınca, o yerin omnibüs* istasyonu olduğunu anladı. Kaldırımda çok kalabalık vardı; ayakta bekliyorlar, bir araba gelir gelmez atılıyorlardı. Renée kontrolörün kalın sesiyle numaraları çağırdığını işitiyordu, sonra sayacın tıntınları keskin çıngırak sesleri gibi kulağına geliyordu. Genç kadının gözleri, bir gazeteci kulübesinin, Epinal resimleri** gibi çiğ renklerle boyanmış ilanlarına takıldı; kulübenin bir cephesinde, sarılı yeşilli bir çerçeve içinde, saçları diken diken, alaycı gülüşlü bir şeytan kafası vardı; bir şapka mağazası ilanı olan bu resimden Renée bir şey anlamadı. Her beş dakikada bir, Batignolles omnibüsü kırmızı fenerleri, sarı gövdesiyle geçiyor, Le Peletier Sokağı'nın köşesini dönüyor, binayı sarsıntısıyla titretiyordu. Renée omnibüsün üst katında oturan yolcuları görüyordu; yorgun yüzlerini kaldırıyor, gözlerini kapı kilidine uydurup içeriyi seyreden açlara mahsus meraklı bakışlarını Maxime'le Renée'ye dikiyorlardı.

"Ah!" dedi Renée. "Monceau Parkı bu saatte mışıl mışıl uykudadır."

Söylediği tek söz bu oldu. Kendilerini gürültülerin ve ışıkların sarhoşluğuna bırakarak, sessizlik içinde, yirmi dakikaya yakın

---

* Omnibüs: Şehirlerde yolcu taşıyan atlı arabalar ya da motorlu büyük taşıtlar. - *ed.*

** 1800'lü yıllarda Fransa'da halk arasında moda haline gelen, sokak tezgâhlarında satılan, çok canlı renklerle yapılmış baskı resimler. –*ed.*

orada durdular. Sonra sofra hazırlanınca gelip oturdular; Renée garsonun orada bulunmasından sıkılmış göründüğü için, Maxime garsonu uzaklaştırdı:

"Bizi yalnız bırakın... Tatlı için ben zili çalar, sizi çağırırım."

Renée'nin yanaklarında hafif kızartılar vardı, gözleri ışıldıyordu; sanki koşmuş, yorulmuştu. Pencerenin önünde, bulvarın patırtısı ve hayhuyu bir nebze üzerine sinmişti. Arkadaşının pencereyi kapatmasına mani oldu. Maxime gürültüden şikâyet edince:

"Yemeğin orkestrası bu," dedi genç kadın. "Sence de acayip bir müzik gibi değil mi? İstiridyelerimizle keklik palazımıza çok güzel eşlik edecek."

Kaçamak yapmak, otuz yaşındaki Renée'yi daha gençleştirmişti. Canlı hareketler yapıyordu, hafif heyecanlıydı; bu hususi bölme, sokağın hayhuyu ortasında genç bir erkekle baş başa oturmak onu kışkırtıyor, ona bir genç kız hali veriyordu. İstiridyelere iştahla girişti. Maxime aç değildi, onun iştahlı iştahlı yiyişini gülümseyerek seyretti.

"Vay canına!" dedi. "Yabancı olsaydın, gece yemeklerine iyi bir arkadaş olacakmışsın."

Renée bu kadar hızlı yediğine canı sıkılarak durdu:

"Karnı aç görünüyorum, değil mi? Ne yapayım? O münasebetsiz baloda bir saat vakit geçirmek yüzünden içim ezildi... Ah! Zavallı dostum, bu insanların arasında yaşadığın için haline acıyorum senin!"

"Biliyorsun ki, senin arkadaşların benimle gece yemeklerine gelmeye razı oldukları gün, Sylvia ile Laure d'Aurigny'yi bırakacağım, sana söz verdim," dedi Maxime.

Renée gururlu bir tavır takındı:

"Elbette! Ha şunu bileydin... Bizler o tür kadınlardan çok daha eğlenceliyiz değil mi, doğruyu söyle... Senin Sylvia'n'la Laure d'Aurigny'n kimbilir sizleri ne kadar sıkıyorlardır; bizden biri bir âşığını böyle sıkacak olsa, zavallı kadıncağız o âşığı bir hafta bile elinde tutamaz!.. Sen benim sözümü hiç dinlemek istemiyorsun. Hele bir dene de gör."

Maxime garsonu çağırmamak için kendisi kalktı, istiridye kabuklarını sofradan kaldırdı, konsolun üstünde duran keklik palazını getirdi. Sofra, büyük lokantalara mahsus bir debdebe ile hazırlanmıştı. Damasko sofra örtüsünün üstünden tatlı bir sefahat esintisi geçiyor, Renée zevkten hafifçe titreyerek, narin ellerini çatalından bıçağına, tabağından kadehine dolaştırıyordu. Her zaman bol su katılmış şarap içtiği halde, hiç su koymadan beyaz şarap içti. Maxime ayakta, peçetesi kolunda, komik bir nezaketle ona hizmet ederken:

"Mösyö de Saffré acaba sana ne söyledi ki bu kadar öfkelendin?" dedi. "Seni çirkin mi buldu yoksa?"

Renée:

"Aman, bırak onu, fena bir adam," dedi. "Benim evimdeyken o kadar kibar, o kadar terbiyeli davranan bir adamın böyle bir lisan kullanacağına hiç ihtimal vermezdim. Ama onu affediyorum. Asıl kadınlar benim canımı sıktı. Seyyar elma satıcısı karılara benziyorlardı. Bir tanesi kalçasına çivi gibi bir şey battığından şikâyet ediyordu, rahatsızlığını herkese göstermek için az daha eteğini kaldıracaktı."

Maxime kahkahalarla gülüyordu. Renée hararetlendi:

"Yok, doğrusu, size akıl erdiremiyorum. Hem pis, hem aptal kadınlar... Şu senin Sylvia'nın evine gittiğin zamanlar, ben de orada akıllara hayret veren şeyler gördüğünü hayal ediyordum, tablolardaki gibi eski zaman şölenleri, başlarına güllerden taçlar takmış kadınlar, altın kupalar, eşi görülmedik hazlar... Ne demezsin! Bana kirli bir tuvalet odasıyla arabacı gibi küfür eden kadınlar gösterdin. Kötülük ettiğinize değmez."

Maxime itiraz etmek istedi, fakat Renée onu susturdu, zarif bir edayla ısıra ısıra yediği bir keklik kemiğini parmaklarının ucuyla tutarak kısık sesle ekledi:

"Kötülük zarif olmalı, azizim... Ben ki namuslu bir kadınım, canım sıkıldığı zamanlar günaha girip olmayacak şeyler hayal etsem, eminim ki Blanche Müller'lerden çok daha güzel şeyler bulurum."

Sonra ciddi bir tavır takınarak saf bir hayâsızlıkla dolu şu sözü söyledi:

"Terbiye meselesi, anlıyorsun ya!"

Küçük kemiği usulca tabağına bıraktı. Arabaların takırtısı devam ediyor, daha yüksek perdeden hiçbir gürültü işitilmiyordu. Maxime işitsin diye Renée sesini yükseltmeye mecbur oluyor, yanaklarının kızıllığı artıyordu. Konsolun üstünde daha mantar, şekerli bir ara sıcak, mevsime göre turfanda sayılacak kuşkonmaz vardı. Maxime tekrar tekrar kalkıp oturmamak için hepsini birden sofraya getirdi; masa darca olduğundan, içinde bir şişe şampanya bulunan buz dolu gümüşten bir kovayı Renée ile kendi arasına yere bıraktı. Genç kadının iştahı ona da sirayet etmişti. Yemeklerin hepsinden yediler, aniden kahkahalara boğularak şampanya şişesini boşalttılar, çetin fikir tartışmalarına daldılar, kafaları çektikten sonra dertleşen iki arkadaş gibi masa başı sohbetine giriştiler. Bulvarda gürültü azalıyordu, fakat Renée, tersine, bu gürültüyü artmış gibi duyuyor, bütün o tekerlekler zaman zaman kafasının içinde döner gibi oluyordu.

Maxime tatlıları istemek için zili çalacağını söyleyince, Renée kalktı, saten uzun bluzunu silkeledi, kırıntıları düşürdü.

"Evet, çal..." dedi. "Hem istersen bir sigara yakabilirsin."

Başı hafifçe dönüyordu. Sebebini anlayamadığı değişik bir gürültü duydu, pencerenin önüne gitti. Dükkânlar kapanıyordu, gürültü oydu.

Renée, Maxime'e döndü:

"Bak, orkestra dağılıyor," dedi.

Tekrar eğildi. Ortada, cadde üzerinde, kiralık arabalarla omnibüsler, renkli gözleriyle, şimdi daha seyrek ve daha hızlı, karşılıklı gelip geçiyorlardı. Fakat yan taraflarda, kapanan dükkânların önünde kaldırımlar boyunca karanlık boşluklar peyda olmuştu. Yalnız, kahvehaneler hâlâ şıkır şıkır yanıyor, asfalta aydınlıklar serpiyordu. Renée, böylece, Drouot Sokağı'ndan Helder Sokağı'na kadar beyazlı karalı karelerden oluşan uzun bir dizi görüyordu; sokaklarda kalmış son kişiler, bu karaltılarla aydınlıklar arasın-

da, acayip bir şekilde bir görünüp bir kayboluyorlardı. Hele fahişeler, elbiselerinin uzun etekleriyle, kâh çiğ ışıkla aydınlanıyor kâh karanlığa dalıyorlar, bir sahnenin yanıp sönen ışıkları arasından geçen hayaletlere, renksiz kuklalara benziyorlardı. Renée bir müddet bunları seyrederek vakit geçirdi. Artık hiçbir yerden etrafa ışık yayılmıyordu; havagazı lambaları sönmüştü, alacalı bulacalı gazete kulübeleri karaltıların arasında daha çiğ bir renkle gözüküyordu. Zaman zaman boşalan bir tiyatrodan bir kalabalık çıkıyor, caddeden geçiyordu. Fakat sokak çabucak yeniden boşalıyor, arkasından pencerelerin altına iki üç erkek toplanıyor, yanlarına bir kadın yaklaşıyordu. Ayakta durup konuşuyorlardı. Uğultu hafiflediğinden, konuştukları sözlerden bazıları yukarı kadar geliyordu; sonra kadın, çoğu zaman, erkeklerden birinin koluna girip uzaklaşıyordu. Daha başka kadınlar o kahveden o kahveye uğruyor, garsonlarla şakalaşıyor, geç kalmış müşterilere sessiz bir soru ve davet havasıyla dikkatli dikkatli bakıyorlardı. Renée bir Batignolles omnibüsünün hemen hemen boşalmış üst katını gözleriyle takip ettiği sırada, o beyaz dantelli mavi elbiseli kadının kaldırımın kenarında dimdik ayakta durduğunu, başını çevirip hâlâ müşteri aradığını gördü.

Maxime sokağın seyrine dalıp kalan Renée'yi pencerenin önünden çağırmaya geldiği zaman, Kafe Anglais'nin aralık pencerelerinden birine bakıp gülümsedi; babasının da o sırada orada yemek yediğini düşünmek tuhafına gitti, fakat o akşam, her zamanki şakacılıklarına mani olan garip sıkılganlıklar duymaktaydı. Renée pencerenin önünden istemeyerek ayrıldı. Bulvarın daha da loşlaşan derinliklerinden bir sarhoşluk, bir rehavet yükseliyordu. Arabaların azalan gürültüsünde, keskin ışıkların sönükleşmesinde, şehvete ve uykuya çağıran yumuşak bir davet vardı. Dolaşan fısıltılar, karanlık bir köşede duraklayan gruplar, kaldırımı, yolcuların geçici yataklarına çekildikleri saatlerdeki büyük bir otel koridoruna benzetiyordu. Aydınlık ve gürültü gitgide azalıyor, şehir uykuya dalıyor, damların üstünde aşk esintileri dolaşıyordu.

Genç kadın arkasına dönünce, küçük avizenin ışığıyla gözlerini kırpıştırdı. Şimdi bir parça solgundu Renée, dudaklarının kenarında minik ürpertiler dolaşıyordu. Charles tatlıları getirmiş, sofraya yerleştiriyordu; çıkıyor, tekrar giriyor, kapıyı usul erkân bilir bir adamın soğukkanlılığıyla usulca açıp kapıyordu. Renée:

"Ama benim karnım artık doydu!" diye haykırdı. "Bu tabakların hepsini kaldırın, bize kahve getirin."

Kadın müşterilerinin kaprislerine alışık olan garson tatlıyı kaldırdı, kahveyi getirdi. Önemli biriymiş gibi tavırlar takınıyor, odayı varlığıyla dolduruyordu. Başı dönen genç kadın:

"Rica ederim, şunu kapı dışarı et," dedi Maxime'e.

Maxime garsonu gönderdi, fakat Charles'ın çıkmasıyla tekrar girmesi bir oldu; geldi, pencerelerdeki ağır perdeleri ihtiyatlı bir hareketle sımsıkı kapattı. Nihayet çekilip gidince, sabırsızlanmaya başlayan genç adam da kalktı, kapıya doğru yürüdü.

"Dur," dedi. "Çaresi var onun, bak şimdi yakamızı nasıl bırakıyor."

Kapıyı sürmeledi. Renée:

"Ha şöyle," dedi. "Hiç değilse yabancı yok."

Canciğer arkadaş gibi yine dertleşmeye, çene çalmaya başladılar. Maxime bir sigara yakmıştı. Renée kahvesini yudum yudum içiyordu, hatta bir kadeh likör bile içti. Odanın içi ısınıyor, mavimtırak bir dumanla doluyordu. Renée dirseklerini masaya dayadı, çenesini avuçları içine aldı. Yüzünü böyle hafifçe kavrayınca, ağzı ufalmış, yanakları biraz yukarı doğru kalkmıştı, küçülen gözleri daha fazla parıldıyordu. Bu şekilde kırışan ufacık yüzü, şimdi kaşlarına kadar inen altın sarısı lülelerin yığını altında, pek nefisti. Maxime sigarasının dumanı arasından onu seyrediyordu. Renée'yi orijinal buluyordu. An oluyor, onun cinsiyetini tam anlamıyla kestiremiyordu; alnını boydan boya kaplayan büyük kırışık, dudaklarının somurtkan kabarıklığı, miyopluğunun verdiği kararsızlık hali onu koca bir delikanlıya benzetiyordu. Üstelik siyah satenden uzun elbisesi öyle kapalıydı ki çenesinin altında beyaz ve tombul gerdanı yalnızca bir çizgi halinde gözüküyordu. Genç kadın, ken-

disini seyreden Maxime'in karşısında, başını artık kımıldatmadan, daha ağır ağır konuşarak, gözleri dalgın, gülümsüyordu.

Sonra birdenbire uyanır gibi oldu, bir süredir dalgın gözlerini ikide bir çevirip baktığı aynaya doğru gitti. Yemekten önce görüp irkildiği o imzaları, yazıları okumak için ayaklarının ucuna basarak yükseldi, ellerini şöminenin kenarına dayadı. Heceleri güçlükle söküyor, gülüyor, yine de okul sırasının gözüne sakladığı Piron* kitabının sayfalarını çeviren bir öğrenci gibi okumaya devam ediyordu:

"Ernest'le Clara," diyordu. "İsimlerin altında bir yürek resmi var, huniye benziyor... Ah! Bu daha güzel: 'Erkekleri severim, çünkü mantarı severim.' İmza: Laure. Baksana Maxime, bunu yazan d'Aurigny mi? Sonra, şu da galiba o kadınlardan birinin arması: Kocaman bir pipo içen bir tavuk. Boyuna isimler var, azizler ve azizeler takvimi** gibi: Victor, Amélie, Alexandre, Edouard, Marguerite, Paquita, Louise, Renée... A, bir tanesinin adı benim adımla aynı.."

Maxime, Renée'nin kıpkırmızı yüzünü aynada görüyordu. Renée ayaklarının ucuna basarak daha fazla yükseliyor, sırtındaki pelerin arkadan gerilerek endamının kıvraklığını, kalçalarının genişliğini belli ediyordu. Genç adam tene gömlek gibi yapışan satenin yukarıdan aşağıya inişini seyrediyordu. O da ayağa kalktı, elindeki sigarayı attı. Rahat değildi, endişeliydi. Her zamanki bir şey, alışık olduğu bir şey eksikti.

"Hah! İşte senin ismini buldum Maxime.." diye haykırdı Renée. "Dinle... 'Seviyorum...'"

Fakat Maxime, sedirin köşesine, genç kadının âdeta ayaklarının dibine oturmuştu. Hızlı bir hareketle onun ellerini yakalamayı başardı, onu aynanın önünden ayırdı, acayip bir sesle:

"Rica ederim, onu okuma," dedi.

Renée sinirli sinirli gülerek çırpındı:

---

* Alexis Piron (1689-1773), hicivleri ve müstehcen şiirleriyle tanınan Fransız şair ve oyun yazarıdır. *–ed.*

** Azizler Takvimi, erken Hıristiyanlık döneminde ortaya çıkan, her günü bir ya da birden çok azizin yortusuna göre adlandıran bir takvim biçimidir. *–ed.*

"Niçin okumayacakmışım? Ben senin sırdaşın değil miyim?"

Fakat Maxime boğuk bir sesle ısrar ediyordu:

"Hayır, hayır, bu akşam değilsin."

Renée'nin ellerini hâlâ bırakmıyordu, genç kadın adamın elinden kurtulmak için bileklerini silkeledi. Bakışları birbirlerinde o zamana kadar görmedikleri bakışlardı; zoraki, biraz utangaç bir tebessümle gülümsüyorlardı. Renée sedirin kıyısına dizüstü düştü. Artık aynanın bulunduğu tarafa doğru hiçbir hareket yapmadığı, hatta kendini bıraktığı halde hâlâ mücadele ediyorlardı. Genç adam vücuduna sımsıkı sarılınca, Renée şaşkın ve ölgün bir gülüşle:

"Bırak beni, aman.... Canımı acıtıyorsun," dedi.

Dudaklarından çıkan mırıltı bundan ibaret kaldı. Havagazının daha yüksek bir alev çıkararak yanar gibi göründüğü hususi bölmenin derin sessizliği içinde, Renée zeminin sarsıldığını hissetti, herhalde bulvarın köşesini dönen Batignolles omnibüsünün gürültüsünü duydu. Sonra her şey olup bitti. Sedirin üzerinde tekrar yan yana oturdukları zaman, Maxime, karşılıklı duydukları iç sıkıntısı arasında, dili dolaşarak:

"Adam sen de!" dedi. "Bugün değilse yarın bu işin olması kaçınılmazdı."

Renée bir şey söylemiyordu. Bitkin bir tavırla halının çiçeklerini seyretmekteydi. Maxime dili daha fazla dolaşarak:

"Sen bunu hiç aklına getirdin miydi?" diye sordu. "Ben hiç düşünmedimdi... Hususi bölmeye hiç girmemeliydim."

Fakat Renée, sanki bu çok büyük günahla birlikte ruhunda Béraud du Châtel'lerin burjuva iffeti uyanmış gibi, derinden gelen bir sesle:

"Bu yaptığımız şey alçaklık," diye mırıldandı.

Ayılmıştı, pek ciddi bir ifadeye bürünen yüzü ihtiyarlamıştı sanki. Boğulacak gibi oluyordu. Pencereye yürüdü, perdeleri açtı, dirseklerini pervaza dayadı. Orkestra susmuştu; suç, kontrbasların son ürpertileriyle kemanların uzaklardan gelen nağmeleri arasında, uykuya dalan ve aşk rüyası gören bulvarın derinden derine işitilen belirsiz sesleri içinde işlenmişti. Aşağıda cadde ile

kaldırımlar külrengi bir ıssızlık içinde karanlığa doğru gömülüyor, uzayıp gidiyordu. Kiralık arabaların o takırdayan tekerlekleri, aydınlıkları da kalabalığı da alıp götürmüş gibiydi. Pencerenin altında Kafe Riche kapanmıştı, kepenklerden hiç ışık sızmıyordu. Caddenin öte tarafında, yalnızca Kafe Anglais'nin cephesinde kor ateşini andıran ışıklar yanıyor, özellikle, aralık duran bir pencereden hafif gülüşmeler işitiliyordu. Drouot Sokağı'nın köşesinden öteki başa, gözlerinin görebildiği noktaya kadar Renée, bu ince uzun karanlık boyunca, kocaman bir yatakhanenin içine belli aralıklarla oturtulmuş gece kandilleri gibi, etrafına aydınlık vermeksizin karanlığı kırmızı ve yeşil benekleyen gazete kulübelerinin simetrik gövdelerini görüyordu. Başını kaldırdı. Ağaçların yüksek dalları parlak göğe aksediyor, binaların düzensiz dizisi mavimtırak bir denizin kenarındaki kaya yığını gibi uzanıp gidiyordu. Fakat bu gökyüzü parçası ona daha fazla hüzün vermekteydi, ancak bulvarın karanlıklarına baktıkça biraz teselli buluyordu genç kadın. Issız bulvarda gecenin gürültüsünden ve sefahatinden artakalanlar onu kendince mazur gösteriyordu. Renée, soğumakta olan kaldırımdan bütün o kadın ve erkek adımlarının sıcaklığının yükseldiğini duyar gibi oluyordu. Bir anlık arzular, kısık sesle yapılan teklifler, bedeli peşin ödenmiş bir gecelik eğlence, o kaldırımda sürüklenen bütün bu yüz kızartıcı şeyler buhar olup sabah rüzgârlarının dalgalandırdığı kalın bir pus gibi havaya karışıyordu. Renée, karanlığa doğru eğilmiş vaziyette, bu ürpertili sessizliği, bu halvet kokusunu, aşağıdan kendisine gelen bir yüreklendirme gibi, suç ortağı olan şehrin paylaştığı ve kabul ettiği utancın bir teminatı gibi içine çekti. Gözleri karanlığa alışmaya başladı, dantel süslü mavi giysili kadını yine gördü; külrengi ıssızlığın ortasında, aynı yerde, tek başına ayakta durmuş bekliyor, kendisini boş karanlıklara sunuyordu.

Genç kadın arkasına dönünce Charles'ı gördü; adam etrafına bakınıyor, bir şeyler sezinlemeye uğraşıyordu. Nihayet Renée'nin mavi kurdelesi gözüne ilişti; buruşmuş, sedirin bir köşesinde unutulmuştu. Onu oradan aldı, o terbiyeli tavrıyla hemen geti-

rip Renée'ye verdi. Renée o zaman bütün ayıbını hissetti. Aynanın karşısında, ayakta, elleri dolaşarak kurdeleyi saçlarına tekrar bağlamaya yeltendi. Fakat topuzu düşmüştü, küçük saç lüleleri şakaklarına yapışarak yassılmıştı, kurdeleyi tekrar bağlayamıyordu. Charles ona yardıma koştu, sanki alışıldık bir şey, ağız çalkalama suyu yahut kürdan getireyim der gibi:

"Hanımefendi tarağı emreder miydi acaba?" diye sordu.

Maxime sinirli sinirli garsona baktı:

"İstemez canım, lüzumu yok," dedi. "Siz bize bir araba bulun."

Renée kurdeleyi bağlayamayınca, pelerininin kukuletasını başına geçirmekle yetindi. Tam aynanın önünden çekileceği sırada, ayaklarının ucuna basarak hafifçe doğruldu, Maxime'in kendisini kucaklayarak okumasına mani olduğu yazıyı okumaya çalıştı. Gayet kötü, kaba bir el yazısıyla, aşağıdan başlayıp tavana doğru çıkan, Sylvia imzalı şu itiraftı bu: "Maxime'i seviyorum". Renée dudaklarını büzdü, kukuletasını daha da indirdi.

Arabada feci bir üzüntü duydular. Monceau Parkı'ndan gelirken olduğu gibi yine karşı karşıya oturmuşlardı. Konuşacak bir kelime bulamıyorlardı. Arabanın içi koyu bir karanlıkla doluydu, Maxime'in sigarası bile bu karaltıyı kırmızı bir benekle, pembe bir ateşin ışığıyla aydınlatamıyordu. Yine "gırtlağına kadar çıkan" etekliğin içine gömülmüş olan genç adam, bu karanlıktan, bu sessizlikten, vücudunu yanı başında hissettiği, gözlerini karanlığa doğru alabildiğine açmış tahayyül ettiği bu susan kadından rahatsız oluyordu. Fazla budala gözükmemek için Renée'nin elini aradı, bu eli avucu içine alınca rahatladı, vaziyeti tahammül edilebilir gibi buldu. Genç kadın hülyalı ve gevşek bir teslimiyetle elini bırakmıştı.

Araba Madeleine Meydanı'ndan geçiyordu. Renée kendisinin kabahatli olmadığını düşünüyordu. Bu günahı işlemeyi istemiş değildi. Vicdanını daha derin yokladıkça kendisini daha masum buluyordu; evden sıvıştığı ilk anlarda da, Monceau Parkı'ndan gizlice çıktığı sırada da, Blanche Müller'in evinde de, bulvarda giderken de, hatta lokantanın hususi bölmesinde de masumdu. Se-

dirin kenarına dizüstü niçin düşmüştü sanki? Bunu bilmiyordu. Muhakkak ki o işi bir an bile aklına getirmemişti. Getirseydi, öfkelenir, kaçınırdı. Maksadı sadece şaka idi, eğleniyordu, o kadar. Bir yandan da arabanın takırtısı arasında, bulvarın kulakları patlatan o orkestrasını tekrar işitir gibi oluyor, erkeklerle kadınların o gidiş gelişleri tekrar gözünde canlanıyor, yol yol ışıklar yorgun gözlerini acıtıyordu.

Maxime de oturduğu köşede can sıkıntısıyla düşünmekteydi. Bu maceraya kızmıştı. Siyah satenden giysiye kabahat buluyordu. Bu şekilde kıskıvrak giyinmiş bir kadın görülmüş şey miydi? Boynu bile gözükmüyordu. Maxime onu âdeta delikanlı zannetmiş, onunla oyun oynuyordu; oyun ciddiye döndüyse kabahat onun değildi. Renée omzunun bir parçacık yerini açıkta bırakmış olsaydı, hiç şüphesiz, parmağının ucuyla bile ona dokunmayacaktı. Babasının karısı olduğunu hatırlayacaktı. Sonra can sıkıcı düşüncelerden hoşlanmadığı için kendi kendini affetti. Olan olmuştu! Bir daha yapmamaya gayret edecekti. Budalaca bir hataydı bu.

Araba durdu. Maxime, Renée'ye yardım etmek için önce indi. Fakat parkın küçük kapısı önünde onu öpmeye cesaret edemedi. Her zamanki gibi el sıkıştılar. Renée hemen parmaklığın öte tarafına geçmişti; o sırada, bir şey söylemiş olmak için, lokantadan beri hayalinde belli belirsiz dolaşıp duran bir şey istemeden ağzından çıktı:

"Garsonun bahsettiği o tarak nedir kuzum?"

Maxime şaşaladı:

"O tarak..." diye tekrarladı. "Bilmem, farkında değilim..."

Renée işi birdenbire kavradı. Hususi bölmede herhalde perdeler gibi, kapı sürgüsü gibi, oranın demirbaşına dahil bir de tarak vardı. Maxime'in zaten yapamadığı açıklamayı beklemeden, Monceau Parkı'nın karanlıklarına daldı, hızlı adımlarla yürüdü; Laure d'Aurigny ile Sylvia'nın, üzerinde sarı saçlarla siyah saçlar bıraktıkları o tarak dişleri peşinden geliyormuş gibi bir his içindeydi. Vücudu ateşler içinde yanıyordu. Céleste onu yatağına yatırıp sabaha kadar başucunda beklemek zorunda kaldı. Maxime,

Malesherbes Bulvarı'nın kaldırımında bir an kendini yokladı, Kafe Anglais'deki neşeli kafileye katılıp katılmayacağını düşündü; sonra, kendi kendisini cezalandırmış olmak için, gidip yatmaya karar verdi.

Ertesi gün, Renée ağır ve rüyasız bir uykudan geç vakit uyandı. Büyük bir ateş yaktırdı, akşama kadar odasından çıkmayacağını söyledi. Üzüntülü zamanlarında orası onun sığınağıydı. Öğleye doğru kocası, onun yemeğe inmediğini görünce, kendisiyle kısacık da olsa görüşmek için izin istedi. Renée biraz endişeye kapılarak bu isteği reddedecekken vazgeçti. Bir gün önce Saccard'a Worms'un bir hesap pusulasını vermişti, yüz otuz altı bin frank tutan bu hesap biraz yüklüceydi, Saccard herhalde kibarlık edip bu paranın makbuzunu kendisine eliyle getirmek arzusundaydı.

Gece şakaklarına yapışıp yassılan küçük saç lüleleri aklına geldi. Céleste'in kalın örgüler halinde topladığı saçlarına aynada şöyle bir baktı. Sonra ateşin karşısına büzüldü, sabahlığının dantellerine gömüldü. Dairesi karısınınki gibi birinci katta, onun dairesiyle karşı karşıya bulunan Saccard, bir koca gibi teklifsizce, ayaklarında terliklerle geldi. Renée'nin odasına ancak ayda bir defa, her seferinde de mutlaka nazik bir para meselesi için gelirdi. O sabah, uyku uyumamış bir insan gibi gözleri kızarmıştı, yüzü solgundu. Genç kadının elini kibarca öptü. Şöminenin diğer tarafına oturdu:

"Hasta mısınız, güzelim?" dedi. "Biraz başınız ağrıyor, değil mi? İşadamı saçmalıklarıyla canınızı sıktığım için affınızı rica ederim, ama mesele hayli mühim de..."

Robdöşambrımın cebinden Worms'un hesap pusulasını çıkardı; Renée, bunu parlak kâğıttan tanıdı. Saccard devam etti:

"Dün bu hesap pusulasını yazı masamın üstünde buldum, üzüldüm, şu aralar bu parayı ödememe katiyen imkân yok."

Bu sözlerin Renée üzerinde yaptığı tesiri göz ucuyla tetkik etti. Renée son derece hayret etmiş gibiydi. Saccard gülümseyerek ekledi:

"Bilirsiniz ki masraflarınızı kurcalamak âdetim değildir, güzelim. Ama bu hesap pusulasının bazı kısımları beni hayrete düşürmedi diyemem. Mesela şurada, ikinci sayfada bir hesap var: 'Balo elbisesi: kumaş 70 frank, işçilik 600 frank, ödünç verilen para 5000 frank, Doktor Pierre'in suyu 6 frank.' Yetmiş franklık elbise epeyce pahalıya geliyor. Fakat bilirsiniz, ben her türlü zaafı mazur görürüm. Hesabınız yüz otuz altı bin franktır, yine de makul davranmış sayılırsınız, yani nispeten makul demek istiyorum... Yalnız, tekrar ediyorum, bu parayı ödeyemeyeceğim, paraca sıkıntıdayım."

Renée canının sıkıldığını belli etmemeye çalışarak elini uzattı:

"Pekâlâ, pusulayı bana verin," dedi kuru kuru. "Bir çare düşüneceğim."

Paraca sıkıntıda oluşunu karısının şüphe ile karşılamasından bir zafer kazanmış gibi zevk duyan Saccard:

"Sözüme inanmadığınızı görüyorum," dedi. "Vaziyetim tehlikededir demiyorum, fakat işler şu ara pek sıkışık... Başınızı ağrıtıyorum ama, izin verin de durumumuzu size açıklayayım, çeyiz paranızı bana emanet ettiğiniz için size dürüstçe hesap vermeye mecburum."

Hesap pusulasını şöminenin üstüne koydu, ocak maşasını eline aldı, ateşi karıştırmaya başladı. İşten bahsederken külleri maşayla karıştırma merakı, önceleri bir şeyler hesaplarken yaptığı bir hareketken, gitgide âdet halini almıştı. Konuşurken bir rakama yahut söylenmesi zor bir cümleye gelip dayanınca, ateşleri dürtüp devirir, sonra ince ince uğraşarak bu yıkıntıyı düzeltir, kütükleri birbirine yaklaştırır, odun kırıntılarını toplar, üst üste yığardı. Bazen de âdeta şöminenin içine dalar, ateşin dışına fırlamış bir kor parçasını maşayla yakalamaya çalışırdı. Sesi boğuklaşır, karşısındaki sabırsızlanır, onun alev alev yanan kömürlerle ustaca yaptığı yığınları merakla seyreder, söylediği sözleri artık dinlemez olur, hemen her zaman da yanından yenilmiş ve memnun olarak çıkardı. Saccard başkalarının evinde bile despotça hareket eder, maşayı kapardı. Yazın da eline bir kalem, bir kâğıt bıçağı, bir çakı alır, onunla oynardı.

"Güzelim," dedi maşayı kuvvetle indirip ateşi dağıtarak, "bu ayrıntıya giriştiğim için tekrar affınızı dilerim... Bana teslim ettiğiniz sermayenin faizlerini eksiksiz ödedim size. Hatta sizi gücendirmeden şunu söylemek isterim ki bu faizleri sizin cep harçlığınız saydım, masraflarınızı karşıladım, ev masrafının yarısına katılmanızı asla istemedim."

Sustu. Renée üzülüyor, onun küllerin içine bir büyük çukur açıp bir odunun ucunu oraya gömmesini seyrediyordu. Saccard zor bir itirafta bulunmaya hazırlanmıştı:

"Anlıyorsunuz tabii, paranızı çok büyük faizlerle işlettim. Sermayeler emniyetli ellerdedir, müsterih olun... Sologne'daki arazinizden alınan meblağa gelince, bir kısmı içinde oturduğumuz konağın bedelini ödemeye tahsis edilmiştir, geri kalanı da çok mükemmel bir işe, Fas Limanları Genel İşletmesi'ne yatırılmıştır. Birbirimize meteliğine kadar hesap verecek değiliz, değil mi ya? Ama zavallı kocaların bazen değerlerinin hiç bilinmediğini size ispat etmek istiyorum."

Onu her zamankinden daha az yalan söylemeye sevk eden kuvvetli bir sebep bulunsa gerekti. Aslına bakılırsa, Renée'nin çeyizi çoktan beri yok olmuş, Saccard'ın kasasında değersiz bir kayda dönüşmüştü. Saccard bu çeyizin faizini yüzde iki yüzden, yüzde üç yüzden daha fazla oranlarla ödüyordu, ama ortaya bir tek tahvil çıkarmasına ya da ilk sermayenin bir kuruşunu bile nakit olarak ortaya koymasına imkân yoktu. Zaten Saccard'ın yarı yarıya itiraf ettiği gibi, Sologne'daki araziden gelen beş yüz bin frank, toplamda aşağı yukarı iki milyona mal olan konakla mobilyaların ilk taksidi olarak ödenmişti. Saccard mobilyacıyla müteahhide hâlâ bir milyon borçluydu.

Renée nihayet:

"Sizden bir şey istediğim yok," dedi. "Size çok borçlanmış olduğumu biliyorum."

Saccard maşayı bırakmadan karısının ellerini tuttu:

"Oo, güzelim, ne fena şeyler düşünüyorsunuz!" diye haykırdı. "Bakın, size iki kelimeyle anlatayım, borsada zarar ettim, Toutin-

Laroche saçmasapan işler yaptı, Mignon ile Charrier de ahmak herifler, beni ziyana sokuyorlar. İşte, hesap pusulanızı bunun için ödeyemiyorum. Beni affediyorsunuz, değil mi?"

Gerçekten üzgün görünüyordu. Maşayı kütüklerin arasına daldırdı, maytap maytap kıvılcımlar fışkırttı. Renée onu bir süreden beri endişeli gördüğünü hatırladı. Fakat hayret verici hakikati kavrayamadı. Saccard işi her gün devam eden bir cambazlığa dökmüştü gitgide. İki milyonluk bir konakta oturuyordu, bir prensin ödeneğiyle ölçülecek kadar büyük masrafı vardı, halbuki bazı sabahlar kasasında bin frank bile bulunmuyordu. Masrafları azalmıyor gibiydi. Bazı işlerden elde ettiği rezilce kârları günü gününe yutan bir sürü alacaklının ortasında, borçla yaşıyordu. Bu arada, aynı anda, ayaklarının altında birtakım şirketler yıkılıyor, daha derin yeni çukurlar açılıyor, Saccard bu çukurları dolduramadığı için üzerlerinden atlıyordu. Böylece mayınlı bir zeminde, sürekli bir buhran içinde yürüyor, elli bin franklık hesap pusulaları ödediği halde arabacısının aylığını veremiyor, her geçen gün daha gösterişli bir yaşam sürüyor, içinden kaynağı bilinmeyen efsanevi altın nehrinin akıp durduğu boş kasasını Paris'in üzerine gitgide daha şiddetle boşaltıyordu.

O tarihte vurgunculuk işleri kötü bir devre geçiriyordu. Saccard, belediyenin öz evladı idi. Paris'i sarsan süratli değişiklik, zevk ve safa ateşi, gözleri bürüyen israf onda da vardı. O sırada, belediye gibi, o da gizlice kapatılması gereken muazzam bir açık karşısında bulunuyordu, çünkü makul davranmaya, idareli para harcamaya, sakin ve çelebice bir hayat yaşamaya yanaşmıyordu. Her sabah kazanıp her akşam yediği devasa servetinin kaynağı olan o yeni açılmış yolların lüzumsuz debdebesiyle gerçek sefaletini korumak istiyordu. Maceradan maceraya atıla atıla, elinde yalnızca karşılığı bulunmayan bir sermayenin yaldızlı cephesi kalmıştı. O azgın delilik devrinde, Paris'in kendisi bile geleceğini onun kadar atılgan bir şekilde tehlikeye sürmüyor, bütün divaneliklere ve parasal dalaverelere onun kadar körü körüne koşmuyordu. İflasın korkunç bir netice vereceği anlaşılmaktaydı.

En güzel işler Saccard'ın elinde berbat oluyordu. Dediği gibi, borsada çok büyük zararlara uğramıştı. Mösyö Toutin-Laroche borsada birdenbire kendi aleyhine dönen bir yükseğe oynayışla Bağcılar Bankası'nı az daha batırıyordu; bereket versin, hükümet el altından işe karışmış, ziraatçılara ipotek karşılığı ödünç para veren bu meşhur işletmeyi ayağa kaldırmıştı. Bu iki darbe ile sarsılan, Bağcılar Bankası'nın itibarıyla beraber, belediyenin delegasyon bonolarının itibarı da lekelenme tehlikesi geçirdiği için, bakan kardeşinin pek ters davranışına maruz kalan Saccard, binalar üzerinde yaptığı vurgunculuk işinde de iyi durumda değildi. Mignon ve Charrier kendisiyle bütün ilişkiyi kesmişti. Saccard'ın onları suçlamasının sebebi, aldandığından dolayı için için öfkelenmesiydi; o, kendi hissesine düşen arsalara binalar yaptırdığı halde, ötekiler ihtiyatlı davranarak kendi arsalarını satmışlardı. Onlar servet kazanırken, Saccard yaptırdığı binalarla başına dert alıyor, çoğu zaman bunları zararına elden çıkarıyordu. Bu arada, üç yüz seksen bin franklık bedelini henüz borçlu bulunduğu Marignan Sokağı'ndaki bir konağı üç yüz bin franga sattı. Kendine göre bir dümen icat etmişti; en fazla sekiz bin frank değerinde olan bir daireye on bin frank kira istiyordu; kiracı ürküyor, mal sahibinin ilk iki senelik kirayı kendisine bağışlaması şartıyla kontrat imzalıyordu; daire böylelikle değer fiyatına inmiş oluyor, fakat kontratta senelik kira on bin frank olarak gözüküyordu; Saccard bir alıcı bulup da binanın gelirini esas tutarak değer biçtirdiği zaman, gerçekten akıllara durgunluk verecek bir hesap çıkarıyordu. Lakin bu dümeni geniş çaplı uygulayamadı, binalarını kirayla tutan olmuyordu; bunları çok erken inşa ettirmişti, binalar taş toprak yığınları ortasında kalmıştı, kışın dört bir taraflarını çamurlar kaplıyor, binalar ıssız kalıyor, bu yüzden zarar görüyordu. Saccard'ın en fenasına giden iş, Mignon ile Charrier'nin kurdukları büyük dolap oldu; bunlar, Saccard'ın Malesherbes Bulvarı'nda yaptırmaya başlayıp sonradan inşaatını durdurmak zorunda kaldığı konağı ondan satın aldılar. Bu iki müteahhit, nihayet, "kendi bulvarlarında" oturmak hevesine kapılmışlardı. Değerleri artan arsalar üzerindeki kendi hisse-

lerini sattıkları için, eski ortaklarının para sıkıntısı çektiğini de sezdiklerinden, arsayı kendilerine satıp bu işten sıyrılmasını teklif ettiler. Bu arsanın ortasında inşa edilmekte olan konak, birinci kat döşeme tahtalarına kadar yapılmış, bu katın demir çatkıları da kısmen konmuştu. Lakin yontma taştan yapılan o sağlam temellere lüzumsuz molozlar diyerek, kendi bildikleri gibi bir bina yaptırmak için çıplak arsayı tercih edeceklerini söylediler. Saccard o zamana kadar harcadığı yüz küsur bin frangı hesaba katmadan yeri satmak zorunda kaldı. Onu daha da öfkelendiren şey, müteahhitlerin taksim esnasında tespit ettikleri fiyat olan metresi iki yüz elli franga arsayı geri almaya katiyen yanaşmamaları oldu. Bir gün önce beş franga sattıkları bir mala bir gün sonra dört franktan fazla vermeyen giysi satıcıları gibi, arsanın metre fiyatından yirmi beş frank indirdiler. Saccard, iki gün sonra, tahta perde çevrilen arsaya bir sürü duvarcının dolduğunu ve o "lüzumsuz" molozların üstüne inşaata devam ettiklerini görüp yüreği sızladı.

İşleri gitgide daha karmakarışık hale geldiği için, karısına para sıkıntısı çektiği izlenimini daha iyi verebiliyordu. Yoksa hakikat aşkıyla itirafta bulunacak türden bir adam değildi.

Renée kuşkulu bir tavırla:

"Peki ama efendim," dedi, "sıkıntıda iseniz, o sorguçla akarsu gerdanlığı bana ne diye aldınız? Zannederim bunlar size altmış bin franga mal oldu, değil mi? O mücevherler işime yaramaz; Worms'a borcumu vermek için onları elden çıkartmama sizden izin istemek zorundayım."

Saccard endişeyle:

"Sakın ha!" diye haykırdı. "Yarın bakanın balosunda bu mücevherleri sizin üstünüzde görmezlerse, vaziyetim hakkında dedikodu yaparlar."

O sabah kalenderliği üstündeydi. Gülümsedi, göz kırptı:

"Güzelim," dedi, "biz spekülasyoncular, güzel kadınlara benzeriz, kendimize mahsus dalaverelerimiz vardır... Sorgucunuzla akarsu gerdanlığınızı benim hatırım için muhafaza edin, rica ederim."

Bu mücevherlerin pek tatlı, fakat biraz açık saçık olan hikâyesini anlatamıyordu. Saccard'la Laure d'Aurigny bir gece yemeğinden sonra ittifak anlaşması imzalamışlardı. Laure gırtlağına kadar borç içindeydi, kendisini kaçırıp Londra'ya götürmeye razı olacak hayırsever bir genç erkek bulmaktan başka bir şey düşünmüyordu artık. Öte yandan Saccard da bastığı zeminin çöktüğünü hissediyordu; zihnini alabildiğine yoruyor, kendisini halka altınlardan ve banknotlardan yapılmış bir döşekte yan gelip yatar vaziyette gösterecek bir çare arıyordu. Fahişe ile vurguncu, yemek sonunun yarı sarhoşluğu içinde, anlaştılar. Saccard o elmas satışı fikrini buldu, bu satışa bütün Paris kibarları üşüştü, Saccard da müzayededede kendi karısı için mücevherleri satın alarak dillere destan oldu. Sonra da yaklaşık dört yüz bin frangı bulan satış bedeliyle, bu paranın aşağı yukarı iki mislini borçlu olan Laure'un alacaklılarının ağzını kapatmayı başardı. Hatta Saccard bu oyunda kendi cebinden çıkan altmış beş bin frangın da galiba bir kısmını kurtardı. Laure d'Aurigny'nin borçlarını tasfiye ettiği görülünce, onun âşığı olduğu, kadının bütün borçlarını ödediği, onun uğrunda delice masraflar ettiği zannedildi. Bütün eller ona doğru uzandı, itibarı muazzam bir şekilde geri geldi. Borsada, aşkını dile dolayıp ona takılıyorlar, gülümsüyorlar, imalarda bulunuyorlardı; bu haller, Saccard'ın çok hoşuna gidiyordu. Bu arada, bu hayhuy sayesinde göze çarpan ve Saccard'ın, evinde bir gece bile geçirmediği Laure d'Aurigny, güya onu aldatıyormuş gibi davrandı; kendisini karun kadar zengin adamın elinden çaldıklarını düşünerek etrafa hava atan sekiz on budala ile düşüp kalkmaya başladı. Bir ay zarfında, iki ev dolusu mobilyayla, sattığından daha fazla mücevhere sahip oldu. Saccard, öğleden sonra, borsadan çıkınca, onun evine gidip bir puro içmeyi âdet edinmişti; çoğu zaman orada, ürküp kapı aralarından kaçan redingot etekleri gözüne ilişiyordu. Yalnızken, Saccard'la d'Aurigny, bakıştıkları zaman gülmekten kendilerini alamıyorlardı. Saccard, şuhluğundan heyecan duyduğu edepsiz bir kızı öper gibi, onu alnından öpüyordu. Ona bir kuruş bile verdiği yoktu. Hatta bir kere, bir kumar borcu için, d'Aurigny, Saccard'a ödünç para verdi.

Renée ısrar etmek istedi, hiç değilse mücevherleri rehine koyalım, dedi. Fakat kocası buna imkân olmadığını, bütün Paris'in ertesi gün mücevherleri onun üstünde görmeye hazırlandığını söyledi. Bunun üzerine, Worms'un hesap pusulasından dolayı pek endişelenen genç kadın başka bir çare aradı. Birdenbire:

"Peki, benim Charonne'daki işim iyi gidiyor, değil mi?" diye haykırdı. "Daha geçen gün bu işin getireceği kâr çok büyük olacak, diyordunuz... Acaba Larsonneau bu yüz otuz altı bin frangı bana avans olarak vermez mi?"

Saccard bir süredir maşayı bacaklarının arasında unutup gitmişti. Onu tekrar hızla kavradı, eğildi, şöminenin içine dalıp âdeta kayboldu; genç kadın, onun boğuk bir sesle şu sözleri mırıldandığını işitti:

"Evet, evet, Larsonneau bu işi belki yapabilir..."

Renée konuşmanın başlangıcından beri Saccard'ın onu usul usul getirmeye çalıştığı noktaya nihayet kendiliğinden gelmişti. Saccard, Charonne tarafında çevireceği dahiyane bir dalavereyi iki senedir hazırlıyordu. Karısı, Elisabeth Hala'nın mallarını elden çıkarmayı katiyen istememişti; bu malları, eğer anne olursa çocuğuna miras bırakmak üzere, olduğu gibi muhafaza edeceğine dair halaya yemin vermişti. Onun bu inadı karşısında, vurguncunun hayal gücü işlemiş, baştan başa bir destan yaratmıştı. Bulduğu şey, enfes bir dolandırıcılık eseriydi; öyle azametli bir dalavereydi ki belediye de, devlet de, karısı da, hatta Larsonneau bile bu dalaverenin kurbanı olacaklardı. Saccard arsaları satmaktan bahsetmez olmuştu; yalnız, bu yerleri hiç işe yaramaz bir halde bırakmanın, yüzde iki gelirle yetinmenin budalalık olduğunu her gün tekrar ederek sızlanıp duruyordu. Hep para sıkıntısı çeken Renée, nihayet, herhangi bir işletme şekli bulunmasına razı oldu. Saccard, güzergâhı henüz kesin olarak tayin edilmeyen Prince Eugène Bulvarı'nın açılması için yakında kaçınılmaz olarak arsalarının bir kısmının istimlak edileceğini söyleyerek, yapacağı işlemi bu kanaatin üzerine bina etti. O zaman, eski suç ortağı Larsonneau'yu karısına ortak diye tanıttı, şu esaslar çerçevesinde ikisi arasında bir sözleşme yapıldı:

Renée beş yüz bin frank değerindeki arsaları ortaya koyuyordu; Larsonneau da bu arsalar üzerine, aynı meblağı tutacak kıymette bir çalgılı lokanta ile büyük bir bahçe yapmayı taahhüt ediyordu; bu bahçede salıncaklar kurulacak, çelik çomak oyunu, top oyunu, kısacası her çeşit oyun için yerler yapılacaktı. Kâr, tabiatıyla yarı yarıya paylaşılacaktı, zarar olursa o da yarı yarıya kabul edilecekti; iki ortaktan biri çekilmek istediği takdirde, bir tahmin yaptırılmak suretiyle kendi hissesini alıp çekilebilecekti. Arsanın değeri en fazla üç yüz bin frank olduğu için, bu koskoca beş yüz bin rakamı Renée'yi hayrete düşürdü. Fakat Saccard, yaptığı inşaat asla bu kıymete yükselmeyecek olan Larsonneau'nun ileride elini ayağını bağlamak için bunun kurnazca bir çare olduğunu söyledi.

Larsonneau süslü bir hovarda olmuştu; zarif eldivenleri, göz alıcı gömlekleri, şatafatlı kravatları vardı. İşleri için dolaşırken bindiği, oturulacak yeri gayet yüksek, hünerli bir saat mekanizması kadar zarif yapılı, iki tekerlekli bir arabası vardı ki, kendisi kullanıyordu. Rivoli Sokağı'ndaki yazıhanesi debdebe ile döşenmiş sıra sıra odalardan oluşuyordu; burada bir tek dosya kartonu, bir tek kâğıt görülmezdi. Memurları, üzerlerinde savatlı bakır süsler bulunan, kakmalı, karartılmış armut ağacından masalar üzerinde yazı yazıyorlardı. Larsonneau, Paris'teki inşaatların yarattığı yeni bir meslek olan "istimlak simsarı" unvanını almıştı. Belediyeyle olan ilişkileri sayesinde, yeni açılacak yolların hangileri olduğunu önceden öğreniyordu. Bulvarın güzergâhını yollar dairesi memurlarının birinden öğrenmeyi başardı mıydı, mülkleri yıkılma tehlikesine maruz mal sahiplerine gidip hizmetini arz ediyor, kamu menfaati kararnamesi gereğince yapılacak işlemden önce harekete geçerek, yıkılacak binaya verilmesi gereken tazminatı artırmak üzere kendi elindeki araçları teklif ediyordu. Mal sahibi teklifini kabul eder etmez, belediyenin teklifiyle jürinin kabul ettiği tazminat arasındaki fark üzerinden yüzde şu kadar bir bedel karşılığında, bütün masrafları üzerine alıyor, mülkün bir planını çiziyor, bir dilekçe yazıyor, işi mahkemede takip ediyor, ücretini verip avukat tutuyordu. Fakat namusluca sayılabilecek

bu işe bir sürü başka işler de ekliyordu. Özellikle tefeci faiziyle ödünç para veriyordu. Ama pejmürde kılıklı, pasaklı, bakışları beş franklık sikkeler gibi durgun ak gözlü, kese ağzı gibi sımsıkı, renksiz dudaklı eski tertip tefecilerden değildi. Larsonneau güler yüzlü idi, cana yakın göz kırpışları vardı, elbiselerini Dusautoy'da diktirir, kazıkladığı insanı Brébant'a öğle yemeğine götürür, ona yemekten sonra Havana puroları ikram eder, "aslanım" diye hitap ederdi. Oysa aslında, bir senedin bedelini tahsil etmek için, güler yüzlülüğünü hiç kaybetmeden, borçlusunu intihara sevk edinceye kadar takibatta bulunacak derecede korkunç bir herifti.

Saccard, elinde olsa, bir başka ortak arardı. Fakat Larsonneau'nun özenle sakladığı sahte envanterden dolayı hâlâ endişedeydi. O tehlikeli belgeyi tekrar ele geçirmek için bir fırsat çıkar ümidiyle, Larsonneau'yu bu işe karıştırmayı tercih etti. Larsonneau çalgılı lokanta binasını yaptırdı; tahtalardan ve molozlardan ibaret bir binaydı bu, tepesine tenekeden kuleler oturtmuş, bu kuleleri sarılı kırmızılı boyamıştı. Bahçe ve oyun yerleri, ahalisi kalabalık olan Charonne mahallesinde rağbet gördü. İkinci senenin sonunda elde edilen kâr hakikatte pek az olmakla beraber, işin ilerisi parlak görünüyordu. Saccard bu çok güzel buluşun geleceğinden karısına hep heyecanla bahsetmişti.

Renée kocasının şöminenin içinden çıkmaya hâlâ niyeti olmadığını, sesinin orada gitgide boğuklaştığını görünce:

"Bugün gidip Larsonneau'yu göreyim," dedi. "Ondan başka başvuracak yerim yok."

O zaman, Saccard kurcalayıp durduğu kütüğü bıraktı. Gülümseyerek:

"O başvuru yapıldı bile, güzelim," diye cevap verdi. "Sizin bütün arzularınızı ben önceden düşünüp yerine getirmez miyim? Larsonneau'yu dün akşam gördüm."

Renée heyecanla sordu:

"Yüz otuz altı bin frangı vereceğini vaat etti mi?"

Saccard alev alev yanan iki kütüğün arasına ateşler yığarak bir dağ vücuda getiriyor, maşanın ucuyla en küçük kömür parçala-

rını özenle topluyor, sonsuz bir hünerle inşa etmekte olduğu bu tepenin yükselişini memnun bir tavırla seyrediyordu.

"Oo! Durun bakalım canım," diye mırıldandı. "Yüz otuz altı bin frank büyük bir paradır. Larsonneau iyi çocuktur, ama kasası henüz mütevazıdır. Size hizmet etmeye hazır..."

Lafı uzatıyor, gözlerini kısıyor, tepenin yıkılan bir köşesini tamire uğraşıyordu. Bu oyun genç kadının zihnini karıştırmaya başlamıştı. Beceriksizliği artan kocasının meşguliyetini elinde olmaksızın gözleriyle takip ediyordu. Ona nasihat vereceği geliyordu. Worms'u, hesap pusulasını, parasızlığı unuttu:

"Şu iri parçayı alta koysanıza," dedi sonunda. "Ötekiler o zaman durur."

. Kocası onun sözünü dinledi, bir yandan da ekledi:

"Ancak elli bin frank bulabiliyor. Fena para değil... Yalnız, bu işi Charonne işine karıştırmak istemiyor. Sadece aracılık yapacak, anlıyor musunuz güzelim? Parayı verecek olan kişi çok fazla faiz istiyormuş. Altı ay vade ile seksen bin franklık bir senet verilecek."

Yaptığı yığının tepesine sivri bir kor parçası oturttu, ellerini maşanın üstünde birleştirdi, dikkatle karısının yüzüne baktı.

"Seksen bin frank mı?!" diye haykırdı Renée. "Bu düpedüz hırsızlık! Böyle bir çılgınlık yapmamı siz bana tavsiye eder misiniz?"

Saccard açıkça:

"Hayır," dedi. "Ama paraya mutlaka ihtiyacınız varsa, sizi bundan menetmem."

Odadan çıkacakmış gibi ayağa kalktı. Renée feci bir kararsızlık içinde bir kocasına, bir şöminenin üstüne bıraktığı hesap pusulasına baktı. Sonunda başçağızını ellerinin içine alıp:

"Ooof! Bu para işleri!" diye söylendi. "Bu sabah başım çatlıyor... Ne olursa olsun, seksen bin franklık senedi imzalayacağım. İmzalamazsam büsbütün hasta olacağım. Ben kendimi bilirim, bu iş olmazsa akşama kadar içim içimi yiyecek. Münasebetsiz bir iş yapılacaksa hemen yapmayı tercih ederim. Üstümden yük kalkar."

Bir damgalı kâğıt getirmeleri için zili çalmak istedi. Fakat Saccard bu hizmeti bizzat görmeyi arzu etti. Herhalde damgalı kâğıt

zaten cebindeydi, çünkü odadan çıktıktan iki dakika sonra dönüp geldi. Renée şömineye yaklaştırdığı bir küçük masanın üstünde senedi yazarken, Saccard, içinde hayret ve arzu pırıltıları beliren gözlerle ona bakıyordu. Yataktan yeni kalkmış olan genç kadının sabah bakımının kokularıyla hâlâ dolu olan oda çok sıcaktı. Renée konuşurken, sarındığı sabahlığın etekleri açılmıştı; karşısında ayakta duran kocasının bakışları, onun eğik başından, altın sarısı saçlarının üstünden, çok uzaklara, ensesinin ve göğsünün beyazlıklarına kayıyordu. Saccard'ın yüzünde acayip bir tebessüm vardı; yüzünü kavuran bu şiddetli ateş, ağırlaşan havasında bir aşk kokusu kalmış bu kapalı oda, bir tür kocalık küçümseyişiyle beraber kendisine arzu da veren bu sarı saçlar ve bu beyaz ten onu hülyaya daldırıyor, bir sahnesini oynamış bulunduğu dramı genişletiyor, onun haşin simsar bedeninde gizli ve şehvetli hesaplar yaratıyordu.

Karısı bu işi bitirmesini rica ederek senedi ona uzatınca, Saccard gözlerini ondan ayırmadan kâğıdı aldı:

"İnsanı hayran edecek kadar güzelsiniz," diye mırıldandı.

O sırada Renée masayı yerine itmek için eğilince, ensesinden sertçe öptü. Renée hafif bir feryat kopardı. Sonra titreyerek doğruldu, gülmeye yeltendi, elinde olmadan ötekinin bir gün önceki öpüşlerini düşündü. Fakat Saccard bu hödükçe öpüşten dolayı pişman oldu. Karısının elini dostça sıktı, elli bin frangı hemen o akşam getireceğini vaat ederek yanından ayrıldı.

Renée sabahtan akşama kadar ateşin karşısında pinekledi. Buhranlı anlarında sömürge topraklarında yaşayan Avrupalılar gibi uyuşuklaşır, bütün cevvalliğini kaybeder, tembelleşir, üşür, durmadan uyuklardı. Tir tir titrerdi, alnında boncuk boncuk terler biriktirip onu uyuklatan harlı ateşlere, boğucu bir sıcağa ihtiyaç duyardı. O yakıcı hava içinde, o alev banyosunda, hemen hemen hiç sıkıntısı kalmazdı; ıstırabı hafif bir rüyaya, hayal meyal bir üzüntüye dönüşür, hatta bu üzüntünün belirsizliği gitgide haz verici bir mahiyet alırdı. Renée bir gün önceki vicdan azaplarını, ocağın kızıl aydınlığında, etrafındaki eşyanın tahtalarını çatırdatan ve zaman zaman ona kendi varlığını bile unutturan kızgın bir ateşin karşısında, ak-

şama kadar böylece avuttu. Maxime'i, huzmeleri vücudunu yakan alevli bir zevk halinde düşünmeyi başardı; yanan odunlar ortasında, beyaz ateş haline gelecek derecede ısıtılmış döşekler üstünde, acayip sevişmelerle dolu bir kâbus gördü. Céleste, soğukkanlı bir hizmetçinin sakin yüzüyle, odanın içinde aşağı yukarı dolaşıyordu. İçeriye kimseyi sokmamak üzere emir almıştı; hatta çifte kumruları, Saint-Germain'de kiraladıkları bir kulübede birlikte yedikleri öğle yemeğinden dönen Adeline d'Espanet ile Suzanne Haffner'i bile kapıdan döndürdü. Lakin akşama doğru, Céleste, beyefendinin kız kardeşi Madam Sidonie'nin kendisiyle görüşmek istediğini haber verince, Renée onu içeri almasını emretti.

Madam Sidonie her zaman ortalık kararduktan sonra gelirdi. Kardeşi onu ipekli elbiseler giymeye razı etmişti etmesine, fakat kimbilir neden, elbisesinin ipekli kumaşı istediği kadar mağazadan yeni alınmış olsun, yeni olduğunu hiç göstermez, buruşur, parlaklığını kaybeder, paçavraya benzerdi. Sidonie, Saccard'ların evine sepetiyle gelmemeye de razı olmuştu. Buna karşılık, cepleri tıklım tıklım evrak dolu olurdu. Hayatın zaruretlerine boyun eğen makul bir müşterisi haline getiremediği Renée, onu ilgilendiriyordu. Hastalığının adını söyleyerek hastasını korkutmak istemeyen bir hekim gibi çekingence gülümsemelerle, düzenli olarak ziyaret ediyordu onu. Renée'nin ufak tefek üzüntülerine acıyor, genç kadın razı olursa, bunlar onun hemen iyi edeceği önemsiz hastalıklarmış gibi davranıyordu. Renée, birilerinin kendi haline üzüldüğünü görme ihtiyacı duyduğu anlarından birini yaşıyordu o sırada; onu içeri almasının biricik sebebi, tahammül edilemeyecek derecede şiddetli baş ağrıları olduğunu söyleme isteğiydi.

Odanın loşluğuna dalan Madam Sidonie:

"Aman güzelim, burada sıcaktan boğulacaksınız!" diye mırıldandı. "Hep o sinirsel baş ağrıları, değil mi? Üzüntüden. Hayatı fazla dert ediniyorsunuz."

Renée rehavetle:

"Evet, çok tasalıyım," diye cevap verdi.

Gece oluyordu. Renée, Céleste'e lamba yaktırtmamıştı. Yalnız,

şöminede yanan ateş, geniş bir kızıl ışık serpiyor, beyaz sabahlığı ile uzanan Renée'yi tepeden tırnağa aydınlatıyor, sabahlığın dantelleri pembe bir renk alıyordu. Madam Sidonie'nin siyah elbisesinin yalnızca bir ucuyla, külrengi pamuktan eldivenli bitiştirilmiş elleri aydınlıkta kalmıştı. Şefkatli sesi karanlığın içinden geliyordu:

"Yine para üzüntüleri!" dedi. Bunu söylerken, şefkat ve merhamet dolu bir ahenkle, sanki gönül üzüntüleri diyordu.

Renée gözlerini yere indirdi, bir itiraf hareketi yaptı. Madam Sidonie devam etti:

"Ah! Kardeşlerim beni dinleselerdi hepimiz zengin olacaktık. Ama biliyorsunuz işte, ben o üç milyarlık borç işinden bahsedince omuz silkiyorlar. Fakat benim ümidim kuvvetli. On senedir İngiltere'ye bir seyahat yapmak istiyorum. Kendime ayıracak vaktim o kadar az ki!.. Nihayet karar verip Londra'ya mektup yazdım, cevabını bekliyorum."

Genç kadının gülümsediğini görünce:

"Biliyorum, siz de inanmıyorsunuz," dedi. "Ama günün birinde size bir milyoncuk hediye ediverirsem epey sevinirsiniz... Mesele basit aslında: Parisli bir banker, İngiltere Kralı'nın oğullarına bu parayı ödünç vermiş, sonra banker meşru vâris bırakmadan öldüğü için, şimdi devlet bu borcu faiziyle beraber isteyebilir. Hesap yaptım, iki milyar dokuz yüz kırk üç milyon iki yüz on bin frank tutuyor... Korkmayın, alınacak bu para, alınacak."

Genç kadın biraz alaycı bir edayla:

"O iş oluncaya kadar, siz bana yüz bin frank ödünç para bulsanız ne iyi olur," dedi. "Terzimin parasının verirdim, adam çok sıkıştırıyor."

Madam Sidonie fütursuzca cevap verdi:

"Yüz bin frank bulunur. Yalnız, karşılığında ne verilecek, onu tayin etmek lazım."

Ateş parıldıyordu; Renée iyice rehavetli bir hal alıyor, bacaklarını uzatıyor, terliklerinin ucu sabahlığının altından gözüküyordu. Simsar kadın aynı acıklı sesiyle devam etti:

"Vah yavrucuğum, sahiden de hiç makul davranmıyorsunuz... Ben birçok kadın tanırım, ama sağlığına sizin kadar az bakanını görmedim. Mesela şu Madam Michelin, kendine öyle bir bakıyor ki! Onu mutlu ve sağlıklı gördükçe, elimde olmaksızın, aklıma siz geliyorsunuz... Mösyö de Saffré ona delice âşık, şimdiye kadar kendisine on bin franga yakın hediye verdi, haberiniz var mı? Zannederim, hayali bir yazlık ev edinmek."

Madam Sidonie hararetleniyor, cebini araştırıyordu:

"Cebimde zavallı bir genç kadının daha mektubu var... Burası aydınlık olsaydı, mektubu size okuturdum. Düşünün, kocası kendisiyle hiç ilgilenmiyormuş, birtakım senetler imzalamış, benim tanıdığım bir zattan ödünç para almaya mecbur olmuş. Senetleri icra memurlarının pençesinden ben kurtardım, ama az uğraşmadım... Zavallı yavrucaklar, yaptıkları işe fenalık diyebilir misiniz? Biri oğlum, öbürü kızımmış gibi, ikisini de evime kabul ediyorum."

Renée önem vermeden soruyormuş gibi:

"Borç para veren birini tanıyor musunuz?" dedi.

"On kişi tanıyorum... Çok safsınız. Kadın kadına birçok şey konuşulabilir, öyle değil mi? Hem kocanız kardeşimdir diye, orospuların peşinden koşup sizin gibi cânım bir kadını ocak başında pinekletmesini mazur görecek değilim ya... O Laure d'Aurigny ona dünyanın parasına mal oluyor. Sizden para esirgediyse hiç şaşmam. Esirgedi, değil mi? Ah, alçak!"

Renée, kendi düşüncelerinin henüz tam anlamıyla netleşmemiş bir yankısı gibi karanlıktan yükselen bu mızmız sesi nazikçe dinliyordu. Gözkapakları yarı kapalı, koltuğuna âdeta yatar gibi uzanmıştı; Madam Sidonie'nin orada olup olmadığını bilmiyor, rüya gördüğünü, kötü düşüncelerin büyük bir yumuşaklıkla zihnine girip onu kandırmaya uğraştığını sanıyordu. Simsar kadın, biteviye akan bir ılık su gibi uzun müddet konuştu:

"Sizin hayatınızı Madam de Lauwerens berbat etti. Benim sözüme bir türlü inanmadınız. Ah, ah! Eğer benden sakınmamış olsaydınız, şimdi böyle şöminenizin başında oturup ağlayacak hale

gelmezdiniz... Hem sizi gözüm gibi severim, güzelim. Çok güzel ayaklarınız var. Benimle alay edeceksiniz, ama size deliliklerimi anlatayım. Sizi üç gün görmesem, mutlaka gelip güzelliğinizi seyretmek isterim; evet, bunu yapmazsam kendimde bir eksiklik duyarım; güzel saçlarınızı, çok beyaz, çok narin yüzünüzü, ince endamınızı seyredip doymam gerekir!.. Gerçekten de ömrümde böyle endam görmedim."

Renée nihayet gülümsedi. Ona güzelliğinden bahsederken, âşıkları bile bu kadar hararetle, bu kadar şevkle konuşmuyorlardı. Madam Sidonie bu tebessümü gördü. Hızla ayağa kalkarak:

"Haydi bakalım, anlaştık," dedi. "Boyuna çene çalıyorum, başınızı ağrıttığımı düşünmüyorum... Yarın geleceksiniz, değil mi? Para meselesini konuşuruz, ödünç para verecek birisini ararız... Şunu bilin ki sizi hep mutlu görmek isterim."

Genç kadın, sıcaktan gevşemiş bir halde, hiç kımıldamadan, etrafında söylenen sözleri anlamak için büyük bir gayrete ihtiyacı varmış gibi, biraz sustuktan sonra cevap verdi:

"Evet, anlaştık, gelirim, konuşuruz, ama yarın değil... Worms'a borcumun bir kısmını versem de razı olur. Beni yine sıkıştırırsa o zaman düşünürüz... Bana artık bunlardan bahsetmeyin. Para işleri kafamı patlattı."

Madam Sidonie'nin çok canı sıkılmıştı. Tekrar oturup o tatlı dilli gevezeliğine devam edecekti, fakat Renée'nin bezgin haline baktı, saldırısını başka zamana bıraktı. Cebinden bir avuç kâğıt çıkardı, karıştırdı, pembe renkli kutumsu bir şeyin içinde aradığını nihayet buldu. Yine o simsar sesiyle:

"Size yeni bir sabun tavsiye etmeye gelmiştim," dedi. "Bu sabunun mucidi çok hoş bir genç adam, kendisiyle çok ilgiliyim. Gayet yumuşak, cilt için gayet iyi bir sabundur. Bir denersiniz değil mi? Ahbaplarınıza da tavsiye edin... Şuraya, şöminenizin üstüne bırakıyorum."

Kapının önüne kadar gelmişti ki tekrar döndü; ateşin pembe ışığı içinde, balmumu rengi yüzüyle, dimdik durdu; korsenin yerini alacak bir icat olan lastikli bir kemeri övmeye başladı:

"Beli yuvarlacık yapıyor, incecik oluyor insanın beli," diyordu. "Bu işin sahibini iflastan ben kurtardım. Geldiğiniz zaman, isterseniz numunelerini denersiniz... Bir hafta avukat avukat dolaşmaya mecbur oldum. Dosya cebimde, şimdi yine son bir itirazı kaldırtmak için icra memuruna gidiyorum. Yakında görüşürüz, cicim. Biliyorsunuz, sizi bekliyorum, gözyaşlarınızı kurutmak isterim."

Sidonie odadan dışarı süzülüp kayboldu. Renée onun kapıyı kapadığını bile duymadı. Orada, sönükleşen ateşin karşısında oturup kaldı, o gün akşama kadar gördüğü hayallere devam etti; Saccard'la Madam Sidonie'nin uzaktan kulağına kadar gelen sesleriyle, eşya mezat eden bir tellâl gibi, kendisine çok büyük paralar teklif ettiklerini işitiyor, kafasının içinde rakamlar hora tepiyordu. Kocasının sert öpüşünü ensesinde hissediyor, dönünce siyah elbisesiyle, pörsük yüzüyle, kendisine ateşli sözler söyleyen, güzelliğini metheden, artık sabrı ve tahammülü kalmamış bir âşık gibi ondan bir aşk randevusu rica eden simsar kadını ayakları dibinde buluyordu. Bu hayal Renée'yi güldürdü. Odanın sıcağı gitgide daha boğucu hale geliyordu. Genç kadının sersemliği, gördüğü acayip hayaller, hafif bir uykudan, yapay bir uykudan ibaretti; Renée, bu uykunun içinde, hep bulvardaki hususi bölmeyi, dizüstü üzerine düştüğü geniş sediri görüyordu. Artık hiç ıstırabı kalmamıştı. Gözlerini açtığı zaman, o pembe aydınlığın içinde Maxime'in geçtiğini gördü.

Ertesi gün, bakanlığın balosunda, güzel Madam Saccard emsalsizdi. Worms elli bin franklık taksidi kabul etmişti; genç kadın, bu para sıkıntısını atlattıktan sonra, iyileşmeye başlayan bir hasta gibi gülmeye başlamıştı. Kenarları pahalı beyaz dantellerle işlenmiş, XIV. Louis modası, uzun etekli, pembe saten elbisesiyle salonlardan geçtiği zaman etrafta bir mırıltı oldu, erkekler onu görmek için birbirlerini ittiler. Yakın dostları saygılı bir tebessümle ahbapça eğiliyor, Paris'in bütün resmî mahfillerinde çok iyi tanınan, imparatorluğun sağlam dayanakları olan bu güzel omuzları hürmetle selamlıyordu. Renée, bakışları öyle umursamaz bir tarzda dekolte giyinmişti, çıplak vücuduyla öyle sakin,

öyle kıvrak yürüyordu ki kıyafeti âdeta hiç de edebe aykırı değildi. Eugène Rougon, bu büyük siyaset adamı, bu çıplak gerdanın, meclisteki kendi sözlerinden daha belagatli, imparatorluğun cazibelerini tattırmak ve kuşkuluları ikna etme konusunda daha yumuşak ve daha inandırıcı olduğunu biliyordu; geldi, korsajını iki parmak daha fazla açmak cüretini gösterdiği için yengesini tebrik etti. Hemen hemen bütün meclis oradaydı. Milletvekillerinin genç kadına nasıl baktıklarını gören Bakan, nazik bir mesele olan Paris şehrinin borçları konusunda ertesi gün güzel bir başarı kazanacağını umuyordu. Milyonlarla ölçülen paranın toprağında şu Renée gibi bir çiçeği, geçtiği yerde ılık bir haz kokusu bırakan şu canlı saadeti, ipek tenli, heykel vücutlu bu acayip şehvet çiçeğini yetiştiren bir kuvvetin aleyhinde oy verilemezdi. Fakat bütün balo halkının fısıldaşmasına asıl sebep, akarsu gerdanlıkla sorguç oldu. Erkekler bu mücevherleri tanıyorlardı. Kadınlar kaçamaklı bakışlarla bunları birbirlerine gösteriyorlardı. Bütün gece yalnızca bu mücevherlerden bahsedildi. Sıra sıra salonlar, avizelerin beyaz ışığı altında, daracık bir köşeye dökülmüş bir yıldız yığını gibi pırıltılı bir kalabalıkla dolu, uzayıp gidiyordu.

Saat bire doğru Saccard ortadan kayboldu. Umduğu kuvvetli tesiri yapmış bir kimse gibi, karısının kazandığı başarının zevkini çıkarmıştı. İtibarını daha da sağlamlaştırmıştı. Bir iş için Laure d'Aurigny'nin evine gitmesi gerekiyordu; Maxime'e balodan sonra Renée'yi konağa götürmesini tembih etti, savuştu.

Maxime geceyi Louise de Mareuil'ün yanında uslu uslu otururarak geçirdi; ikisi birlikte ortalıkta dolaşan kadınları fena halde çekiştirmekle meşgul oldular, ötekilerden daha aşırı giyinmiş birini gördükleri zaman mendillerini ağızlarına götürüp kıkır kıkır gülüyorlardı. Renée oradan ayrılmak için gelip genç adamın koluna girmesini istemek zorunda kaldı. Arabada giderlerken sinirli bir neşe içindeydi genç kadın; az önce içinde dolaştığı ışıkların, güzel kokuların ve gürültünün sarhoşluğuyla hâlâ heyecanlıydı. Maxime'in tabiriyle, bulvardaki "saçmalık"larını unutmuş görünüyordu. Yalnız, sesinde garip bir ahenkle, Maxime'e şunu sordu:

"Louise'in şu küçük kamburu çok komikti, değil mi?"

"Aman, hem de nasıl!" dedi genç adam, hâlâ gülüyordu. "Düşes de Sternich saçlarına sarı bir kuş oturtmuştu, gördün değil mi? Louise'in iddiasına göre, bu kurulu bir kuşmuş, her saat başı zavallı Dük'e 'Guguk! Guguk!' diye haykırırmış."

Renée, yüzü gözü açılmış yatılı okul kızlarına özgü bu nükteyi çok komik buldu. Konağa geldikleri zaman, Maxime kendisine veda edeceği sırada:

"Yukarı çıkmıyor musun?" dedi. "Céleste bana atıştıracak bir şeyler hazırlamıştır herhalde."

Maxime her zamanki gibi söz dinleyerek yukarı çıktı. Kimse yiyecek bir şey hazırlamamış, Céleste de yatmıştı. Renée üç kollu bir şamdanın mumlarını yaktı. Eli bir parça titriyordu. Oda hizmetçisinden bahsederek:

"Ne budala kız," diyordu. "Verdiğim emirleri yanlış anlamış olacak... Kendi kendime katiyen soyunamayacağım."

Tuvalet odasına geçti. Maxime, Louise'in bir sözünü hatırlayarak, Renée'ye söylemek için onun arkasından gitti; bir arkadaşının evindeymiş gibi fütursuzca dolaşıyor, bir yaprak sigarası yakmak için tabakasını arıyordu. Fakat Renée kollu şamdanı bir yere koyar koymaz arkasını döndü, hiçbir şey söylemeden, heyecan içinde, genç adamın kolları arasına düştü, dudaklarını onun dudaklarına yapıştırdı.

Renée'nin hususi dairesi, ipekler ve dantellerle dolu bir yuva, zarif bir lüks harikasıydı. Yatak odasından önce küçük bir tuvalet odası vardı. Bu iki oda bir tek oda oluşturuyordu, daha doğrusu, tuvalet odası yatak odasının eşiği gibi bir şeydi; yatak odası divanlarla döşeli büyük bir odaydı, kapısı yoktu, kapı yerinde bir çift ara perdesi vardı. Her iki odanın duvarlarına da, kocaman gül demetleri, beyaz leylaklar ve düğünçiçekleri işlenmiş, keten grisi, mat bir ipekli kumaş kaplanmıştı. Pencere perdeleri de, kapı perdeleri de, bir sıra külrengi, bir sıra pembe yollu ipek astar üstüne kaplanmış Venedik dantelindendi. Yatak odasında, âdeta bir

mücevher kadar nefis olan beyaz mermerden şömine, tıpkı bir çiçek yığını gibi, lacivert taşından ve kıymetli mozaiklerden, döşeme kumaşlarındaki aynı güllerin, beyaz leylakların ve düğünçiçeklerinin kakmalarıyla süslüydü. Kumaşlarla ve kapitonelerle örtülü ahşap kısmı görünmeyen, baş tarafı duvara dayalı, külrengi ve pembe, büyük bir karyola, tavandan halıya kadar dökülen perdeleriyle, dantelleriyle, üzerine çiçek demetleri işlenmiş ipek örtüleriyle, odanın yarısını kaplıyordu. Puflar*, fiyonklar, volanlar eklenmiş, pilili, kabarık bir kadın tuvaleti gibiydi; bir eteklik gibi kabaran bu geniş perde, eğilmiş, hazdan bayılan, neredeyse yastıklara serilecek çok sevdalı bir kadını andırıyordu. Perdelerin altı bir türbe gibiydi. İnce ince pilili patiskalar, kar gibi dantel yığınları, çeşit çeşit zarif ve şeffaf şeyler, bir ibadethane loşluğu içine gömülüyordu. Karyolanın, huşu dolu azameti bir tören için süslenmiş bir mihrabı andıran bu abidenin yanında, diğer eşyalar, bodur iskemleler, iki metre yüksekliğindeki boy aynası, sayısız çekmeceleri bulunan konsollar kayboluyordu. Yerdeki mavimsi külrengi halının üzerini gül kurusu desenleri süslüyordu. Karyolanın iki tarafında, kenarları pembe kadifeyle çevrili, tırnakları gümüşten, iki tane büyük siyah ayı postu vardı; pencereye dönük başları, cam gözlerini gökyüzüne dikmiş, bakıyordu.

Bu odada yumuşak bir ahenk, boğuk bir sessizlik vardı. Pembe ile grinin hülyalı şarkısına, maden pırıltısı gibi, altın parlaklığı gibi yüksek perdeden bir nota karışmazdı. Şöminenin kenar süsleri bile, aynanın çerçevesi, duvar saati, kollu küçük şamdanlar bile eski Sèvres porselenlerinden yapılmıştı, altın yaldızlı bakır kısımları belli belirsiz görünürdü. Bu süslemeler, özellikle de saatlerin hızlı geçişi ile alay eden çırılçıplak bir sürü yumurcak gibi kadranın etrafından sarkarak aşağıya doğru inen tombul yanaklı aşk perileri, bir harikaydı. Tam kıvamındaki bu debdebe, Renée'nin zevkine uygun olarak yumuşatılmış ve şirinleştirilmiş bu renkler ve bu eşya, odayı bir akşam alacakaranlığına, perdeleri çekilmiş

* Dönemin modasında kadınların etekliklerinin arkadan kabarık görünmesi için kullanılan küçük yastıklar. *–ed.*

bir halvet ışığına gömüyordu. Karyola âdeta uzuyordu; sanki bütün oda, halılarıyla, ayı postlarıyla, kapitone iskemleleriyle, zeminin yumuşaklığını tavana kadar duvarlar boyunca devam ettiren pamuklu kumaş kaplamalarıyla muazzam bir karyolaydı. Genç kadın, bir yatakta imiş gibi, bütün bu şeylerin üzerine, vücudunun izini, ılıklığını, güzel kokusunu bırakıyordu. Tuvalet odasının çifte perdesi açıldığı vakit, âdeta ipekli bir yatak örtüsü kaldırılıyor, hâlâ ılık ve nemli bir büyük yatağın içine giriliyor, orada, yumuşak çarşaflar üzerinde, otuz yaşında bir Parisli kadının enfes vücuduna, uykusuna ve rüyalarına kavuşulmuş gibi oluyordu.

Bitişikteki elbise odası, eski İran kumaşı döşeli bir büyük odaydı; içerisinde dört duvarı kaplayan, gül ağacından yapılmış yüksek dolaplardan başka bir şey yoktu, sürü sürü elbiseler bu dolaplarda asılıydı. Çok düzenli olan Céleste, giysileri tarih sırasıyla diziyor, numaralıyor, hanımının sarılı mavili kaprislerini hesapla idare ediyor, gardırobu bir mihrabın huşuu, bir büyük tavlanın* temizliği içinde tutuyordu. Bu odada hiç mobilya yoktu, ötede beride sürünen bir tek kumaş parçası görülmüyordu; dolapların kapakları, bir kupa arabasının cilalı kapıları gibi pırıl pırıldı.

Fakat dairenin asıl harika tarafı, bütün Paris'in diline destan olan bölümü, tuvalet odasıydı. "Versailles'ın aynalı koridorları" der gibi, "Güzel Madam Saccard'ın tuvalet odası" denirdi. Bu oda, konağın kulelerinden birinde, tam düğünçiçeği sarısı küçük salonun üstündeydi. İçerisine girildiğinde, sevdalı bir savaşçı kadının, rüyalarında kurduğu sihirli, geniş bir çadıra girilmiş gibi oluyordu. Çadırın eteklerini tavanın ortasında savatlı gümüşten bir taç tutuyor, bu etekler oradan itibaren yuvarlaklaşarak iniyor, duvarlara tutturularak yere kadar dümdüz dökülüyordu. Bu etekler, bu muhteşem duvar örtüsü, yer yer geniş kıvrımlı, çok açık renk bir muslin yüz geçirilmiş pembe ipekliden bir astarla yapılmıştı; kıvrımların aralarında dantelden aplikler** vardı ve taçtan itibaren menevişli gümüş çubuklar, her apliğin iki yanın-

* Tavla: At ahırı. *–ed.*

** Aplik: Duvar lambası. *–ed.*

dan, örtüler boyunca yere kadar iniyordu. Yatak odasının pembe gri rengine karşılık, burası daha açık, pembe beyaz renkte, ten rengindeydi. Bu dantelden beşiğin altında, tavanı tamamıyla kaplayan, tacın daracık boşluğundan bakınca, yalnızca Chaplin'in* okunu atmaya hazırlanan güler yüzlü bir aşk perisi resmi yaptığı mavimtırak bir deliğin göründüğü bu perdelerin altında, insan kendisini bir şekerleme kutusunun içinde, sanki pırıltılı bir elması değil de çıplak bir kadın vücudunu muhafaza etmek için büyütülmüş kıymetli bir mücevher mahfazası içinde sanırdı. Yerde serili kar beyazı halının üzerinde bir tek çiçek resmi yoktu. Odanın eşyası, her iki kanadı da gümüş kakmalı bir aynalı dolaptan, bir divandan, iki puftan, beyaz saten kaplı taburelerden, ayakları muslin ve dantel volanlar altında kaybolmuş, pembe mermer döşemeli büyük bir tuvalet masasından ibaretti. Tuvalet masası üzerindeki kristal takımlar, bardaklar, kaplar ve leğen, pembe beyaz damarlarla süslü, eski Bohemya mermeriydi. Aynalı dolap gibi gümüş kakmalı bir başka masa daha vardı ki üzerinde tuvalet eşyası diziliydi; ne işte kullanıldığını anlamak güç olan çok fazla sayıdaki bu acayip takımın içinde, sırt kaşıyıcılar, mühreler**, her boyda ve her biçimde törpüler, düz ve eğri makaslar, cımbızın ve iğnenin her türlüsü vardı. Gümüşten ve fildişinden olan bu aletlerin her birisi üzerinde Renée'nin adının baş harfleri kazılıydı.

Fakat tuvalet odasının latif bir köşesi vardı ki oraya asıl şöhretini o veriyordu. Çadır eteklerinin pencerenin karşısına isabet eden kısımları açılıyor, uzunlamasına ve basık, yüklük gibi bir yerin içinde pembe bir banyo gözüküyordu; döşemeye gömülü olan bu banyonun, büyük bir deniz böceğinin kabuğuna benzeyen kenarları halıyla bir hizadaydı. Banyonun içine mermer basamaklarla iniliyordu. Yüklüğün dip tarafında, kuğu boynu biçimindeki gümüş muslukların tepesinde, üzerine buzlu resim-

---

* Charles Joshua Chaplin, 1825-1891 yılları arasında yaşamış Fransız ressam ve gravür sanatçısıdır. *–ed.*

** Mühre: Parlatma için kullanılan kristal veya istiridye kabuğundan yapılmış yuvarlak alet. *–ed.*

ler işlenmiş, çerçevesiz, kesme bir Venedik aynası vardı. Renée her sabah birkaç dakika süren bir banyo yapıyordu. Bu banyo, odayı bütün gün ılık bir havayla, körpe ve ıslak bir ten kokusuyla dolduruyordu. Bazen ağzı açık bırakılmış bir şişe, kutusunun dışında kalmış bir sabun, bu biraz kekremsi, rehavetli havaya, daha keskin bir koku karıştırıyordu. Genç kadın, öğleye kadar orada, neredeyse yarı çıplak oturmaktan zevk duyuyordu. Yuvarlak çadır da çıplaktı. Bu pembe banyo, bu pembe masalar ve pembe küvet, tavanın ve duvarların, altından pembe bir kan akıyormuş hissini veren bu muslini, tıpkı bir omuz yahut bir meme gibi kadın vücudu yuvarlaklıkları alıyordu; günün bazı saatlerinde bunlar bir çocuğun kar gibi beyaz cildini, bazı saatlerde de bir kadının sıcak cildini andırıyordu. Koskoca bir çıplak vücuda benziyordu banyo. Renée banyodan çıkınca, sarışın bedeni, odayı dolduran bütün bu pembe ten rengine bir parçacık daha pembelik ekliyordu.

Renée'yi Maxime soydu. O, bu işlerden anlardı; kıvrak elleri iğneleri buluveriyor, doğuştan gelen bir hünerle genç kadının vücudunda dolaşıyordu. Renée'nin saçlarını çözdü, elmaslarını çıkardı, saçlarını gece için yeniden topladı. Oda hizmetçiliği ve kuaförlük hizmetine şakalar ve okşamalar da eklediği için, Renée, bir yandan ipek korsajının kumaşı hışırdar, etekleri birer birer çözülürken, bir yandan da boğuk sesle fıkır fıkır gülüyordu. Çırılçıplak kalınca, kollu şamdanın mumlarını söndürdü, Maxime'e sımsıkı sarıldı, onu yatak odasına âdeta kucağında götürdü. Balo büsbütün başını döndürmüştü. Heyecanının arasında, şöminenin başında geçirdiği bir önceki günü, ateşli bir sersemlik içinde belli belirsiz ve gülümseten hülyalarla geçirdiği o günü hatırlıyordu. Saccard'la Madam Sidonie'nin ahenksiz, hımhım mübaşir sesleriyle hâlâ konuştuklarını, bağıra çağıra rakamlar saydıklarını işitiyordu. Bu insanlar onu pek fena sıkıyorlar, suça teşvik ediyorlardı. Hatta şu anda bile, karanlık, geniş yatağın içinde Maxime'in dudaklarını ararken, onu hâlâ dünkü alevin içinden, vücudunu yakan gözlerle kendisine bakarken görüyordu.

Genç adam ancak sabahın altısında çekildi. Renée, her gece geleceğine yemin verdirerek, ona Monceau Parkı'nın küçük kapısının anahtarını teslim etti. Tuvalet odasıyla düğünçiçeği sarısı küçük salon arasında, duvara gömülü, gizli bir servis merdiveni vardı; bu merdivenden kulenin bütün odalarına çıkılabiliyordu. Salondan seraya geçip parka çıkmak kolaydı.

Maxime, alacakaranlıkta, koyu bir sisin ortasında konaktan çıkarken, talihinden dolayı bir parça sersemlemişti. Bu talihi, duygusuz bir insanın memnunluğu ile karşıladı.

"Adam sen de!" diye düşünüyordu. "Sonuç olarak, bunu isteyen kendisi... Pek nefis vücudu var; haklıymış da, yatak hali Sylvia'dan bin kat daha ilginç."

Maxime aşınmış öğrenci gömleğiyle Renée'nin boynuna asılıp onun milis üniforması biçimli giysisini buruşturduğu gün ensesteydalmışlardı zaten. O andan itibaren, aralarında, her an devam eden uzun bir aşk başlamıştı. Genç kadının çocuğa verdiği acayip terbiye; onları iki arkadaş yapan teklifsizlikler; daha sonra, gülüşerek birbirlerine sır vermelerindeki cüretkârlık; bütün bu tehlikeli yakınlıklar, dostluktan duydukları zevki âdeta tensel bir tatmine dönüştüren acayip bir bağla onları birbirlerine bağlamıştı. Senelerden beri birbirlerine teslim olmuşlardı aslında; yaptıkları hayvani hareket, bu şuursuz aşk hastalığının son noktaya ulaşmış buhranı oldu. İşledikleri suç, içinde yaşadıkları çılgın muhitte, şüpheli özsularıyla dolu bereketli bir toprakta imiş gibi filizlenmiş, ahlaksızlığı teşvik eden hususi şartlar ortasında, acayip inceliklerle gelişmişti.

Büyük konak arabasına binip ormana gittikleri zaman, ağaçlıklı yollar boyunca ilerledikleri sırada, birbirlerinin kulaklarına kepazece şeyler anlatmaları, çocukluklarında içgüdüsel çapkınlıklar aramaları, bir sapkınlıktan, arzularının itiraf edilemeyen bir şekilde tatmininden başka bir şey değildi. O anlarda, sanki vücutları birbirine hafifçe temas etmiş gibi, kendi kendilerini belli belirsiz suçlu hissederlerdi; hatta bu ilk günah, vücutlarını şehevi bir yorgunluğa gömen kepazece sohbetlerinin verdiği bu

gevşeklik, onları açık ve müspet öpüşmelerden daha tatlı gıcıklardı. Böylelikle arkadaşlıkları iki sevdalının aheste bir ilerleyişi oldu, bu arkadaşlığın onları günün birinde Kafe Riche'in hususi bölmesine ve Renée'nin grili pembeli geniş karyolasına götürmesi kaçınılmazdı. Kendilerini birbirlerinin kollarında bulduklarında, ruhları günahla sarsılmadı. Öpüşmelerinde daha önceki kucaklaşmaların hatıraları bulunan eski âşıklar gibiydiler. Bütün varlıklarıyla temasta oldukları halde o kadar çok zaman kaybetmişlerdi ki, farkında olmadıkları bir aşkla dolu o maziden, ellerinde olmaksızın bahsediyorlardı.

"Paris'e geldiğim günü hatırlarsın," diyordu Maxime. "Sen acayip bir kostüm giymiştin; ben parmağımla senin göğsüne köşeli bir şekil çizmiş, dekolten sivri kenarlı olsun diye tavsiye etmiştim. Gömleğinin altından cildini hissediyordum, parmağım birazcık etine gömülüyordu. Çok güzeldi..."

Renée gülüyor, onu öpüyor:

"Daha o zamandan pek çapkınmışsın," diye mırıldanıyordu. "Worms'da bizi ne kadar eğlendirmiştin, hatırlıyor musun? Sana 'Küçük erkeğimiz' derdik. Ben öteden beri o kanaatteyim ki, eğer Markiz fena fena bakıp kendisini göz hapsinde tutmasaydı, şişman Suzanne sana pekâlâ teslim olacaktı."

Genç adam:

"Ya! Sahi, ne kadar eğleniyorduk," diye mırıldandı. "Fotoğraf albümü, Paris'teki gezintilerimiz, bulvardaki pastanede ikindi kahvaltılarımız, hani senin çok sevdiğin çilekli pastalar, daha başka eğlencelerimiz, değil mi?.. Bir gün, öğleden sonra, bana Adeline'in manastırdaki hikâyesini anlatmıştın; hani Suzanne'a mektuplar yazarmış, Arthur d'Espanet diye erkek gibi imza atarmış, seni kaçırayım diye teklif edermiş; o günü hiç unutmayacağım..."

Sevdalılar bu eğlenceli hikâyeye yine güldüler, sonra Maxime fıkırdak sesiyle devam etti:

"Arabanla koleje gelip beni aldığın zamanlar, ikimiz de kimbilir ne komik görünüyorduk... Ben öyle ufaktım ki senin etekleri-nin altında kayboluyordum."

Renée titreyerek genç adamı göğsüne bastırıyor:

"Evet, evet, dediğin gibi, çok güzeldi," diyordu. "Farkında olmadan birbirimizi seviyormuşuz, değil mi? Ben bunu senden önce anladım. Geçen gün, orman dönüşü, bacağım bacağına sürtündü, ürperdim... Ama sen bir şeyin farkına varmadın. Beni düşünmüyordun, değil mi?"

Maxime bir parça şaşalıyor:

"Yooo! Düşünüyordum," diye cevap veriyordu. "Ama bilemezdim, anlıyorsun ya... Cesaret edemiyordum."

Yalan söylüyordu. Renée'ye sahip olmayı hiçbir zaman açık olarak düşünmüş değildi. Ona bütün fesadıyla sürtündüğü halde, onu gerçekten arzulamış değildi. Bu gayreti gösteremeyecek kadar gevşekti. Renée'yi kabul edişi, genç kadının kendisini ona zorla vermesindendi; Maxime, istemeksizin, tahmin etmeksizin, kendini onun koynunda bulmuştu. Renée'nin yatağına yuvarlanınca da orada kaldı, çünkü yatak sıcaktı, hem sonra Maxime, içine düştüğü bütün kovuklarda takılır kalırdı. Hatta ilk zamanlar bu durumla gurur bile duydu. İlk defa olarak evli bir kadına sahip oluyordu. O evli kadının kocasının kendi babası olduğunu düşünmüyordu.

Fakat Renée, işlediği günaha, düşmüş bir kalbe has bütün ateşi katıyordu. O da aynı yokuşları yuvarlanmıştı. Yalnız, dibe kadar cansız bir vücut olarak yuvarlanmış değildi. Onda mücadele arzusu, iş işten geçtikten sonra, düşüş kaçınılmaz hale geldiği zaman uyanmıştı. Bu düşüş, ona birdenbire, can sıkıntısını gidermek için zaruri bir çare gibi, bezgin duygularını, yaralı yüreğini uyandırabilecek nadide ve büyük bir zevk gibi göründü. Bu ensest ilişki fikri, o sonbahar akşamı, gün kavuşurken, orman uykuya dalmakta iken yaptıkları gezintide, belli belirsiz bir şekilde geldi aklına; teni o zamana kadar bilmediği bir ürperti ile gıcıklandı. O akşam, yemeğin verdiği yarı sarhoşluk içinde, kıskançlığın şiddetli tesiri altında, bu fikir sarihleşti; alev alev yanan serada Maxime'le Louise'in karşısında dururken, Renée'nin önüne şiddetle dikildi. O anda kötülüğü arzuladı Renée, hiç kimsenin işlemediği kötülüğü, boş hayatını dolduracak, ufacık kızken olduğu

gibi daima korktuğu cehenneme onu nihayet sokacak olan kötülüğü arzuladı. Sonra ertesi gün, garip bir vicdan azabı ve bezginlikle, bu kötülüğü artık istemez oldu. Günahı zaten işlemiş gibi geliyordu ona; bu günah zannettiği kadar iyi bir şey değilmiş, eğer onu gerçekten işlerse pek fena bir şey yapacakmış gibi geliyordu. Ama buhran herhalde kaçınılmazdı; bu iki mahlûkun, günün birinde aldanmaları, el sıkıştıklarını zannederken çiftleşmeleri kaderlerinde yazılı bu iki arkadaşın iradesi dışında kendiliğinden geliyordu. Fakat bu manasız düşüşten sonra, Renée isimsiz bir haz hülyasına tekrar daldı, o zaman Maxime'i tekrar kolları arasına aldı; onu merak ediyordu, suç diye baktığı bir aşkın acı zevklerini merak ediyordu. Ensesti kendi iradesiyle kabul etti, ısrarla istedi, onu sonuna kadar, olur da bir gün pişman olursa, o pişmanlığa kadar tatmak istedi. Kendi kararıyla, şuurla hareket etti. Kendi kendisine karşı duyduğu horgörüde boğulan bir kadının mücadelesini, sevinçlerini ve tiksintilerini, yüksek sosyeteden bir kadının taşkınlığıyla, burjuva bir kadının kuruntulu önyargılarıyla sevdi.

O akşamdan sonra, Maxime her gece gelmeye başladı. Saat bire doğru, bahçeden geliyordu. Çoğu zaman Renée onu serada bekliyordu, genç adamın küçük salona gelmek için oradan geçmesi gerekirdi. Son derece ihtiyatsız davranıyorlardı. Yarım yamalak gizleniyor, zinanın en basmakalıp tedbirlerini unutuyorlardı. Gerçi konağın o kısmı onlara aitti. Oraya yalnızca Saccard'ın oda uşağı Baptiste'in girme hakkı vardı, ciddi bir adam olan Baptiste de vazifesi biter bitmez çekilip gidiyordu. Hatta Maxime, oda uşağının hatıratını yazmaya gittiğini söyleyip gülüyordu. Lakin bir akşam, Maxime henüz gelmişti ki Renée, Baptiste'in, elinde bir şamdan tutarak, azametle salondan geçtiğini gösterdi ona. İriyarı oda uşağı, o gece, mumun sarı ışığı ile aydınlanmış vaziyette, her zamankinden daha vakarlı, daha ciddi bir çehre taşıyordu. Sevgililer eğilip bakınca, onun elindeki mumu söndürdüğünü, atlarla seyislerin uyudukları ahıra doğru gittiğini gördüler.

"Gece teftişini yapıyor," dedi Maxime.

Renée titreyerek olduğu yerde kaldı. Baptiste ona her zaman endişe verirdi. Baptiste'in, o soğuk tavrıyla, kadınların çıplak omuzlarına hiçbir zaman dikkatle bakmayan parlak gözleriyle, konağın tek namuslu erkeği olduğunu söylerdi bazen.

O geceden sonra, Renée ile Maxime, buluştukları zaman biraz daha ihtiyatlı davranmaya başladılar. Küçük salonun kapılarını örtüyorlar, böylece o salondan, seradan ve Renée'nin dairesinden rahat rahat faydalanıyorlardı. Burası apayrı bir âlemdi. İlk aylar, bu yerde en ince, en nadide zevkleri tattılar. Aşklarını yatak odasındaki grili pembeli geniş yatakta, tuvalet odasının pembeli beyazlı çıplaklığında, küçük salonun açık sarı ahengi içinde gezdirdiler. Her oda, kendisine mahsus kokusuyla, perdeleriyle, kendine has hayatıyla, onlara başka bir sevgi yaşatıyor, Renée'yi başka bir sevdalı kadın haline getiriyordu. Aşkın ince zevke yakışan bir siliklik aldığı o ılık ve aristokrat odada, kapitone hanımefendi yatağında, yumuşak ve şirin bir âşık oldu Renée; ten rengi çadırın altında, güzel kokuların ve banyodan yükselen rutubetli rehavetin ortasında, banyodan çıkar çıkmaz teslim olan işveli, şehvetli bir fahişe edası takındı, Maxime onun en fazla bu halini beğendi; sonra, aşağıda, küçük salonun aydınlık seher rengi içinde, saçlarını altın rengine boyayan o sarı şafağın ortasında, sarışın Diana başıyla, iffetli pozlar alan çıplak kollarıyla, kanepeler üzerinde otururken, antik dönem kadınlarının vücutlarına has zarafette, asil çizgiler alan kusursuz vücuduyla bir tanrıça oldu. Fakat bir yer vardı ki Maxime'i âdeta korkutuyordu; Renée genç adamı oraya fena günlerinde, daha şiddetli bir kendinden geçişe ihtiyaç duyduğu günlerde sürüklüyordu. O zaman serada sevişiyorlar, ensestin zevkini orada tadıyorlardı.

Bir gece, yüreğinin daraldığı bir anda, genç kadın âşığını içeri gönderip siyah ayı postlarından birini getirtmişti. Sonra serayı dolaşan geniş yolun üzerinde, bir havuzun kenarına serdikleri bu postun üzerine yatmışlardı. Hava pırıl pırıl mehtaplıydı, müthiş bir don vardı. Maxime, kulaklarıyla parmakları buz gibi, titreye titreye gelmişti. Sera o kadar ısıtılmıştı ki genç adam ayı postunun

üstünde baygınlık geçirdi. Vücudunu şiddetle ısıran soğuktan öyle bir cehennem sıcağına girmişti ki, sopa yemiş gibi, vücuduna iğneler batıyordu. Kendine geldiği zaman, Renée'nin diz çökmüş, eğilmiş, gözleri bir noktaya dikili, hoyrat bir tavırla durduğunu görerek korktu. Genç kadının saçları dökük, omuzları çıplaktı; gözleri fosfor ışıkları saçan iri bir dişi kedi gibi, uzanmış, yumruklarını yere dayamıştı. Sırtüstü yatmakta olan genç adam, kendisine bakan bu enfes sevdalı hayvanın omuzlarının gerisinde, parlak butları ayışığı ile aydınlanmış mermer sfenks heykelini gördü. Renée tıpkı o kadın başlı ucube vaziyetinde duruyor, tıpkı onun gibi gülümsüyordu; çözük etekliğinin meydanda bıraktığı vücuduyla, bu siyah tanrının beyaz tenli kız kardeşi gibi gözüküyordu.

Maxime rehavet içinde yatıp kalmıştı. Boğucu, kasvetli bir sıcak vardı; ateş yağmuru halinde gökten yağan bir sıcak değildi bu, pis kokulu bir soluk gibi yerde sürükleniyor, buğusu fırtına yüklü bir bulut gibi yükseliyordu. Sıcak bir rutubet, âşıkları boncuk boncuk, kızgın bir ter içinde bırakıyordu. Uzun müddet hiç kımıldamadan, hiçbir şey konuşmadan, bu alev banyosu içinde kaldılar; Maxime cansız, serilip kalmıştı, Renée kıvrak ve sinirli birer baldıra benzeyen bileklerine dayanmış, duruyordu. Seranın küçük pencerelerinden dışarı bakınca, Monceau Parkı'nın açık alanları, top top ağaçların zarif siyah çizgileri, buz tutmuş göllere benzeyen beyaz çimenlikler, narinlikleri ve açık, tekdüze renkleriyle Japon gravürlerini andıran ölü bir tabiat manzarası görülüyordu. Âşıkların üzerine uzandıkları o kızgın toprak, o tutuşmuş döşek de bu engin, sessiz soğuğun ortasında acayip bir şekilde fıkır fıkır kaynıyordu.

Çılgınca bir aşk gecesi geçirdiler. Renée erkek rolündeydi, ihtiraslı ve hareketli irade ondaydı. Maxime ona itaat ediyordu. Çocukluğundan beri erkekliği sekteye uğrayan bu sarışın güzeli yavan mahlûk, genç kadının merak dolu kolları arasında, kılsız vücuduyla, bir Romalı delikanlı gibi sülün endamıyla, âdeta bir kızı andırıyordu. Maxime şehveti soysuzlaştırmak için doğmuş ve büyümüş gibiydi. Renée tahakküm etmenin zevkini çıkarıyor,

cinsiyeti hep tereddüt halinde olan bu mahlûku ihtirasına boyun eğdiriyordu. Bu, genç kadın için, arzusuna sürekli bir hayret katan, hislerine oyun eden bir şeydi, huzursuzlukla ve şiddetli zevkle karışık acayip bir duyguydu. Ne ile karşılaşacağını bilemiyordu; yüreğinde kuşkularla, genç adamın narin cildine, tombul gerdanına, kendini bırakışına ve baygınlık hallerine dönüp geliyordu yine. İşte o zaman, eksiksiz bir saadet tattı. Maxime, ona yeni bir heyecan duyurarak, çılgınca giyim kuşamını, taşkın lüksünü, aşırı hayatını tamamladı. Etrafında zaten şakıyıp duran o ifratlı sesi onun tenine kazıdı. O devrin modalarına ve çılgınlıklarına uygun âşık oldu. Ceketlerinin altından narin vücudu belli olan bu güzel genç erkek, ortadan ayrık saçları, kıkır kıkır gülüşleri ve sıkıntılı tebessümleriyle bulvarlarda dolaşan bu kız bozuntusu, Renée'nin elinde, tarihin bazı anlarında, çürüyen bir milletin bağrında, bedenleri tüketen ve zekâları yoldan çıkaran o çöküş dönemlerine özgü sefahat kuklalarından biri haline geldi.

Renée, asıl, serada bulundukları zaman erkek oluyordu. Orada geçirdikleri ateşli geceyi daha başka geceler takip etti. Onlarla beraber sera da yanıp tutuşuyor, seviyordu. Ağırlaşan havada, ayın beyazımtırak ışığı altında, etraflarını kuşatan acayip bitkiler âleminin belli belirsiz kımıldadığını, kucaklaştığını görüyorlardı. Siyah ayı postu sera yolunu tamamen kaplıyordu. Ayaklarının dibinde, bir kaynaşma ile birbirine dolanmış sık köklerle dolu havuz buram buram tütüyor, nilüferlerin yıldız biçimi pembe göbekleri suyun yüzünde bir bakire göğsü gibi açılıyor, devetabanlarının yaprakları kendinden geçmiş Nereid'lerin* saçları gibi sarkıyordu. Sonra etraflarında palmiyeler, ulu Hint bambuları yükseliyor, seranın kubbesine kadar çıkıyor, oradan yaprakları yorgun âşıklara mahsus gevşek bir edayla birbirine karışarak aşağıya doğru sarkıyordu. Daha aşağıda, çeşit çeşit eğreltiotları, aşk merdivenleri, yolun iki yanında, sessiz ve hareketsiz, aşk bekleyen, geniş etekleri muntazam volanlarla süslü, yeşillikler giymiş

* Nereid'ler, Yunan mitolojisinde, deniz tanrısı Nereus ile deniz tanrıçası Doris'in kızları olan su perileridir. *-ed.*

kadınlara benziyorlardı. Onların yanında, begonyaların kırmızı benekli eğri yaprakları ile kaladyumların mızrak ucu biçimlerindeki beyaz yaprakları, bereli ve solgun vücutlardan oluşan belli belirsiz bir diziye benziyor, sevdalılar bunları pek iyi seçemiyorlar, bu yaprakları bazen haşin sevişmelerin şiddeti altında yere serilmiş kalçaların ve dizlerin yuvarlaklıklarına benzetiyorlardı. Muz ağaçları salkım salkım meyvelerinin altında eğiliyor, onlara toprağın özlü bereketini anlatıyordu; çirkin yumrularla dolu, eğri büğrü, dikenli gövdelerini karanlıkta hayal meyal seçtikleri Habeşistan sütleğenleri onlara özsuyunu, bu alevli bitki cinsinin taşkın suyunu sızdırır gibi görünüyordu. Fakat bakışları seranın derinliklerine doğru daldıkça, loşluklar daha taşkın bir yaprak ve dal bolluğu ile doluyordu; Renée ile Maxime basamakların üzerindeki kadife kadar yumuşak dua çiçeklerini, çan biçimindeki mor Afrika menekşelerini, yaprakları lake cilalı gibi duran drasenaları artık seçemiyorlardı; doymak bilmez bir sevgi ile birbirini kovalayan canlı bitkiler bir kaynaşma halindeydi. Seranın dört köşesinde, sarmaşıklardan oluşan perdelerin birer beşik oluşturduğu yerde, bitkilerin şehvetli hülyası daha da coşkunlaşıyordu; vanilyaların, balıkotlarının, kırmızı salkımlı orkide ağaçlarının, hanımellerinin körpe filizleri, sarmaş dolaş uzanmış, gözle görülemeyen sevdalıların, bütün zevkleri toparlayıp kendilerine getirmek için uzanan sonsuz kolları gibiydi. Bu sonsuz kollar yorgunluktan sarkıyor, gövdeleri aşkla kasılırken birbirine dolanıyor, birbirini arıyor, sanki kalabalık bir çiftleşme için sarmaş dolaş oluyordu. Seranın, tropikal bitkilerin ve çiçeklerin yerden alev alev fışkırdığı bu bakir orman köşesinin o engin çiftleşmesiydi bu.

Maxime'le Renée, çığırından çıkan hisleriyle, toprağın bu kuvvetli çiftleşmelerine kapılıp sürüklendiklerini duyuyorlardı. Zeminin sıcağı ayı postundan geçip sırtlarını yakıyor, palmiyelerin yüksek yapraklarından üstlerine damla damla sıcak dökülüyordu. Ağaçların gövdelerine yürüyen özsu onlara da nüfuz ediyor, hemen gelişmek, dev mahsuller vermek için çılgınca bir istek duymalarına neden oluyordu. Seranın çiftleşme hayatına onlar da gi-

riyorlardı. O zaman, seranın ölgün ışığı altında, birtakım hayaller görüp sersem oluyorlar, kâbuslarında palmiyelerle eğreltiotlarının sevişmelerini uzun uzun seyrediyorlardı; yapraklı dallar karmaşık ve şüpheli görünüşler alıyor, kendi içlerindeki arzular bu görüntüleri şehvetli hayallere bürüyordu; ağaçlardan mırıltılar, fısıltılar işitiliyordu, bu halsiz sesler, esrik göğüs geçirmeler, boğuk ıstırap feryatları, uzak kahkahalar, kendi öpüşmelerinin bütün bu gevezelikleri, yankı halinde onlara kadar geliyordu. Bazen zeminin bir sarsıntısıyla sarsılır gibi oluyorlardı; sanki yer bile, tatmin edilen bir arzunun titreyişi içinde, şehvetli hıçkırıklarla yarılıyordu.

Gözlerini kapasaydılar bile, boğucu sıcak ve ölgün ışık duyularını bozmasaydı bile, kokular onları olağandışı bir sinir gerginliğine fırlatmaya yeterdi. Havuz, onları kekremsi, derin bir koku ile ıslatıyor, bu kokunun içinde çiçeklerle bitkilerin bin bir çeşit rayihası dolaşıyordu. Zaman zaman vanilya bir güvercin gibi dem çekiyordu; sonra alacalı ağızlarından nekahet halindeki hastalar gibi keskin ve acı bir soluk çıkan Stanhopea orkidelerinin sert ezgisini işitiyorlardı. Orkideler, ince zincirlerle tutturulmuş sepetlerinde, canlı buhurdanlar gibi kokular çıkarıyorlardı. Fakat bunların hepsini bastıran koku, bütün bu belli belirsiz solukların içinde eriyip kaybolduğu koku, bir insan kokusu, bir aşk kokusu idi; Maxime, Renée'yi ensesinden öptüğü zaman, başını onun çözük saçları arasına gömdüğü zaman, bu kokuyu duyuyordu. Toprağın döl yetiştirdiği bir yatakta dolaşır gibi serada dolaşıp duran bu sevdalı kadın kokusu onları mest ediyordu.

Âşıklar âdet edinmişlerdi; Madagaskar tangeninin altında, genç kadının bir yaprağını ısırdığı o zehirli çalının altında yatıyorlardı. Etraflarında bembeyaz heykeller, yeşilliklerin azametli çiftleşmesini seyrederek gülüyorlardı. Ay dönüyor, bitki kümelerinin yerlerini değiştiriyor, başkalaşan ışığıyla seraya canlı bir drama havası veriyordu. Renée ile Maxime, Paris'ten bin fersah uzağa gidiyorlar, Boulogne ormanı ile resmî salonların o serbest hayatı dışına çıkıyorlar, Hindistan'da bir orman köşesine, siyah mermer sfenksin tanrısı olduğu dev bir mabedin içine giriyorlardı. Cür-

mün, lanetlenmiş bir aşkın, yabani hayvanlar arasındaki bir sevginin içine yuvarlandıklarını hissediyorlardı. Etraflarını kuşatan bütün bu kalabalık, havuzdaki bu için için kaynaşma, yaprakların bu hayâsız çıplaklığı, onları ihtirasın koyu cehennemine fırlatıyordu. O zaman, aralık ayının mehtaplı soğuğuna gömüldüğü halde yazın ateşleriyle fıkır fıkır kaynayan bu cam kafesin içinde, dehşet dolu döşeklerinin verdiği gizli korkuyla, aşırı ısınmış bir toprağın gayrimeşru meyvesi gibi ensesti tadıyorlardı.

Siyah postun ortasında Renée'nin vücudu, çömelmiş kocaman bir kedi gibi uzanmış, kıvrak ve sinirli baldırlar gibi gerilmiş bileklerine dayanarak hafifçe doğrulmuş, bembeyaz gözüküyordu. Şehvetle dolup taşıyordu genç kadın; omuzlarının ve belinin beyaz çizgileri, yerdeki sarı kumların üzerinde kara bir mürekkep lekesi gibi duran postun üstünde, bir yaban kedisinin vücudu kadar kaskatı gözüküyordu. Renée, altında serili yatan avını, kendini genç kadına teslim etmiş olan Maxime'i gözlüyor, ona tam anlamıyla sahip bulunuyordu. Ara sıra birdenbire eğilerek haris dudaklarıyla onu öpüyordu. O zaman ağzı, konağın yan tarafını kaplayan Çin hibiskusunun kan rengi, aç ağzı gibi kıpkızıl açılıyordu. Seranın ateşli bir kızı olup çıkıyordu Renée. Dudakları bir çiçeklenip bir soluyordu; sanki bu dudaklar ancak birkaç saat yaşayan ve öldükten sonra, devasa bir Messalina'nın yaralı ve doymak bilmez dudakları gibi hep yeniden dirilen o iri ebegümecinin kırmızı çiçekleriydi.

V

KARISININ ensesine kondurduğu öpücük Saccard'ın zihnini kurcalıyordu. Çoktan beri kocalık haklarını kullanmaz olmuştu; Renée de, o da, rahatlarını kaçıran bir ilişkiye değer vermedikleri için, birbirlerinden kopmaları doğal bir şekilde olmuştu. Saccard'ın, Renée'nin odasına girmeye karar vermesi için, koca sevgisi dışında, kârlı bir işi olması gerekiyordu.

Charonne'daki para dümeni, sonunu düşündükçe Saccard'ı endişelendirmekle beraber, iyi gidiyordu. Pırıl pırıl üstü başıyla karşısına çıkan Larsonneau'nun yüzünde, Saccard'ın hiç hoşuna gitmeyen gülümsemeler dolaşıyordu. Bu adam bu işte bir aracıdan, bir paravandan başka bir şey değildi; Saccard, onun hizmetini, elde edilecek kârlar üzerinden yüzde on oranında bir kazanç payı vermekle ödüyordu. Fakat Larsonneau bu işe bir kuruş bile yatırmadığı halde, Saccard çalgılı lokantanın sermayesini verdikten başka, mukabil satış, tarih yeri boş bırakılmış mektuplar, peşin verilmiş makbuzlar gibi her türlü ihtiyat tedbirlerini almış olduğu halde, yine de için için bir korku duyuyor, bir ihanete uğrayacağı içine doğuyordu. Suç ortağının sıkı sıkı sakladığı, bu işe de sırf sayesinde burnunu soktuğu o sahte envanteri kullanarak kendisinden para koparma niyetinde olduğunu seziyordu.

Onun için, bu iki ahbap çavuş birbirlerinin elini kuvvetle sıkıyorlardı. Larsonneau, Saccard'a "aziz üstat" diyordu. Vurgunculuğun gergin ipleri üzerindeki hünerlerini özenerek takip ettiği bu ip cambazına aslında gerçekten hayranlık duyuyordu. Saccard'a oyun etme fikri, nadide ve çok çekici bir zevk gibi içini gıcıklıyordu. Kafasında henüz netleşmemiş bir plan dolaşıyor, elindeki silahı nasıl kullanacağını pek bilemiyor, onu kullanırken kendisi de bir yerini kesmekten korkuyordu. Zaten eski meslektaşına

muhtaç olduğunu da hissediyordu. Ustaca hesaplanmış envanterlerde iki milyona yakın değer biçildiği halde bu meblağın dörtte biri kıymetinde olmayan arsalarla binaların, eğer istimlak perisi altın çubuğu ile dokunmayacak olursa, muazzam bir iflasla sonuç vermeleri kaçınılmazdı. Saccard'la Larsonneau'nun inceleme imkânını buldukları ilk planlara göre, Vincennes tophanesinin bulunduğu meydanı Prince-Eugène Kışlası'yla birleştirmek ve bu meydanı Saint-Antoine mahallesinden dolaşarak Paris'in göbeğine getirmek için açılan yeni bulvar, arsaların bir kısmını alıp götürüyordu; fakat bu arsaların ancak köşelerinden kesilmekle kalması ve o kurnazca düşünülmüş çalgılı lokanta dalaveresinin kendi ihtiyatsızlığı yüzünden bozulması korkusu vardı. Bu takdirde, Larsonneau sırtına karışık bir iş yüklenmiş olacaktı. Yine de, mecburen ikinci derecede bir rol üstlenmiş olmasına rağmen, bu koskoca milyonluk hırsızlık işinde kendi eline geçecek olan yüzde ondan ibaret ufacık parayı düşündükçe, bu tehlike canının sıkılmasına mani olmuyordu. İşte o zaman elini uzatıp kendi payını almak için duyduğu şiddetli arzuya karşı koyamıyordu.

Saccard, Larsonneau'nun karısına borç para vermesini bile istememiş, karışık işlerden zevk aldığı için bu büyük melodram hilesi hoşuna gitmişti. Şakalarına biraz daha komiklik katmak istediği zamanlarda iyice abarttığı güneyli lehçesiyle:

"Yok, yok, azizim, hesaplarımızı karıştırmayalım," diyordu. "Paris'te kendisine asla borçlu kalmamaya yemin ettiğim bir kimse varsa, o da sizsiniz."

Larsonneau ona karısının çok para yediğini ima etmekle yetiniyor, mülkteki hissesini hemen kendilerine devretmesi için ona artık bir kuruş para vermemesini tavsiye ediyordu. Larsonneau'ya kalsa, yalnızca Saccard'la uğraşmayı tercih ederdi. Saccard'ı bazen yokluyor, o bezgin ve kayıtsız hovarda edasıyla:

"Evrakımı biraz düzenlemem gerekiyor. Karınız beni korkutuyor, azizim. Bazı kâğıtlarımın mühür altına alınması hiç işime gelmez," diyerek onu sıkıştırıyordu.

Saccard bu gibi imalara sabırla tahammül edecek insan değildi, hele ki karşısındaki kişinin yazıhanesinde ince ince hesaplanmış soğukkanlı bir düzenin hüküm sürdüğünü biliyorsa. Bu sarı eldivenli züppe tefecinin kendisini korkutma teşebbüslerine karşı, o küçük hesapçı, hilekâr ve cevval kişiliği tepeden tırnağa isyan ediyordu. En fenası da bir rezalet çıkması ihtimaliydi; bu ihtimali aklına getirdikçe korkudan tir tir titriyor, öyle bir durumda kardeşinin kendisini derhal sürgüne gönderdiğini, Belçika'da ağza alınmayacak işler yaparak geçindiğini gözünde canlandırıyordu. Bir gün öfkelendi, Larsonneau'ya senli benli hitap edecek kadar ileri giderek:

"Dinle oğlum," dedi, "sen iyi çocuksun ama, şu kâğıdı bana geri versen iyi edersin. Hangi kâğıttan bahsettiğimi biliyorsun. Göreceksin, o kâğıt parçası sonunda aramızı bozacak."

Beriki hayret etmiş gözüktü, "aziz üstat"ının ellerine sarıldı, sadakatine dair teminat verdi. Saccard bir dakikalık sabırsızlığına pişman oldu. Karısıyla yakınlaşmayı ciddi olarak o sıralarda düşündü; suç ortağı aleyhine Renée'ye muhtaç olabilirdi, ayrıca işlerin yatakta pek mükemmel halledildiğini düşünüyordu. Enseye kondurduğu öpücük, yavaş yavaş, yepyeni bir taktiğe ilham kaynağı oldu.

Saccard'ın acelesi de yoktu, araçlarını idareli kullanıyordu. Hepsi birbirinden daha karışık yüz çeşit işin içinde bocalarken, kış boyunca planını olgunlaştırdı. Bu, onun için, sarsıntılarla dolu kokunç bir kış oldu. Saccard, bu muazzam mücadele esnasında, her gün iflasla didişmek zorunda kaldı. Evinin masraflarını kısmak şöyle dursun, eğlence üstüne eğlence düzenledi. Fakat her şeyi göğüslemeyi başardığı halde, Renée'yi ihmal etmek mecburiyetinde kaldı; onu, Charonne işinin olgunlaştığı zamana, son zafer darbesine saklıyordu. Ona yalnızca Larsonneau vasıtasıyla para vermeye devam ederek, işin sonunu hazırlamakla yetindi. Elinde birkaç bin frank bulunduğunda, Renée parasızlıktan fazla şikâyet ederse, o parayı getirip kendisine veriyor, Larsonneau'nun adamları paranın iki misline senet istiyorlar, diyordu. Bu komedi

Saccard'ın son derece hoşuna gidiyor, senet hikâyesi işe bir macera çeşnisi verdiği için bundan pek haz duyuyordu. En kazançlı işleri yaptığı sıralarda bile karısının harçlığını çok düzensiz şekilde ödemiş, kâh şahane hediyeler, avuç avuç banknotlar vermiş kâh onu haftalarca yoklukta bırakmıştı. Şimdi gerçekten sıkıntı içinde bulunduğundan, evin masraflarından şikâyet ediyor, Renée'ye, iflasını bildirmek istemediği, masallar uydurarak avuttuğu bir alacaklı muamelesi yapıyordu. Renée onu baştan savma dinliyor, ne kadar imza isterse veriyordu; tek şikâyeti daha fazlasını imzalayamamaktı.

Saccard'ın elinde Renéee'nin imzasını taşıyan iki yüz bin franklık senet vardı ki kendisine ancak yüz bin franga mal olmuştu. Larsonneau adına doldurulmuş olan bu senetleri, ona ciro ettirdikten sonra, ihtiyatlı şekilde elden ele gezdirtiyor, bunları ileride çok tesirli silahlar olarak kullanmayı kuruyordu. Malesherbes Bulvarı'ndaki arsasını satmamış olsaydı, o korkunç kış mevsiminin sonunu asla getiremeyecek, karısına faizle borç para veremeyecek, yaşayış tarzını devam ettiremeyecekti; Mignon ile Charrier bu arsanın bedelini ona peşin ödemiş, fakat muazzam bir ıskonto yapmışlardı.

O kış, Renée için, uzun bir zevk mevsimi oldu. Para ihtiyacından başka sıkıntısı yoktu. Maxime ona çok pahalıya mal oluyordu; kendisine hâlâ üvey anne muamelesi ediyor, nereye gitseler masrafı ona gördürüyordu. Fakat bu gizli sefalet de Renée için bir zevkti. "Sevgili yavrucağı" hiçbir şeyden mahrum kalmasın diye kafasını yoruyor, bütün zekâsını işletiyordu; kocasını kandırıp birkaç bin frank tedarik ettirince, bu paraları, ilk defa kaçamak yapmış iki okullu gibi, âşığı ile beraber delice israf ediyordu. Bir kuruşları kalmayınca konakta oturuyorlar, küstahlık derecesinde manasız, son moda bir debdebe ile süslenmiş o koca evi diledikleri gibi kullanıyorlardı. Saccard hiç evde durmazdı. Âşıklar ateşin başında eskisinden daha sık oturuyorlardı. Renée o yaldızlı tavanların buz gibi soğuk boşluğunu nihayet sıcak bir zevkle doldurmuştu. Sosyetik eğlenceler yeri olan bu şüpheli ev, Renée'nin, gözlerden uzak, yeni bir dine ibadet

ettiği bir mabet haline gelmişti. Maxime, Renée'nin hayatına, onun çılgınca giysilerine uyan tiz perdeden bir nağme eklemekle kalmıyordu; o, tavan arasından mahzenlere kadar oymalı süslere gömülmüş, camları mağaza vitrini kadar geniş olan bu konağa lâyık bir âşıktı; deniz böceği kabuğuna benzeyen yuvalarından su akıtan avludaki tombul yanaklı iki aşk perisinden, balkonlara destek vazifesi gören ve cephelerin ortasında, başaklarla, elmalarla oynayan kocaman çıplak kadın heykellerine varıncaya kadar bütün bu alçı süslere ruh veriyordu; fazla debdebeli hole, daracık bahçeye, çok fazla koltuğu olduğu halde bir tek sanat eseri bulunmayan şaşaalı odalara mana katıyordu. O zamana kadar bu binada can sıkıntısından ölen genç kadın birdenbire eğlenmeye, orayı, önce ne işe yaradığını bilemeyip sonra anladığı bir şey gibi kullanmaya başladı. Aşkını yalnızca kendi dairesinde, düğünçiçeği sarısı salonda ve serada değil, konağın her tarafında gezdirdi. Hatta sigara salonunun sediri üzerinde bile zevk duydu; orada oturup kalıyor, o odaya çok hoş bir tütün kokusu sinmiş olduğunu söylüyordu.

Kabul gününü birden ikiye çıkardı. Perşembe günü bütün asalaklar geliyordu. Fakat pazartesiler samimi dostlara mahsustu. Erkekler kabul edilmiyordu. Küçük salonda yapılan bu toplantılara yalnızca Maxime katılırdı. Bir akşam, Renée acayip bir şey düşündü, Maxime'i kadın kılığına sokup kuzinlerinden biri olarak tanıttı. Adeline, Suzanne, Barones de Meinhold, orada bulunan öteki kadınlar ayağa kalktılar, hepsinin bir yerden gözünün ısırdığı bu çehreyi hayretle selamladılar. Sonra meseleyi anlayınca çok güldüler, genç adamın gidip soyunmasına katiyen razı olmadılar. Onu sırtındaki etekle yanlarında alıkoydular, ona takıldılar, üstü kapalı şakalar yaptılar. Maxime misafirleri büyük kapıdan yolcu eder, parktan dolaşıp seradan tekrar konağa girerdi. Renée'nin ahbapları zerre kadar şüpheye düşmediler. Âşıklar, samimi arkadaş olduklarını söyledikleri zamankinden daha teklifsiz değillerdi. Hizmetkârlardan biri iki kapı arasında onları birbirlerine biraz fazlaca sokulmuş görecek olsa, beyefendinin oğluyla hanımefendinin şakalaşmalarına alışık olduğu için hiç şaşırmazdı.

Bu tam serbestlik, bu cezasız kalış onlara daha fazla cüret veriyordu. Geceleri kapıları sürgülüyorlardı, ama gündüzleri, konağın bütün odalarında öpüşüyorlardı. Yağmurlu günlerde bin türlü eğlence icat ettiler. Fakat Renée'nin en büyük zevki hâlâ kocaman bir ateş yaktırmak, karşısına geçip uyuşuk uyuşuk oturmaktı. O kış, bir sürü enfes çamaşır diktirdi. Dantelleriyle patiskaları vücudunu beyaz bir dumanla sarar gibi şöyle böyle örten son derece pahalı gecelikler ve sabahlıklar giydi. Ateşin kızıl yansımaları içinde, dantelleriyle cildi pembeleşiyor, teni, ince kumaştan geçen alevin sıcağına gömülüyor, çıplak gibi oturuyordu. Maxime onun ayakları dibine çömeliyor, o güzel vücudun ılıklığını ve rengini alan gecelikleri hiç hissetmeden, onun dizlerini öpüyordu. İçerisi loştu; gün ışığı, külrengi ipeklerle döşeli odaya akşam karanlığı gibi giriyor, Céleste sakin adımlarıyla arkalarında dolaşıyordu. Doğal olarak suç ortakları olmuştu. Uyuyakaldıkları bir sabah Céleste onları yatakta buldu, soğukkanlı bir oda hizmetçisine has fütursuzluğunu bozmadı. Artık ondan hiç çekinmiyorlardı; Céleste ikide bir odaya giriyor, onların öpüşmelerinin şapırtısına başını bile çevirip bakmıyordu. Bir gelen olursa kendilerine haber vereceğine emindiler. Céleste'e sus payı vermiyorlardı. Çok idareli, çok dürüst bir kızdı, bir âşığı olduğunu gören olmamıştı.

Lakin Renée eve kapanmış değildi. Cemiyet içinde dolaşıyor, siyah fraklı sarışın bir nedim* gibi Maxime'i peşi sıra sürüklüyor, hatta böylece daha şiddetli zevkler duyuyordu. O kış mevsimi, Renée için, uzun bir zafer devresi oldu. O zamana kadar, giyim kuşam ve saç baş konusunda bu derece cüretli şeyler tasavvur etmiş değildi. Çimen yeşili ünlü saten elbisesini diktirmeye de o zaman kalkışmıştı; elbisenin üzerine, bütün ayrıntılarıyla, barut mahfazalarıyla, av borularıyla, geniş ağızlı bıçaklarıyla bir geyik avı resmi işletmişti. Maxime'in yeni açılan Campana Müzesi'ne gidip şekillerini çizdiği antik dönem saç tuvaletlerini de o zaman

* Nedim: Yüksek makamdaki kişileri hoş sözlerle, fıkra ve öykülerle eğlendiren kimse. *-ed.*

moda yaptı. Gençleşiyordu, delişmen güzelliğinin en taşkın devresindeydi. Ensest, gözlerinde bir parıltı tutuşturuyor, gülüşlerine sıcaklık katıyordu. Saplı gözlüğü burnunun ucunda aşırı bir küstahlık havasıyla duruyor, Renée, öteki kadınlara, birtakım ahlaksızlıkların azameti içinde sere serpe oturan ahbaplarına, övüngen bir genç edasıyla, "benim de bir suçum var" manası taşıyan sabit bir tebessümle bakıyordu.

Maxime ise cemiyeti çok can sıkıcı bulmaktaydı. Cemiyet içinde canının sıkıldığını iddia edişi züppeliğindendi, çünkü zaten hiçbir yerde gerçekten eğlendiği yoktu. Tuileries'de, bakanların evlerinde, Renée'nin eteklikleri içinde kayboluyordu. Fakat bir kaçamak sözkonusu olur olmaz tekrar üstat kesiliyordu. Renée bulvardaki hususi bölmeyi bir kere daha görmek istedi, sedirin genişliğine gülümsedi. Sonra Maxime onu birçok yere daha götürdü, umumhanelere, opera balosuna, küçük tiyatroların en ön sıralarına, tanınmamanın zevkini tadarak en koyu ahlaksızlıklarla yakından temas edebildikleri şüpheli yerlerin hepsine götürdü. Konağa gizlice yorgun argın döndükten sonra, kulaklarında hâlâ çınlayan açık saçık şarkı kırıntılarıyla, Paris'in kepaze hayatının sarhoşluğu içinde, sarmaş dolaş uykuya dalıyorlardı. Ertesi gün, Maxime aktörlerin taklidini yapıyor, Renée de küçük salondaki piyanoda, Blanche Müller'in *Güzel Hélène* rolündeki kısık sesini ve kalçalarını çalkalayarak yürüyüşünü benzetmeye uğraşıyordu. Manastırda aldığı müzik dersleri yeni yeni soytarıca şarkıları yalan yanlış söylemekten başka işine yaramıyordu artık. Ciddi havalardan ölesiye nefret ediyordu. Maxime de onunla birlikte Alman müziğini alaya alıyor, üvey annesinin açık saçık şarkılarını savunmak için *Tannhäuser*'i* ıslıklamaya gitmeyi ciddi ciddi düşünüyordu.

İkisinin en büyük eğlencelerinden biri de paten kaymaktı; o kış, imparator, Boulogne ormanındaki gölün buzu üzerinde paten kaymayı deneyenlerin başında geldiği için, paten moda olmuş-

* Richard Wagner'in 1845 tarihli operası. *-ed.*

tu. Renée, Worms'a kürklü kadifeden bir *Polonaise** ısmarladı; Maxime'in de yumuşak çizmeler ve tilki derisinden bir kalpak giymesini istedi. Şiddetli soğuklarda ormana geliyorlardı, rüzgâr yüzlerine kum savurmuş gibi burunlarıyla dudakları soğuktan donuyordu. Üşümek hoşlarına gidiyordu. Orman, dalların üzerinde zarif dantellere benzeyen kar yığınlarıyla, bembeyazdı. Bulutlu gökyüzünün altında, donmuş, solgun gölün üstünde, adalardaki çamların bir tiyatro perdesi gibi ufka gerdikleri örtü vardı yalnızca; kar, bu çamların tepelerinde de danteller işlemişti. Renée ile Maxime, buz gibi soğuk havada, yere sürtünürcesine uçan kırlangıçlar gibi hızla süzülüyorlardı. Bir ellerini arkalarına koyuyor, öteki elleriyle birbirlerinin omzuna tutunuyorlar, kalın halatlarla çevrili geniş sahada yan yana, gülümseyerek, dümdüz gidiyor, oldukları yerde dönüyorlardı. Büyük yolun tepesinden meraklılar onları seyrediyordu. Maxime'le Renée ara sıra göl kenarında yakılan ateşin başına gelip ısınıyor, tekrar kaymaya başlıyorlardı. Gözleri zevkten ve soğuktan yaşararak, gitgide genişleyen devirler yapıyorlardı.

Sonra ilkbahar gelince, Renée eski şairane merakını hatırladı. Geceleyin ay ışığında, Monceau Parkı'nda Maxime'le birlikte gezinmek istedi. Mağaraya gittiler, direkli kapının önünde yere oturdular. Fakat Renée küçük gölde bir gezinti yapmak istediği zaman, konaktan bakınca görülen, bir yol kenarına bağlı kayığın kürekleri olmadığını gördüler. Gece olunca kürekleri herhalde saklıyorlardı. Âşıkların canı sıkıldı. Zaten parkın geniş karaltıları da onları tedirgin ediyordu. Orada kırmızı balonlu, orkestralı bir Venedik şenliği yapılmasını temenni ederlerdi. Parkın gündüz halini tercih ediyorlar, çoğu zaman öğleden sonraları konağın bir penceresi önüne oturuyor, ağaçlı büyük yolun yumuşak dönemecinde dolaşan araba dizilerini seyrediyorlardı. Yeni Paris'in bu şirin noktası, bu sevimli ve temiz tabiat köşesi, tarhlarla, nadide fidanlarla bölünmüş, kenarlarına nefis beyaz güller dikilmiş,

* 1700'lerin sonlarına doğru moda olan, Polonyalıların ulusal giysisinden esinlenen kabarık etekli elbiseler. *–ed.*

kadife parçalarına benzeyen bu çimenlikler hoşlarına gidiyordu. Orada bir bulvardaki kadar çok araba vardı; parkta gezinen kadınlar, sanki hâlâ salonlarındaki halıların üstünde dolaşıyorlarmış gibi, salına salına eteklerini sürüyorlardı. Maxime'le Renée ağaçların arasından bakıp kadınların giysileri hakkında tenkitler yürütüyor, birbirlerine arabaları gösteriyor, bu büyük bahçenin tatlı renkleri karşısında gerçekten zevk duyuyorlardı. İki ağaç arasından yaldızlı bir parmaklığın bir parçası gözüküyor, gölden bir ördek sürüsü geçiyor, Rönesans tarzı küçük beyaz köprü yeşillikler arasında yepyeni duruyordu; ağaçlı büyük yolun iki yanında, sarı iskemleler üstünde oturan anneler, lafa dalıp oğlanlı kızlı küçük çocuklarını etrafta unutuyorlar, onlar da erken gelişmiş çocuk gülümsemeleriyle şirin şirin bakışıyorlardı.

Sevdalılar yeni Paris'e âşıktı. Şehri sık sık araba ile dolaşıyorlar, ayrı bir muhabbetle sevdikleri bazı bulvarlardan geçmek için sapa yollardan gidiyorlardı. Üzerlerinde yaldızlı büyük harflerle isimler, tabelalar, müessese adları pırıldayan, balkonlarla dolu, kapıları oymalı, yüksek binalar pek hoşlarına gidiyordu. Bindikleri kupa arabası yol alırken, onlar da kaldırımların sonu gelmeyen, geniş, külrengi çizgilerini, banklarını, alacalı direklerini, sıska ağaçlarını dost bakışlarla seyrediyorlardı. Gitgide ufalarak mavimtırak, dört köşe bir boşluğa açılan, ufkun ta nihayetine ulaşan bu aydınlık yol, tezgâhtarların kadın müşterileri gülümseyerek karşıladığı büyük mağazaların aralıksız çifte dizisi, boyuna gelip geçen kalabalığın bu uğultulu geçişi, onların içini yavaş yavaş mutlak ve eksiksiz bir memnunlukla dolduruyor, sokak hayatının mükemmel olduğunu düşündürüyordu. Atlarının önünden beyaz bir duman gibi geçip kupa arabasının tekerlekleri altına ince bir yağmur halinde dökülen, toprağın rengini esmerleştirip hafif bir toz bulutu kaldıran fıskiyelerin fışkırttığı sular bile hoşlarına gidiyordu. Araba hep ilerliyordu; sırf karanlık, dar sokaklardan kurtulsunlar diye yapılmış olan bu dümdüz, uçsuz bucaksız cadde boyunca, tekerlekleri halılar üzerinden geçiyormuş gibi geliyordu onlara. Her bulvar kendi konaklarının bir koridoru haline geliyordu. Güneşin

parlak ışıkları binaların yeni cepheleri üzerinde gülüyor, camları tutuşturuyor, dükkânlarla kahvelerin tentelerini dövüyor, kalabalığın telaşlı ayakları altında asfaltı ısıtıyordu. Maxime'le Renée bu uzun pazar yerlerinin kulak tırmalayan hayhuyu ile bir parça sersemlemiş olarak konağa döndüklerinde, debdebesini baharın ilk ılık havalarında gözler önüne seren Monceau Parkı, bu yeni Paris'in zaruri bir kenar süsü gibi onlara zevk veriyordu.

Moda icabı Paris'ten ayrılmak zorunda kaldıkları zaman denize gittiler, fakat istemeye istemeye gittiler, okyanusa bakan plajlarda oturup bulvarların kaldırımlarını hayal ettiler. Aşkları bile orada bezginleşti. Bu aşk, grili pembeli geniş yatağa, ten rengi tuvalet odasına, küçük salonun yaldızlı şafak rengine ihtiyacı olan bir sera çiçeğiydi. Akşamları denize karşı yalnız kalmaya başladıkları günden beri birbirlerine söyleyecek söz bulamıyorlardı. Renée, oteldeki odasının bir köşesinde pinekleyip duran eski bir piyanoda, Variétés tiyatrosundaki repertuarını çalmaya yeltendi, fakat açık denizin rüzgârıyla rutubetlenmiş olan piyanonun sesi engin denizlerin hüzünlü sesi gibiydi. *Güzel Hélène* şarkısı bu piyanoda kasvetli ve hayalî bir sesle öttü. Genç kadın avunmak için plaj halkını acayip deniz giysileriyle hayretlere düşürdü. Paris'in bütün kibar bayanları oradaydı; kendilerini fazla çirkin göstermeyecek bir deniz giysisi arıyorlar, bulamıyorlar, can sıkıntısından esneye esneye kışı bekliyorlardı. Renée, Maxime'i bir türlü denize sokamadı. Genç adam sudan fena halde korkuyor, sular potininin ucuna kadar gelirse yüzü sapsarı oluyordu, ne pahasına olursa olsun bir kayanın ucuna yaklaşmak istemiyordu; kovuklardan uzakta dolaşıyor, biraz dikçe bir kıyı görse, yakından geçmemek için dolambaçlı yollardan gidiyordu,

Saccard, "çocukları" görmek için iki üç defa oraya geldi. Başındaki dertlerin altında ezildiğini söylüyordu. Ancak ekim ayına doğru, üçü birden Paris'te buluştukları zamandır ki, Saccard karısına yaklaşmayı ciddi olarak tasarladı. Charonne meselesi olgunlaşıyordu. Saccard'ın kurduğu plan sarih ve hoyrattı. Bir fahişeye oyun eder gibi, Renée'ye oyun etmek niyetindeydi. Renée gitgide

artan para ihtiyaçları içinde kıvranıyor, gururundan, kocasına ancak işler son raddeye geldiği zaman başvuruyordu. Saccard karısının kendisinden para isteyeceği ilk gün bu fırsattan faydalanmayı, Renée büyük bir borcunu ödeyebileceği için sevinç içindeyken, çoktan beri kesilmiş bulunan ilişkilerini tazelemeyi aklına koydu.

Renée ile Maxime'i Paris'te müthiş sıkıntılar bekliyordu. Larsonneau emrine doldurulmuş senetlerden birkaç tanesinin vadesi gelmişti, fakat Saccard bunları elbette icraya vermediği için, bu senetlerden yana genç kadın o kadar endişede değildi. Worms'a olan borcu şimdi iki yüz bin franga yaklaştığı için, bu borçtan çok daha fazla korkuyordu. Terzi veresiyeyi tamamen keseceği tehdidiyle alacağının bir kısmını istiyordu. Renée, aleyhine açılacak bir davanın sebep olacağı kepazeliği, hele de meşhur terzi ile aralarının bozulacağını düşündükçe, vücudunu ani ürpertiler kaplıyordu. Ayrıca cep harçlığına da ihtiyacı vardı. Maxime ile o, günde birkaç Louis altını harcayacak kadar paraları olmazsa, can sıkıntısından ölürlerdi. Babasının çekmecelerini karıştırıp eli boş dönmeye başlayalı, Maxime'ciğin cepleri tamtakırdı. Yedi sekiz aydır devam eden sadakati, örnek olmaya değer usluluğu, kesesinin bomboş olmasıyla pek yakından ilgiliydi. Herhangi bir sokak sürtüğünü gece yemeğine davet etmek için cebinde her zaman yirmi frank bulunmuyordu. Onun için, dönüp dolaşıp, kalenderce konağa geliyordu. Birlikte kaçamak yaptıkları zamanlar, her seferinde genç kadın, lokantalarda, balolarda, küçük tiyatrolarda, masrafı ödesin diye para çantasını ona veriyordu. Hâlâ ona annesi gibi davranıyor, hatta hemen hemen her ikindi vakti, istiridyeli küçük börekler yemek için uğradıkları pastanede, eldivenli parmaklarının ucuyla parayı kendisi veriyordu. Çoğu sabah, Maxime, yeleğinin cebinde birkaç Louis altını buluyor, daha önce cebinde olmadığını bildiği bu parayı oraya, mektepli oğlunun cebine harçlık bırakan bir anne gibi, Renée koyuyordu. İkindi kahvaltılarıyla, tatmin edilen heveslerle, kolayca elde edilen zevklerle dolu bu güzel hayat sona mı erecekti şimdi? Fakat o sırada daha da büyük bir korku onları yıktı. Maxime'in on bin frank borçlu

olduğu, Sylvia'nın kuyumcusu öfkelenmeye başlıyor, Clichy hapishanesinden bahsediyordu. Çok önce protesto edilen elindeki senetlere öyle masraflar eklenmişti ki borç üç dört bin frank artmıştı. Saccard hiçbir şey yapamayacağını açıkça söyledi. Oğlunun Clichy hapishanesine girmesi onun adını yükseltirdi, onu oradan çıkardıktan sonra da, bir baba olarak cömertliği etrafında bir sürü gürültü kopardı. Renée keder içindeydi; sevgili çocuğunu hapishanede, ama gerçek bir zindanda, ıslak otlar üstünde yatar vaziyette gözünde canlandırıyordu. Bir akşam Maxime'e kendi dairesinden dışarı çıkmamasını, hiç kimse bilmeden orada yaşamasını, böylelikle mübaşirlerden kurtulmasını ciddiyetle teklif etti. Sonra, kuyumcuya verilmesi gereken parayı bulacağına yemin etti. Borcun sebebinden, aşklarını hususi bölmelerin aynalarına yazan o Sylvia'dan hiç bahsetmiyordu. Renée'ye gereken para elli bin frank kadardı. Maxime için on beş bin, Worms için otuz bin, cep harçlığı olarak da beş bin franga ihtiyacı vardı. Bu para bulunursa, önlerinde mutluluk içinde geçecek tam on beş günleri olacaktı. Renée faaliyete geçti.

İlk düşüncesi, bu elli bin frangı kocasından istemek oldu. Bu kararı isteksiz isteksiz vermişti. Ona para getirmek için odasına girdiği son seferlerde, Saccard yine ensesine öpücükler kondurmuş, ellerini tutmuş, ona sevgisinden bahsetmişti. Kadınlar, erkeklerin niyetlerini keşfetme hususunda çok ince bir sezgiye sahiptirler. Nitekim Renée de, kocasının bir şey isteyeceğini, gülümseyerek sinsi bir pazarlığa girişeceğini seziyordu. Gerçekten de elli bin frangı istediği zaman, Saccard itiraz etti, Larsonneau'nun bu kadar parayı asla borç vermeyeceğini, kendisinin de paraca hâlâ çok sıkıntıda olduğunu söyledi. Sonra mağlup olmuş ve ani bir heyecana kapılmış gibi sesini değiştirerek:

"Sizin hiçbir isteğinizi reddetmek mümkün değil," diye mırıldandı. "Paris'i baştan aşağı dolaşacağım, her türlü çareye başvuracağım... Sizin memnun olmanızı istiyorum, güzelim."

Sonra dudaklarını Renée'nin kulaklarına yaklaştırdı, saçlarını öptü, sesi hafifçe titreyerek:

"Parayı yarın akşam odana getireceğim... senetsiz..." dedi.

Fakat Renée telaşla cevap vererek, acelesi olmadığını, onu bu kadar zora koşmak istemediğini söyledi. Saccard, o tehlikeli "senetsiz" sözünü candan söylemiş, bunu ağzından kaçırdığına pişman olmuştu; nahoş bir ret cevabıyla karşılaştığını anlamamış gibi gözüktü. Yerinden kalktı:

"Pekâlâ, nasıl isterseniz..." dedi. "Parayı vakti gelince bulurum. Larsonneau'nun bu işle bir ilgisi olmayacak, haberiniz olsun. Size bu parayı hediye etmek istiyorum."

Kalender bir eda ile gülümsüyordu. Renée acı bir yürek üzüntüsü içinde kaldı. Eğer kocasına teslim olursa, sahip olduğu bir parçacık dengeyi de kaybedeceğini seziyordu. Son kalan gururu, babasıyla evli olduğu halde oğlunun karısı olmaktan ibaretti. Bazen Maxime'in soğuk durduğunu görür gibi oldukça, bu durumunu ona pek açık imalarla anlatmaya çalışıyordu; gerçi bu itirafından sonra ayaklarına kapanacağını umduğu genç adam gayet kayıtsız kalıyor, herhalde gri ipeklilerle döşeli yatak odasında babasıyla karşılaşması ihtimali olmadığına dair Renée'nin kendisine teminat vermek istediğini sanıyordu.

Saccard odadan çıkınca, Renée telaşla giyindi, arabayı hazırlattı. Kupa arabasıyla Saint-Louis adasına doğru giderken, yolda, elli bin frangı babasından ne şekilde isteyeceğini tasarlıyordu. Birdenbire aklına gelen bu fikre sarılmış, bunu muhakeme etmek istemiyor, aslında kendisini çok cesaretsiz buluyor, böyle bir teşebbüs karşısında yenemediği bir dehşete kapılıyordu. Béraud konağına vardığı zaman, konağın avlusu, o kasvetli manastır rutubetiyle, vücudunu buz gibi dondurdu; yüksek topuklu ufacık çizmelerinin çın çın çınladığı geniş taş merdiveni çıkarken, içinde hep kaçıp gitmek arzusu vardı. Telaşından bir budalalık etmiş, saten kurdelelerle, beyaz dantellerden uzun volanlarla süslü, eşarp gibi katlamalı kemerli, yaprak kurusu rengi bir ipekli kostüm giymişti. Büyük, beyaz tüllü küçük bir şapkanın tamamladığı bu giysi merdivenin kasvetli haline öyle aykırıydı ki Renée, orada pek acayip gözüktüğünü kendisi de idrak etti. İç içe geçmiş geniş oda-

ların kasvetli manzarası ortadan geçerken titriyordu; duvar halılarındaki silik insan resimleri, ıssız muhitlerinin loşluğu içinden geçen bu eteklik yığınına şaşmış gibi bakıyorlardı.

Renée, babasını, her zaman oturduğu, avluya bakan büyük bir salonda buldu. Koltuğunun kollarına göre ayarlanmış bir rahlenin üzerine büyük bir kitap koymuş, okuyordu. Elisabeth Hala bir pencere önünde oturmuş, uzun tahta şişlerle örgü örüyordu; odanın sessizliği içinde, bu şişlerin tıkırtısından başka ses yoktu.

Renée ezile büzüle oturdu, kımıldasa, yüksek tavanlı salonun ciddiyetini bir kumaş hışırtısıyla bozuyordu. Kararmış duvarkâğıtlarıyla eski mobilyaların üzerine dantelleri çiğ bir beyazlıkta yansımaktaydı. Mösyö Béraud du Châtel ellerini rahlenin kenarına dayamış, onu seyrediyordu. Elisabeth Hala, çok zengin bir dava vekilinin oğlu ile evlenecek olan Christine'in yakında nikâhının kıyılacağından bahsetti; genç kız, bir şeyler almak için, ailenin emektar hizmetçisiyle birlikte sokağa çıkmıştı. Hala bunları anlatıyor, örgüsünü bırakmadan, sakin sesiyle, yalnız kendisi konuşuyor, yeni çiftin işlerinden bahsediyor, ara sıra gözlüklerinin üstünden gülümseyerek Renée'ye bakıyordu.

Fakat genç kadın gitgide daha huzursuz olmaktaydı. Konağın bütün sessizliği omuzlarına çökmüş gibiydi, elbisesindeki dantellerin kararabilmesi için ne isteseler vermeye hazırdı. Babasının bakışları karşısında öyle sıkılıyordu ki bu kadar büyük volanlar uydurmakla Worms'un gerçekten de münasebetsizlik ettiğine hükmetti.

Elisabeth Hala yeğeninin dantellerini fark etmemişti bile.

"Ne kadar güzelsin, kızım!" dedi birdenbire.

Şişlerini durdurdu, daha iyi görmek için gözlüklerini düzeltti. Mösyö Béraud du Châtel hafifçe gülümsedi:

"Biraz fazla beyaz," dedi. "Bir kadın bu kadar beyaz dantellerle sokakta hayli sıkılıyor olsa gerek."

Renée:

"Ama babacığım, sokakta yaya dolaşmıyorum ki!" diye haykırdı. Sonra samimiyetle söylediği bu söze pişman oldu. İhtiyar cevap

verecekti. Vermedi, uzun boyu ile ayağa kalktı, sırtını dikleştirdi, kızının yüzüne bir daha bakmadan ağır ağır dolaşmaya başladı. Renée heyecandan sapsarı kesilmişti. Cesaretini toplamak için kendini her zorlayışında, lafı para isteme bahsine getirmek için her girizgâh arayışında, yüreği hop ediyordu.

"Babacığım, artık yüzünüzü gördüğümüz yok," diye mırıldandı.

Hala, kardeşine ağız açacak vakit bırakmadı:

"Ya," dedi, "artık baban kırk yılda bir sokağa çıkıyor, o da botanik bahçesine gitmek için. Hem de benim zorumla! Paris'te yolunu kaybediyormuş, şehir artık ona göre değilmiş, bahanesi de bu... Azarla şunu kuzum!"

Genç kadın devam etti:

"Perşembe günleri kabul günümüz, bazı perşembelerimize gelseniz, kocam ne kadar memnun olur."

Mösyö Béraud du Châtel bir şey söylemeden birkaç adım attı. Sonra sakin bir sesle:

"Kocana benden teşekkür et," dedi. "Çalışkan bir çocukmuş diyorlar, senin hesabına temenni ederim, işlerini dürüst şekilde yürütüyor olsun. Ama fikirlerimiz bir değil, sizin Monceau Parkı'ndaki güzel evinizde ben rahat edemiyorum."

Bu cevap, Elisabeth Hala'nın canını sıkmış gibiydi. Gülerek:

"Şu erkekleri politika ne kadar fena yapıyor," dedi. "Sana işin doğrusunu söyleyeyim mi? Tuileries'ye gidiyorsunuz diye baban size çok öfkeli."

Fakat ihtiyar omuz silkti, sanki hoşnutsuzluğunun daha ciddi sebepleri bulunduğunu anlatmak istiyordu. Düşünceli bir tavırla, tekrar ağır ağır dolaşmaya başladı. Renée bir müddet susup oturdu, elli bin frangı istemek için söyleyeceği sözler dilinin ucuna kadar geliyordu. Sonra cesareti daha fazla kırıldı, babası ile öpüşüp çıktı.

Elisabeth Hala onu merdiven başına kadar geçirmek istedi. Sıra sıra odalardan geçerken, incecik ihtiyar sesiyle hâlâ gevezeleniyordu:

"Mutlusun sevgili çocuğum. Seni güzel, sağlıklı görmek bana zevk veriyor, çünkü eğer evliliğin kötü gitseydi, kabahati kendimde bulacaktım, biliyor musun? Kocan seni seviyor, hiçbir eksiğin yok, değil mi?"

Renée, yüreğinden kan gittiği halde, gülümsemek için kendini zorlayarak:

"Tabii canım!" diye cevap verdi.

Hala elini tırabzana dayadı, onu biraz daha orada alıkoydu:

"Bak sana bir şey söyleyeyim, yalnız bir şeyden korkuyorum, bütün bu mutluluk senin başını döndürmesin. İhtiyatlı ol, özellikle de hiçbir malını elden çıkarma... Günün birinde bir çocuğun olursa, ona hazırcacık küçük bir servet biriktirmiş olacaksın."

Renée kupa arabasına girince rahat bir nefes aldı. Şakaklarında soğuk ter damlaları birikmişti, Béraud konağının buz gibi soğuk rutubetini düşünerek bu terleri sildi. Sonra araba Saint-Paul rıhtımının parlak güneşinde ilerlemeye başlayınca, yine o elli bin frank aklına geldi, bütün ıstırabı eskisinden daha şiddetle uyandı. Herkes onu ne kadar cüretli zannederdi de o ne kadar korkak davranmıştı! Halbuki Maxime sözkonusuydu, onun kurtarılması, ikisinin mutluluklarının devam etmesi sözkonusuydu! Kendi kendine ettiği acı sitemler arasında, birdenbire aklına gelen bir fikir kederini iyice artırdı. Elli bin frank meselesini merdiven başında Elisabeth Hala'ya açmalıydı. Aklı neredeydi? Kadıncağız bu parayı belki kendisine ödünç verirdi yahut hiç değilse bulmasına yardım ederdi. Renée arabacısına tekrar Saint-Louis-en-l'Île Sokağı'na dönmesini söylemek üzere eğileceği sırada, büyük salonun vakarlı loşluğu içinden ağır ağır geçen babasının hayalini görür gibi oldu. O salona yeniden hemen girmeye katiyen cesaret edemeyecekti. Bu ikinci ziyaretine ne sebep gösterecekti ki? Hatta meseleyi Elisabeth Hala'ya açma cesaretini bile bulamıyordu şimdi. Arabacıya kendisini Faubourg-Poissonnière Sokağı'na götürmesini söyledi.

Renée dükkânın kapalı kapısını itince, Madam Sidonie sevinçle haykırdı. Tesadüfen dükkândaydı, bir müşterisini sulh

mahkemesinde tanık yazdırmıştı, oraya gitmek için sokağa çıkmak üzereydi. "Aman, gitmeyiveririm, işi başka güne bırakırım," dedi; gelininin nihayet kendisini ziyarete gelmesine son derece memnun olduğunu söyledi. Renée şaşkın şaşkın gülümsüyordu. Madam Sidonie onu aşağıda oturtmayı katiyen istemedi, mağazanın bakır kapı tokmağını çekip aldıktan sonra, genç kadını küçük bir merdivenden kendi odasına çıkardı. Alelade bir çiviyle tutturulmuş olan bu tokmağı bu şekilde günde yirmi defa çıkarır, takardı. Renée'yi bir divana oturttu.

"İşte, şimdi rahat rahat konuşabiliriz, cicim," dedi. "Tam zamanında geldiniz. Ben de bu akşam size gelecektim."

Renée odayı tanıyor, gezintiye çıkmış bir kimse, sevdiği bir tabiat manzarası içinde, bir orman köşesinin ağaçlarını kesilmiş gördüğü zaman nasıl belli belirsiz bir üzüntü duyarsa, o da orada aynı şeyi duyuyordu.

"A!" dedi nihayet. "Karyolanın yerini değiştirmişsiniz, değil mi?"

Dantelci kadın fütursuzca:

"Evet," diye cevap verdi. "Kadın müşterilerimden biri, karyola şöminenin karşısında olursa daha iyi olur, dedi. Kırmızı perdeler asmamı da tavsiye etti."

"Ben de ona bakıyordum, perdeler önceden bu renk değildi... Kırmızı çok bayağı bir renk."

Renée saplı gözlüğünü taktı, büyük bir otel odası gibi süslenmiş olan bu odayı seyretti. Şöminenin üstünde, herhalde Madam Sidonie'nin seyrek saçlı topuzuna ait olmayan, uzun saç iğneleri gördü. Karyolanın eskiden durduğu yerde, duvarkâğıdı sıyrılmış, rengi solmuş, döşekler sürtüne sürtüne kirlenmiş gözüküyordu. Simsar kadın bu lekeyi iki koltuğun arkasına gizlemeye çalışmıştı gerçi, fakat koltukların arkaları kısaydı; Renée gözlerini bu boylu boyunca aşınmış yerden ayıramadı. Nihayet:

"Bana bir söyleyeceğiniz mi vardı?" diye sordu.

Madam Sidonie ellerini bitiştirmiş, akşam yemeğinde yediklerini anlatmaya hazırlanan obur bir kadın tavrıyla:

"Evet," dedi, "bir mesele ki sormayın. Mösyö de Saffré güzel Madam Saccard'a âşık olmuş meğerse... Evet, size âşık, cicim."

Renée şuh bir hareket bile yapmadı:

"Ay!" dedi. "Hani Madam Michelin'e çok tutkun diyordunuz."

"Oo! O iş bitti, tamamen bitti... İsterseniz size ispat edebilirim. Madam Michelin, Baron Gouraud'nun hoşuna gitmiş, bilmiyor muydunuz? Akıl erecek şey değil. Baronu tanıyanların hepsi hayrette... Hem biliyor musunuz, Madam Michelin kocasına nişan verdirmekle meşgul!.. Yaman kadın, gözünü budaktan sakınmıyor, teknesini yürütmek için kimseye muhtaç değil."

Madam Sidonie bu sözü takdirle karışık bir esefle söyledi. Sonra devam etti:

"Biz gelelim yine Mösyö de Saffré'ye... Size bir aktrisler salonunda rastlamış, sırtınızda bir pelerin varmış, hatta biraz küstahça davranmış, sizi gece yemeğine davet etmiş, ayıp ettim, diyor... Doğru mu?"

Genç kadın hayretler içindeydi:

"Çok doğru," diye mırıldandı. "Ama ben olduğumu ona kim söyledi acaba?"

"Durun, sizi sonradan tanıdığını iddia ediyor, sizi salonda aramış, bulamayınca, Maxime'in kolunda dışarı çıkarken gördüğünü hatırlamış. o vakit tanımış... O zamandan beri de size çılgınca âşık. Kalbine birdenbire saplanmış bu aşk, anlıyorsunuz ya? Bir heves işte... Beni görmeye geldi, yalvardı, tarafından özür dilememi söyledi..."

Renée kayıtsızca onun sözünü kesti:

"Pekâlâ, söyleyin, kendisini affediyorum."

Sonra üzüntüleri tekrar aklına geldi, sözlerini sürdürdü:

"Ah, Sidonie'ciğim, çok dertliyim. Yarın sabah mutlaka elli bin franga ihtiyacım var. Sizinle bu işi konuşmaya gelmiştim. Ödünç para veren tanıdıklarınız var demiştiniz, değil mi?"

Simsar kadın gelininin birdenbire sözünü kesmesinden alınmıştı, onu biraz bekletti, sonra cevap verdi:

"Evet, tabii. Yalnız, önce ahbaplarınız arasında bir araştırma yapmanızı tavsiye ederim. Ben sizin yerinizde olsam yapacağımı bilirdim... Mösyö de Saffré'ye müracaat ederdim vesselam."

Renée zoraki bir tebessümle:

"Evet ama, yakışık almaz, bana çok âşıkmış diyorsunuz," dedi.

İhtiyar kadın gözlerini dikmiş, Renée'ye bakıyordu; sonra pörsük yüzü, bir şefkat ve merhamet tebessümü ile yavaş yavaş yumuşadı:

"Vah yavrum vah," diye mırıldandı. "Ağlamışsınız; inkâr etmeyin, gözlerinizden anlıyorum. Metin olun, hayatı olduğu gibi kabul edin... Bırakın şu işceğizi halledivereyim."

Renée parmaklarını ovuşturarak, eldivenlerini çıtırdatarak kalktı. Ruhu zalim bir mücadeleyle sarsılarak, ayakta öylece durdu. Dudaklarını araladı, belki de kabul edecekti, tam o sırada bitişik odadan hafif bir çıngırak sesi geldi. Madam Sidonie telaşla dışarı çıktı, aralık bıraktığı kapının arkasında iki sıra dizilmiş piyanolar görünüyordu. Sonra genç kadın, bir erkeğin ayak sesiyle pes perdeden bir konuşma işitti. Şiltelerin duvarda bıraktığı sarımtırak izi daha yakından görmek için mekanik bir hareketle o tarafa doğru yürüdü. Bu iz onu tedirgin ediyor, sıkıyordu. Maxime'i, elli bin frangı, Mösyö de Saffré'yi, her şeyi unuttu; tekrar karyolanın yanma geldi, dalgın dalgın durdu. Bu karyolanın eski yeri daha iyiydi, sahiden de ne zevksiz kadınlar vardı, karyola bu taraftayken, insanın aydınlık gözüne girerdi muhakkak. Derken, hatırasının derinliklerinden, Saint-Paul rıhtımında rastladığı adamın, o iki randevuluk maceranın, orada, karyolanın eski yerinde tattığı o tesadüfi aşkın hayali yükseldi. O hatıradan, kala kala, duvarkâğıdının o aşınan yeri kalmıştı. O zaman, bu oda ona büyük bir huzursuzluk verdi, bitişik odada devam eden uğultulu sesler sinirine dokundu.

Madam Sidonie, kapıyı ihtiyatla açıp kapayarak dönüp gelince, parmaklarını dudaklarına götürerek, Renée'ye alçak sesle konuşmasını ihtar etti. Sonra kulağına eğildi:

"Haberiniz var mı, güzel bir tesadüf. Gelen, Mösyö de Saffré," dedi.

Genç kadın endişeyle sordu:

"Benim burada olduğumu söylemediniz ya?"

Simsar kadın şaşmış gibi göründü, gayet saf bir edayla:

"Söylemez olur muyum, tabii söyledim," dedi. "Kendisini içeri çağırmamı bekliyor. Tabii, elli bin franktan bahsetmedim..."

Renée sapsarı kesilmiş, kırbaç yemiş gibi yerinde doğrulmuştu. İçinde muazzam bir gurur ayaklanmıştı. Bitişik odadan kulağına kadar gelen o kaba çizme sesleri onu çileden çıkartıyordu. Sert bir sesle:

"Ben gidiyorum," dedi. "Gelin, bana kapıyı açın."

Madam Sidonie gülümsemeye çalıştı:

"Çocukluk etmeyin," dedi. "Adamcağıza burada olduğunuzu söyledim. Şimdi onu başıma dert mi alayım? Doğrusu, beni fena bir durumda bırakıyorsunuz..."

Fakat genç kadın küçük merdivenden inmişti bile. Dükkânın kapalı kapısı önünde:

"Kapıyı açın, kapıyı açın," deyip duruyordu.

Dantelci kadın, kapı tokmağını çekip aldığı zaman, onu alışkanlıkla cebine koyardı. Pazarlığa devam etmek istedi. Sonunda kendisi de öfkelendi, gri gözlerinin içinde ters ve soğuk yaradılışını belli ederek:

"Peki ama, şimdi ben bu adama ne söyleyeyim?" diye sordu.

Renée bir ayağını sokağa atmıştı:

"Satılık olmadığımı söylersiniz," diye cevap verdi.

Madam Sidonie'nin kapıyı çarparak kapatırken şu sözü söylediğini işitir gibi oldu: "Haydi oradan, orospu! Alacağın olsun senin."

Renée kupa arabasına binerken:

"Allah Allah," diye düşündü, "böyle olduktan sonra kocamın ne suçu var?"

Dosdoğru konağa döndü. O gece, Maxime'e odasına gelmemesini söyledi; rahatsızdı, dinlenmeye ihtiyacı vardı. Ertesi gün, Sylvia'nın kuyumcusuna ödenmek üzere on beş bin frangı ken-

disine verdiği zaman, genç adamın hayreti ve soruları karşısında şaşaladı. Kocasının kârlı bir iş yaptığını, bu parayı kendisine verenin o olduğunu söyledi. Fakat o günden itibaren daha da acayipleşti, genç adama verdiği randevuların saatlerini sık sık değiştiriyor, hatta çoğu zaman onu serada bekleyip geri çeviriyordu. Maxime bu huysuzlukları pek önemsemiyordu, kadınların elinde itaatli bir cisim olmak hoşuna gidiyordu. Daha ziyade canını sıkan şey, baş başa geçirdikleri sevişme saatlerinin zaman zaman aldığı manevi şekil oldu. Renée pek kederli oluyor, hatta bazen gözlerinde iri yaşlar birikiyordu. *Güzel Hélène*'deki "yakışıklı delikanlı" nakaratını artık söylemiyor, yatılı okulda öğrendiği ilahileri okuyor, fenalığın er geç cezalandığına inanıp inanmadığını âşığına soruyordu. "İhtiyarlıyor herhalde, en fazla bir iki sene daha gönül eğlendirmeye yarayabilir," diye düşünüyordu Maxime.

Hakikat şuydu ki Renée pek acı ıstıraplar çekiyordu. Maxime'e Mösyö de Saffré ile ihanet etmediğine pişmandı şimdi. Madam Sidonie'nin evinde isyan etmiş, içgüdüsel bir gurura kapılmış, o kaba saba pazarlıktan tiksinmişti. Fakat sonraki günler, zinanın yürek üzüntülerini duymaya başlayınca bütün kaygıları unuttu, kendisini öyle hakir gördü ki piyanoların durduğu odanın kapısını itip içeri girecek ilk erkeğe teslim olabilirdi. O zamana kadar, ensest aşkını yaşarken, kocasını bazen şehvetle karışık bir dehşetle hatırlamıştı hatırlamasına; lakin şimdi, aynı koca, erkek hüviyetiyle, o aşkın içine öyle haşince girmişti ki Renée'nin en ince duyguları tahammül edilmez ıstıraplar haline geldi. İşlediği günahın inceliklerinden zevk alan, tanrıların aşklarını aile içinde tattıkları insanüstü bir cennet köşesini hayal etmekten hoşlanan Renée, şimdi en bayağı ahlaksızlığa yuvarlanmış, iki erkek arasında kendini pay ediyordu. İhanetten tat almaya boşu boşuna yeltendi. Dudakları, Maxime'in dudaklarına uzanırken, hâlâ Saccard'ın öpüşlerinin sıcaklığını muhafaza ediyordu. Merak duygusu bu lanetli şehvetin derinliklerine kadar daldı; bu iki sevgiyi birbirine karıştıracak kadar, babanın kolları arasında iken oğlunu arayacak kadar ileri gitti genç kadın. Ahlaksızlığın bilinmezliği içindeki bu

yolculuktan, zevk iniltilerine hırıltı katan dehşetlerle, çifte âşığını birbirine karıştırdığı o ateşli karanlıklardan, her seferinde daha ürkmüş, daha hırpalanmış olarak çıkıyordu.

Bu faciayı yalnızca kendisine sakladı, hayal gücünün hummalı taşkınlığıyla acısını daha da artırdı. Hakikati Maxime'e itiraf etmektense ölmeyi tercih ederdi. Genç adamın isyan etmesinden, kendisini terk etmesinden korkuyordu için için; özellikle de, korkunç bir günah işlediğine, ebediyen cehennemde yanacağına öyle kesin olarak inanıyordu ki, ayıbını yüksek sesle itiraf etmektense, Monceau Parkı'nda çırılçıplak dolaşmayı tercih ederdi. Gerçi hâlâ, zıpırlıklarıyla Paris'i hayrette bırakan o hoppa kadındı. Asabi neşeleri, delice kaprisleri vardı; gazeteler, isminin baş harflerini yazarak, onun bu hallerinden bahsediyordu. O sıralardaydı ki, üzerine bile bile bir bardak punç döktüğünü iddia ettiği Düşes de Sternich'le tabancalı düello etmeye kalkıştı; bakan kaynı öfkelenince bundan vazgeçti. Başka bir seferinde, Longchamps pistinin etrafını on dakikadan kısa bir sürede dolaşacağına Madam de Lauwerens'le bahse girdi, sırf üzerindeki giysi bu işi yapmasına mani oldu. Her geçen gün daha da çılgınlaşan bu kafadan Maxime de ürkmeye başlamıştı; geceleri, aynı yastıkta yatarken, bu kafanın içinde kendini zevke ve sefaya kaptırmış bir şehrin uğuldadığını işitir gibi oluyordu.

Bir akşam, birlikte Théâtre-Italien'e gittiler. İlana bakmamışlardı bile. O tarihte bütün Parisliler akın akın büyük İtalyan tragedya oyuncusu Ristori'yi seyre koşuyordu, onlar da modanın dışında kalamazdı. *Phaidra** oynuyordu. Maxime klasik eserler repertuvarını oldukça iyi hatırlıyor, Renée de piyesi takip edebilecek kadar İtalyanca anlıyordu. Tınısını zaman zaman aktörlerin mimiklerini destekleyen bir orkestra gibi dinledikleri bu yabancı dille oynanan dram, onlara ayrı bir heyecan verdi. Hippolyte, rolünü ağlar gibi konuşan, pek sıradan, solgun benizli, iriyarı bir delikanlıydı. Maxime:

* 17. yüzyıl Fransız edebiyatının önde gelen tragedya yazarlarından Jean Racine'in bir oyunu. *-ed.*

"Ne salak şey!" diye kendi kendine söyleniyordu.

Fakat Ristori, hıçkırıklarla sarsılan geniş omuzlarıyla, trajik yüzü ve iri kollarıyla, Renée'ye derin bir heyecan vermişti. Phaidra, Pasiphae'nin kanındandı; Renée, yeni zamanların ensest maşukası olan kendisinin damarlarında acaba kimin kanı bulunabileceğini düşünüyordu. Antik Çağ'ın bu cürmünü sahnede oradan oraya sürükleyen o iriyarı kadından başka hiçbir şey görmüyordu piyeste. Birinci perdede, Phaidra'nın Oenone'a günahkâr sevgisini itiraf edişini; ikinci perdede, yana yakıla Hippolyte'e aşk ilan edişini; daha sonra, dördüncü perdede de, Theseus'un dönüşüyle birlikte kedere düşüp müthiş bir gazap buhranı içinde kendi kendisine lanet okuyuşunu izledi; aktris, tiyatro salonunu öyle vahşi bir ihtiras çığlığıyla, öyle insanüstü bir şehvet ihtiyacıyla dolduruyordu ki, genç kadın, onun arzusunun ve vicdan azaplarının her bir ürpertisini kendi teninde hissediyordu.

"Bekle," diye fısıldıyordu Maxime kulağına. "Theramenes'in hikâyesini dinleyeceksin şimdi. Ne tatlı yüzü var ihtiyarın!"

Sonra boğuk bir sesle okudu:

Trezene kapılarından henüz çıkmıştık ki,

O, harp arabasına binmişti bile...

Fakat ihtiyar konuşmaya başlayınca, Renée artık seyretmez, dinlemez oldu. Tavandaki avize gözlerini kamaştırıyor, sahneye doğru uzanmış bütün o solgun yüzlerden ona boğucu bir sıcaklık geliyordu. Monolog bitip tükenmek bilmeden devam etmekteydi. Renée kendisini serada, o kızgın ağaçların yaprakları altında sanıyor, kocasının içeri girdiğini, onu oğlunun kolları arasında yakaladığını hayal ediyordu. Feci ıstıraplar içinde kendinden geçmişti; içtiği zehrin etkisiyle çırpınarak can çekişen, pişmanlık getirmiş Phaidra'nın son hırıltısını işitince gözlerini açtı. Perde iniyordu. Kendisi de günün birinde kendini zehirleyecek kadar metanet gösterebilecek miydi acaba? Bu antik destanının yanında, kendi macerası ne kadar bayağı ve yüz kızartıcıydı! Maxime genç kadının tiyatro mantosunun kukuletasını çenesi altından bağlarken, Renée hâlâ arkasında Ristori'nin sert sesinin uğuldadığını,

Oenone'un nazik sesiyle mırıldanarak ona karşılık verdiğini işitiyordu.

Kupa arabasında genç adam yalnız başına konuştu; trajediyi genel olarak "sıkıcı" buluyor, Bouffes Tiyatrosu'nda oynanan piyesleri tercih ediyordu. Lakin *Phaidra* "sıkı" idi. Maxime bu piyesi beğenmişti, çünkü... Renée'nin elini sıkarak düşüncesini tamamladı. Sonra aklından tuhaf bir şey geçti, bir nükte yapmak arzusuna kapıldı:

"Trouville'de denize yaklaşmamakta haklıymışım," diye mırıldandı.

Renée ıstıraplı hülyasına gömülüp gitmişti, susuyordu. Maxime aynı sözü tekrarlamak zorunda kaldı. Genç kadın onun ne demek istediğini anlayamadı, hayretle sordu:

"Niçin?"

"Niçin olur mu canım, canavar..."

Bıyık altından güldü. Bu şaka genç kadını buz gibi dondurdu. Kafasının içini altüst etti. Ristori entarisini sıvayıp Blanche Müller'in *Güzel Hélène*'in üçüncü perdesinde yaptığı gibi seyircilere dilini çıkaran koskoca bir kukladan ibaretti artık; Theramenes kankan oynuyordu, Hippolyte ise burnunu karıştırarak reçelli ekmek yiyordu.

Şiddetli bir vicdan azabıyla kıvrandığı zamanlarda gururlu isyanları oluyordu Renée'nin. Suçu neydi ki, neden dolayı yüzü kızaracaktı? Her gün daha büyük rezilliklerle karşılaşmıyor muydu? Bakanların evlerinde, Tuileries'de, her yerde, vücutlarında milyonlar taşıyan, karşılarında diz çökülüp tapınılan, kendisi gibi sefillerle yan yana gelmiyor muydu? İmparatoriçenin kabul günü olan pazartesi günleri gülümsenerek bahsedilen, Adeline d'Espanet ile Suzanne Haffner'in yüz kızartıcı dostluklarını düşünüyordu. Kocaların, dürüst halini, düzenliliğini, alışveriş ettiği esnafa borçlarını vaktinde ödemesini övdükleri Madam de Lauwerens'in ticaretini hatırlıyordu. Madam Daste'ı, Madam Teissière'i, Barones de Meinhold'ı, lüks masrafları âşıkları tara-

fından ödenen, cemiyet hayatında borsadaki hisse senetleri gibi fiyat biçilen bu mahlûkları düşünüyordu. Madam de Guende öyle budala, fakat o kadar güzel vücutlu idi ki yüksek rütbeli subaylardan üç âşığı birden vardı, üniformalarından dolayı bunları birbirinden ayırt edemiyordu; o şeytan Louise, Madam de Guende'ın, bu üç âşıktan hangisiyle konuştuğunu anlamak için, önce onları soyunup gömlekle oturmaya mecbur ettiğini söylüyordu. Kontes Vanska deyince, onun şarkı söylediği mesireleri, sırtında basma entariyle, dişi bir kurt gibi hâlâ bir yukarı bir aşağı dolaştığı iddia edilen kaldırımları hatırlıyordu. Bu kadınlardan her birinin kendine mahsus bir ayıbı, gözler önüne serilmiş, övünç vesilesi yapılmış bir yarası vardı. Sonra bunların hepsinin üstünde, imparatorun koynunda bir gece geçirmiş olmakla övünen, ihtiyarlamış, silkilip atılmış, çirkin Düşes de Sternich geliyordu; o, resmî ahlaksızlığın timsaliydi, sefahatin ihtişamını ve bu meşhur sürtükler sürüsü üstünde hâkimiyeti şahsında toplamıştı.

O zaman Renée, sıkılığı önce rahatsız eden bir balo elbisesine alışır gibi, günahına alışıyordu. Yaşadığı devrin modalarına uyuyor, ötekiler gibi soyunup giyiniyordu. Genel ahlak kaidelerinin üstünde bir âlemde yaşadığına inanmaya başlamıştı gitgide; bu âlemde hisler inceliyor, tekmil Olimpos'un hoşuna gitmek için çırılçıplak soyunmak caiz görülüyordu. Ahlaksızlık orada bir lüks oluyor, saçlara iliştirilen bir çiçek, alna takılan bir elmas oluyordu. İmparatorun, yerlere kadar eğilmiş iki sıra kadın omzu arasından, generalin kolunda, geçip gidişini yeniden gözünde canlandırıyor, bunu kendisine hak veren, günahlarını affeden bir hareket gibi görüyordu.

Yalnız bir tek insan, kocasının oda uşağı Baptiste onu hâlâ endişelendiriyordu. Saccard ilgili davranmaya başlayalı, bu soluk benizli, vakur, iriyarı uşak, yüzünde sessiz bir ayıplamanın ciddiliğiyle, etrafında dolaşıyormuş gibi geliyordu Renée'ye. Baptiste onun yüzüne bakmıyordu; hissiz bakışları, gözlerini günahkâr bir kadının saçlarıyla kirletmek istemeyen bir papaz çömezi gibi iffetle, daha yüksekten, topuzunun üstünden geçiyordu. Renée uşağın

her şeyi bildiğini düşünüyordu, cesaret edebilse, ona sus payı verecekti. Baptiste'e rastladıkça huzursuzluk hissediyor, ona bir tür saygı duyuyordu; sanki etrafındaki bütün insanların dürüstlüğü bu uşağın siyah giysisi altına çekilmiş ve orada gizlenmişti.

Bir gün Céleste'e şu soruyu sordu:

"Baptiste, mutfakta sizlerle şakalaşır mı? Bir macerası, bir metresi filan var mı acaba?"

"Tam adamını buldunuz!" demekle yetindi oda hizmetçisi.

"Size herhalde kur yapmıştır canım!"

"Kadınlara hiç bakmaz. Yüzünü kırk yılda bir görüyoruz. Ya beyefendinin dairesindedir ya ahırda... Atları çok sevdiğini söylüyor."

Renée bu namusluluğa kızıyor, ısrar ediyordu, adamlarını hakir görebilse memnun olacaktı. Céleste'e muhabbet beslemekle beraber, onun âşıkları bulunduğunu bilse hoşuna gidecekti.

"Peki ama Céleste, siz Baptiste'i yakışıklı bir erkek olarak görmüyor musunuz?"

Hizmetçi kadın son derece acayip bir şey işitmiş bir kimse gibi şaşkın bir tavırla:

"Ben mi, madam?!" diye haykırdı. "Oo! Benim çok daha başka niyetlerim var. Erkek istemiyorum ben, benim planım hazır, ilerde göreceksiniz, Budala değilim ben, merak etmeyin."

Renée onun ağzından daha açık bir söz alamadı. Zaten başındaki dertler de artıyordu. Gösterişli hayatı, çılgınca alışverişleri birçok engele tosluyor, genç kadın aşmak zorunda kaldığı bu engellere bazen çarpıp bereleniyordu. Louise de Mareuil de işte böyle, günün birinde Maxime'le onun arasında dikiliverdi. Renée küçümseyerek "kambur" dediği bu kızı kıskanmıyordu; hekimlerin onu ölüme mahkûm saydıklarını biliyor, Maxime'in bir milyonluk çeyiz pahasına da olsa, böyle çirkin bir kızı alacağına ihtimal veremiyordu. Düşmüş bir kadın olmasına rağmen, sevdiği insanlara karşı burjuvaca bir safdilliği korumuştu; kendisini hor gördüğü halde, onları kolaylıkla üstün ve takdire değer görürdü. Fakat gözüne koyu bir ahlaksızlık, bir hırsızlık gibi gözüken bu evliliğin

olacağına ihtimal vermemekle beraber, iki gencin teklifsizlikleri, arkadaşlıkları ona azap veriyordu. Kendisine Louise'den bahsettiği zaman, Maxime keyifli keyifli gülüyor, kızın bazı nükteli sözlerini ona naklediyordu:

"Yumurcak bana kocacığım diyor, biliyor musun?"

Maxime öyle serbest konuşuyordu ki Renée, o yumurcağın on yedi yaşında olduğunu, aralarındaki el şakalarının, salonlarda elâlemle alay etmek için loş köşelere çekilmelerinin kendisini üzdüğünü, en güzel gecelerini haram ettiğini söylemeye cesaret edemiyordu.

O sırada olan bir olay duruma acayip bir mahiyet verdi. Renée sık sık bir farfaralık ihtiyacı, damdan düşme cüretkârlık hevesleri duyardı. Maxime'i bir perde arkasına, bir kapı arkasına sürükler, görülme tehlikesini göze alarak orada öperdi. Bir perşembe akşamı, düğünçiçeği sarısı salon hıncahınç dolu olduğu bir sırada, Louise'le konuşan genç adamı çağırmak aklına esti; kendisi seradaydı, Maxime'e doğru yürüdü, kimse görmüyor zannederek, iki kalın ağacın arasında, onu birdenbire dudaklarından öptü. Fakat Louise, Maxime'in peşinden gelmişti. Sevdalılar başlarını kaldırdıkları zaman, onun birkaç adım ötede, acayip bir gülümsemeyle kendilerine baktığını gördüler; yüzünde ne bir kızartı ne bir hayret ifadesi vardı, böyle bir öpücüğün manasını anlayacak ve zevkini tadacak kadar bilgisi olan bir çapkınlık arkadaşı gibi sakin ve dost bir tavırla duruyordu.

O gün, Maxime gerçekten de dehşet duydu; Renée ise tersine, kayıtsız, hatta neşeli göründü. Artık bitmişti. Kambur kızın onun elinden âşığını alması imkânı kalmamıştı. "Bunu şimdiye kadar mahsustan yapmalıydım, 'kocacığı'nın bana ait olduğunu şimdi biliyor," diye düşündü Renée.

Maxime, Louise'i eskisi gibi güler yüzlü, eskisi gibi şakacı görünce içi rahat etti. Onun hakkında "çok güçlü, çok iyi bir kız" hükmünü verdi, iş bundan ibaret kaldı.

Renée haklı olarak endişeleniyordu. Saccard, oğlunun Matmazel de Mareuil'le evlenmesi meselesini bir müddetten beri dü-

şünüyordu. İşin içinde, kaçırmak istemediği bir milyonluk çeyiz vardı, ileride bu parayı ele geçirmek niyetindeydi. Kış başında, Louise üç haftaya yakın yatakta kaldı; Saccard, onun tasarlanan evlilikten önce ölmesi ihtimaliyle öyle korktu ki çocukları hemen evlendirmeye karar verdi. Gerçi ikisini de bir parça genç buluyordu, fakat hekimler veremli kız için mart ayını tehlikeli görüyorlardı. Öte yandan, Mösyö de Mareuil de nazik bir durumdaydı. Son seçim listesinde nihayet milletvekili seçilmeyi başarmıştı. Yalnız, meclis seçim mazbatasını reddetmiş, bu da güçlerin dengesini değiştiren bir skandal yaratmıştı. Bu seçim bütün nüfuzlu kişileri gülünç duruma düşüren bir destandı, gazeteler bunu bir ay dillerine doladılar. Bölge valisi Mösyö Hupel de la Noue öyle bir gayret sarf etmişti ki öteki adaylar ne programlarını ilan edebilmiş, ne bültenlerini dağıtabilmişlerdi. Onun tavsiyesi üzerine, Mösyö de Mareuil seçim bölgesinde sofralar kurdurdu, köylüler bir hafta bu sofralarda yediler, içtiler. Ayrıca bir demiryolu, bir köprü ve üç kilise yaptıracağını vaat etti; seçimden bir gün önce de nüfuzlu seçmenlere, imparatorla imparatoriçenin yaldızlı bir çerçeveye geçirilmiş iki büyük resmini yolladı. Bu hediye çok başarılı oldu, seçimde ezici oranda çoğunluk çıktı. Fakat meclis, bütün Fransa'nın kahkahalarla gülmesi karşısında, Mösyö de Mareuil'ü seçmenlerine iade etmek zorunda kalınca, Bakan, gerçekten fazla ileri giden Vali ile biçare adaya karşı müthiş bir öfkeye kapıldı. Hatta resmî adaylığı başka bir isme vereceğini bile söyledi. Mösyö de Mareuil fena halde korktu, o bölgede üç yüz bin frank para harcamıştı, orada büyük mülkleri vardı, bu mülklerde canı sıkılıyordu, bunları zararına elden çıkarması gerekecekti. O sebeple, aziz meslektaşına gelip, kardeşini teskin etmesi, gayet dürüst bir seçim yaptıracağı konusunda kendi namına söz vermesi için yalvardı. Saccard çocukları evlendirme meselesini bu münasebetle tekrar açtı, oğlan babasıyla kız babası kesin olarak sözleştiler.

Maxime'in bu konuda ağzı arandığı zaman, genç adam bir parça tereddüt etti. Louise hoşuna gidiyordu, çeyizi daha da cazipti. Peki dedi, tartışma derdinden kurtulmak için Saccard'ın tespit

ettiği bütün tarihleri kabul etti. Fakat işlerin maalesef bu kadar rahatça halledilemeyeceğini için için biliyordu. Renée bu evliliğe asla razı olmayacaktı; ağlayacaktı, hırçınlıklar yapacaktı, Paris'i hayrette bırakmak için büyük bir rezalet çıkarabilirdi. Pek can sıkıcı bir durumdu doğrusu. Şimdi Renée'den korkuyordu Maxime. Genç kadın ona endişe verici gözlerle yiyecek gibi bakıyor, onu öyle zorbaca elinde tutuyordu ki, beyaz elini omzuna koyduğu zaman, Maxime tırnakların etine gömüldüğünü hisseder gibi oluyordu. Renée'nin taşkınlığı haşinlik halini alıyor, gülüşlerinde titrek bir ses çınlıyordu. Maxime, Renée'nin, gecenin birinde, kolları arasında, gerçekten çıldırmasından korkuyordu. Renée'de ise vicdan azabı, yakalanma korkusu, zinanın acı zevkleri, başka kadınlarda olduğu gibi gözyaşlarıyla ve halsizliklerle değil, daha büyük acayipliklerle, karşı koyamadığı bir yaygaracılık ihtiyacıyla kendini gösteriyordu. Gitgide artan korkusu arasında, bir hırıltı işitilmeye başlıyor, bu enfes ve hayret verici makine bozularak dağılıyordu.

Maxime, hiçbir girişimde bulunmadan, kendisini bu can sıkıcı metresten kurtaracak bir fırsat bekliyordu. Hata yapmış olduklarını söylemeye başlamıştı tekrardan. Arkadaşlıkları başlarda aşk ilişkilerine fazladan bir zevk katmışsa da, şimdi bu ilişkiyi kesmesine mani oluyordu. Başka bir kadınla olsa, muhakkak ki görüşmeyi keser, bir daha semtine uğramazdı; her türlü barışma çabasını ve kavgaları önlemek için sevda bağlarını bu şekilde kesme usulünü tutmuştu. Fakat böyle kestirip atmaktan kendini âciz hissediyor, hatta Renée'nin okşamalarına kendini memnunlukla bırakıyordu; Renée ana gibi müşfikti, onun masraflarını ödüyordu, alacaklılardan biri öfkelenecek olursa, onu sıkıntıdan kurtarabilirdi. Sonra Louise, milyonluk çeyiz yine aklına geliyor, genç kadının öpücükleri altındayken bile, "bütün bunlar iyiydi güzeldi, ama ciddi bir iş değil, önünde sonunda bitmesi lazım" diye düşünüyordu.

Bir gece Maxime, sık sık sabaha kadar oyun oynadıkları bir hanımın evinde öyle çabuk beş parasız kaldı ki cepleri boşalan kumarbazlara has sessiz bir öfkeye kapıldı. Masanın üstüne bir-

kaç Louis altını daha fırlatabilmek için dünyada her şeyi feda etmeye hazırdı. Şapkasını aldı, sabit bir fikrin şevkiyle yürüyen bir kimse gibi mekanik adımlarla Monceau Parkı'na gitti, parmaklıklı küçük kapıyı açtı, seraya girdi. Vakit gece yarısını geçmişti. Renée ona o akşam gelmemesini söylemişti. Genç kadın kapısını ona kapalı tuttuğu günlerde artık sebep göstermeye bile lüzum görmüyor, Maxime de izin gününden faydalanmayı canına minnet biliyordu. Genç kadının o gece gelmekten kendisini menettiğini, ancak, kapalı bulduğu küçük salonun camlı kapısı önünde hatırladı. Geleceği akşamlar, Renée o kapının mandalını önceden çevirip açık bırakıyordu.

Maxime tuvalet odasının penceresini aydınlık görünce:

"Adam sen de!" diye düşündü. "Islık çalarım, iner. Rahatsız edecek değilim; eğer birkaç altını varsa, alır, hemen giderim."

Sonra hafif bir ıslık çaldı. Geldiğini haber vermek için çoğu zaman bu işareti verirdi. Fakat o akşam üst üste defalarca ıslık çalmasına rağmen kimse çıkmadı. Derhal ödünç para bulma kararından vazgeçmek istemediği için sesini yükselterek ıslığa ısrarla devam etti. Nihayet, en hafif ayak pıtırtısı bile işitmeden, camlı kapının çok ihtiyatlı hareketlerle açıldığını gördü. Seranın alacakaranlığında Renée gözüktü; yatağa girmeye hazırlanmış gibi saçları çözüktü, yarı soyunmuş vaziyetteydi. Yalınayak basamaklardan indi, sera yolunun kumları üzerinde, soğuğu ve zeminin sertliğini hissetmiyormuş gibi yürüyerek, Maxime'i kameriyelerden birine doğru itti. Öfkesini güç zapt ederek:

"Bu kadar yüksek sesle ıslık çalman aptallık," diye söylendi. "Sana gelme dedimdi. Ne istiyorsun?"

Maxime bu şekilde karşılanınca şaşırmıştı:

"Yukarı çıkalım," dedi. "Yukarıda söylerim. Soğuk alacaksın."

Fakat bir adım atınca, Renée onu durdurdu; Maxime, o zaman, genç kadının benzinin sapsarı kesilmiş olduğunu gördü. Renée ağzını açıp bir şey söylemiyor, dehşetten iki büklüm duruyordu. Vücudunu örten geceliğin dantelleri, titreyen teninin üzerinde, lime lime sarkarak trajik bir görüntü oluşturuyordu.

Maxime gitgide artan bir hayretle onu seyretmekteydi.

"Nen var, hasta mısın?" diye sordu.

Aynı anda içgüdüsel bir hareketle başını kaldırdı, seranın camlarından, ışık yandığını gördüğü tuvalet odasının penceresine baktı. Birdenbire:

"A, senin odanda bir erkek var," dedi.

Renée yalvaran, telaşlı bir sesle:

"Hayır, hayır, kimse yok," diye mırıldandı.

"Amma yaptın güzelim, gölgesini görüyorum."

O zaman, birbirlerine ne söyleyeceklerini bilemeden, karşı karşıya bir an orada durdular. Renée'nin dişleri dehşetten takırdıyor, genç kadın çıplak ayaklarına kovalar dolusu buz gibi su döküyorlarmış gibi hissediyordu. Maxime tahmin etmediği kadar öfkelenmişti; fakat yine de, ilişkiyi kesmesi için bunun tam aradığı fırsat olduğunu düşünecek kadar soğukkanlı davranabildi.

"Céleste sırtına palto giymiş de odada dolaşıyor diye beni inandıramazsın ya," dedi. "Seranın camları bu kadar kalın olmasaydı, belki bu beyefendiyi tanırdım ben."

Renée onu yaprakların daha sık taraflarına doğru itti, ellerini bitiştirdi, gittikçe artan bir dehşet içinde yalvardı:

"Rica ederim, Maxime..."

Fakat genç adam bütün muzipliğini, öç almaya çalışan o vahşi muzipliğini ele almıştı. İntikamını öfke ile alamayacak kadar zayıftı. Dudakları küçümsemeyle büzüldü; önce dayak atma arzusu duyduğu halde, onun yerine, sesini yükseltti:

"Bana söylemeliydin, o zaman gelip sizi rahatsız etmezdim... Birbirimizi artık sevmediğimiz her geçen gün daha çok belli oluyordu zaten. Ben kendim de artık usanmaya başlamıştım... Dur canım, sabırsızlanma. Yakanı bırakacağım, çıkacaksın yukarı, ama önce beyefendinin adını söyleyeceksin..."

Genç kadın gözyaşlarını zapt etmeye uğraşıyordu:

"Katiyen, katiyen!" diye mırıldandı.

"Hesap soracak değilim, yalnızca öğrenmek istiyorum, o kadar... Adını, çabuk adını söyle, çıkıp gideceğim."

Renée'nin bileklerini yakalamış, fena fena gülerek yüzüne bakıyordu. Renée şaşkın bir halde çırpınıyor, genç adamın sorduğu isim dudaklarından fırlamasın diye ağzını açmak istemiyordu.

"Gürültü yapacağız şimdi, marifet yapıyorsun sanki, ne korkuyorsun? Dost değil miyiz? Yerime kimin geldiğini bilmek istiyorum, bu benim meşru hakkımdır... Dur, sana yardım edeyim. Mösyö de Mussy olacak, ıstırabına acımışsındır."

Renée cevap vermedi. Bu sorgu karşısında başını eğiyordu.

"Mösyö de Mussy değil mi?.. Öyleyse, Dük de Rozan mı? Sahi mi, o da mı değil?.. Sakın Kont de Chibray olmasın? O da değil ha?"

Durdu, düşündü:

"Vay canına, başka da kimse aklıma gelmiyor... O bana anlattığın şeyden sonra, babam olamaz..."

Renée vücuduna yakıcı bir şey dokunmuş gibi ürperdi, boğuk bir sesle:

"Hayır," dedi. "Biliyorsun ki artık gelmiyor. Gelmek istese de ben kabul etmem, alçaklık olur bu."

"Peki, o halde kim?"

Bu soruyu sorarken, Renée'nin bileklerini daha kuvvetle sıkıyordu. Biçare kadın birkaç saniye daha debelendi:

"Oof, Maxime, bilsen!... Ama söyleyemem ki..."

Sonra mağlup oldu, aydınlık pencereye korkuyla bakarak, bitkin bir halde:

"Mösyö de Saffré," diye kekeledi kısık sesle.

Yaptığı zalimce oyundan zevk alan Maxime, o kadar ısrarla beklediği bu itiraf karşısında sapsarı kesildi. Bu erkek isminin sebep olduğu beklenmedik ıstırap onu öfkelendirdi. Renée'nin bileklerini şiddetle silkerek bıraktı, yaklaştı, yüzünü ta yüzüne yanaştırdı, dişlerini sıkarak:

"Bana bak," dedi, "sen nesin biliyor musun? Sen..."

Kelimeyi söyledi. Yürüyüp giderken Renée koştu, ona sarıldı, hıçkırarak ağlamaya, sevgi dolu sözler söylemeye, af dilemeye başladı; kendisini hâlâ taparcasına sevdiğine, ertesi gün her şeyi

açıklayacağına ant içiyordu. Fakat Maxime silkinip kurtuldu, seranın kapısını çarparak kapadı:

"Hayır! Artık bitti, gına getirdim."

Renée bitkin bir halde kaldı. Maxime bahçeden geçip giderken arkasından baktı. Seranın ağaçları etrafında fırıl fırıl dönüyormuş gibi geliyordu ona. Sonra sera yollarının kumları üzerinde, çıplak ayaklarını sürüyerek, ağır ağır yürüdü; cildi soğuktan morarmış, gömleğinin buruşuk dantelleri içinde daha trajik bir halde, merdivenleri çıktı. Yukarı çıkınca, kendisini bekleyen kocasının sorusuna cevap olarak, o sabah kaybettiği küçük cep defterini nerede düşürdüğünü hatırlar gibi olduğu için onu aramaya gittiğini söyledi. Yatağa yattıktan sonra, Maxime'e, babasının eve kendisiyle birlikte döndüğünü, bir para meselesi hakkında konuşmak üzere odasına kadar geldiğini söyleseydi daha iyi etmiş olacağını düşündü; birdenbire hudutsuz bir kedere kapıldı.

Saccard, Charonne işini artık bir an önce bitirme kararını, bu hadisenin ertesi günü verdi. Karısı onun emrindeydi; onu, elleri arasında, kendini bırakan ruhsuz bir cisim gibi, gevşek ve cansız hissetmişti. Öte yandan, Prince-Eugène Bulvarı'nın güzergâhı tespit edilecekti; yakında yapılacak istimlak işi duyulmadan önce, Renée'nin malı elinden alınmış olmalıydı. Saccard bu işte bir sanatkâr aşkıyla hareket ediyordu; planının olgunlaşmasını huşuyla seyrediyor, avını kibarca avlamak için nazlı nazlı hareket eden bir avcı gibi, tuzaklarını özenle kuruyordu. Maharetli bir kumarbazın, çalınmış kazançtan ayrı bir haz duyan adamın nefsini tatmin edişiydi bu; bir lokma ekmek parasına arsalara sahip olmak istiyor, sonra zaferinin verdiği neşeyle karısına yüz bin franklık mücevher hediye ediyordu. En basit operasyonlar, o elini sürer sürmez karmakarışık oluyor, karanlık dramlar haline geliyordu; Saccard heyecana kapılıyordu, yirmi frank uğruna babasını dövse döverdi. Sonra da etrafa avuç avuç altın saçıyordu.

Fakat mülkteki hissesini satmaya Renée'yi razı etmeden önce, Larsonneau'yu, onda sezdiği şantaj niyetlerinden dolayı bir yoklamak ihtiyatkârlığında bulundu. Sezgi kabiliyeti Saccard'ı bu me-

selede kurtardı. İstimlak simsarı, kendi cephesinden, meyvenin olgunlaştığını, onu koparabileceğini düşünmüştü. Saccard, Rivoli Sokağı'ndaki yazıhaneye girince, ahbabını büyük bir telaş ve şaşkınlık içinde, şiddetli çaresizlik emareleri gösterir bir halde buldu. Larsonneau, Saccard'ın ellerine yapışarak:

"Ah, dostum! Mahvolduk, mahvolduk," diye sızlandı. "Bu korkunç maceradan kurtulmak için kafa kafaya verelim diye ben de koşup size gelecektim..."

Larsonneau ellerini ovuşturup hıçkırmaya yeltenirken, Saccard, içeri girdiği sırada, onun birtakım mektuplar imzalamakla meşgul bulunduğuna ve imzaların gayet düzgün atılmış olduğuna dikkat etti. Sakince yüzüne baktı:

"Allah Allah! Ne oluyoruz kuzum?"

Fakat beriki hemen cevap vermedi. Çalışma masasının koltuğuna yığılmış, orada, dirseklerini kurutma kâğıtlarının üzerine dayayarak alnını elleriyle kavramış, başını şiddetle sallıyordu. Nihayet boğuk bir sesle:

"Defteri çaldılar, hani şu şey vardı ya..." diyerek, kâtiplerinden birinin, kürek cezasını hak eden o serserinin bir sürü dosyasını aşırdığını, o meşhur defterin de onların arasında bulunduğunu anlattı. Asıl fenası şuydu ki hırsız, bu defterden nasıl bir menfaat elde edeceğini anladığı için, onu yüz bin franga kendilerine satmak istiyordu.

Saccard düşünüyordu. Bu masalı pek kaba saba buldu. Larsonneau belli ki sözlerine inanılmamasına pek önem vermiyordu. Charonne işinden yüz bin frank para istediğini ona anlatmak için alelade bir bahane aramıştı; hatta bu şartla, elinde bulunan tehlikeli evrakı da ona geri verecekti. Bu alışveriş Saccard'a fazla külfetli gözüktü. Eski meslektaşına memnuniyetle bir hisse ayırırdı, fakat kurulan bu tuzak, böyle enayi yerine konulması onu öfkelendiriyordu. Öte yandan içi de pek rahat değildi. Herifin ne mal olduğunu biliyordu. Evrakı, bakan olan kardeşine götürür müydü götürürdü, o da herhangi bir rezaleti örtbas etmek için onun istediği parayı muhakkak verecekti.

Saccard da oturdu:

"Vay canına!" diye söylendi. "Kötü olmuş... Peki, şu serseriyi görebilir miyiz?"

"Çağırtayım," dedi Larsonneau. "Yakında oturuyor, Jean-Lantier Sokağı'nda."

Aradan on dakika geçmemişti ki, şaşı gözlü, soluk saçlı, yüzü çilli ufak tefek bir genç, kapıyı gıcırdatmamaya çalışarak, usulca içeri girdi. Vücuduna fazla bol gelen, son derece partal, kötü bir redingot giymişti. Saygıyla uzakça bir mesafede ayakta durdu, yan gözle sakince Saccard'a baktı. Ona Baptistin diye hitap eden Larsonneau'nun sorularına zerre kadar şaşalamadan, tek heceli kelimelerle cevap verdi; patronunun her sorusuna ekleme gereğini duyduğu hırsız, dolandırıcı, haydut sıfatlarını kayıtsızlıkla karşılıyordu.

Saccard herifin soğukkanlılığına hayran kaldı. Bir ara, istimlak simsarı onu dövmek ister gibi koltuğundan fırladı; Baptistin gözlerini daha da sıkılganca şaşılaştırarak, bir adım geri çekilmekle yetindi. Saccard:

"Anlaşıldı, bırakın," dedi. "Peki, evrakı geri vermek için yüz bin frank mı istiyorsunuz?"

Genç adam:

"Evet, yüz bin frank," diye cevap verdi.

Sonra çekilip gitti. Larsonneau bir türlü öfkesini yenemiyor gibiydi:

"Ne rezil şey, değil mi?" dedi. "Kaçamaklı bakışlarını gördünüz mü? Bu hergeleler utangaç gibi görünürler de yirmi frank için adam öldürürler."

Fakat Saccard onun sözünü kesti:

"Yok canım, o kadar korkunç değil. Zannederim anlaşmak mümkün olur kendisiyle. Ben çok daha üzücü bir iş için gelmiştim... Karımdan sakınmakta haklıymışsınız, aziz dostum. Mülkteki hissesini Mösyö Haffner'e satıyor, düşünebiliyor musunuz? Paraya ihtiyacım var, diyor. Arkadaşı Suzanne onu bu işe teşvik etmiş olsa gerek."

Beriki sızlanmaya birdenbire son verdi; benzi biraz sararmış, öfkelendiği sırada yan tarafa kaçan dik yakasını düzelterek dinliyordu.

Saccard sözlerini sürdürdü:

"Bu satış bütün ümitlerimizin mahvolması demektir. Mösyö Haffner ortağımız olursa, yalnız kârımızı kaybetmekle kalmayız, bu ince eleyip sık dokuyan adam hesapları kurcalamaya kalkışırsa, pek kötü bir duruma düşeriz diye korkuyorum."

İstimlak simsarı cilalı ayakkabılarını halının üstünde gıcırdata gıcırdata, heyecanlı adımlarla dolaşmaya başladı:

"Görüyor musunuz, elaleme iyilik edeceğim diye insan ne vaziyetlere düşüyor!" diye söylendi. "Ama azizim, ben sizin yerinizde olsam, karımı böyle bir divanelik etmekten menederdim. Daha olmazsa döverdim."

Saccard kurnaz bir gülümsemeyle:

"Ah, dostum!" dedi. "Sizin bu Baptistin olacak it üzerinde ne kadar az nüfuzunuz varsa, benim de karımın üzerindeki nüfuzum o kadar az."

Larsonneau hâlâ gülümsemekte olan Saccard'ın karşısında zınk diye durdu, derin derin yüzüne baktı. Sonra yine enine boyuna dolaşmaya başladı, ama ağır ve ölçülü adımlarla yürüyordu. Aynaya yaklaştı, kravatının düğümünü düzeltti, şık göründüğüne kanaat getirince yine dolaşmaya koyuldu. Sonra birdenbire:

"Baptistin!" diye seslendi.

Ufak tefek, şaşı adam gene içeri girdi, fakat bu defa başka bir kapıdan geldi. Şimdi başında şapkası yoktu, parmaklarının arasında tuttuğu bir kalemle oynuyordu.

Larsonneau ona:

"Git, defteri getir," dedi.

Baptistin odadan çıkınca, Larsonneau ona verilecek parayı pazarlık etti. Sonra da açıkça:

"Benim hatırım için bunu yapın," dedi.

O zaman Saccard, Charonne işinin gelecekteki kârı üzerinden otuz bin frank vermeye razı oldu. Tefecinin eldivenli ellerinden

yine de ucuz kurtulduğu kanaatindeydi. Larsonneau, oynadığı tiyatroya sonuna kadar devam ederek, Saccard'ın vaat ettiği otuz bin franga ait senedi kendi adına yazdırdı, bu parayı genç adama kendi eliyle vereceğini söyledi. Saccard memnunlukla gülerek, defteri şöminenin alevinde yaprak yaprak yaktı. Bu iş bittikten sonra, Larsonneau'nun elini kuvvetle sıktı, yanından ayrılırken:

"Bu gece Laure'un evine gidiyorsunuz, değil mi?" dedi. "Beni bekleyin. Karımla olan meseleyi tamamen halledeceğim, son tedbirlerimizi de alırız."

Sık sık evden eve taşınan Laure d'Aurigny, o sıralarda Haussmann Bulvarı'nda, Kefaret Kilisesi'nin karşısındaki büyük bir apartmanda oturuyordu. Tüm kibar cemiyet kadınları gibi, o da haftada bir günü kabul günü yapmıştı. Bu, hafta içinde teker teker görüştüğü erkekleri hep bir araya toplamak için bir tür usuldü. Aristide Saccard her salı akşamı orada olurdu, baş âşıktı o; ev sahibi hanım, misafirlerinden birine hemen o akşam için bir randevu vererek iki kapı aralığında kendisine ihanet ederken, o, belli belirsiz bir gülümseme ile başını öteye çevirirdi. Kafilenin en sonuna kalır, bir yaprak sigarası daha yakar, işlerden bahseder, onun sokağa çıkmasını bekleyerek dışarıda can sıkıntısından patlayan zatla biraz alay eder, sonra "sevgili yavrum" diyerek Laure'un yanağını okşayıp kapının birinden sakince çıkıp gider, dışarıda bekleyen zat da öteki kapıdan girerdi. Saccard'ın itibarını artıran, Laure d'Aurigny'nin ise bir ay içinde iki evlik mobilya edinmesini sağlayan gizli ittifak anlaşması onları hâlâ eğlendiriyordu. Fakat Laure artık bu komedinin sona ermesini istemekteydi. Önceden kararlaştırılan bu sonun, Saccard'la d'Aurigny'nin alenen ayrılmaları şeklinde olması gerekiyordu; bu ayrılık, bütün Paris'in tanıdığı bir budalanın lehine olmalı, böylelikle bu kişi d'Aurigny'yi kapatma edinme hakkını pahalıya ödemeliydi. O budalayı da bulmuşlardı. Dük de Rozan, kendi muhitine mensup kadınların boşu boşuna başlarını ağrıtmaktan bıkmış, yavan çehresine bir mana vermek için çapkın diye şöhret kazanmayı kuruyordu. Mutlak bönlüğü sayesinde elde ettiği Laure'un salı toplantılarını hiç kaçırmazdı. Ne

var ki otuz beş yaşında olduğu halde hâlâ annesinin emriyle oturup kalkan bir adamdı, öyle ki bir seferde en fazla on, on iki Louis altını harcayabilecek parası olurdu. Laure'un yüz bin franga ihtiyacı olduğunu söyleyerek onun elinden bu on altını sızlana sızlana alma tenezzülünde bulunduğu geceler, Rozan göğüs geçirir, başına buyruk olduğu gün ona istediği parayı vereceğini vaat ederdi. İşte o zaman, d'Aurigny, evin müdavimlerinden olan Larsonneau ile onu ahbap etmeyi düşündü. İki adam birlikte Tortoni'de öğle yemeği yediler; yemeğin sonunda, Larsonneau, çok güzel bir İspanyol kadınla olan aşk maceralarını anlattığı sırada, ödünç para veren kimseler tanıdığını ileri sürdü, fakat bunların eline asla düşmemesini Rozan'a şiddetle tavsiye etti. Larsonneau'dan bu sözleri işiten Dük coştu, ısrar etti, nihayet bu "ufacık işiyle" meşgul olacağı vaadini dostundan kopardı. Larsonneau bu işle o kadar iyi meşgul oldu ki, Saccard, Laure'un evinde kendisine randevu verdiği akşam, parayı kendi eliyle götürüp vermeye hazırdı.

Larsonneau geldiği zaman, d'Aurigny'nin beyaz boyalı, yaldız süslü büyük salonunda henüz beş altı kadın vardı; onun ellerini yakaladılar, taşkın bir muhabbetle boynuna atıldılar. Ona, Laure'un uydurduğu, sevgi dolu bir kısaltma isimle, "Koca Lar!" diye hitap ediyorlardı. O da sesini incelterek:

"Anladım, anladım, tontonlarım, şapkamı ezeceksiniz," diyordu.

Sakinleşen kadınlar bir kanepeye yerleşerek onun etrafını sımsıkı kuşattılar; Larsonneau onlara bir akşam önce birlikte gece yemeği yediği Sylvia'nın hazımsızlığa uğradığını anlatıyordu. Sonra frakının cebinden bir şekerleme kutusu çıkarıp badem şekeri ikram etti. O sırada Laure yatak odasından çıktı, o sırada gelen başka erkekler de olduğu için Larsonneau'yu, salonun öbür ucunda bulunan ve salondan çifte kapı perdesiyle ayrılan banyoya çekti. İkisi yalnız kaldıkları zaman sordu:

"Parayı getirdin mi?"

Önemli durumlarda onunla senli benli konuşurdu. Larsonneau cevap vermeden, alaycı bir tavırla eğildi, frakının iç cebine eliyle vurdu. Genç kadın büyük bir sevinçle:

"Ah şu koca Lar!" dedi.

Larsonneau'nun beline sarılıp onu öptü:

"Dur," dedi, "papelleri hemen almak istiyorum... Rozan yatak odamda, gidip çağırayım."

Fakat Larsonneau onu durdurdu, kendisi de onu omuzlarından öptü:

"Senden istediğim komisyonu biliyorsun ya?"

"Anladık, koca sersem, kabul dedik ya."

Gitti, Rozan'ı alıp geldi. Larsonneau, Dük'ten daha temiz giyinmişti, eldivenleri daha düzgün, kravatı daha biçimliydi. Gevşek gevşek el sıkıştılar, iki gün önceki at yarışından bahsettiler; ortak ahbaplarından birinin atı o yarışta kaybetmişti. Laure yerinde duramıyordu.

"Bırak şimdi bunları," dedi Rozan'a. "Koca Lar parayı getirmiş. İşi halletmek lazım."

Larsonneau bunu tam o sırada hatırlamış gibi yaptı:

"Ha, sahi, para yanımda... Fakat sözümü dinleseydiniz daha iyi ederdiniz, azizim! Hergeleler yüzde elli faiz istemesinler mi! Ama yine de kabul ettim, zararı yok demiştiniz..."

Laure d'Aurigny gündüzden damgalı kâğıtlar aldırtmıştı. Fakat bir yazı kalemiyle hokka lazım olunca karşısındakilere şaşkın şaşkın baktı, evinde bu iki şeyi bulabileceğine pek ihtimal vermiyordu. Mutfağa gidip aramak istedi. O sırada Larsonneau cebinden, şekerleme kutusunun bulunduğu cepten, iki parça enfes şey çıkardı; bunlardan biri, vidası çevrilince uzayan bir gümüş kalem, öteki, mücevher zarifliğinde işlenmiş, yarı çelik yarı abanoz bir hokkaydı. Rozan bir iskemleye oturdu.

"Senedi benim namıma yazın," dedi Larsonneau. "Anlarsınız ya, sizi ele vermek istemedim. Biz aramızda nasıl olsa anlaşırız... Her biri yirmi beş bin franklık altı tane senet yazacaksınız, e mi?"

Laure masanın bir ucunda "papel"leri sayıyordu. Rozan paraların yüzünü bile görmedi. Senetleri imzalayıp başını kaldırdığı zaman, paralar genç kadının cebine girip çoktan kaybolmuştu. Fakat d'Aurigny onun yanına geldi, iki yanağından öptü, Rozan

yılıştı. Larsonneau bir yandan senetleri katlayıp hokka ile kalemi cebine yerleştirirken, bir yandan da kalenderce onlara bakıyordu.

Genç kadın hâlâ Rozan'ın boynuna sarılmış vaziyette iken, Aristide Saccard kapı perdesinin bir ucunu araladı. Gülerek:

"Âlâ, rahatsız olmayın," dedi.

Dük kıpkırmızı oldu. Fakat Laure yürüdü, Saccard'ın elini tutup sıktı, bir göz kırpışla maksadını anlattı. Pek neşeliydi.

"Oldu, azizim," dedi. "Size önceden haber vermiştim. Bana çok gücenmediniz ya?"

Saccard babacan bir tavırla omuz silkti. Kapı perdesini araladı, Laure'la Dük'e yol vermek için yan tarafa çekilerek, mübaşir gibi avazı çıktığı kadar haykırdı:

"Mösyö Dük, Madam Düşes!"

Bu şaka son derece beğenildi. Ertesi gün gazeteler, Laure d'Aurigny'nin adını açıkça yazıp, iki erkeği isimlerinin baş harfleriyle pek belli ederek, bu hadiseyi naklettiler. Aristide Saccard'la şişman Laure'un ayrılmaları, sözde aşklarından daha fazla dedikoduya sebep oldu. Yaptığı şaka salonda neşeli kahkahalar koparttığı sırada, Saccard perdeyi örtmüş, odada kalmıştı. Larsonneau'ya döndü:

"Ne iyi kız, değil mi?" dedi. "Öyle çapkın şey ki! Bu işten asıl kârlı çıkacak olan sizsiniz, çapkın. Ne veriyor?"

Fakat Larsonneau gülümseyerek inkâr yoluna saptı, bir yandan da yukarı doğru çıkan gömleğinin kollarını aşağı çekiyordu. Nihayet, Saccard'ın eliyle oturmasını işaret ettiği, kapının yanındaki kanepeye gelip ilişti.

"Gelin buraya, sizi zorla söyletecek değilim canım!.." diyordu Saccard. "Şimdi ciddi işlere gelelim, azizim. Bu akşam karımla uzun uzun konuştum. İş tamamen halledildi."

"Hissesini satmaya razı oldu mu?" diye sordu Larsonneau.

"Evet, ama epey zahmet çektim... Kadınlar çok inatçı oluyorlar! Benim karım malını satmayacağı konusunda ihtiyar bir halasına söz vermişti. Bitmez tükenmez kuruntuları vardı... Bereket versin, çok ikna edici bir masal hazırlamıştım."

Ayağa kalktı, Laure'ın masa üstünde bıraktığı kollu şamdanda bir yaprak sigarası yaktı, dönüp gelerek gevşek gevşek kanepede kaykıldı:

"Karıma sizin tamamen mahvolduğunuzu söyledim," diye devam etti. "Borsada oynamış, parasını orospularla yemiş, kötü işlere para kaptırmış dedim; kısacası, korkunç bir şekilde iflas etmek üzere olduğunuzu anlattım. Hatta tam manasıyla dürüst bir insan olmadığınızı ima ettim... Bundan dolayı, sizin felaketinizle beraber, Charonne işinin de tepetaklak gideceğini, onun hissesini, gerçi yok pahasına denecek kadar az bir para karşılığında da olsa, satın almak suretiyle kendisini bu işten sıyırmak üzere bana yaptığınız teklifi kabul etmenin en doğru yol olduğunu söyledim."

İstimlak simsarı:

"Kuvvetli bir masal değil," dedi. "Karınız bu yalanınıza inanacak mı zannediyorsunuz?"

Saccard gülümsedi. İçini dökme arzusu duyduğu bir andı.

"Safsınız, azizim," dedi. "Meselenin esası o kadar önemli değil; asıl iş, ayrıntıda, jestte ve sesin ahenginde. Rozan'ı çağırın, şu anda ortalığın güpegündüz aydınlık olduğuna kendisini inandıracağıma bahse girerim. Karımın da akıldan yana Rozan'dan kalır yeri yoktur... Ona bir yıkım tablosu gösterdim. Yakında yapılacak istimlakten haberi bile yok. Felaket içinde olduğunuz halde üzerinize daha fazla yük almayı düşünmenize şaştığını görünce, herhalde alacaklılarınıza bir oyun oynamak istediğinizi, oysa onun varlığının bu oyuna engel olduğunu söyledim... En sonda da, bitmez tükenmez davalara karışmamak, arsalardan az çok bir para elde etmek için bu işi biricik çare olarak tavsiye ettim."

Larsonneau bu yalanı hâlâ biraz kaba buluyordu. Kendisi daha az dramatik usullerle iş görürdü, yaptığı her operasyon salon komedisi gibi zarifliklerle başlar ve biterdi.

"Ben olsam başka şey düşünürdüm," dedi. "Her neyse, herkesin kendine göre bir sistemi vardır... Demek oluyor ki, parayı vermekten başka yapacağımız bir iş yok."

"İşte ben de bu hususta sizinle anlaşmak istiyorum," diye cevap verdi Saccard. "Yarın satış senedini karıma götüreceğim, o da tespit edilen bedeli almak üzere sadece senedi size yollayacak... Aranızda herhangi bir karşılaşmaya meydan vermemeyi tercih ediyorum."

Gerçekten de Larsonneau'nun, evlerine teklifsiz bir ahbap olarak gelip gitmesine asla meydan vermemişti. Onu eve davet etmiyor, iki ortağın mutlaka buluşmaları gerektiği günler, Renée'nin yanına Larsonneau ile birlikte giriyordu; bu, topu topu üç defa olmuştu. Saccard karısına işlerini fazla yakından göstermenin lüzumsuz olduğunu düşündüğünden, hemen daima onun vekâletnamesiyle kendisi işlem yapardı. Cüzdanını açtı:

"İşte, karımın imzaladığı iki yüz bin franklık bonolar," diye ekledi. "Kendisine para olarak ödersiniz, yarın öğleden önce getireceğim yüz bin frangı da buna eklersiniz... Son meteliğime kadar veriyorum, aziz dostum. Bu iş bana son derece pahalıya mal oluyor."

İstimlak simsarı:

"İyi ama, toplamı ancak üç yüz bin frank ediyor, dedi... Makbuz bu kadarlık mı olacak?"

"Üç yüz bin franklık makbuz mu?" dedi Saccard gülerek. "Amma yaptınız! Sonra halimiz nice olur? Çıkardığımız envanterlere göre, mülke bugün iki milyon beş yüz bin frank kıymet takdir edilmesi gerek. Makbuz bunun yarısı kadar olacak tabii."

"Karınız bunu katiyen imzalamak istemeyecektir."

"İmzalayacak efendim! Mesele tamamıyla kararlaştırılmıştır, diyorum size... Allah allah! İlk şartınızın bu olduğunu söyledim. İflasınızın bizi çaresizlik içinde bıraktığını açıkladım, anlıyor musunuz? Dürüstlüğünüzden şüphe ettiğimi bu münasebetle söyledim, sizi alacaklılarınızı aldatmak istemekle itham ettim... Karımın bu işlere hiç aklı erer mi?!"

Larsonneau başını sallıyor, mırıldanıyordu:

"Her neyse, daha basit bir sebep bulmalıydınız."

Saccard pek hayret etmişti:

"Bulduğum sebep, dünyanın en basit sebebi yahu!" dedi. "Bunun neresini karışık görüyorsunuz?"

En bayağı işe inanılmayacak kadar fazla sayıda hile karıştırdığını idrak edemiyordu. Renée'ye okuduğu kurt masalından* gerçek bir zevk duymaktaydı; asıl hoşuna giden tarafı da, söylediği yalanın hayâsızlığı, en olmayacak işleri bir araya getirmiş olması, entrikanın şaşılacak derecede karmakarışıklığıydı. Bütün bu dramayı hayal etmiş olmasaydı, arsaları çoktan beri ele geçirmiş bulunacaktı, fakat onlara kolayca sahip olursa duyacağı zevk daha azalacaktı. Charonne arsaları üzerinde giriştiği vurgunculuk oyununu finansal bir melodram haline getirirken, pek büyük bir saflıkla hareket ediyordu.

Ayağa kalktı, Larsonneau'nın koluna girdi, salona doğru ilerledi:

"Dediklerimi iyice anladınız, değil mi? Siz yalnızca talimatıma uyun, sonra beni alkışlayacaksınız... Bilmiş olun, azizim, sarı eldivenler giymekle hata ediyorsunuz, ellerinizi o bozuyor sizin."

İstimlak simsarı gülümseyerek şu cevabı vermekle yetindi:

"Eldiven iyi şeydir, aziz üstat, ne tutarsanız tutun, eliniz kirlenmez."

Salona girdiklerinde, Saccard, Maxime'in kapı perdesinin öte tarafında oturduğunu görünce şaşırdı, bir parça da endişelendi. Genç adam sarışın bir kadınla yan yana bir kanepede oturuyor, kadın tekdüze bir sesle ona uzun bir hikâye, herhalde kendi macerasını anlatıyordu. Maxime gerçekten de babasıyla Larsonneau'nun konuştuklarını işitmişti. İki kafadarın yaman herifler olduğunu düşünüyordu. Renée'nin ihanetinden dolayı hâlâ kırgın olduğundan, onun bir hırsızlığa kurban gideceğini öğrenmekten kalleşçe bir zevk duymuştu. Böylelikle bir parça öç almış olacaktı. Babası yanına gelip kuşkulu bir tavırla elini sıktı, fakat Maxime onun kulağına eğildi, sarışın kadını göstererek:

"Fena değil, değil mi? Bu akşam bunu "yapmak" istiyorum."

---

* Kurt masalı: Birini oyalamak ya da kendini suçsuz göstermek için ileri sürülen gereksiz, inandırıcı olmayan sözler. *–ed.*

Bunun üzerine Saccard kırıttı, çapkın çapkın gülümsedi. Bir ara Laure d'Aurigny yanlarına geldi, Maxime'in haftada ancak bir defa ziyaretine geldiğinden şikâyet etti. Fakat Maxime çok meşgul olduğunu iddia etti, gülüştüler. Genç adam bundan sonra kendisini her zaman göreceklerini söyledi ve ekledi:

"Bir trajedi yazdım, beşinci perdesini ancak dün bulabildim... Şimdi Paris'in bütün güzel kadınlarının evinde dinlenmek niyetindeyim."

Gülüyor, manasını yalnız kendi anladığı imaların zevkini çıkarıyordu. Bu arada, şöminenin sağında ve solunda oturan Rozan'la Larsonneau'dan başka salonda kimse kalmamıştı. Baba oğul Saccard'lar kalktılar, aynı binada oturan sarışın hanım da kalktı. Bunun üzerine d'Aurigny, Dük'ün yanına gitti, ona alçak sesle bir şeyler söyledi. Dük hayret etmiş, canı sıkılmış gibi gözüktü. Onun oturduğu koltuktan kalkmadığını gören Laure:

"Yok, sahi söylüyorum, bu akşam olmaz," diye fısıldadı. "Başım ağrıyor! Yarın, söz veriyorum."

Rozan itaat etmek zorunda kaldı. Laure onun merdiven başına çıkmasını bekledi, sonra Larsonneau'nun kulağına eğildi:

"Nasıl, koca Lar?" dedi hızlı hızlı. "Sözümde duruyorum, değil mi? Şunu arabasına tık."

Sarışın hanım erkeklere veda edip yukarı kattaki kendi dairesine çıkarken, peşinden Maxime'in de gitmemesine Saccard şaştı:

"Ee, gitmiyor musun?" diye sordu.

"Hayır, vazgeçtim," dedi genç adam. "Düşündüm de..."

Sonra aklına pek komik bulduğu bir şey geldi:

"İstersen yerimi sana vereyim. Çabuk ol, daha kapısını kapamadı."

Fakat babası hafifçe omuz silkti:

"Teşekkür ederim, şimdilik bende daha iyisi var evlat," dedi.

Dört erkek merdivenden indiler. Dük, Larsonneau'yu mutlaka arabasına almak istedi; annesi Marais'de oturuyordu, istimlak simsarını Rivoli Sokağı'ndaki evine bırakıp öyle giderdi. Larsonneau teklifi kabul etmedi, arabanın kapısını bizzat örttü, araba-

cıya, çek, dedi. Kendisi ötekilerle birlikte Haussmann Bulvarı'nın kaldırımında durdu, uzaklaşmadı, onlarla sohbet etmeye başladı.

Saccard işi birdenbire anlamıştı:

"Vah zavallı Rozan vah!" dedi.

Larsonneau yemin billah etti, kendisinin bu taraklarda bezi olmadığını, işten başka bir şey düşünmediğini söyledi. Öbür ikisi hâlâ şakaya devam ediyorlardı; hava da çok soğuk olduğundan, Larsonneau nihayet dayanamadı:

"Aman canım, neyse ne, çalacağım kapıyı!.. Saygısızlık ediyorsunuz baylar," dedi.

Kapı kapanırken Maxime arkasından:

"Allah rahatlık versin," diye seslendi.

Babasının koluna girdi, birlikte bulvarın üst başına doğru çıkmaya başladılar. Aydınlık bir geceydi, hava dona çekmişti. Buz gibi havada, sertleşmiş zemin üzerinde yürümek pek hoş oluyordu. Saccard, Larsonneau'nun hata ettiğini, d'Aurigny ile sadece arkadaş olmak gerektiğini söylüyordu. Lafa buradan başlayıp, bu orospularla sevişmenin gerçekten kötü bir şey olduğunu söyledi. Ahlak hocalığı ediyor, derin hikmetler yumurtluyor, şaşılacak usluluk nasihatleri veriyordu.

"Şunu bil ki bunlar geçici şeylerdir, yavrum" dedi. "İnsan hem sağlığından olur, hem de gerçek mutluluğu tadamaz. Bilirsin ki ben burjuva değilimdir. Artık bıktım, elimi eteğimi çekeceğim."

Maxime bıyık altından gülüyordu; babasını durdurdu, ayışığında tepeden tırnağa seyretti, "yakışıklı adam" olduğunu söyledi. Fakat Saccard daha da ciddileşti:

"İstediğin kadar şakaya vur. Tekrar ediyorum, erkeği sağlıklı kılınak ve mutlu etmek için evlilik kadar iyi şey yoktur."

Sonra ona Louise'den bahsetti. Madem lafı açıldı, bu işi bitirelim bari, diyerek daha yavaş yürümeye başladı. Meseleyi tamamen halletmişti. Hatta Mösyö de Mareuil'le birlikte, anlaşmanın imza tarihi olarak, Büyük Perhiz'in ortasındaki perşembeden sonra gelen pazarı kararlaştırmışlardı. O perşembe günü, Monceau Parkı'ndaki konakta büyük bir davet verilecekti, Saccard bu

fırsattan istifade ederek evliliği resmen ilan edecekti. Maxime bütün bu kararları beğendi. Renée'den kurtulmuştu, ortada başka engel görmüyordu; üvey annesine teslim olduğu gibi, şimdi de babasına teslim oluyordu.

"Pekâlâ, anlaştık," dedi. "Yalnız, Renée'ye bundan bahsetme. Arkadaşları benimle alay ederler, bana takılırlar, meseleyi herkesle beraber haber alsınlar, daha iyi."

Saccard susacağına söz verdi. Sonra, Malesherbes Bulvarı'nın üst başına vardıkları zaman, oğluna bir sürü mükemmel nasihat daha sıraladı. Evlilik hayatını cennete çevirmek için nasıl davranması gerektiğini öğretiyordu:

"Hele karınla ilişkini katiyen kesme, budalalıktır bu. Kendisiyle karılık kocalık ilişkisi kesilen kadın insana dünya kadar paraya mal oluyor. Bir kere, şu veya bu orospuya para yedirmek gerekiyor, değil mi ya? Sonra evde masraf çok daha fazla oluyor. Hanımefendinin giyimi kuşamıydı, özel eğlenceleriydi, ahbaplarıydı filan, bir sürü masraf."

Saccard'ın şaşılacak derecede faziletli bir anıydı. Charonne işindeki başarısı yüreğine şairane muhabbetler doldurmuştu.

"Ben, yanımda bütün ailemle, ücra bir kasabada, mutlu ve meçhul bir insan olarak yaşamak için yaratılmışım... Herkes beni yanlış bellemiş, çocuğum. Benim görünüşüm böyle havai. Gelgelelim hiç de öyle değilim, karımın yanı başında oturmaya bayılırım, Plassans'a çekilmeme imkân verecek ufacık bir gelirim olsa, işlerimi memnuniyetle bırakırım. Sen zengin olacaksın, Louise'le kendine öyle bir yuva kur ki içinde kumrular gibi yaşayasınız. Ne güzel bir hayattır o! Sizi görmeye gelirim. İçim açılır."

Sesi ağlamaklı olmaya başlıyordu. Konağın demir parmaklıklı kapısı önüne gelmişler, kaldırımın kenarında konuşuyorlardı. Paris'in o yüksek kısımlarında poyraz esiyordu. Kar beyazlığına gömülü solgun gece tamamıyla sessizdi. Maxime babasının şefkatli sözlerine hayret etmişti, bir süredir dilinin ucunda bir soru vardı. Nihayet:

"Ama sen..." dedi. "Ben sanıyordum ki..."

"Ne?"

"Karınla mı?"

Saccard omuz silkti:

"Tabii ya! Budalalık ettim. Onun için, tecrübeme dayanarak söylüyorum. Barıştık, tekrar birlikteyiz, hem de tam anlamıyla... Neredeyse altı hafta olacak. Eve fazla geç dönmediğim geceler odasına gidiyorum, Bugün yavrucak bensiz kalacak, sabaha kadar çalışacağım, işlerim var. Vücudu da öyle güzel ki!"

Maxime elini uzatınca Saccard onun elini tuttu, bırakmadı, daha alçak sesle, mahrem bir şey söyler gibi devam etti:

"Blanche Müller'in endamını biliyorsun ya, işte tıpkı o, fakat on misli daha kıvrak. Ya kalçaları! Bir çizgileri, bir incelikleri var ki..."

Genç adam ayrılırken Saccard sözlerini şöyle tamamladı:

"Sen de benim gibisin, mertsin, karın mutlu olacak... Güle güle, evlat!"

Maxime babasından nihayet yakayı kurtarınca, hızlı adımlarla parkın yanından dolaştı. Duydukları o kadar garibine gidiyordu ki Renée'yi görmek için tahammül edilmez bir arzu duyuyordu. Kabalığından dolayı af dilemek, niçin Mösyö de Saffré yalanını söylediğini anlamak, kocasıyla nasıl barıştığını öğrenmek istiyordu. Fakat bütün bunlar belli belirsiz düşüncelerdi; aslında biricik isteği, Renée'nin odasında bir sigara içmek ve eski arkadaşlığı yeniden canlandırmaktı. Hatta genç kadının keyfi yerindeyse, aşklarının ölü ve gömülü kalması gerektiğini anlaması için, ona evleneceğini haber vermeyi bile düşünüyordu. Anahtarını bereket versin yanında taşıdığı küçük kapıyı açınca, bu ziyaretin, babasından dinlediği itiraftan sonra, lüzumlu ve pek yerinde olduğuna hükmetti.

Seraya girince, bir akşam önceki gibi ıslık çaldı, fakat çok beklemedi. Renée geldi, küçük salonun camlı kapısını açtı, hiçbir şey söylemeden onun önü sıra yukarı çıktı. Belediyede verilen bir balodan henüz dönmüştü. Saten fiyonklar serpiştirilmiş, kabartma tülden beyaz elbisesi hâlâ üstündeydi; saten korsajın kenarları, kollu şamdanların ışığında mavili pembeli harelerle yanan,

kehribar taşı işlemeli, geniş bir sıra dantelle kuşatılmıştı. Maxime, Renée'nin yüzüne bakınca, benzinin solgunluğu, sesini kesen derin heyecanı dikkatine çarptı. Genç kadın onu herhalde beklemiyordu, her zamanki yakın tavrıyla, sakince geldiğini görünce heyecan içinde kalmıştı. Céleste bir gecelik getirmek için gardıroba gitmişti, dönüp geldi; sevdalılar onun çekilip gitmesini bekleyerek konuşmadan duruyorlardı. Aslında ondan sakınmazlardı, fakat dillerinin ucuna kadar geldiğini hissettikleri sözlerden dolayı bir utangaçlık içindelerdi. Renée, kocaman bir ateş yanan yatak odasında, Céleste'in kendisini soymasını istedi; hizmetçi kız hiç acele etmeden iğneleri çekiyor, giysileri birer birer çıkarıyordu. Maxime'in içi sıkıldı, yanı başında bir iskemlenin üstünde duran geceliği düşünmeden aldı, ateşin karşısında eğildi, kollarını açarak onu ısıttı. Mutlu günlerinde, Renée'ye bu küçük hizmeti o yapardı. Renée, Maxime'in geceliği özenle ateşe tuttuğunu görünce şefkat duydu. Céleste işi uzatınca, Maxime:

"Baloda iyi eğlendin mi?" diye sordu.

"Yoo, hiç eğlenmedim," dedi Renée. "Her zaman aynı şeyler. Çok fazla kalabalık vardı, âdeta hınca hınçtı."

Maxime bir tarafı ısınan geceliğin öte tarafını çevirdi:

"Adeline'in tuvaleti nasıldı?"

"Mor bir elbise giymişti, ama yakıştıramamıştı... Ufak tefek bir kadın olduğu halde volan müptelası."

Başka kadınlardan bahsettiler. Şimdi Maxime gömleği ısıtacağım diye ateşte parmaklarını yakıyordu. Renée sesinde anne gibi şefkat tınısıyla:

"Ayol, gömleği kavuracaksın," dedi.

Céleste genç adamın elinden gömleği aldı. Maxime kalktı, Renée'nin çıplak memelerini görmemek için başını öteye çevirip, grili pembeli geniş karyolaya bakmaya gitti, örtünün gül işlemelerinden birini incelemeye koyuldu. Bu içgüdüsel bir hareketti. Kendisini artık genç kadının âşığı saymıyordu, onu çıplak görmeye hakkı yoktu. Sonra cebinden bir yaprak sigarası çıkardı, yaktı. Renée odasında tütün içmesi için ona izin vermişti. Nihayet

Céleste, genç kadını geceliğiyle bembeyaz bir halde, ateşin başında bırakıp çekildi.

Maxime, hiçbir şey konuşmadan, bir müddet daha dolaştı; yeniden titremeye başlamış gibi görünen Renée'yi göz ucuyla seyrediyordu. Sonra yaprak sigarası dudaklarında, şöminenin karşısında dikildi, birdenbire sordu:

"Dün gece yanındaki adamın babam olduğunu niçin söylemedin?"

Renée başını kaldırdı, gözlerini iri iri açtı, büyük bir ıstırapla baktı; sonra yüzüne kan hücum etti, utancından yere geçercesine yüzünü elleriyle örttü, dili dolaşarak:

"Biliyor muydun? Biliyor muydun?" dedi.

Kendini topladı, yalan söylemeye çalıştı:

"Doğru değil... Bunu sana kim söyledi?"

Maxime omuz silkti:

"Allah Allah! Babam kendisi söyledi, senin endamını pek beğeniyormuş, bana kalçalarını methetti."

Hafif bir küskünlük göstermişti. Fakat tekrar dolaşmaya başladı, sigarasını tüttürerek, azarlayıcı ve dostça bir sesle devam etti:

"Senin işine sahiden akıl erdiremiyorum. Acayip bir kadınsın. Dün belki kabalık ettim, ama kabahat sende. Odandaki erkeğin babam olduğunu söyleseydin, sesimi çıkarmadan giderdim, anlıyor musun? Hakkım yok çünkü... Ama tutup Mösyö de Saffré var diyorsun!"

Renée ellerini yüzüne kapamış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Maxime yaklaştı, onun önünde diz çöktü, ellerini yüzünden zorla ayırdı:

"Söyle bakayım, niçin Mösyö de Saffré dedin?" diye sordu.

O zaman, Renée başını yine öteye çevirdi gözyaşları arasında kısık sesle:

"Baban olduğunu öğrenince beni bırakıp gidersin zannediyordum," dedi.

Maxime ayağa kalktı, şöminenin kenarına bıraktığı sigarasını oradan aldı, yalnız şu sözü söyledi:

"Çok tuhafsın vesselam!.."

Renée artık ağlamıyordu. Şöminedeki alevlerle yanaklarının harareti gözyaşlarını kuruttu. Maxime'in öğrenince pek fena olacağını zannettiği hakikat karşısında bu kadar sakin kaldığını görünce o kadar hayret etmişti ki utancını unutmuştu. Odanın içinde aşağı yukarı dolaşan Maxime'i seyrediyor, onu rüyada gibi dinliyordu. Maxime sigarasını dudaklarından çekmeden konuşuyor, genç kadının manasızlık ettiğini, kocasıyla ilişkide bulunmasının gayet doğal bir şey olduğunu, buna kızmanın aklımdan bile geçmeyeceğini söylüyordu. Fakat bir âşığı olmadığı halde var demek manasızdı! Dönüp dolaşıp lafı hep bu bahse, bir türlü akıl erdiremediği, hakikaten korkunç bulduğu bu hadiseye getiriyor, kadınların delice kuruntuları var, diyordu.

"Senin aklında biraz kaçıklık var sevgilim, bunu tedavi ettirmen lazım."

Sonra merakla sordu:

"Peki ama, niçin Mösyö de Saffré aklına geldi de başka birisi gelmedi?"

Renée cevap verdi:

"O bana kur yapıyor."

Maxime küstahça bir sözü güç zapt etti; âşığının Mösyö de Saffré olduğunu söyleyince, genç kadının kendisini herhalde bir ay daha yaşlı zannettiğini söyleyecekti. Söylemedi, yalnız hain hain gülümsedi, sigarasını ateşe attı, şöminenin öteki başına geçip oturdu. Orada, akıldan ve mantıktan bahsetti, Renée'ye sadece arkadaş kalmaları gerektiğini anlattı. Lakin genç kadının sabit bakışları onu bir parça şaşalatıyordu, evleneceğini haber vermeye cesaret edemedi. Renée, gözleri ağlamaktan hâlâ şiş, uzun uzun onu seyretti. Onu hakir, dar kafalı, biçare buluyor, fakat dantellerine beslediği sevgiye benzer bir muhabbetle yine de seviyordu. Şöminenin kenarında, hemen yanı başında duran kollu şamdanın ışığında, güzeldi Maxime. Başını arkaya devirdiğinde, mumların aydınlığı saçlarını yaldızlıyor, yüzünde, yanaklarının ince tüylerinde, nefis bir sarışınlıkla dolaşıyordu.

"Artık kalkıp gitmeli," dedi birkaç defa.

Orada kalmamayı iyiden iyiye aklına koymuştu. Zaten kalmasını Renée de istemeyecekti. İkisi de artık sadece dost olduklarını düşünüyor, bunu söylüyordu. Maxime nihayet genç kadının elini sıkıp odadan çıkmaya davrandığı sırada, Renée onu bir an daha alıkoydu, babasından bahsetti. Saccard'ı pek methediyordu:

"Çok fazla vicdan azabı çekiyordum, anlıyor musun? Bunun böyle olduğu daha iyi... Sen babanı tanımıyorsun; onun bu kadar iyi, menfaatten bu kadar uzak bir insan olduğunu görünce hayret ettim. Zavallı adam şu aralar o kadar sıkışık durumda ki!"

Maxime cevap vermiyor, sıkıntılı bir tavırla ayakkabılarının burnunu seyrediyordu. Renée ısrar ediyordu:

"O bu odaya girmediği müddetçe aldırış etmiyordum. Ama sonra... Onun Paris'i dört dönüp topladığı parayı bana getirdiğini, hiç şikâyet etmeden benim uğrumda varını yoğunu verdiğini, bana karşı muhabbet gösterdiğini gördükçe, rahatsız oluyordum... Benim menfaatlerimi ne kadar itinayla korudu, bilsen!"

Genç adam dönüp tekrar şöminenin yanına geldi, yaslandı. Başını eğmiş, kararsız bir vaziyette duruyor, dudaklarına yavaş yavaş bir tebessüm yayılıyordu:

"Evet, babam başkalarının menfaatini korumakta pek maharetlidir."

Onun sesinin ahengi Renée'yi hayrete düşürdü. Yüzüne baktı. Maxime de sanki söylediği sözü geri almak ister gibi:

"Yoo!" dedi. "Bildiğim bir şey yok... Yalnız, babam becerikli bir adamdır demek istiyorum."

Renée devam etti:

"Babanın aleyhinde konuşursan haksızlık etmiş olursun. Onun hakkında hüküm verirken herhalde biraz havai düşünüyorsun... Sana onun çektiği bütün sıkıntıları anlatsam. Daha bu akşam bana açıkladığı bir şeyi söylesem, onun paraya düşkün olduğunu zannedenlerin ne kadar yanıldıklarını görürdün..."

Maxime kendini tutamayıp omuz silkti. Alaycı bir gülüşle üvey annesinin sözünü kesti:

"Haydi canım, ben onu tanırım, çok iyi tanırım... Sana çok güzel şeyler söyledi galiba. Anlatsana bakayım şunları bana."

Bu alaycı eda Renée'yi incitiyordu. Saccard'ı daha fazla methetmeye başladı, kocasını düpedüz büyük adam yaptı, Charonne işinden, mahiyetini bir türlü kavrayamadığı o dalavereden bahsetti, bu olayı, Saccard'ın zekâsıyla iyiliğini kendisine belli etmiş olan bir felaket olarak tarif etti. Satış senedini ertesi gün imzalayacağını, eğer bu gerçekten bir felaketse, bu felaketi suçlarının cezası olarak kabul ettiğini ekledi. Maxime bir şey demeden onu dinliyor, bıyık altından gülüyor, yan gözle yüzüne bakıyordu. Sonra alçak sesle:

"Tamam, tastamam," dedi.

Sonra elini Renée'nin omzuna koydu, daha yüksek sesle:

"Güzelim, teşekkür ederim, ama bu hikâyeyi biliyordum... Asıl iyilik sende!"

Tekrar gider gibi yaptı. Bütün bildiklerini anlatmak için şiddetli bir arzu duyuyordu. Renée kocası hakkındaki övgüleriyle onu çileden çıkartmıştı, tatsızlık çıkarmamak için hiçbir şey söylememeye karar verdiğini unutuyordu.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Renée.

"A kuzum, babam seni mükemmel şekilde tongaya bastırıyor demek istiyorum... İnan olsun, haline acıyorum, çok enayisin!"

Sonra Laure'un evinde işittiği şeyleri kalleşçe, sinsice, bu alçaklıklara kadar inmekten gizli bir zevk duyarak anlattı. Kendisine reva görülen, ne olduğu belirsiz bir hakaretin öcünü alır gibiydi. Bir kapı arkasından duyduğu o çirkin gevezeliği gammazlamak, bu fahişe tıynetli adama derin bir haz veriyordu. Ne kocasının tefeci faiziyle kendisine ödünç verdiği parayı, ne çocuk avutmaya yarayacak türden gülünç masallarla ondan çalmaya yeltendiği parayı, hiçbir şeyi Renée'den saklamadı, hepsini söyledi. Genç kadın, benzi sapsarı, dişlerini sıkmış, onu dinliyordu. Şöminenin yanında ayakta duruyor, başını biraz eğmiş, ateşe bakıyordu. Gece giysisi, Maxime'in az önce ısıttığı o gecelik aralanıyor, heykel vücudu gibi hareketsiz, bembeyaz bir ten gözüküyordu.

Genç adam devam etti:

"Sana bunları, tek, budala gibi gözükmeyesin diye anlatıyorum... Ama babama gücenirsen hata edersin, fena adam değildir. Herkes gibi onun da kusurları var... Yarın görüşürüz, allahaısmarladık."

Maxime yine kapıya doğru ilerledi. Renée ani bir el hareketiyle onu durdurdu. Sert bir sesle:

"Dur!" diye emir verdi.

Sonra genç adamı yakaladı, kendine doğru çekti, ateşin karşısında âdeta dizleri üzerine oturttu, dudaklarından öptü:

"Yoo! Artık bundan sonra çekinirsek çok budalalık etmiş oluruz," dedi. "Dünden beri, benimle ilişkini kesmek istediğinden beri kendimde değilim, bir bilsen... Sersem gibiyim. Bu akşam baloda gözlerimi hep dumanlar bürüdü. Çünkü artık yaşamak için sana muhtacım. Sen gidersen ben bomboş kalırım... Gülme, sana hissettiklerimi söylüyorum."

Maxime'i çoktan beri görmemiş gibi sonsuz bir sevgiyle yüzüne bakıyordu:

"Tam tabiri buldun, enayiymişim ben, baban bana güpegündüz gökte yıldız saydıracakmış. Böyle olduğunu bilir miydim! O bana uydurduğu masalı anlatırken, ben derin bir uğultudan başka bir şey işitmiyordum, o derece bitkin bir haldeydim ki, isteseydi, hazırladığı kâğıtları imzalattırmak için bana diz çöktürebilirdi. Bir de vicdan azabı duyuyordum!.. Doğrusu çok budalaymışım!"

Bir kahkaha attı, gözlerinde cinnet kıvılcımları parıldıyordu. Âşığına daha kuvvetle sarılarak devam etti:

"Seninle bir fenalık mı yapıyoruz sanki? Sevişiyoruz, canımız istediği şekilde eğleniyoruz. Herkes bu vaziyette, değil mi?.. Babana baksana, hiç umurunda mı? Parayı seviyor, nerede bulursa alıyor. Hakkı var, şimdi rahat ettim... Bir kere, istediği imzayı vermeyeceğim, sonra sen, eskisi gibi yine her akşam geleceksin. Sana söylediğim şeyden dolayı bir daha gelmek istemezsin diye korkuyordum... Ama mademki sence önemi yok... Hem artık kapımı ona kapalı tutacağım, anlıyorsun ya."

Kalktı, gece kandilini yaktı. Maxime can sıkıntısı içinde tereddüt ediyordu. Sersemlik etmişti, gevezelik ettiği için kendi kendisine şiddetle kızıyordu. Şimdi, evleneceğini nasıl haber verecekti? Kabahat kendisindeydi, ilişki kesilmişti, bu odaya tekrar girmeye, hele kocasının kendisine oyun oynadığını genç kadına ispata ne lüzum vardı? Maxime, üstelik, hangi hissine mağlup olarak bu işi yaptığını da bilmiyor, kendi nefsine karşı duyduğu öfke bu yüzden de artıyordu. İkinci defa olarak haşin davranmayı, çıkıp gitmeyi bir an düşündüyse de, Renée'nin terliklerini çıkarmakla meşgul olduğunu görünce, yenemediği bir gevşeklik duydu. Korktu. Gitmedi, kaldı.

Ertesi gün, Saccard satış senedini imzalatmak üzere karısının odasına geldiği zaman, Renée, sakince, düşünüp taşındığını, kâğıdı imzalamayacağını söyledi. En ufak imalı bir söz bile söylemedi; başına dert açmak istemediği, tazelenen aşkının rahat rahat tadını çıkarmak arzusunda olduğu için temkinli davranmaya karar vermişti. Charonne işi nasıl düzelirse düzelirdi, senedi imzalamaması intikamdan başka bir şey değildi, üst tarafına önem vermiyordu. Saccard'ın öfkeden kendini kaybetmesine ramak kalmıştı. Hülyası tamamen yıkılmıştı. Öteki işleri de gitgide berbatlaşıyordu. Para tedariki hususunda bütün imkânları tükenmişti, bir denge mucizesi sayesinde tutunabiliyordu; daha o sabah fırıncının hesabını ödeyememişti. Lakin bu, Büyük Perhiz'in yarısındaki perşembe akşamı için debdebeli bir eğlence düzenlemesine mani değildi. Renée'nin red cevabı karşısında, bir çocuğun kaprisi yüzünden işi yarım kalmış kuvvetli bir insan gibi, derin bir öfke duydu. Satış senedini cebine indirdikten sonra, tazminat zamanına kadar, bu senedi paraya tahvil etmeyi umuyordu. Bir parça sakinleşip de zekâsını işletince, karısının, verdiği karardan böyle birdenbire dönmesine hayret etti; mutlaka birisi öğüt vermiş olacaktı. Saccard bir âşığın varlığını sezinledi. Bu seziş öyle kuvvetli oldu ki kız kardeşine koştu, onu sorguya çekti, Renée'nin özel hayatına dair gizli bir şeyler bilip bilmediğini öğrenmek istedi. Sidonie çok sert davrandı. Gelininin, Mösyö de Saffré'yle

görüşmekten kaçınarak kendisine ettiği hakareti affedemiyordu. Kardeşinin sorularından, karısının bir âşığı bulunduğu şüphesini sezince, buna emin olduğunu söyledi. "Kumruları" gözetleyip ona haber verme işini kendiliğinden üstüne aldı. O kibirli karı benim kim olduğumu görsün bakalım, diyordu. Can sıkıcı hakikatleri araştırmak Saccard'ın âdeti değildi, akıllıca kapalı tuttuğu gözlerini açmaya onu sırf menfaati zorladı. Kız kardeşinin teklifini kabul etti.

Sidonie merhamet dolu bir sesle:

"Sen işine bak, müsterih ol, ben her şeyi öğrenirim," dedi. "Vah zavallı kardeşim, Angèle olsaydı sana asla ihanet etmezdi! Bu kadar iyi, bu kadar cömert bir kocaya bu yapılır mı? Bu Paris bebekleri kalpsiz oluyorlar... Halbuki ben de ona durmadan iyi öğütler veriyordum!"

VI

BÜYÜK PERHİZ'İN yarısına rastlayan perşembe günü, Saccard'ların konağında kıyafet balosu vardı. Fakat balonun asıl merak edilen eğlencesi, kadınların temsil edecekleri, üç tabloluk, "Güzel Narkissos'la orman perisi Ekho'nun aşkları" isimli destandı. Bu destanı kaleme alan Mösyö Hupel de la Noue, provaları denetlemek ve kostümler hakkında görüşünü söylemek için, bir aydan fazladır, valilik binası ile Monceau Parkı arasında mekik dokuyordu. Eserini önce manzum yazmayı düşünmüş, sonra canlı tablolarda* karar kılmıştı; böylesinin daha asil, antik dönemin güzellik anlayışına daha yakın olduğunu söylüyordu.

Temsile katılacak olan hanımefendilere uyku haramdı artık. İçlerinden bazıları günde üç defa kostüm değiştiriyordu. Vali'nin başkanlığında bitmez tükenmez müzakereler yapıldı. Önce Narkissos'u kimin temsil edeceği uzun uzun tartışıldı. Acaba bir kadın mı temsil etmeliydi, yoksa erkek mi? Nihayet, Renée'nin ısrarları üzerine, bu rolün Maxime'e verilmesi kararlaştırıldı, fakat ondan başka hiçbir erkeğe rol verilmeyecekti; hatta Madam de Lauwerens, "Eğer küçük Maxime gerçekten de kıza benzemeseydi bu işe asla razı olmazdım," diyordu. Renée, orman perisi Ekho olacaktı. Kostümler meselesi daha da hararetli tartışmalara yol açtı. Maxime, bu konuda Vali'ye adamakıllı yardım etti. Mösyö Hupel de la Noue, zirzopça fikirleriyle eserinin saflığına ağır leke sürmelerinden korktuğu dokuz kadının arasında yorgun argın didiniyordu. Eğer onları dinlemiş olsaydı, Olimpos'u temsil eden kadın pudralanacaktı; Madam d'Espanet biraz irice olan ayaklarını gizlemek için mutlaka uzun etekli bir elbise giymek istiyordu;

* Tablo: Tiyatroda bir piyesin dekor değişikliğiyle belirlenen kısa bölümlerinden her biri. *-ed.*

Madam Haffner de bir hayvan postuna bürünme hülyasındaydı. Mösyö Hupel de la Noue ayak diredi, hatta bir keresinde öfkelendi; eserine inanıyordu, destanını "ustaca birleştirilmiş kumaşlar ve en güzelleri arasından seçilmiş duruşlarla" yazmak için manzum yazmaktan vazgeçtiğini söylüyordu. Kadınların her yeni isteğine:

"Bütün meselesidir bu, hanımlar, bütünü unutuyorsunuz," diyordu. "Koskoca eseri, benden istediğiniz volanlara feda edemem ya!"

Müzakereler düğünçiçeği sarısı salonda yapılıyordu. Orada bazen bir etekliğin şeklini kararlaştırmak için öğleden akşama kadar vakit geçirildiği oldu. Worms defalarca davet edildi. Nihayet her şey ayarlandı, kostümler tespit edildi, pozlar öğrenildi, Mösyö Hupel de la Noue da memnunluğunu beyan etti. Mösyö de Mareuil'ün milletvekili seçilmesi işi bile onu bu kadar yormamıştı.

"Güzel Narkissos'la orman perisi Ekho'nun aşkları" saat on birde başlayacaktı. Saat daha on buçukta büyük salon dolmuştu. Piyesten sonra da balo olduğu için, kadınlar, demir çubuklar üzerinde kayan, sırma püsküllü kırmızı kadifeden iki geniş perdenin örttüğü bir setten ibaret uydurma sahnenin karşısında, yarım daire şeklinde dizili koltuklarda oturuyorlardı. Erkekler arkada ayakta duruyor, gidip geliyorlardı. Döşemeciler saat onda son çekici vurup işlerini bitirmişlerdi. Sahne salonun dip tarafını işgal ediyor, bu uzun galerinin bir ucunu tamamen kaplıyordu. Sahneye oyuncular için fuaye şekline sokulan sigara salonundan giriliyordu. Ayrıca konağın birinci katında, destanda rol alan hanımlara özel odalar ayrılmıştı; bu odalarda pek çok oda hizmetçisi muhtelif tablolarda giyilecek tuvaletleri hazırlıyordu.

Saat on bir buçuk olduğu halde perde hâlâ açılmamıştı. Salonu büyük bir mırıltı dolduruyordu. Koltuk sıraları markizlerden şato sahibi kadınlara, sütçü kızlardan İspanyol kızlarına, çoban kızlarından sultanlara, pek şaşılacak bir kalabalıkla doluydu; siyah fraklardan oluşan sık yığın ise, hepsi mücevherlerin keskin pırıltılarıyla tutuşan bu açık renk kumaş ve çıplak omuz haresinin yanı başında, geniş bir siyah leke halinde duruyordu. Yalnız ka-

dınlar kıyafet değiştirmişlerdi. İçerisi sıcaktı. Tavanda yanan üç avize salonun bol yaldızlı süslerini parıldatıyordu.

Nihayet sahnenin solundaki bir kapıdan Mösyö Hupel de la Noue'nun çıktığı görüldü. Akşamın sekizinden beri bu hanımlara yardım etmekle meşguldü. Frakının sol yeninde üç tane beyaz parmak izi vardı; küçük bir kadın eli, bir pudra kutusuna daldıktan sonra, oraya değmişti. Fakat Vali, kılığının detaylarına bakacak halde değildi! Gözleri fal taşı gibi açılmış, yüzü şişmiş, benzi bir parça sararmıştı. Hiç kimseyi görmüyormuş gibiydi. Saccard'ı ciddi adamlardan oluşan bir grubun ortasında görüp tanıdı, ona doğru ilerledi. Alçak sesle:

"Allah müstahakını versin! Karınız yaprak kemerini kaybetmiş... Şimdi hapı yuttuk işte!" dedi.

Sövüp sayıyor, dövecek adam arıyordu. Sonra cevap beklemeden, etrafına bakmadan sırtını döndü, perdelerin altında gözden kayboldu. Hanımlar bu zatın böyle acayip bir şekilde ortaya çıkışını gülümsemelerle karşıladılar.

Arasında Saccard'ın da bulunduğu grup, son sıra koltukların gerisinde toplanmıştı. Hatta bir süredir bacakları şişen Baron Gouraud için bir koltuğu sıradan dışarı çekmişlerdi. İmparatorun Senato üyeliğine getirdiği Mösyö Toutin-Laroche, ikinci defa seçilişini meclisin lütfen onayladığı Mösyö de Mareuil, bir gün önce kendisine nişan verilmiş olan Mösyö Michelin hep oradaydı; biraz geride de Mignon ile Charrier duruyordu, bir tanesinin kravatında iri bir elmas, ötekinin parmağında ise ondan daha irisi vardı. Konuşuluyordu. Saccard bir an yanlarından ayrılıp, tam o sırada içeri girerek, Louise de Mareuil'le Madam Michelin'in arasına oturan kız kardeşine alçak sesle bir şeyler söyledi. Madam Sidonie sihirbaz kılığındaydı; Louise bir içoğlanı kostümü giymiş, cakalı oturuyor, bu kostüm onu büsbütün çocuk gibi gösteriyordu; genç Madam Michelin ise Hintli çengi kılığında, altın kılaptan* işlemeli tülleri arasından, sevdalı tebessümlerle bakıyordu.

---

* Kılaptan: Pamuk ipliğine gümüş, altın, bakır gibi madenlerden çekilmiş çok ince teller katılarak yapılan iplik. *–ed.*

Saccard kız kardeşine yavaşça sordu:

"Bir şey öğrenebildin mi?"

Madam Sidonie:

"Hayır, henüz bir şey öğrenemedim," diye cevap verdi. "Ama zampara burada olsa gerek... Onları bu akşam kıstıracağım, merak etme."

"Bana derhal haber ver, e mi?"

Saccard sonra sağına soluna döndü, Louise'le Madam Michelin'e iltifatlar etti. Birisini Muhammet hurisine, ötekini III. Henri devrinin bir içoğlanına benzetti. Güneyli şivesi bu sıska ve cırlak adamı zevkinden ötüyormuş gibi gösteriyordu. Saccard tekrar ciddi adamlar grubunun yanma gelince, Mösyö de Mareuil onu bir kenara çekti, çocuklarının evliliğinden laf açtı. Kararda hiçbir değişiklik yoktu, nikah sözleşmesi hâlâ o pazar günü imzalanacaktı.

"Harika," dedi Saccard. "Hatta sizce bir mahzur yoksa, evlilik haberini dostlarımıza bu akşam vermek niyetindeyim... Bakan kardeşim buraya uğrayacağına söz verdi, bu haberi duyurmak için onun gelmesini bekliyorum."

Yeni milletvekili pek memnun oldu. Bu sırada Mösyö Toutin-Laroche şiddetli bir öfkeye kapılmış gibi sesini yükseltti. Mösyö Michelin'le yaklaşan iki müteahhide:

"Evet baylar," diyordu, "böyle bir işe adımın karıştırılmasına izin vermek safdilliğini göstermiştim."

Saccard'la Mareuil de yanlarına gelince, Toutin-Laroche sözlerini sürdürdü:

"Baylara o çirkin Fas Limanları Genel İşletmesi işini anlatıyordum, biliyor musunuz Saccard?"

Saccard aldırış etmedi. Sözkonusu şirket müthiş bir rezaletle yıkılmıştı. Fazla meraklı bazı hissedarlar, Akdeniz kıyısında açılacak olan meşhur istasyonların ne durumda olduğunu öğrenmek istemişlerdi; bunun üzerine açılan adliye tahkikatı, Fas limanlarının yalnızca mühendislerin yaptıkları planlar üzerinde mevcut bulunduğunu, bu pek güzel planların da şirketin bürola-

rındaki duvarlarda asılı durduğunu ortaya koymuştu. O günden beri Mösyö Toutin-Laroche hissedarlardan daha fazla bağırıyor, öfkeleniyor, hiçbir suretle lekelenmemiş olan adının kendisine iade edilmesini istiyordu. Öyle patırtı koparmıştı ki hükümet, bu faydalı adamı teskin etmek ve kamuoyu karşısında itibarını iade etmek için kendisini Senato'ya sokmaya karar verdi. Böylece Mösyö Toutin-Laroche, kendisini ceza mahkemesine götürmesine ramak kalan bir iş neticesinde, nice zamandır hırsla istediği Senato üyeliğini avladı.

Saccard:

"Bu işle meşgul olmanıza şaşıyorum," dedi. "Büyük eserinizi, Bağcılar Bankası'nı, bütün krizlerden başarıyla sıyrılan o müesseseyi gösterebilirsiniz."

"Evet," diye mırıldandı Mareuil. "Bu bütün suçlamalara cevap yerine geçer."

Gerçekten de Bağcılar Bankası itinayla gizli tutulan büyük güçlüklerden kurtulmuştu. Paris şehrinin gırtlağına yapışmış olan bu mali müesseseye pek muhabbetle bağlı olan bir bakan, borsada hisse senetleri fiyatını yükselten bir dümen uydurmuş, Mösyö Toutin-Laroche da, bu yükselişten pek mükemmel faydalanmanın yolunu bulmuştu. Bağcılar Bankası'nın gelişimine dair övgülü sözler kadar hoşuna giden şey yoktu. Bu gibi sözleri söyletmek için etrafı hep teşvik ederdi. Bir bakışla Mösyö de Mareuil'e teşekkür etti, teklifsizce koltuğuna dayandığı Baron Gouraud'ya doğru eğildi:

"Rahat mısınız? Sıcak fazla gelmiyor ya?" diye sordu.

Baron hafif bir homurtu çıkardı. Mösyö Toutin-Laroche yanındakilere döndü, alçak sesle:

"Kötülüyor, her gün biraz daha kötülüyor," dedi.

Mösyö Michelin gülümsüyor, yakasındaki kırmızı kurdeleyi görmek için ara sıra tatlı tatlı gözkapaklarını indiriyordu. Mignon'la Charrier iri bacakları üzerinde dikilmiş duruyorlar, pırlantalar taktıklarından beri, sırtlarındaki frakların içinde daha rahat eder gibi görünüyorlardı. Bu arada vakit gece yarısına yaklaşmıştı, misafirler sabırsızlanıyordu; mırıldanan yoktu, ama

yelpazeler daha sinirli sinirli çırpılıyor, konuşanların sesleri daha yükseliyordu.

Nihayet Mösyö Hupel de la Noue tekrar gözüktü. Bir omzunu o daracık kapıdan dışarı çıkarmıştı; tam o sırada, nihayet sahneye çıkmakta olan Madam d'Espanet gözüne ilişti; birinci tabloyu temsil etmek üzere her biri kendi yerini çoktan almış bulunan bayanlar yalnız onu bekliyorlardı. Vali arkasını seyircilere çevirerek o tarafa döndü, kapalı perdelerin arkasında bulunduğu için gözükmeyen Markiz ile konuştuğu görüldü. Sesini alçalttı, parmaklarının ucu ile selamlar yollayarak:

"Tebrik ederim Markiz. Kostümünüz enfes," dedi.

Onun perdelerin içine böyle dalışı genç kadının o kadar komiğine gitmişti ki alaycı bir kahkaha attı, pervasızca cevap verdi:

"İçi üstünden daha güzeldir!"

Bu şakanın açık saçıklığı kibar Mösyö Hupel de la Noue'yu bir an şaşırttı, fakat kendini toparladı, derinleştirdikçe bu nüktenin daha fazla zevkine vararak hayran hayran mırıldandı:

"Aman ne güzel! Ne güzel!"

Perdenin ucunu elinden bıraktı, eserini zevkle seyretmek istediği için ciddi adamların arasına gelip oturdu. Artık orman perisi Ekho'nun yaprak kemeri peşinden koşan telaşlı adam değildi. Pek memnundu, soluk soluğa kalmıştı, alnında biriken terleri siliyordu. Frakının yeninde, o küçük elin beyaz izi hâlâ duruyordu; üstelik sağ elindeki eldivenin baş parmağının ucunda da kırmızı bir leke olmuştu, herhalde o parmağını hanımlardan birinin allık kutusuna daldırmıştı. Gülümsüyor, yelpazeleniyor, mırıldanıyordu:

"Çok güzel, enfes, hayret verici."

"Kim o?" diye sordu Saccard.

"Markiz. Bana ne dedi biliyor musunuz..."

Markiz'in nüktesini söyledi. Hepsi bunu pek mükemmel buldu. Nükteyi birbirlerine naklettiler. O sırada yanlarına yaklaşan ağırbaşlı Mösyö Haffner bile bu sözü beğenmekten kendini alamadı. Tam o esnada, orada bulunduğunu pek az kimsenin gördüğü piyanoda bir vals çalınmaya başladı. Bunun üzerine derin

bir sessizlik oldu. Valsin bitmez tükenmez, oynak tekrarları vardı; ikide bir klavyeden çok yumuşak bir nakarat yükseliyor, dem çeken bir bülbülün sesi gibi havaya karışıyordu; sonra yavaştan boğuk sesler başlıyordu yine. Pek zevk verici bir müzikti. Bayanlar başlarını bir parça eğmiş, gülümsüyorlardı. Oysa tersine, Mösyö Hupel de la Noue'nun neşesini birdenbire kırmıştı piyano. Vali kırmızı kadife perdelere endişeli gözlerle bakıyor, öteki kadınları yerlerine nasıl yerleştirdiyse, Madam d'Espanet'yi de kendisi yerleştirmiş olsaydı daha iyi edeceğini düşünüyordu.

Perdeler usul usul açıldı, piyano aynı şehvetli valsi pes perdeden tekrar çalmaya başladı. Salonda bir mırıltı dolaştı. Kadınlar eğiliyor, erkekler başlarını uzatıyor, şuradan buradan işitilen, fazla yüksek sesle söylenmiş bir söz, elde olmayan bir göğüs geçirme, kıs kıs bir gülüş, seyircilerin hayranlığını belli ediyordu. Bu hal, parıl parıl yanan üç avizenin ışığı altında, tam beş dakika devam etti.

İçi rahat eden Hupel de la Noue, kendi eserini hayran bir gülümsemeyle seyrediyordu. Bir aydan beri söylediği şeyi etrafındakilere tekrarlama arzusuna karşı koyamadı:

"Bunu manzum yazmayı düşünmüştüm... Fakat böylesi daha asil oldu, öyle değil mi?"

Sonra vals sonu gelmez bir salıntı ile devam ederken, eseriyle ilgili açıklamalara girişti. Mignon ile Charrier yaklaşmış, dikkatle onu dinliyorlardı.

"Konuyu biliyorsunuz, değil mi? Kephissos ırmağı ile orman perisi Liriope'nin oğlu olan güzel Narkissos, orman perisi Ekho'nun aşkını hor görür... Ekho, Juno'nun nedimelerindendir; Jüpiter dünyayı dolaşırken, o, Juno'yu sohbetiyle eğlendirir*... Bildiğiniz gibi, Hava ile Toprağın kızı olan Ekho..."

Anlatırken hikâyenin şiirselliği karşısında kendinden geçiyordu. Sonra daha samimi bir eda ile devam etti:

"Hayal gücümü işleteyim diye düşündüm. Orman perisi Ekho, güzel Narkissos'u, Venüs'ün deniz kenarındaki mağarası-

* Roma mitolojisinde, en büyük tanrı Jüpiter, Yunanlıların Zeus'unun, tanrıça Juno ise Hera'sının karşılığıdır. *–ed.*

na getiriyor ki tanrıça onu kendi aşk ateşiyle tutuştursun. Fakat tanrıça âciz kalıyor. Genç adam tesir altında kalmadığını tavırlarıyla belli ediyor."

Bu açıklamalar faydasız değildi, çünkü salondaki seyircilerin pek azı sahnedeki grupların tam manasını anlayabiliyordu. Vali eserindeki kişiliklerin kim olduğunu söyleyince, beğeni daha da arttı. Mignon'la Charrier gözlerini hâlâ fal taşı gibi açıyordu. Anlamamışlardı.

Sahnede, kırmızı koyu perdelerin arkasında, bir mağaranın oyuğu görülüyordu. Dekor, kayanın girinti ve çıkıntılarını taklit eden, geniş kırmalı bir ipekli kumaştan yapılmıştı; bu kumaşın üstüne, deniz böcekleri, balıklar, büyük deniz bitkileri resimleri işlenmişti. Höyük biçiminde yükselen engebeli zemin aynı ipekli kumaşla örtülmüştü; dekoratör, bunun üstüne, inciler ve gümüş pullarla ince bir kum tabakası görüntüsü vermişti. Burası, tanrıçanın köşesiydi. Höyüğün tepesinde Madam de Lauwerens, Venüs kıyafetinde, ayakta duruyordu. İrice vücuduyla, pembe mayosu içinde, bir Olimpos Düşesi vakarı taşıyordu; aşkın hâkimesi sıfatıyla, temsil ettiği şahsiyeti kavramış, sert, delici nazarlarla bakıyordu. Onun arkasında, yalnızca kurnaz yüzü, kanatları ve ok kılıfı gözüken ufak tefek Madam Daste, gülümseyerek, sevimli Eros'u temsil etmekteydi. Sonra höyüğün bir tarafında, üç güzellik perisi, Madam de Guende, Madam Teissière, Madam Meinhold, sarmaş dolaş, birbirlerine gülümsüyorlardı; diğer tarafta ise Markiz d'Espanet ile Madam Haffner aynı dantel yığınına sarınmış, kollarını birbirlerinin beline dolamış, saçları birbirinin saçına karışmış, tabloya biraz açık saçık bir manzara, bir Lesbos adası hatırası ekliyorlardı; Mösyö Hupel de la Noue, yalnız erkeklere mahsus olmak üzere, alçak sesle bu görüntüyü açıklıyor, böylece Venüs'ün kudretini göstermek istediğini söylüyordu. Höyüğün eteğinde, Kontes Vanska şehveti temsil ediyordu; gözleri yarı açık ve baygın, âdeta bezgin, son bir kasılmayla kıvranır vaziyette uzanmıştı; teni esmer mi esmerdi, siyah saçlarını çözmüştü, kızıl alevlerle yol yol gömleğinden ateşli teninin orası burası gözükü-

yordu. Venüs'ün kar gibi beyaz tüllerinden, şehvet perisinin koyu kırmızı gömleğine kadar giden kostümlerin renkleri, hep tatlı bir pembe, ten pembesi idi. Bahçeye bakan pencerelerin birinden sahneye hünerle çevrilmiş olan elektrik ışığı altında, tüller, danteller, bütün bu ince ve şeffaf kumaşlar, omuzlarla ve mayolarla o kadar güzel kaynaşıyordu ki bu pembe beyazlıklar canlanıyor, sahnedeki kadınların plastik gerçekliği çırçıplak soyunacak kadar ileri götürüp götürmedikleri pek de anlaşılamıyordu. Buraya kadarı tanrıların görüntüsüydü, ön planda ise drama sergileniyordu. Solda, orman perisi Ekho rolünde Renée, kollarını büyük tanrıçaya uzatıyor, başını Narkissos'a doğru yarı çevirmiş, sanki sadece görmesi bile müthiş ateşler tutuşturan Venüs'e bakması için ona yalvarıyordu; fakat sağ tarafta duran Narkissos bu yalvarmayı reddeden bir jest yapıyor, gözlerini eliyle örtüyor, buz gibi soğuk duruyordu. Özellikle bu iki kişinin kostümleri Mösyö Hupel de la Noue'nun hayal gücünü son derece yormuştu. Ormanlarda serseri serseri dolaşan yarı tanrı Narkissos tam bir avcı kostümü giymişti; yeşilimtırak bir mayosu, vücuduna sımsıkı yapışık, kısa bir ceketi vardı, saçlarında ince meşe dalları sokuluydu. Orman perisi Ekho'nun giysisi başlı başına bir alegoriydi; ulu ağaçlardan, ulu dağlardan, toprağın sesleriyle havanın seslerinin birbirine karşılık verdiği çın çın öten yerlerden birer nebze taşıyordu; beyaz satenden eteğiyle kayaları, kemerinin yapraklarıyla ormanı, korsajının mavi tül yığını ile gökkubbeyi anlatıyordu. Gruplar sahnede bir heykel hareketsizliğiyle duruyor, piyano, derin iniltilerle bölünen o tiz aşk sızlanışına devam ederken, göz kamaştıran bol ışığın ortasında Olimpos'un şehvetli sesi şakıyordu.

Herkes Maxime'in endamının pek mükemmel olduğunu söyledi. Yaptığı o red hareketinde, sol kalçasını ileri doğru çıkarıyordu; bu çok dikkati çekti. Fakat bütün övgüleri toplayan, asıl, Renée'nin yüz ifadesi oldu. Mösyö Hupel de la Noue'nun tabiriyle, bu ifade "tatmin edilmemiş arzunun ıstırabı" idi. Renée, silik görünmeye çalışan acı bir tebessümle gülümsüyor, avını, dişlerini yarı buçuk gizleyen aç bir dişi kurdun yalvarmalarıyla istiyordu.

Birinci tablo iyi bitti; yalnız, o delişmen Adeline kımıldıyor, dayanılmaz bir gülme arzusunu güçlükle zapt ediyordu. Sonra perdeler tekrar kapandı, piyano sustu.

Bunun üzerine, hafif bir alkış oldu, sohbetler yeniden başladı. Sahnedeki çıplak vücutlardan, büyük bir aşk, bastırılmış bir arzu esintisi yükselmiş, salonu kaplamıştı; kadınlar oturdukları yerlerde daha rehavetle yayılıyor, erkekler gülümseyerek birbirlerinin kulağına alçak sesle bir şeyler söylüyorlardı. Salonu bir halvet fısıltısı, hoşsohbet insanlara mahsus bir yarı sessizlik, dudakların seğirtisi ile hafifçe ifade edilen bir şehvet özleyişi sarmıştı; kibarca belli edilen bu hazzın ortasında gözler karşılaştıkça, bir bakışla sunulan ve kabul edilen aşkların ani cüreti görülüyordu.

Hanımların kusursuzluğu methede ede bitirilemiyordu. Kostümleri âdeta omuzları kadar büyük bir önem kazanmıştı. Mignon ile Charrier, Mösyö Hupel de la Noue'ya soru sormak istedikleri zaman, onu yanlarında bulamayıp şaşakaldılar; Vali sahne gerisine dalmıştı bile.

Madam Sidonie birinci tablonun yarıda bıraktırdığı bir sohbete kaldığı yerden devam etti:

"Onu anlatıyordum, güzelim, Londra'dan bir mektup aldım, biliyorsunuz ya, şu üç milyar meselesine dair... Araştırma yapmakla görevlendirdiğim kimse, bankerin makbuzu olduğunu zannettiğim bir şey buldum diyor. Güya İngiltere parayı ödemiş... Bu yüzden, sabahtan beri hasta gibiyim."

Gerçekten de yıldız serpintileriyle süslü sihirbaz kadın kıyafetiyle, yüzü her zamankinden solgundu. Madam Michelin'in, sözlerine kulak vermediğini görünce daha alçak sesle devam etti, mırıldanarak, İngiltere bu parayı vermiş olamaz, Londra'ya muhakkak kendim gideceğim, dedi.

Louise, Madam Micheline'e:

"Narkissos'un kostümü pek güzeldi, değil mi?" diye sordu.

Madam Michelin gülümsedi. Oturduğu koltukta pek keyifli görünen Baron Gouraud'ya bakıyordu. Madam Sidonie onun ne tarafa baktığını görünce eğildi, kız işitmesin diye kulağına fısıldadı:

"Vaadini yerine getirdi mi?"

Genç kadın, Hintli çengi rolünü mükemmel surette oynayarak, kırıla döküle cevap verdi:

"Evet, ben Louveciennes'deki evi seçtim, adamlarından biri bana tapu senedini getirdi... Ama ilişkimizi kestik, görüştüğüm yok."

Louise'in kulakları, kendisinden gizlenmek istenen şeyi işitmekte özellikle hassastı. Takındığı o içoğlanı cüretiyle Baron Gouraud'ya baktı, Madam Micheline'e fütursuzca:

"Bu Baron pek çirkin adam, değil mi?" diye sordu.

Sonra bir kahkaha attı:

"Narkissos rolü ona verilmeliydi, ne dersiniz? Elma yeşili mayo ile pek nefis olurdu."

Venüs'ün, bu şehvetli Olimpos köşesinin manzarası, ihtiyar Senato üyesini gerçekten de canlandırmıştı. Hayran hayran bakan gözlerini devirerek, yan dönüp Saccard'ı tebrik ediyordu. Salonu dolduran uğultu arasında, ciddi adamlar grubu, işten, siyasetten konuşmaya devam ediyordu. Mösyö Haffner tazminat meselelerini halletmekle görevli bir jürinin başkanlığına getirildiğini söyledi. Bunun üzerine laf, Paris'teki inşaatlara, halk arasında ciddi olarak konuşulmaya başlanan Prince-Eugène Bulvarı'na geldi. Saccard bu fırsatı yakaladı, malı şüphesiz istimlak edilecek olan tanıdığı bir mülk sahibinden bahsetti. Bunu söylerken dikkatle yanındakilerin yüzlerine bakıyordu. Baron ağır ağır baş salladı; Mösyö Toutin-Laroche, bir insan için, malı istimlak edilmekten daha nahoş bir şey olmadığını söyleyecek kadar ileri gitti; Mösyö Michelin bu sözü onaylıyor, gözlerini daha da şaşılaştırarak nişanına bakıyordu. Saccard'a hoş görünmek isteyen Mösyö de Mareuil bilgiç bir tavırla kestirip attı:

"Ne kadar tazminat verseler azdır."

Anlaşmışlardı. Fakat Mignon ve Charrier kendi işlerini öne sürdüler. Yakında işten çekilmek niyetinde olduklarını, büyük olasılıkla Langres'a gideceklerini, Paris'te yalnızca geldiklerinde kalmak üzere geçici bir yer bulunduracaklarını söylediler. Males-

herbes Bulvarı'ndaki mükellef konaklarının inşaatını bitirdikten sonra bina çok hoşlarına gittiği için onu satma arzusuna karşı koyamadıklarını söyledikleri zaman, berikiler gülümsedi. Taktıkları pırlantaları teselli makamında almış olmalılardı. Saccard zoraki gülüyordu; eski ortakları, onun enayi konumuna düştüğü bir işte muazzam kârlar sağlamıştı. Perde arası uzadığı için, ciddi adamların sohbeti, Venüs'ün sinesine ve orman perisi Ekho'nun giysisine dair övgü dolu sözlerle bölünüyordu.

Tam yarım saat sonra Mösyö Hupel de la Noue tekrar gözüktü. Başarısından dolayı kasılarak yürüyor, kıyafetinin pejmürdeliği artıyordu. Yerine gelirken, Mösyö de Mussy ile karşılaştı. Geçerken onun elini sıktı, sonra geri dönüp ona sordu:

"Markiz'in nüktesini işitmediniz mi?"

Cevabı beklemeden nükteyi anlattı. Bu nükte gitgide onu sarıyor, Hupel de la Noue onu yorumluyor, safça ve çok şirin buluyordu. "İçi üstünden daha güzeldir!" Bu içten gelen bir çığlıktı.

Fakat Mösyö de Mussy bu fikre katılmadı. Nükteyi hayâsızca buldu. İngiltere elçiliğine ataşe olmuştu, bakan hazretleri ona hep ciddi görünmesi gerektiğini söylemişti. Artık kotiyon dansında başı çekmiyor, ihtiyar tavrı takınıyor, Renée'ye olan aşkından bahsetmiyor, karşılaştığında onu ağırbaşlı bir edayla selamlıyordu.

Mösyö Hupel de la Noue, Baron'un koltuğunun arkasında toplanan gruba katıldığı sırada piyano bir zafer marşına başladı. Tuşlara şiddetle vurularak çıkan uzun uzun akorlar geniş bir nağme yaratıyor, zaman zaman bu nağmenin arasında madenî ve tiz bir ses işitiliyordu. Her nakarattan sonra, daha yüksek bir ses ritmi kuvvetlendiriyordu. Hem haşin hem neşeli bir marştı bu.

Mösyö Hupel de la Noue:

"Göreceksiniz," diye mırıldandı. "Şiirsellikte belki biraz fazla ileri gittim, fakat öyle zannediyorum ki cüretim bana kazandırdı... Orman perisi Ekho, Venüs'ün Narkissos karşısında âciz kaldığını görünce, onu servet ve kıymetli madenler tanrısı Plutus'ün huzuruna götürüyor. Narkissos'u şehvetle baştan çıkaramayınca, altınla baştan çıkarmayı deniyor."

Mösyö Toutin-Laroche iltifatlı bir gülümsemeyle:

"Klasik usul," diye cevap verdi. "Devrinizin adamısınız, Bay Vali."

Perdeler açılıyor, piyano daha kuvvetle çalınıyordu. Bütün gözler kamaştı. Elektrik ışığı, parıl parıl parlayan bir ihtişamın üzerine dökülüyordu; seyirciler, önce, altın külçeleriyle kıymetli taşların içinde âdeta eridiği bir kor ateş gördüler. Bu da bir başka mağara idi, fakat incilerden yapılma ince kumun üzerinde ölgün dalgalarla yıkanan Venüs'ün o serin köşesi değildi. Bu mağara, yeryüzünün merkezindeki alevli ve derin bir tabakada bulunuyor olsa gerekti; Antik Çağ cehenneminin bir yarığı, erimiş madenlerle dolu bir kuyunun çatlağıydı bu; Plutus orada oturuyordu. Kaya taklidi ipekli kumaşın üstünde, geniş madenî damarlar, toprağın ezeli hayatını ve hesapsız servetleri sürükleyen, eski dünyanın damarları sanılacak, erimiş maden akıntıları görülüyordu. Yerde, Mösyö Hupel de la Noue'nun tarih bakımından yaptığı cüretli bir tahrifin sonucu olarak, yirmi franklık sikkelerden oluşan bir yığın vardı; yayılmış Louis altınları, yığılmış Louis altınları, tümsek tümsek bir alay Louis altını görülüyordu.

Bu altın külçesinin üstünde, Madam de Guende, Plutus kıyafetinde oturuyordu. Kadın Plutus'dü o, çeşit çeşit madenlerden yapılma fistanının iri pulları içinde, gerdanını gösteren bir Plutus'tü. *Bin Bir Gece* halifelerinin içine hazinelerini boşalttıkları bu mağaranın büyüleyici çiçekleri, kimi dimdik, kimi yarı uzanmış, kimi salkım halinde birleşmiş, yahut tek başına, tanrının etrafını kuşatıyorlardı. Madam Haffner, sırtında kaskatı ve pırıl pırıl bir piskopos kaftanıyla, altını temsil ediyordu; Madam d'Espanet gümüşü temsil ediyor, ayışığı gibi pırıldıyordu; parıltılı maviler giymiş Madam de Lauwerens safirdi; onun yanında, tatlı mavi giysisiyle Madam Daste, gülümseyen bir firuze idi; sonra, teker teker, Madam de Meinhold zümrüdü, Madam Teissière topazı temsil ediyorlardı. Daha aşağıda, Kontes Vanska, ateşli, esmer teniyle mercanı temsil ediyordu; uzanmış, kırmızı halhallarla dolu kollarını havaya kaldırmış, aralık duran bir deniz böceği kabu-

günun pembe sedefleri içinde yer yer çıplak kadın teni gösteren, devasa fakat nefis bir ahtapotu andırıyordu. Hanımların her biri, temsil ettikleri kıymetli taştan yapılma gerdanlıklar, bilezikler, tam takım mücevherler takınmışlardı. Madam d'Espanet ile Madam Haffner'in, sırf çil altın ve gümüş sikkelerden oluşan acayip mücevher süsleri çok dikkati çekti. Sonra, ön planda, dram aynı dramdı: Orman perisi Ekho, güzel Narkissos'u baştan çıkarmaya çalışıyor, o da yine aynı red hareketini yapıyordu. Seyircilerin gözleri, yer yuvarlağının bu alevli bağrında açılmış kovuğa, üzerine bütün bir dünyanın serveti serilmiş bu altın yığınına hayranlıkla bakıyor, baktıkça alışıyordu.

Bu ikinci tablo birinciden daha fazla beğenildi. Buluşu herkes pek zekice buldu. Yirmi franklık sikkeleri oraya koymaktaki cüret, bir sandık dolusu modern paranın Yunan mitolojisinin bir köşesine o dökülüşü, hazır bulunan bayanlarla maliyecilerin hayal gücünü coşturdu. "Ne çok para! Ne çok para!" sözleri, tebessümlerle, zevkten sürekli ürpermelerle karışık, ağızdan ağıza dolaşıyordu; muhakkak ki bu bayanların, bu bayların her biri, bütün bu paraları, bir mahzen içinde, kendi malı olarak görmeyi hayal ediyordu.

Louise, Madam Sidonie'nin kulağına alaycı bir edayla mırıldandı:

"İngiltere paraları ödemiş, sizin milyarlar bunlar."

Madam Michelin, hayranlıkla karışık bir arzu ile ağzı hafifçe açılmış, Hintli çengi tülünü aralıyor, altınları parlak bir bakışla okşuyordu; ciddi adamlar grubu da hazzından bayılmak üzereydi. Mösyö Toutin-Laroche, ağzı kulaklarına vararak, yüzü yer yer sararmış olan Baron'un kulağına bir iki kelime fısıldadı. Fakat Mignon ile Charrier o kadar temkinli olmadıklarından saflıkla uluorta konuştular:

"Vay canına! Paris'i yıkıp yeniden yapacak kadar para!"

Bu söz, Saccard'a pek manalı gözüktü; Mignon ile Charrier'nin budala taklidi yaparak elâlemle alay ettiklerini düşünmeye başlamıştı. Perdeler kapanıp da piyano çok yüksek perdeden, kürek kü-

rek atılan son sikkeler gibi notaları birbiri ardınca sıralayarak, zafer marşını bitirince, çok daha şiddetli, uzun süren bir alkış koptu.

Tablonun yarısında, Bakan Eugène Rougon, yanında kâtibi Mösyö de Saffré ile birlikte, salonun kapısında gözükmüştü. Kardeşinin yolunu gözleyen Saccard, onu karşılamak için seğirtmek istedi. Fakat Bakan, eliyle işaret ederek, kımıldamamasını rica etti. Usul usul ciddi adamlar grubunun yanına kadar geldi. Perdeler kapanınca salondakiler onu gördüler, sürekli bir fısıltı oldu, başlar çevrildi; Bakan, "Güzel Narkissos'la orman perisi Ekho'nun aşkları" tablosunun kazandığı başarıyı gölgede bırakıyordu.

"Siz bir şairsiniz, Bay Vali," dedi gülümseyerek Mösyö Hupel de da Noue'ya. "Vaktiyle bir şiir kitabı yayımlamıştınız, zannederim *Sarmaşıklar* idi adı, öyle değil mi? Görüyorum ki resmî idarenin dertleri hayal gücünüzü tüketmemiş."

Vali bu iltifatta bir iğneleme sezdi. Şefinin birdenbire çıkagelişi canını sıktı, üstelik kıyafetinin düzgün olup olmadığını anlamak için bir bakışla kendini incelediği sırada, frakının yeninde o beyaz el izini gördü, silmeye cesaret edemedi. Eğildi, bir şeyler geveledi. Bakan, Mösyö Toutin-Laroche'a, Baron Gouraud'ya, orada bulunan öteki kimselere hitaben:

"Bu bir yığın altının manzarası gerçekten harika bir şeydi," dedi. "Mösyö Hupel de la Noue bize para bassa, büyük işler yapardık."

Bu, Mignon ile Charrier'nin söyledikleri sözün, bakan diliyle ifade edilmiş şekliydi. Bunun üzerine, Mösyö Toutin-Laroche'la ötekiler dalkavukluğa, Bakan'ın son cümlesi üzerinden yağ çekmeye başladılar. İmparatorluk zaten şimdiye kadar harikalar yarattı; iktidar sahibinin yüksek tecrübesi sayesinde altın kıtlığı yok; Fransa, Avrupa'nın karşısında, asla şimdiki kadar kuvvetli bir durumda olmamıştır, diyorlardı. Gitgide öyle yaltaklanmaya başladılar ki Bakan konuyu bizzat değiştirdi. Başı dik, dudaklarının kenarları bir parça yukarıya doğru kıvrık, onları dinliyor, bu tavrı, itina ile tıraş edilmiş ablak, beyaz yüzüne bir kuşku, gülümser bir küçümseme edası veriyordu.

Sözü Maxime'le Louise'in evlenecekleri haberine getirmek isteyen Saccard, hünerli bir girizgâh bulmaya uğraşıyordu. Büyük bir teklifsizlik gösteriyor, kardeşi de kalender davranıyor, kendisini çok seviyormuş gibi görünerek ona hizmette bulunmaya razı oluyordu. Parlak bakışı, aşağılık çıkarcılıkları hor gördüğü besbelli olan edası, bir silkinişte bütün bu adamları yere serebilecek geniş omuzlarıyla, gerçekten hepsinden üstün bir görünüşü vardı. Nihayet evlenme konusu açılınca pek şirin davrandı, düğün hediyesinin hazır olduğunu söyledi; Maxime'i hâkim adayı olarak stajını yapmak üzere Danıştay'a tayin ettireceğini söylemek istiyordu. Hatta gayet babacan bir tavırla kardeşine iki defa şu sözü söyledi:

"Oğluna söyle, nikâhta şahidi ben olmak istiyorum."

Mösyö de Mareuil'ün keyfinden yüzü kıpkırmızı kesiliyordu. Saccard'ı tebrik ettiler. Mösyö Toutin-Laroche ikinci şahit olmak istedi. Sonra birdenbire boşanma konusu konuşulmaya başladı. Mösyö Haffner, muhalefet partisi üyelerinden birinin, bu toplumsal ayıbı savunmak gibi "çirkin bir cesaret" gösterdiğini söylüyordu. Hepsi söylendiler. İffetleri onlara derin manalı sözler söyletiyordu. Mösyö Michelin zarif bir gülümsemeyle Bakan'a bakıyordu, Mignon ve Charrier ise Bakan'ın frakının yakası aşınmış olduğunu hayretle fark ettiler.

Bu arada, Mösyö Hupel de la Noue, Bakan'la hiçbir şey konuşmadan sadece el sıkışmış olan Baron Gouraud'nun koltuğuna dayanmış, şaşkın duruyordu. Yerinden ayrılmaya cesaret edemiyordu şair. Tarif edilemez bir duygu, gülünç olma endişesi, şefinin teveccühünü kaybetme korkusu, son tablo için gidip bayanları sahneye dizmek için duyduğu şiddetli arzuya rağmen, onu orada tutuyordu. Aklına söyleyecek güzel bir söz gelmesini, kendisine Bakan'ın teveccühünü yeniden kazandırmasını bekliyor, fakat hiçbir şey bulamıyordu. Gitgide daha da sıkıldı. Tam o sırada Mösyö de Saffré'yi gördü, onun kolunu yakaladı, cankurtaran simidine sarılır gibi sarıldı. Genç adam salona henüz girmişti, çiçeği burnunda bir kurbandı. Vali ona:

"Markiz'in nüktesini işittiniz mi?" diye sordu.

Fakat öyle şaşkındı ki meseleyi cazip bir şekilde anlatmayı beceremiyor, kem küm ediyordu.

"Markiz'e 'Nefis bir kostümünüz var,' dedim, o da bana..."

Mösyö de Saffré sakince ekledi:

"O da 'İçi üstünden daha güzeldir,' cevabını verdi. Eskidi, azizim, bu laf çok eskidi."

Mösyö Hupel de la Noue hayretler içinde Mösyö de Saffré'nin yüzüne baktı. Nükte eskimiş bir nükteydi ha; halbuki o, yürekten kopup gelen bu sözün saflığı hakkındaki yorumunu daha da derinleştirmeye hazırlanıyordu!

Kâtip devam etti:

"Eski, hem de dünya kadar eski. Madam d'Espanet bu sözü Tuileries'de iki defa söyledi daha önce."

Bu son darbe oldu. Bunun üzerine Vali, Bakan'ı da, bütün salon halkını da bir tarafa bıraktı, sahneye doğru ilerledi. Tam o sırada, piyano hazin bir sesle, ağlayan titrek nağmelerle çalmaya başladı; sonra bu yakarış genişledi, uzayıp gitti ve perdeler açıldı. Sahne kapısından içeri yarı yarıya dalmış bulunan Mösyö Hupel de la Noue, halkaların hafif gıcırtısını işitince, tekrar salona girdi. Benzi sapsarıydı, fena halde öfkelenmişti, sahnedeki hanımlara çıkışmamak için kendini zor tutuyordu. Hanımlar sahneye kendi kendilerine yerleşmişlerdi! Mutlaka o bücür d'Espanet hazırlamıştı bu komployu, kıyafet değiştirme işini aceleye getirmiş, onu beklememişti. Fakat olmamıştı işte, tablo bir şeye benzemiyordu!

Mösyö Hupel de la Noue homurdana homurdana eski yerine geldi. Omuzlarını silke silke sahneye bakıyor, söyleniyordu:

"Orman perisi Ekho fazla kenarda duruyor... Güzel Narkissos'un bacağının duruşunda da asalet yok, hem de hiç yok..."

"Açıklamayı" dinlemek üzere yaklaşan Mignon ile Charrier, "Genç adamla genç kız yerde yatmış ne yapıyorlar?" diye soracak oldular. Fakat o cevap vermedi, şiirini bundan sonra açıklamak istemiyordu. Müteahhitler ısrar edince:

"Mademki bayanlar sahneye kendi kendilerine yerleşiyorlar, artık ben bir işe karışmıyorum!" dedi.

Piyano gevşek gevşek hıçkırıyordu. Sahnede, elektrik ışığının güneş pırıltısıyla kapladığı bir orman yolu, yapraklarla örtülü bir ufuk oluşturuyordu. Burası, mavi ağaçlarla, meşeler kadar yüksek sarılı kırmızılı iri çiçeklerle kaplı, tam bir orman yoluydu. Orada, çimenli bir tümsekte, Venüs'le Plutus yan yana duruyorlardı; onlara eşlik etmek üzere civar ormanlardan koşup gelen peri kızları da etraflarını almıştı. Ağaç perileri, pınar perileri, dağ perileri, ormanın bütün güleç ve çıplak perileri oradaydı. Tanrı ile tanrıça zaferleriyle övünüyor, kendilerini hor gören mağrur gencin soğukluğunun cezasını veriyorlardı; peri kızları da sahnenin önünde cereyan eden Olimpos'un intikamını kutsal bir korku ve merakla seyrediyordu. Dram orada sona eriyordu. Güzel Narkissos, sahnenin uzak bir noktasından inen derenin kenarına yatmış, ayna gibi parlak suda kendini seyretmekteydi; sahneyi gerçeğe yaklaştırmak için, derenin dibine sahici bir ayna bile koymuşlardı. Fakat Narkissos, artık ormanlarda gezip tozan o başına buyruk genç adam değildi. Kendi hayalini hayran hayran seyrederken ölüm gelip onu yakalıyor, yere seriyordu; Venüs de bir ölümlüyü tanrılar katına alır gibi parmağını ileri doğru uzatmış, meşum hükmü veriyordu. Narkissos çiçek oluyordu. Yeşil satenden, vücuduna sımsıkı yapışık kostümü içinde uzuvları yeşeriyor, uzuyordu; hafifçe kıvrılan bacakları esnek dallar gibi toprağa gömülüp kök salıyor, beyaz satenden geniş parçalarla sarmalanmış bedeni harika bir taç yaprak yığını halinde açılıyordu. Maxime'in sarı saçları benzerliği tamamlıyor, uzun kıvırcıkları beyaz yaprakların ortasında sarı bir çiçek gibi duruyordu. İnsan kimliğini henüz muhafaza eden, bu yeni doğan büyük çiçek, başını pınara doğru eğiyor, gözleri dalgın, yüzünde haz dolu bir ifadeyle gülümsüyor, sanki güzel Narkissos, kendi kendisine ilham ettiği arzuları nihayet ölümde tatmin ediyordu. Birkaç adım ötede, orman perisi Ekho da can çekişiyor, tatmin edilememiş arzulardan ölüyordu; yavaş yavaş toprağın katılığına karışıyor, ateş gibi yanan uzuvlarının buz kesildiğini ve katılaştığını hissediyordu. Yosunlarla kirlenmiş sıradan bir kaya değildi; omuzları ve kollarıyla, yaprak kemeri ve mavi eşarbı kay-

mış, kar gibi beyaz, uzun fistanıyla, beyaz bir mermerdi. Bir Paros* mermer külçesini andıran, geniş kıvrımlarla dökülen atlas eteğinin ortasında yere yığılmış, geriye doğru devriliyor, heykel gibi katılaşmış vücudunda, canlı olarak, yalnız kadın gözleri, pınarın ayna gibi parlak suyu üzerine rehavetle eğilmiş olan o su çiçeğine dikilmiş, pırıltılı gözleri görülüyordu. Ormanın bütün aşk mırıltıları, sık ağaçların uzayıp giden sesleri, yaprakların ısrarlı ürpertileri, ulu meşelerin derin göğüs geçirmeleri, sanki orman perisi Ekho'nun tenine gelip çarpıyor, kızın mermer külçesi içinde hâlâ kanayan yüreği uzun uzun inliyor, toprağın ve havanın en küçük yakarışlarını uzaklara yayıyordu.

Louise:

"Amaan! Zavallı Maxime'i ne kılığa sokmuşlar!" diye mırıldandı. "Ya Madam Saccard, âdeta bir ölü."

"Tepeden tırnağa pudraya bulanmış," dedi Madam Michelin.

Daha başka nahoş sözler de söyleniyordu. Bu üçüncü tablo, öbür ikisi kadar bariz bir başarı kazanamadı. Halbuki Mösyö Hupel de la Noue'yu kendi kabiliyetine hayran bırakan şey, bu trajik sondu. Narkissos kendisini nasıl aynada hayranlıkla seyrediyorsa, o da kendini bu eserinde öylece seyrediyordu. Ona bir sürü şairane ve felsefi maksatlar eklemişti. Perdeler son defa olarak kapanıp da seyirciler terbiyeli insanlar gibi alkışladıkları zaman, öfkeye kapılıp şiirinin son sayfasını açıklamadığına acı acı eseflendi. O zaman, güzel Narkissos'la orman perisi Ekho'nun temsil ettikleri o latif, muhteşem yahut sadece çapkınca şeylerin sırrını etrafındaki insanlara anlatmak istedi, hatta Venüs'le Plutus'ün orman yolunda ne yapmakta olduklarını bile söylemeye kalktı, fakat açık ve pratik zihinleriyle, şehvet mağarasını ve altın mağarasını kavramış olan baylarla bayanlar, Vali'nin karmaşık mitolojik açıklamalarına kadar dalmak niyetinde değillerdi. Yalnız, mutlaka öğrenmek isteyen iki ortak, Mignon ile Charrier, ona sorular sorma bönlüğünde bulundular. Vali onları yakaladı, bir pencerenin kenarına götürdü. Orada ayakta, iki saate yakın, Ovidius'un *Dönüşümler* eserini anlattı.

* Antik Çağ'da mermerinin kalitesiyle meşhur Paros adası. *-ed.*

Bakan hazretleri gidiyordu. Orman perisi Ekho'nun kusursuz zarifliğinden ötürü tebrik etmek üzere güzel Madam Saccard'ı bekleyemeyeceği için özür diledi. Kardeşinin koluna girip salonun içinde üç dört defa dolaşmış, birkaç kişinin elini sıkmış, kadınları selamlamıştı. Saccard'ın hatırı için saygınlığını daha önce hiç bu kadar tehlikeye atmamıştı. Kapının eşiğinde ona yüksek sesle:

"Yarın sabah seni bekliyorum. Yemeğe bana gel," dediği zaman, Saccard sevinçten havalara uçtu.

Balo başlayacaktı. Hizmetkârlar kadınların koltuklarını duvarların dibine sıralamışlardı. Şimdi büyük salonun halısı küçük sarı salondan sahneye kadar bomboş uzanıyor, halının kırmızı çiçekleri kristal avizelerden damla damla dökülen ışıkların altında iri iri açılıyordu. İçeride sıcaklık artmıştı; kırmızı perdelerin yansımaları mobilyanın ve tavanın yaldızlarını koyulaştırıyordu. Baloyu açmak için hanımların, orman perisi Ekho'nun, Venüs'ün, Plutus'ün ve ötekilerin kostümlerini değiştirmeleri bekleniyordu.

İlk olarak Madam d'Espanet ile Madam Haffner gözüktü. İkinci tablodaki kostümlerini giymişlerdi; birisi altından, öteki gümüştendi. Etrafları kuşatıldı, tebrik edildiler; onlar da heyecanlarını dile getirdi.

"Beni seyreden Mösyö Toutin-Laroche'un koca burnunu uzaktan gördüğüm zaman az daha kahkahayı koyuverecektim!" diyordu Markiz.

Sarışın Suzanne nazlı nazlı:

"Galiba boynum tutuldu," diyordu. "Yoo, gerçekten, boynum o kadar ağrıdı ki bir dakika daha devam etseydi, başımı çevirip doğal halimle duracaktım."

Mösyö Hupel de la Noue, Mignon ile Charrier'yi götürdüğü pencerenin kenarından, iki genç kadının etrafını alan gruba endişeli bakışlar fırlatıyordu; oradakilerin kendisiyle alay etmesinden korkmaktaydı. Öteki periler de arka arkaya geldiler. Hepsi de kıymetli taş taklidi kostümlerini tekrar giymişti. Mercan elbiseli Kontes Vanska, elbisesinin hünerle işlenmiş detayları yakından tespit edilmek imkânı bulununca, son derece büyük bir başarı

kazandı. Sonra, sırtında siyah frakı ile derli toplu bir halde, gülümseyerek, Maxime salona girdi. Girer girmez etrafını bir sürü kadın kuşattı, kendisini halkanın ortasına aldılar; sahnede bir çiçeği canlandırmış olmasıyla, aynalara meftunluğuyla alay ettiler. Maxime, hiç sıkılganlık duymadan, temsil ettiği rol pek hoşuna gitmiş gibi, hâlâ gülüyor, şakalara karşılık veriyor, kendi kendisine meftun olduğunu, kadınlardan boyunun ölçüsünü iyice aldığı için kendini onlara tercih ettiğini itiraf ediyordu. Kahkahalar daha üst perdeden yükseldi; grup büyüyor, salonun ortasını tamamen kaplıyor, genç adam, bu omuz kalabalığına, bu rengârenk kostümler curcunasına gömülmüş, üzerine sinmiş o acayip aşk kokusunu, sarışın çiçekliğine has o yoldan çıkarıcı şirinliğini muhafaza ediyordu.

Fakat Renée nihayet aşağı indiğinde, salon yarı yarıya sessizleşti. Genç kadın yeni bir kostüm giymişti; öyle eşsiz zariflikte, öyle açık saçık bir kostümdü ki bu, kadınlar da, erkekler de onun acayipliklerine alışık oldukları halde, ilk anda hayretle irkildiler. Tahitili kadın kılığına girmişti. Omuzları ile kollarını çıplak bırakarak ayaklarından göğsüne kadar örten ten rengi mayodan ibaret bu kostüm gayet iptidai bir şeydi. Bu mayonun üstüne, kalçaları bir parça örtmek için, iki volanla süslü kısa, alelade bir muslin bluz giymişti. Saçlarına kır çiçeklerinden bir taç oturtmuştu, ayak ve el bileklerinde altın halkalar vardı. Hepsi bu kadardı. Çıplaktı Renée. Mayo, bluzun soluk rengi altında, ten gibi kıvraktı; volanlar, bu çıplak vücudun pürüzsüz şeklini, dizkapaklarından koltuk altlarına kadar belli belirsiz örtüyor, lakin en hafif bir kımıldanış, bu çıplak teni, dantelin deliklerinden, daha da fazla belli ediyordu. Hayranlık uyandıran bir vahşiydi genç kadın; bütün vücudunu belli eden bir beyaz buharın, bir deniz sisi parçasının yarım yamalak örttüğü yabani ve şehvetli bir kızdı.

Renée, yanakları pembe pembe, hızlı adımlarla ilerliyordu. Céleste ona ilk giydirdiği mayoyu yırtmıştı; bereket versin, genç kadın bunu önceden tahmin etmiş, ihtiyatlı davranmıştı. Bu yırtılan mayo yüzünden geç kalmıştı. Kazandığı başarıya pek değer

vermiyormuş gibi davrandı. Elleri ateş gibiydi, gözleri humma ateşiyle tutuşuyordu. Yine de gülümsüyor, kendisini yolda durdurup canlı tablolardaki duruşlarının mükemmelliğini tebrik eden erkeklere kısa cümlelerle karşılık veriyordu. Arkasında muslin bluzunun şeffaflığını hayretle ve meftunlukla seyreden siyah fraklı erkeklerden bir dizi bırakıyordu. Maxime'in etrafını alan kadınların olduğu yere gelince, kısa nidalarla karşılandı. Markiz muhabbetli bir tavırla onu tepeden tırnağa süzmeye koyuldu.

"Nefis bir endamı var," diye mırıldandı.

Hintli çengi kostümü bir tül örtüden ibaret bu kostümün yanında son derece ağır kalan Madam Michelin dudaklarını büzüyor, siyah sihirbaz kadın kılığının içinde iyice buruş buruş gözüken Madam Sidonie onun kulağına:

"Hayâsızlığın son kertesi, öyle değil mi güzelim?" diye mırıldanıyordu.

Nihayet esmer güzeli kadın:

"Ben böyle soyunsam, Mösyö Michelin'in öfkesini görmeli!" dedi.

Sihirbaz kadın kestirip attı:

"Öfkelense de haklıdır."

Ciddi adamlar grubu böyle düşünmüyordu. Onlar uzaktan büyülenmişlerdi. Karısının hiç lüzumu yokken bahse karıştırdığı Mösyö Michelin, Renée'yi hayran hayran seyrediyor, Mösyö Toutin-Laroche'la Baron Gouraud'ya hoş görünmek için yılışıyordu. Karısının endamının mükemmelliğinden dolayı Saccard'ı hararetle tebrik ettiler. Saccard eğiliyor, pek duygulanmış görünüyordu. O gece işi yolundaydı; kız kardeşine arada sırada hızla bir bakış fırlattıkça gözlerinde beliren zihin meşguliyeti de olmasa, tamamıyla mutlu görünecekti.

Louise gözünün ucuyla Renée'yi göstererek, Maxime'e alaycı bir tavırla:

"Vücudunu bize hiç bu kadar açıp göstermemişti," dedi.

Sonra tarife sığmaz bir tebessümle ekledi:

"Daha doğrusu, bana."

Genç adam endişeyle ona baktı, fakat Louise, yaptığı bu ağır sayılabilecek şaka pek hoşuna gitmiş bir okullu kız gibi, acayip bir tebessümle gülümsüyordu.

Balo açıldı. Canlı tablolar sahnesine küçük bir orkestra yerleştirilmişti; müzik aletleri arasında ağırlığı nefesli çalgılar oluşturuyor, büğlüler* ve kornetler** mavi ağaçlı orman görüntüsünde keskin sesleriyle ötüyordu. Önce bir kadril başladı. "*Ah! Il a des bottes, il a des bottes, Bastien!*" adını taşıyan bu kadril, o tarihte baloları çın çın öttürmekteydi. Hanımlar dans ettiler. Kadrillerle beraber polkalar, valslar, mazurkalar da çalınıyordu. Çiftler geniş bir salınışla gidip geliyor, uzun galeriyi dolduruyor, nefesli çalgıların cırlak sesiyle zıplıyor, kemanların tatlı sesiyle sağa sola eğiliyorlardı. Kostümler, her memleketten ve her devirden kadınlardan oluşan bu alay, canlı renkli, alacalı bulacalı bir kumaş kaynaşması halinde dalgalanıyordu. Müziğin ritmi, renkleri ahenkli bir hayhuy içinde kaynaştırıp sürükledikten sonra, kemanın bazı nağmelerinde, aynı pembe saten gömleği, aynı mavi kadife korsajı birdenbire aynı siyah frakın yanına getiriyordu. Sonra başka bir keman nağmesi, kornetin bir ötüşü, çiftleri ayırıyor, palamarını kopartan bir rüzgâra yakalanıp da engine sürüklenen tekne gibi yalpalı hareketlerle, salonun etrafında dizi halinde dolaştırıyordu. Bu dans durmaksızın, sonu gelmeden, saatlerce böyle sürdü. Bazen iki dans arasında hanımlardan biri, sıcaktan bunalıp bir pencereye yaklaşıyor, bir parça soğuk hava teneffüs ediyordu. Bir çift, düğünçiçeği sarısı küçük salonun bir kanepesi üzerinde dinleniyor yahut seraya inip yollarda ağır ağır dolaşıyordu. Sarmaşıklı kameriyelerin altında, "*Ohé! Les petits agneaux*" ve "*J'ai un pied qui remue*" kadrillerinde, kornetlerin *forteleri*** işitilen ılık karanlığın içinde, yalnızca kenarları görülen etekliklerin rehavetli gülüşleri duyuluyordu.

Duvarlar boyunca dresuarlar dizilerek, ortaya da soğuk etlerle dolu uzun bir masa konarak büfe haline getirilen yemek salonun

---

* Büğlü: Bakırdan, perdeli veya pistonlu müzik aleti. *-ed.*

** Kornet: Batı müziğinde kullanılan, pistonlu orkestra çalgısı. *-ed.*

*** Forte: Bir müzik parçasının kuvvetli bir sesle çalınacağını gösteren terim. *-ed.*

kapısı açıldığı zaman bir itiş kakış oldu. Sıkılganlığından dolayı elinden şapkasını bırakmayan iriyarı, yakışıklı bir erkek öyle şiddetle itilerek duvara yaslandı ki biçare şapka boğuk bir fosurtu ile ezildi. Herkes gülüştü. Pastalara ve mantarlı tavuklara saldırıyor, dirseklerini şiddetle birbirlerinin böğürlerine batırıyorlardı. Bir yağmadır gidiyordu. Eller etlerin üzerinde tokuşuyor, uzanan kollarından yalnızca geç kalıp da tabakları boş bulma korkusu okunan bu kerliferli insan kalabalığının ortasında, uşaklar kime ne cevap vereceklerini şaşırıyorlardı. İhtiyar bir zat, Bordeau şarabı kalmadığı için öfkelendi; şampanya uykumu kaçırıyor, diyordu.

Baptiste tok sesiyle:

"Yavaş yavaş, baylar, yavaş yavaş. Herkese yetecek kadar yiyecek var," diyordu.

Fakat onu dinleyen yoktu. Yemek salonu doluydu, kapının önünde endişeli siyah giysiler ayaklarının ucuna basıp basıp yükseliyordu. Dresuarların önünde toplanmış, sıkış sıkış, acele acele yiyenler vardı. Birçokları, ellerine bir bardak geçiremedikleri için, lokmalarını hiçbir şey içmeden kuru kuru yutuyordu. Bazıları ise tersine, bir lokma ekmek bulabilmek için boşu boşuna dolaşıyor, sadece içiyorlardı.

Mitoloji dinlemekten usanıp kendisini büfeye sürükleyen Mignon ile Charrier'ye:

"Beni dinleyin," dedi Mösyö Hupel de la Noue. "Eğer elbirliğiyle hareket etmezsek hiçbir şey bulamayız... Tuileries buradan da beterdir, ben oradan biraz tecrübe edindim... Siz şarapla meşgul olun, ben etleri üstleneyim."

Vali bir kuzu budunu şavulluyordu. Omuzların bıraktığı bir boşluktan tam zamanında elini uzattı, budu pervasızca çekip aldı, ceplerine de küçük francalalar doldurdu. O sırada müteahhitler de geldi; Mignon'un elinde bir şişe, Charrier'de iki şişe şampanya vardı. Fakat iki tanecik kadeh bulabilmişlerdi; zarar yok, ikimiz aynı kadehten içeriz, dediler. Üçü birden yemek salonunun ucunda, üzerinde bir çiçek demeti duran konsolun kenarında karın doyurdular. Eldivenlerini bile çıkarmadılar, budun kesilip hazırlan-

mış dilimlerini ekmeklerinin içine yerleştirip, şişeleri koltuklarının altında tutarak yediler. Ayakta, ağızları dolu dolu, konuşuyorlar, etin suları halıya dökülsün diye çenelerini ileri uzatıyorlardı.

Charrier şarabını ekmeğinden önce bitirdiği için bir hizmetkârdan bir kadeh şampanya istedi. Telaş içindeki hizmetkâr, uşak odasında bulunmadığını unutmuş, şaşkına dönmüştü; öfkeyle cevap verdi:

"Bekleyeceksiniz efendim. Şimdiye kadar üç yüz şişe şarap içildi."

Bu arada, orkestranın zaman zaman ani soluklar halinde yükselen sesleri işitiliyordu. Halk balolarında meşhur olan öpücükler polkası oynanıyordu; bu polkada, her erkeğin, birlikte dans ettiği kadını öperek polkanın ritmini belirtmesi gerekirdi. Madam d'Espanet yemek salonunun kapısında gözüktü; yüzü kıpkırmızı, saçları bir parça karışıktı, uzun, gümüş elbisesini sevimli bir bezginlikle sürüyordu. Kalabalık pek az açılıyor, kadın, kendisine yol açabilmek için, dirsekleriyle etrafındakileri dürtmek zorunda kalıyordu. Dudak bükerek, tereddütle, masanın etrafında dolaştı. Sonra dosdoğru, karnını doyurmuş, mendiliyle ağzını silen Mösyö Hupel de la Noue'nun yanına geldi. Cana yakın bir tebessümle:

"Bana bir sandalye bulursanız, size ne kadar müteşekkir olurum efendim," dedi. "Masanın etrafını dolaştım ama bulamadım..."

Vali, Markiz'e garez olmuştu, fakat kibar adamdı, tereddüt etmedi; seğirtti, bir sandalye buldu, Madam d'Espanet'yi oturttu, hizmet görmek için arkasında durdu. Madam d'Espanet birkaç karidesle bir parça tereyağından, iki parmak da şampanyadan başka bir şey istemedi. Oburca atıştıran erkeklerin ortasında zarif tavırlarla yiyordu. Masa ile sandalyeler sırf bayanlara ayrılmıştı. Fakat Baron Gouraud için daima istisna yapılıyordu. Baron masanın başında yan gelip oturmuş, önünde duran bir dilim böreğin kıtırlarını usul usul çiğniyordu. Markiz, "Güzel Narkissos'la orman perisi Ekho'nun aşkları" gösterisinden duyduğu sanat heyecanını asla unutmayacağını söyleyerek Vali'nin teveccühünü tekrar kazandı. Hatta kendisini niçin beklemediklerini, onu ta-

mamen teselli edecek şekilde anlattı: Hanımlar, Bakan'ın salona geldiğini haber alınca, perde arasını uzatmanın yakışık almayacağını düşünmüşlerdi. Sözlerini bitirince, Vali'den gidip Madam Haffner'i çağırmasını rica etti; Madam Haffner'in kaba bir adam olan Mösyö Simpson'la dans ettiğini, kendisinin bu adamdan hiç hoşlanmadığını söylüyordu. Sonra Suzanne yanına gelince, artık Mösyö Hupel de la Noue'nun yüzüne bile bakmadı.

Saccard, yanında Mösyö Toutin-Laroche, Mösyö de Mareuil ve Haffner'le birlikte, bir dresuarın başına geçmişti. Masanın etrafı dolu olduğundan, Mösyö de Saffré, kolunda Madam Michelin'le yanlarından geçtiği sırada Saccard onları durdurdu, esmer güzelinin kendileriyle birlikte aynı dresuarda yemek yemesini istedi. Madam Michelin, etrafını kuşatan beş erkeğe gülümseyerek, parlak gözleriyle bakarak, çöreklerden atıştırdı. Erkekler ona doğru eğiliyor, altın sırmalarla işlenmiş Hint çengisi tüllerine elleriyle dokunuyor, onu dresuara doğru itiyorlardı; genç kadın nihayet sırtını oraya yasladı. Hepsinin elinden kurabiyeler alıp yiyordu; efendilerinin ortasında bir cariye kadar âşık bir itaatkârlıkla, gayet yumuşak, gayet cana yakındı. Mösyö Michelin, yemek salonunun diğer başında, ele geçirmeyi başardığı bir çanak kaz ciğerini tek başına atıştırmakla meşguldü.

İlk keman sesi duyulduğu andan beri balo salonunda bir yukarı bir aşağı dolaşıp duran Madam Sidonie o sırada içeri girdi, göz işaretiyle Saccard'ı çağırdı. Kısık sesle ona:

"Dans etmiyor," dedi. "Endişeli görünüyor. Galiba bir şeyler yapmayı tasarlıyor... Ama öteki nazenini daha yakalayamadım... Bir lokma bir şey yiyip tekrar pusuya yatacağım."

Kaz ciğeri çanağını bitirmiş olan Mösyö Michelin'den isteyip aldığı bir tavuk budunu erkek gibi ayakta yedi. Büyük bir şampanya kadehine Malaga şarabı doldurup içti, sonra ağzını eliyle silerek salona döndü. Sırtındaki sihirbaz giysisinin uzun eteği daha şimdiden halıların bütün tozunu süpürmüşe benziyordu.

Balo gevşiyor, orkestraya bir tıknefeslik geliyordu; derken "Kotiyon! Kotiyon!" diye bir mırıltı dolaştı, dans edenler de müzik

aletleri de canlandı. Seranın bütün ağaçları altından çiftler geldi, büyük salon ilk kadrilde olduğu gibi doldu, uyanan kalabalık arasında tartışmalar oluyordu. Bu, balonun son ateşlenişi idi. Dans etmeyen erkekler, pencere kenarlarından, uyuşuk ve iyi niyetli gözlerle bakıyordu. Salonun ortasındaki geveze grup kalabalıklaşmıştı. Büfede karın doyuranlar ise ellerinden ekmeklerini bırakmadan, içeriyi görmek için başlarını uzatıyordu.

"Mösyö de Mussy istemiyormuş," diyordu bir bayan. "Artıkkotiyonda başı çekmediğine dair yeminler ediyor... Ne olur, bir kere daha, Mösyö de Mussy, bir kerecik daha. Bizim hatırımız için."

Fakat genç elçilik ateşesi, kolalı yakasının içinde, o sahte vakar edasını muhafaza ediyor, sahi söylüyorum, mümkün değil, yeminliyim, diyordu. Herkesin canı sıkıldı. Maxime'e teklif ettiler, o da reddetti, çok yorgun olduğunu, yapamayacağını söyledi. Mösyö Hupel de la Noue kendini öne sürmeye cesaret edemedi, o ancak şiir yazmaya kadar tenezzül edebiliyordu. Bir hanım Mösyö Simpson'un adını söyleyince, onu hemen susturdular. Mösyö Simpson kotiyon dansını eşi görülmedik bir acayiplikle idare eder, zirzopça, şeytanca şeyler icat ederdi; anlatıyorlardı, bir kere, bir salonda, ihtiyatsızlık edip onu seçmişlerdi de kadınları iskemlelerin üstünden atlamaya zorlamıştı; en sevdiği figürlerden biri, herkesi odanın içinde dörtayak yürütmekti.

Bir çocuk sesi duyuldu:

"Mösyö de Saffré gitti mi?"

Gitmek üzereydi, güzel Madam Saccard'a veda ediyordu. Renée kendisini istemediği günden beri, Saffré'nin onunla arası pek iyiydi. Bu şirin kuşkucu adam başkalarının kaprislerine hayranlık duyardı. Onu holde yakalayıp bir zafer havası içinde salona getirdiler. Çırpınıyor, gülerek, beni lekeliyorsunuz, ben ciddi bir adamım, diyordu. Sonra kendisine doğru uzanan bütün bu beyaz elleri görünce:

"Haydi bakalım, yerlerinize geçin..." dedi. "Ama peşinen söyleyeyim, ben klasik bir adamımdır, iki kuruşluk hayal gücüm yoktur."

Çiftler ellerine geçirdikleri bütün sandalyeleri toplayıp salonun etrafına oturdular, gençler seradaki demir iskemlelere varıncaya kadar alıp getirdiler. Devasa bir kotiyon olacaktı bu. Mösyö de Saffré, ayin yapan bir rahip edasıyla, dam olarak kendisine Kontes Vanska'yı seçti, genç kadının mercan kostümü aklını çeliyordu. Herkes yerli yerine oturunca, Saffré, her birinin yanında bir siyah frak bulunan bu çepeçevre eteklik dizisine uzun bir göz gezdirdi. Sonra orkestraya bir işaret verdi, çalgı başladı. Gülümser çehrelerden oluşan dizi boyunca eğilen başlar görülüyordu.

Renée kotiyona katılmak istememişti. Balonun başından beri sinirli bir neşe içindeydi; pek az dans ediyor, grupların arasına karışıyor, yerinde duramıyordu. Ahbapları halini acayip buluyorlardı. O akşam, bütün Paris'in diline destan olan meşhur bir baloncu ile birlikte bir balon seyahati yapacağından bahsetmişti. Kotiyon başlayınca, rahat rahat dolaşamayacağı için canı sıkıldı, holün kapısında durdu, balodan ayrılan erkeklerin ellerini sıkmaya, kocasının yakın ahbaplarıyla konuşmaya başladı. Bir hizmetkârın, kürklü paltosunu giydirerek yolcu ettiği Baron Gouraud, onun Tahitili kadın kıyafetini son bir kere daha methetti.

Bu sırada, Mösyö Toutin-Laroche Saccard'ın elini sıkıyordu.

"Maxime size güveniyor," dedi Saccard ona.

Yeni Senato üyesi:

"Hiç merak etmeyin," diye cevap verdi.

Sonra Renée'ye döndü:

"Madam, sizi tebrik etmedim... Nihayet sevgili yavrucağı baş göz ettik!"

Renée hayretle gülümseyince, Saccard:

"Karımın daha haberi yok," dedi. "Matmazel de Mareuil'le Maxime'e bu akşam söz kestik."

Renée, Mösyö Toutin-Laroche'un karşısında eğildi, gülümsemeye devam etti. Toutin-Laroche giderken:

"Sözleşmeyi pazar günü imzalayacaksınız, değil mi?" dedi. "Ben bir maden işi için Nevers'e gidiyorum, fakat o güne kadar dönerim."

Renée holün ortasında bir an yalnız kaldı. Artık gülümsemiyordu. Aldığı haberi sindirdikçe, vücudunu büyük bir ürperti kaplıyordu. Kırmızı kadife perdelere, nadide bitkilere, İtalyan çinisi saksılara gözlerini dikti. Sonra yüksek sesle:

"Onunla konuşmam lazım," dedi.

Salona döndü. Fakat kapının önünde durmak zorunda kaldı, bir kotiyon figürü girişi tıkamıştı. Orkestra pesten bir vals çalıyordu. Damlar el ele tutuşmuş, "*Giroflé girofla*" şarkısını söyleyen küçük kız çocukları gibi halka olmuşlardı; birbirlerini çekerek, gülerek, kayarak, mümkün mertebe hızla dönüyorlardı. Ortada bir kavalye vardı; bu, elinde uzun, pembe bir eşarp tutan muzip Mösyö Simpson'du; ağ atmaya hazırlanan bir balıkçı tavrıyla bu eşarbı havaya kaldırmıştı, fakat acele etmiyordu, kadınları fırıl fırıl döndürüp yormak hoşuna gitmiş olsa gerekti. Kadınlar soluk soluğa kalmışlar, aman diliyorlardı. O zaman Simpson eşarbı fırlattı, hem öyle maharetle fırlattı ki eşarp, yan yana dönmekte olan Madam d'Espanet ile Madam Haffner'in omuzlarına sarıldı. Bu, Amerikalının bir şakasıydı. Sonra aynı anda iki kadınla birden dans etmek istedi; birini sağına, ötekini soluna alıp ikisinin de beline sarılmıştı bile. Lakin Mösyö de Saffré, kotiyon kralına mahsus ciddi sesiyle:

"İki damla birden dans edilmez," dedi.

Fakat Mösyö Simpson, sarıldığı iki beli bırakmak istemedi. Adeline'le Suzanne, onun kolları arasında, gülüşerek geriye doğru yaslanıyorlardı. Pencere kenarında duran siyah fraklı erkekler, Saffré'nin bu nazik durumdan yüzünün akıyla nasıl sıyrılacağını düşünüyorlardı. Gerçekten de beriki bir an şaşaladı, nasıl bir zarif şekil bulup da gülen iki kadını kendinden tarafa çekebileceğini düşündü. Sonra gülümsedi, Madam d'Espanet ile Madam Haffner'in birer elini tuttu, kulaklarına eğilerek birer soru sordu, onlardan cevap aldı, arkasından Mösyö Simpson'a döndü:

"Mine çiçeğini mi koparmak istersiniz, hercaimenekşeyi mi?" diye sordu.

Sersemce bir adam olan Mösyö Simpson mine çiçeği diye cevap verdi. Bunun üzerine, Mösyö de Saffré ona Markiz'i bıraktı:

"İşte mine çiçeği," dedi.

Etraftan hafif bir alkış koptu. Bu iş pek beğenildi. Bayanların tabiriyle, Mösyö de Saffré "asla apışıp kalmayan" bir kotiyon idarecisiydi. Bu müddet zarfında, orkestra, seslerinin olanca kuvvetiyle valse tekrar başlamıştı. Mösyö Simpson, Madam d'Espanet ile vals yaparak salonu döndükten sonra, onu yerine götürdü.

Renée bir yol bulup geçebildi. Bütün bu "saçmalıklar" karşısında, dudaklarını kanatacak derecede ısırmıştı. Eşarplar fırlatan, çiçek isimleri alan bu erkeklerle bu kadınları budala sayıyordu. Kulakları uğulduyor, şiddetli bir sabırsızlık duyuyor, içinden birdenbire başını dikip ileri atılarak kendisine yol açmak arzusu yükseliyordu. Yerlerine dönen geç kalmış çiftlere çarpa çarpa, hızlı adımlarla salondan geçti. Dosdoğru seraya gitti. Dans edenlerin arasında ne Louise'i ne de Maxime'i görmüştü; bir yerde karşılaştılar mıydı hemen kuytu köşeler aramalarına sebep olan o maskaralık ve çapkınlık içgüdüsüyle bir araya gelerek, oraya, yapraklarla örtülü bir kovuğa girmiş olmaları gerektiğini düşünüyordu. Fakat yarı aydınlık serayı baştan aşağı boşu boşuna aradı, kimseyi bulamadı. Yalnız, bir kameriyede, Madam Daste'ın ellerini taparcasına öpmekle meşgul iriyarı bir genç gördü. Delikanlı bir yandan da şöyle mırıldanıyordu:

"Madam de Lauwerens bana söylemişti, siz bir meleksiniz!"

Kendi evinde, kendi serasında bu ilanı aşk Renée'nin fenasına gitti. Doğrusu, Madam de Lauwerens ticaretini başka tarafta yapmalıydı! Ayrıca Renée, haykırıp duran bütün bu kalabalığı evinden kovabilse, içi rahat edecekti. Havuzun başında ayakta duruyor, suya bakıyor, Louise'le Maxime'in nereye saklanmış olabileceklerini düşünüyordu. Orkestra, aheste salınışı midesini bulandıran o aynı valsi çalıyordu hâlâ. Tahammül edilir şey değildi, insan kendi evinde kafasını toplayıp da düşünemiyordu. Neye hükmedeceğini bilemiyordu Renée. Gençlerin henüz evlenmemiş olduklarını unutuyor, kendi kendine, bundan daha doğal ne var, yatmaya gitmişlerdir, diyordu. Sonra yemek salonu aklına geldi, seranın merdivenlerinden hızlı hızlı çıktı. Fakat büyük salonun kapısına gelince, bir kotiyon figürü onu bir kere daha durdurdu.

Mösyö de Saffré zarif bir tavırla:

"Bunun adı 'kara noktalar', bayanlar," diyordu. "Benim icadımdır, sizde siftah ediyorum."

Çok gülüşülüyordu. Erkekler, bu tabirdeki imayı genç kadınlara açıklıyordu. İmparator bir nutuk vermiş, siyaset ufkunda "bazı kara noktalar" bulunduğunu söylemişti. Bu kara noktalar, niçin olduğu bilinmeden, ün almıştı. Paris nüktesi bu tabiri diline dolamıştı, öyle ki bir haftadan beri, kara noktalar her lafın başında geliyordu. Mösyö de Saffré kavalyeleri salonun bir ucuna yerleştirdi, salonun öte başında kalan damlara arkalarını çevirtti. Sonra, enselerini örtecek şekilde, fraklarının eteğini yukarı kaldırmalarını emretti. Bu iş, çılgınca bir neşe içinde yapıldı. Kavalyeler, kamburları çıkık, omuzları kısık, ancak bellerine kadar gelen fraklarıyla, gerçekten pek çirkindiler.

Mösyö de Saffré gayet komik bir ciddiyetle:

"Gülmeyin, bayanlar," diye haykırıyordu. "Yoksa sizin de dantellerinizi başlarınıza örttürürüm."

Gülüşmeler arttı. Mösyö de Saffré, enselerini örtmek istemeyen birkaç erkeğe karşı, hükümranlık hakkını şiddetle kullandı:

"Siz 'kara noktalar'sınız," diyordu. "Başlarınızı örtün, yalnız sırtlar görünsün, bayanlar kara renkten başka bir şey görmemeli... Şimdi yürüyün, birbirinize karışın ki tanınmayın."

Gülüşmeler son haddini bulmuştu. "Kara noktalar" kafasız kargalar gibi salınarak, sıska bacakları üzerinde gidip geliyorlardı. Erkeklerden birinin gömleği, askısının ucuyla beraber gözüktü. Bunun üzerine, kadınlar, artık yeter, soluk alamıyoruz, dediler. Mösyö de Saffré lütfetti, onlara gidip "kara noktaları" tutmalarını emretti. Kadınlar, bol bir etek hışırtısıyla, keklik yavruları uçar gibi seğirttiler. Salonun öbür ucuna varınca, her kadın elinin altına denk gelen kavalyeyi yakaladı. Tarife sığmaz bir hayhuy oldu. Rasgele buluşan çiftler kalabalıktan ayrılıyor, orkestranın iyice yükselen müziği içinde vals yaparak, dizi halinde salonun içini dolaşıyordu.

Renée duvara dayanmıştı. Benzi sapsarı, dudakları kısık, bakıyordu. İhtiyar bir zat yanına gelip niçin dans etmediğini nezaketle

sordu. Renée gülümsemek, bir cevap vermek zorunda kaldı. Oradan savuştu, yemek salonuna girdi. Salon boştu. Yağmalanmış dresuarların, orada burada sürünen şişelerle tabakların ortasında, Maxime'le Louise, masanın bir ucuna bir peçete sermiş, yan yana oturmuş, rahat rahat yemek yiyorlardı. O karmakarışıklık içinde, o kirli bardakların, yağlı tabakların, beyaz eldivenlerle yemek yiyenlerin oburca atıştırdıkları yiyeceklerin ılıklığını hâlâ muhafaza eden o kırıntıların ortasında, keyifleri yerinde gibi görünüyor, gülüşüyorlardı. Önlerindeki kırıntıları şöyle bir süpürüvermekle yetinmişlerdi. Baptiste, bir kurt sürüsünün hücumuna uğramışa benzeyen bu salona başını bile kaldırıp bakmadan, masanın etrafında ciddi ciddi dolaşıyordu; hizmetkârların gelip dresuarlara bir parça çekidüzen vermelerini bekliyordu.

Maxime yine de pek mükemmel bir yemek tedarik edebilmişti. Louise fıstıklı helvaya bayılırdı, bir büfenin üstünde bu helvadan bir tabak dolusu kalmıştı. Önlerinde birazı içilmiş üç şişe şampanya duruyordu.

Genç kız:

"Babam belki de gitmiştir," dedi.

"Daha iyi ya!" diye cevap verdi Maxime. "Sizi eve ben götürürüm."

Louise gülerek:

"Biliyorsunuz ki," diye devam etti, "sizinle evlenmemi istiyorlar. Artık bu işin şakası yok, mesele ciddi... Evlendiğimiz zaman ne yapacağız, kuzum?"

"Başkaları ne yapıyorlarsa, biz de onu yapacağız, kuzum!"

Bu maskaraca laf ağzından biraz çabuk kaçmıştı, onu geri almak ister gibi aceleyle ekledi genç kız:

"İtalya'ya gideriz. Ciğerlerime iyi gelir. Çok hastayım... Ah! Zavallı Maxime'ciğim, ne acayip bir kadınla evleneceksiniz! İki meteliklik tereyağı kadar ufak tefeğim."

İçoğlanı kılığıyla, bir parça hüzünle karışık bir tebessümle gülümsüyordu. Kuru bir öksürük geldi, yanaklarına hafif bir kırmızılık yayıldı.

"Helvadan oldu," dedi. "Evde bana helva yedirmiyorlar... Şu tabağı bana verin, kalan helvaları cebime koyacağım."

Tabağı boşalttığı sırada Renée içeri girdi. Küfür etmemek için, âşığıyla birlikte sofra başında otururken bulduğu bu kambur kızı dövmemek için büyük bir gayret sarf ederek, doğruca Maxime'in yanına geldi. Boğuk bir sesle kekeleyerek:

"Seninle konuşmak istiyorum," dedi.

Maxime korkmuştu, onunla baş başa kalmaktan ürkerek tereddüt ediyordu. Renée tekrar:

"Yalnız seninle konuşacağım, derhal," dedi.

Louise o tarife sığmaz bakışıyla:

"Haydi gidin, Maxime," dedi. "Bu sırada babamı da bulmaya gayret edin. Her davette onu kaybediyorum."

Maxime kalktı, genç kadını yemek salonunun ortasında durdurmaya çalıştı, bu kadar acele söyleyeceği şeyin ne olduğunu sordu. Fakat Renée dişlerinin arasından:

"Peşimden gel, yoksa herkesin önünde her şeyi söylerim," dedi.

Maxime sapsarı kesildi, dayak yemiş bir hayvan itaatiyle onun peşi sıra yürüdü. Renée, Baptiste'in kendisine baktığını hissetti, fakat o anda bu uşağın keskin bakışlarına aldırdığı yoktu! Kapının önünde, kotiyon dansı onu üçüncü defa olarak durdurdu.

"Dur," diye mırıldandı. "Bu budalaların dansı bitecek gibi değil."

Sonra, kaçmaya kalkışmasın diye Maxime'i elinden tuttu.

Mösyö de Saffré, Dük de Rozan'a, salonun bir köşesinde, yemek salonunun kapısı önünde, sırtı duvara gelecek şekilde vaziyet vermekle meşguldü. Karşısına bir dam yerleştirdi, sonra damla sırt sırta bir kavalye, sonra kavalyenin karşısına başka bir dam yerleştirdi; böylece, çifter çifter upuzun bir dizi yaptı. Danstan sonra lafa dalıp geciken hanımlara seslendi:

"Haydi bakalım, hanımlar, 'sütunlar' için yerinizi alın."

Geldiler, "sütun"lar oluşturuldu. Birinin sırtına dayanıp öteki ile göğüs göğüse gelmek suretiyle iki erkek arasında böyle sıkışıp kalmaktaki hayâsızca vaziyet hanımları pek eğlendiriyordu. Memelerin uçları frakların yakalarına değiyor, kavalyelerin bacakları damların

eteklerine gömülüyordu; ani bir gülüşmeyle başlardan biri eğilince, karşısındaki bıyıklar, işi öpücüğe kadar götürmemek için gerilemeye mecbur oluyordu. Şakacının biri, bir aralık, galiba karşısındakini hafifçe itmiş olacak ki saf sıkıştı, fraklar eteklere daha derin gömüldü; hafif çığlıklar, gülüşmeler, sonu gelmez gülüşmeler oldu. Barones de Meinhold'un "Ama mösyö, nefesimi tıkıyorsunuz, o kadar sıkıştırmayın!" dediği işitildi; bu söz o kadar komik göründü, bütün dizi öyle çılgınca gülmeye başladı ki sarsılan "sütun"lar sendeleyip çarpıştılar, düşmemek için birbirlerine tutundular. Mösyö de Saffré, elleri havada, çırpmaya hazır, bekliyordu. Sonra el çırptı. Bu işaret üzerine herkes birdenbire döndü. Karşı karşıya gelen çiftler birbirlerinin beline sarıldılar; tesbih dizisi halinde duran saf, vals çiftlerini teker teker salona serpti. Yalnızca biçare Dük de Rozan, arkasına dönünce duvarla burun buruna geldi. Onunla alay ettiler.

Renée, Maxime'e:

"Gel," dedi.

Orkestra hâlâ vals çalıyordu. Biteviye temposu uzadıkça tatsızlaşan bu uyuşuk müzik genç kadının öfkesini artırıyordu. Maxime'i elinden tutarak küçük salona geçti, onu tuvalet odasına çıkan merdivene doğru itti:

"Yukarı çık," diye emretti.

Peşinden kendisi yürüdü. Akşamdan beri gelininin etrafında dolaşan, onun durmadan salondan salona dolaşmalarına hayret eden Madam Sidonie, o sırada tam seranın merdiven kapısı önüne gelmişti. Bir erkek pantolonunun küçük merdivenin karanlığına daldığını gördü. Balmumu rengi yüzü hafif bir tebessümle aydınlandı, daha çabuk yürümek için sihirbaz elbisesinin eteklerini topladı. Bir kotiyon figürüne çarpıp dansı bozarak, rastladığı hizmetkârlara sorarak kardeşini aramaya koyuldu. Nihayet Saccard'ı, geçici olarak sigara salonu yapılan, yemek salonuna bitişik bir odada, Mösyö de Mareuil'le birlikte buldu. Kız babasıyla oğlan babası çeyizden, sözleşmeden bahsediyorlardı. Fakat kız kardeşinin kulağına eğilip bir şeyler söylemesi üzerine Saccard ayağa kalktı, özür diledi, odadan çıktı.

Yukarıda tuvalet odası karmakarışıktı. Orman perisi Ekho'nun kostümü, yırtık mayo, buruşmuş dantel parçaları, yığın halinde fırlatılmış çamaşırlar, beklenen bir kadının telaşla arkada bıraktığı ne varsa hepsi, sandalyelerin üstünde sürünüyordu. Fildişi ve gümüşten küçük aletler dört bir tarafa dağılmıştı; halının üstüne düşmüş fırçalar, törpüler vardı; hâlâ nemli duran havlular, lavabonun mermeri üzerinde unutulmuş sabunlar, ağızları açık bırakılmış şişeler, ten rengi çadırı keskin, kuvvetli bir koku ile dolduruyordu. Genç kadın, kollarıyla omuzlarına sürülen beyazlığı gidermek için, canlı tabloların ardından, pembe mermerden banyoya girmişti. Soğuyan su tabakası üzerinde yer yer yuvarlak hareler belirmişti.

Maxime bir korseye bastı, az daha düşecekti, gülecek gibi oldu. Fakat Renée'nin sert yüzünü gördükçe tir tir titriyordu. Renée ona yaklaştı, onu itti, hafif bir sesle sordu:

"Demek kamburla evleneceksin, öyle mi?"

"Ne münasebet canım," diye mırıldandı Maxime. "Sana bunu kim söyledi?"

"Yalan söyleme, faydası yok..."

Maxime isyan etti. Renée'den tedirgin oluyor, onunla ilişkisine artık son vermek istiyordu:

"Pekâlâ, doğru, evleniyorum. Ne olacak sanki? Ben kendi irademe sahip değil miyim?"

Renée, başı hafifçe eğik, fena fena gülerek onun yanına geldi, bileklerinden yakaladı:

"İraden mi? Sen mi iradene sahipsin? Sahip olmadığını pekâlâ biliyorsun. İrade sende değil, bende. Eğer zalim bir kadın olsaydım, senin kollarını kırardım; senin bir kız kadar kuvvetin yok."

Maxime bileklerini kurtarmak için çırpınınca, Renée öfkenin verdiği olanca sinir kuvvetiyle onun kollarını büktü. Maxime hafif bir çığlık attı. O zaman, Renée onun bileklerini bıraktı:

"Beni dinle de dövüşmeyelim," dedi. "Ben senden daha kuvvetliyim."

Maxime'in rengi sapsarıydı, bileklerinin acısından da utanıyordu. Odada bir aşağı bir yukarı dolaşan Renée'ye baktı. Genç

kadın eşyaları tartaklıyor, düşünüyor, kocasından nikâh haberini aldığından beri kafasının içinde evirip çevirdiği planı kesinleştiriyordu. Nihayet:

"Seni buraya kapatacağım," dedi. "Sabah olunca Havre'a hareket edeceğiz."

Maxime endişe ve hayretle daha fazla sarardı:

"Ama buna delilik derler!" diye haykırdı. "Beraber gidemeyiz. Sen aklını kaçırmışsın..."

"Olabilir, kaçırdımsa herhalde seninle babanın yüzünden kaçırdım. Sana ihtiyacım var, seni götürüyorum. Budalalar ne halleri varsa görsünler!"

Gözlerinde kızıl akisler pırıldıyordu. Maxime'e tekrar yaklaştı, sıcak nefesiyle onun yüzünü yakarak sözlerini sürdürdü:

"Sen kamburla evlenirsen ben ne olacağım? Benimle alay edeceksiniz, belki de ayaklarımı bile ısıtmaktan âciz o Mussy denen sırık herife dönmek zorunda kalacağım... İnsan bizim yaptığımız şeyi yapınca, birbirinden ayrılmaz. Zaten her şey meydanda, sen yokken sıkılıyorum, gitmeye karar verdiğim için seni de beraber götürüyorum. Céleste'e söyle, ne istiyorsan gitsin senin evinden alıp getirsin."

Biçare genç ellerini uzattı, yalvardı:

"Haydi ama Renée'ciğim, budalalık etme. Kendine gel... Rezaleti düşün bir kere."

"Rezalete aldırdığım yok! Reddedersen, salona inerim, seninle yattığımı, senin ise şimdi kamburla evlenecek kadar kalleşlik ettiğini bağıra bağıra söylerim."

Maxime başını eğdi, dinledi. Kendisini hoyratça dayatan bu iradeyi kabul ediyor, boyun eğmeye başlıyordu. Renée tatlı tatlı hayal kurarak, daha da alçak sesle devam etti:

"Havre'a gideceğiz, oradan İngiltere'ye geçeceğiz. Bizi artık hiç kimse rahatsız etmeyecek. İngiltere o kadar uzak değilse Amerika'ya gideriz. Ben çok üşüdüğüm için, orada rahat ederim. Sömürgelerde yaşayan Avrupalılara hep gıpta etmişimdir."

Fakat o projesini büyüttükçe, Maxime dehşete kapılıyordu. Paris'ten ayrılmak, deliliğine şüphe olmayan bir kadınla beraber o

kadar uzaklara gitmek, arkada kepazeliğiyle onu ebediyen gurbette yaşamaya mecbur edecek bir macera bırakmak, olacak şey değildi! Feci bir kâbusun ağırlığı altında boğulur gibi oluyordu. Bu tuvalet odasından, içinde Charenton tımarhanesinin çan sesleri duyulan bu pembe yuvadan çıkmak için ümitsizce bir çare arıyordu. Bulduğunu zannetti. Renée'yi öfkelendirmemek için tatlılıkla:

"Ama benim param yok," dedi. "Beni buraya kapatırsan, para tedarik edemem."

Renée sevinçle:

"Bende var," diye cevap verdi. "Yüz bin frangım var. Her şey yolunda."

Aynalı dolabı açtı, kocasının belki fikrini değiştirir diye zayıf bir ümitle bıraktığı satış senedini oradan aldı. Getirip tuvalet masasının üstüne koydu, yatak odasında duran kalemle hokkayı Maxime'e zorla getirtti, sabunları öteye iterek senedi imzaladı:

"İşte," dedi, "bu budalalığı ettim. Soyuluyorsam, kendi isteğimle soyuluyorum... Gara gitmeden önce Larsonneau'ya uğrarız. Şimdi, benim cici Maxime'ciğim, seni buraya kapatacağım, ben aşağıdaki kalabalığı savdıktan sonra bahçe kapısından savuşacağız. Yanımıza bavul almamıza bile gerek yok."

Neşesi yerine gelmişti. Bu divanece karar pek hoşuna gitmişti. Acayipliğin son derecesi idi bu, o cinnet nöbeti içinde pek eşsiz bulduğu bir sondu. Balonla seyahat arzusu bu kararın yanında solda sıfır kalıyordu. Geldi, Maxime'i kolları arasına aldı:

"Demin canını sıktım, zavallı sevgilim benim!" diye mırıldandı. "Ama sen de reddediyordun... Göreceksin bak, ne güzel olacak... O kambur kız seni benim sevdiğim gibi sevebilir mi? O kara kuru yaratık kadın mı ki..."

Gülüyor, Maxime'i göğsüne bastırıyor, dudaklarından öpüyordu. O sırada, bir gürültü işitip başlarını çevirdiler. Saccard kapının önünde ayakta duruyordu.

Müthiş bir sessizlik oldu. Renée kollarını Maxime'in boynundan yavaş yavaş ayırdı; başını eğmiyor, ölü gözleri gibi sabit, iri gözlerini kocasından ayırmıyordu. Genç adam, âciz, dehşet için-

de, başını eğmiş, şimdi Renée'nin kolları vücudunu kavramadığı için, sendelemeye başlamıştı. Saccard, nihayet kocalığını ve babalığını ona duyuran bu müthiş darbe ile yıldırım çarpmışa dönmüş, yüzü sapsarı, ilerlemiyor, çakmak çakmak gözleriyle onlara uzaktan bakıyordu. Banyo odasının rutubetli ve güzel kokan havasında, üçlü şamdan, kızıl bir gözyaşı damlasını andıran, hareketsiz, dimdik ışıklarıyla alev alev yanıyordu. Sessizliği, o müthiş sessizliği, yalnızca dar merdivenden gelen müzik sesi bozuyordu; vals, yılan gibi kıvrıla kıvrıla süzülüyor, halkalanıyor, yırtık mayonun ve yere düşmüş etekliklerin ortasında, kar gibi beyaz halının üstünde uyukluyordu.

Sonra, Saccard ilerledi. Bir şiddet gösterme ihtiyacıyla yüzüne kan oturuyor, suçluları tepelemek için yumruklarını sıkıyordu. Bu cevval, ufacık tefecik adamda, öfke, silah sesi gibi patlıyordu. Boğuk bir sesle alay ederek yaklaşıyordu:

"Evleneceğini haber veriyordun, değil mi?"

Maxime geriledi, duvara yaslandı, dili dolaşarak:

"Dinle bak," dedi, "kendisi bana..."

Renée'yi korkakça itham edecek, suçu ona yükleyecek, kendisini kaçırmak istediğini söyleyecek, kendini ezikçe, suçüstü yakalanmış bir çocuk gibi titreye titreye savunacaktı. Fakat takat bulamadı, kelimeler boğazına takılıyordu. Renée aynı heykel katılığını muhafaza ediyor, aynı sessizlikle meydan okuyordu. O zaman Saccard, herhalde bir silah bulmak için, etrafına çabucak bir göz attı. Tuvalet masasının köşesinde, tarakların ve tırnak fırçalarının arasında, mermerin üzerinde sarı rengiyle göze çarpan damgalı kâğıda yazılı satış senedini gördü. Senede baktı, suçlulara baktı. Sonra eğildi, senedin imzalanmış olduğunu gördü. Gözleri, açık duran hokkadan, kollu şamdanın dibinde bırakılan, mürekkebi hâlâ kurumamış kaleme gitti. Bu imzanın karşısında dimdik durdu, düşündü.

Sessizlik koyulaşır gibi oluyor, mumların alevleri uzuyor, vals odanın duvarları boyunca daha rehavetle salınıyordu. Saccard belli belirsiz bir omuz silkti. Karısı ile oğluna derin nazarlarla baktı, sanki kendi zihninde arayıp bulamadığı bir açıklamayı onların yüzün-

de zorla okumak istiyordu. Sonra senedi usul usul katladı, frakının cebine yerleştirdi. Yanakları sapsarı olmuştu. Karısına alçak sesle:

"İmzaladığınıza iyi ettiniz, güzelim," dedi. "Yüz bin frank kazanmış oldunuz. Bu akşam parayı size veririm."

Âdeta gülümsüyor, yalnız elleri titriyordu. Birkaç adım attı:

"Burada insan nefes alamıyor," dedi. "Bu buhar banyosuna girip de kimbilir hangi muziplik için kumpas kurmak kimsenin aklına gelmez!.."

Sonra, babasının sakinleşen sesini işitip hayretle başını kaldıran Maxime'e döndü:

"Haydi, sen gel bakalım," dedi. "Yukarı çıktığını gördüm de, Mösyö de Mareuil'le kazına veda edesin diye seni arıyordum."

Baba oğul konuşa konuşa indiler. Renée, tuvalet odasının ortasında, ayakta, yalnız kaldı; baba oğulun omuzlarının, içine dalıp gözden kaybolduğunu gördüğü küçük merdivenin boşluğuna baktı. Gözlerini bu kovuktan ayıramıyordu. Bu nasıl şeydi! Sakin sakin, dostça gitmişlerdi. Bu iki erkek birbirini tepelememişti. Renée kulak kabarttı, merdiven basamaklarında korkunç bir boğuşma olup birileri yuvarlanacak mı diye dinledi. Hiçbir şey olduğu yoktu. Ilık karanlığın içinde, bir dans gürültüsünden, sürekli tekrar eden bir müziğin ahenginden başka bir şey yoktu. Uzaktan, Markiz'in gülüşünü, Mösyö de Saffré'nin pürüzsüz sesini duyar gibi oldu. Demek facia bitmişti, öyle mi? İşlediği suç, grili pembeli yataktaki öpüşmeler, serada geçirilen ateşli geceler, aylarca içini yakan bütün bu uğursuz aşk, bu bayağı ve tiksindirici sona ulaşmıştı demek. Kocası her şeyi biliyordu da onu dövmüyordu bile. Etrafındaki sessizlik, bitmez tükenmez valsin içinde sürüklenip gittiği o sessizlik, onu bir cinayetin gürültüsünden daha fazla korkutuyordu. Bu sükûnetten korkuyordu, bir aşk kokusu ile dolu bu sevimli ve gözlerden uzak tuvalet odasından korkuyordu.

Elbise dolabının boy aynasında kendini gördü. Yaklaştı, aynadaki görüntüsüne şaştı, kocasını unuttu, Maxime'i unuttu; karşısındaki acayip kadın, zihnini tamamıyla işgal ediyordu. Delilik başlamıştı. Şakakları ve ensesinden yukarı doğru kaldırılmış sarı

saçları, ona çıplak bir vücut gibi, müstehcen bir şey gibi gözüktü. Alnındaki kırışık öyle derinleşmişti ki gözlerinin üstünde kara bir çizgi gibi, bir kırbaç darbesinin bıraktığı ince ve mavimtırak bir yara gibi duruyordu. Ona bu damgayı kim vurmuştu böyle? Halbuki kocası elini bile kaldırmamıştı. Dudaklarının solgunluğu da ona hayret veriyor, miyop gözleri ona ölü gözleri gibi görünüyordu. Ne kadar ihtiyarlamıştı! Başını eğdi, kendisini mayoyla, incecik bürümcük bluzla görünce, kirpiklerini indirerek, yanakları birdenbire kızararak, vücudunu seyretti. Onu böyle çırçıplak soyan kimdi? Göbeğine kadar vücudunu açan bu perişan orospu kılığıyla ne yapıyordu? Bilemiyordu. Mayonun yuvarlaklaştırdığı uyluklarına, kıvrak hatlarını bürümcüğün altından seçtiği kalçalarına, apaçık gerdanına bakıyordu; baktıkça kendinden utanıyor, kendi vücudunu hor görüyor, onu böyle, tenini gizlemek için ayak ve el bileklerine taktığı altın halkalardan ibaret kıyafetiyle bırakanlara karşı için için öfke duyuyordu.

O zaman, bulanmakta olan bir zekânın sabit fikriyle, orada, o aynanın karşısında, çırçıplak ne işi olduğunu düşünüp dururken, birdenbire bir sıçrayışta çocukluğuna kadar gitti, kendisini yedi yaşındaki haliyle Béraud konağının o ağırbaşlı loşluğu içinde gördü. Elisabeth Hala'nın Christine'le kendisine kırmızı kareli gri yünlüden entariler giydirdiği günü hatırladı. Noel yortusuydu. Bu bir örnek entarilere ne kadar sevinmişlerdi! Hala onları şımartıyordu, hatta ikisine de birer mercan bilezik ve kolye verecek kadar ileri gitmişti. Entarilerin yenleri uzundu, yakası çenelerine kadar geliyordu, bilezikle kolye kumaşın üzerinde duruyor, gözlerine pek hoş görünüyordu. Renée babasının da orada bulunduğunu, o hüzünlü haliyle gülümsediğini hatırlıyordu. O gün, kız kardeşiyle ikisi, çocuk odasında, üstlerini kirletmemek için oyun oynamadan, büyük insanlar gibi dolaşmışlardı. Sonra, Visitation manastırında arkadaşları, parmaklarının ucuna kadar inen ve yakası kulaklarını aşan entarisiyle "Pierrot* kılığı"

* Pierrot, 17. yüzyıl İtalyan tiyatrosunda doğan bir komedi ve pandomim tiplemesidir. *-ed.*

diye alay etmişlerdi. Sınıfta ağlamaya başlamıştı. Teneffüste, yine alay etmesinler diye, kollarını kıvırmış, yakasını içeri katlamıştı. Mercan kolye ile mercan bilezik, çıplak boynunda, çıplak kolunda, gözüne daha güzel gözükmüştü. Acaba çırçıplak soyunmaya o gün mü başlamıştı?

Hayatı olduğu gibi gözünün önüne geliyordu. O sürekli korkusunu görüyor, içinden yükselen, dizlerine kadar, karnına kadar, sonra dudaklarına kadar gelen, şimdi de dalgası başının üstünden geçerek kafatasını hızlı hızlı dövdüğünü hissettiği o altın ve ten uğultusunu işitiyordu. Bu, muzır bir özsu gibiydi; vücudunu yormuş, yüreğine yüz kızartıcı sevgi urları doldurmuş, beyninde hasta kaprisleri, hayvan kaprisleri yaratmıştı. Bu özsuyu, ayak tabanları, kendi konak arabasının halısından, daha başka halılardan, evlendiğinden beri üzerinde yürüdüğü bütün o ipeklerden, o kadifelerden emmişti. Şimdi kanında filizlenen, damarlarında dolaşan bu zehrin tohumlarını, oralara başkalarının ayakları bırakmış olsa gerekti. Çocukluğunu gayet iyi hatırlıyordu. Küçükken, yalnızca merakları vardı. Hatta daha sonraları, onu kötülüğe sürükleyen, uğradığı o tecavüzden sonra bile, bu kadar ayıbı istememişti. Elisabeth Hala'nın yanında oturup örgüsünü örmekle kalsaydı, muhakkak ki daha iyi bir insan olacaktı. Renée, elinden kaçırdığı o huzur dolu geleceği okumak için, sabit bakışlarla aynaya bakarken, halanın çorap şişlerinden çıkan muntazam tıkırtıları işitir gibi oluyordu. Fakat gördüğü şey, yalnızca kendi pembe bacakları, pembe kalçaları, karşısında duran, pembe ipekten yapılma o acayip kadındı; bu kadın, sık dokunmuş ince bir kumaşı andıran cildiyle, kuklaların ve oyuncak bebeklerin aşkları için yaradılmışa benziyordu. Renée bu hale gelmiş, göğsü yarılınca içinden sadece kepek dökülen kocaman bir oyuncak bebek olmuştu. O zaman, hayatını dolduran aşırılıkların karşısında, babasının kanı, buhranlı anlarında onu huzursuz eden o burjuva kanı, içinde haykırdı, isyan etti. Cehennem aklına geldikçe daima korkudan titreyen onun, Béraud konağının loş ciddiyeti içinde yaşaması gerekirdi. Onu böyle çırçıplak soyan kimdi?

O zaman Renée, aynanın mavimtırak loşluğu içinde, Saccard'la Maxime'in yüzlerini görür gibi oldu. Sıska bacakları üzerinde duran kara kuru, alaycı Saccard, demir renkli, kıskaç gülüşlüydü. Bu adam, bir irade timsaliydi. Renée, onun on seneden beri demirci ocağında, kor haline gelmiş metalin kıvılcımları ortasında, kavrulmuş vücuduyla, nefes nefese, sürekli demir dövdüğünü, kendisinin de ezilmesi tehlikesini göze alarak, kollarının takatinden yirmi misli ağır çekiçleri kaldırdığını görüyordu. Onu şimdi anlıyordu; Saccard, bu insanüstü gayretiyle, bu muazzam dolandırıcılığıyla, hemen hudutsuz bir servete konmak için beslediği sabit fikriyle, onun gözüne büyümüş gibi göründü. Onun engellerden atlayışını, çamurlar içinde yuvarlanışını, hedefe vaktinden önce ulaşmak için üstünü başını temizlemeye bile vakit bulamayışını, kazancının tadını çıkarmak için yolda duraklamak bile istemeden, altınlarını koşarken yiyişini hatırlıyordu. Sonra, babasının kaskatı omzu üstünde, Maxime'in sarışın, güzel başı gözüktü; her zamanki neşeli kız tebessümüyle gülümsüyor, hiç yere indirmediği, kof bakışlı, fahişe gözleriyle bakıyor, alnının ortasındaki çizgi kafatasının beyazlığını gösteriyordu. Saccard'la alay ediyor, kendisinin şahane bir tembellik içinde yediği o parayı kazanmak için kendisini bu kadar zahmete sokmasından dolayı ona esnaf gözüyle bakıyordu. Başkalarının sırtından geçiniyordu. İnce uzun, yumuşak elleri ahlaksızlıklarını anlatıyordu. Tüysüz vücudunda, iştahı dindirilmiş yorgun bir kadın vücudu hali vardı. Ahlaksızlığın bir ılık su rahatlığı ile aktığı bu gevşek ve yumuşak varlıkta, kötülüğü merak etmenin şimşeği bile çakmıyordu. O, itaat edendi. Renée, aynanın hafif gölgelerinden bu iki hayalin çıktığını görünce, bir adım geriledi; Saccard'ın kendisini kumarda ortaya sürülen bir para gibi fırlattığını, Maxime'in de o sırada orada bulunup vurguncunun cebinden düşen bu Louis altınını kaptığını anladı. Renée, kocasının cüzdanında, bir kıymet olarak duruyordu; Saccard onu bir gecelik tuvaletlere, bir mevsimlik âşıklara sürüyordu; demiri kendi eliyle yaldızlamak için kullandığı kıymetli bir maden gibi onu kullanıyor, ocağının alevleri içinde eğip büküyordu.

Baba, onu, yavaş yavaş, oğlunun öpücüklerini isteyecek derecede çılgın, o derecede zavallı hale getirmişti. Maxime, Saccard'ın âcizleşmiş soyuysa, Renée de kendisinin bu iki erkeğin çürük mahsulü olduğunu hissediyordu; bu ikisinin aralarında kazdıkları, şimdi de birlikte içine düştükleri alçaklık uçurumuydu o.

Şimdi artık biliyordu. Kendisini çırçıplak soyanlar bu adamlardı. Saccard korsajın kopçalarını çözmüştü, Maxime de etekliği sıyırmıştı. Sonra, ikisi birlikte, gömleği çekip almışlardı. Artık Renée, bir cariye gibi, üzerinde örtünecek bir bez parçası bile bulunmadan, bileklerinde altın halkalarla kalmıştı. Demin ikisi de onu seyrediyor, "çıplaksın" demiyorlardı. Oğul bir ödlek gibi titriyor, suçunu sonuna kadar götürmek gerektiğini düşündükçe ürperiyor, Renée'yi ihtirası yolunda takip etmek istemiyordu. Baba ise, onu öldürecek yerde, soymuştu; bu adam, insanları ceplerini boşaltarak cezalandırıyordu; bir imza, öfkesinin şiddeti arasında, güneş ışığı vurmuş gibi tesir ediyor, Saccard intikam olarak imzayı alıp götürüyordu. Renée, sonra, baba oğulun omuzlarının karanlıklara daldığını görmüştü. Ne halının üzerinde bir kan lekesi, ne bir feryat, ne bir inilti. Alçak adamlardı bunlar. Onu çırçıplak soymuşlardı.

Renée geleceği yalnızca bir gün okuyabildiğini düşündü; o gün, Monceau Parkı'nın mırıltılarla dolu karanlığına bakarken, kocasının günün birinde kendisini kirleteceği, deliliğe sürükleyeceği aklına gelmiş, gittikçe artan arzuları arasında onu ürkütmüştü. Ah! Zavallı başcağızı nasıl da ağrıyordu! Ona tanrılar gibi bedelini ödemeyeceği hazlarla dolu, mutlu bir fanusta yaşadığını düşündüren o hülyanın yanlışlığını şu anda nasıl da anlıyordu! Hayâsızlık diyarında yaşamıştı; şimdi vücudunun kendini bırakışıyla, can çekişen varlığının ölümüyle cezalanıyor, ağaçların engin sesini dinlemediği için ağlıyordu.

Çıplaklığı onu öfkelendiriyordu. Başını çevirdi, etrafına baktı. Tuvalet odası hâlâ aynı ağır misk kokusuna, aynı sıcak sessizliğe gömülüydü; valsin tempoları, bir su tabakası üzerinde silikleşen son halkalar gibi, hâlâ işitiliyordu. Zayıflayarak uzaktan gelen

bu şehvet gülüşü, tahammül edilmez bir alaycılıkla, başının üzerinden geçiyordu. Renée artık bu sesi işitmemek için kulaklarını tıkadı. O zaman, tuvalet odasının debdebesini gördü. Başını kaldırıp pembe çadıra baktı, okunu hazırlamakla meşgul tombul yanaklı aşk perisinin arkasından gözüktüğü gümüş çelenge baktı; bakışları, mobilyaların üzerinde, şimdi ne olduklarını anlayamadığı kavanozlarla, avadanlıklarla dolu tuvalet masasının mermeri üzerinde uzun uzun durdu; suyu durgunlaşmış, hâlâ ağzına kadar dolu duran banyonun yanına gitti; koltukların beyaz sateni üzerinde sürünen kumaşları, orman perisi Ekho'nun kostümünü, unutulup kalmış eteklikleri, havluları ayağıyla itti. Bütün bu şeylerden utancın sesi yükseliyordu: Orman perisi Ekho'nun elbisesi, ona, kendisini Maxime'e herkesin gözü önünde sunma garabeti uğrunda kabul ettiği o oyunu anlatıyordu; banyo onun vücudunun kokusunu yayıyor, içine dalıp çıktığı su, odanın içini, onun hasta kadın ateşiyle dolduruyordu; masa, üzerindeki sabunlarla ve yağlarla, mobilyalar, yatağı andıran yuvarlaklıklarıyla, ona hoyratça teninden, aşklarından, unutmak istediği bütün bu kirli şeylerden bahsediyordu. Tekrar tuvalet odasının ortasına geldi, yüzü kıpkırmızıydı; bu halvet kokusundan, bir fahişe hayâsızlığıyla açılıp saçılan, bütün bu pembeliği gözler önüne seren bu debdebeden nereye kaçacağını bilemiyordu. Kendisi gibi, oda da çıplaktı; pembe banyo, perdelerin pembe kumaşı, iki masanın pembe mermerleri canlanıyorlar, geriniyorlar, tortop oluyorlar, onu öyle bir ahlaksızlıkla, öyle canlı bir şehvetle kuşatıyorlardı ki Renée gözlerini kapadı, başını eğdi, vücudunu ezen tavanın ve duvarın dantelleri altında küçüldü.

Fakat karanlıkta, tuvalet odasının ten rengini, bir leke gibi tekrar gördü, yalnızca onu da değil, yatak odasının tatlı külrengini, küçük salonun yumuşak altın parlaklığını, seranın çiğ yeşilini, bütün bu suç ortağı debdebeyi de gördü. Ayaklarının o uğursuz özsuyunu aldığı yerler buralarıydı. Bir çatı katında, bir ot minder üstünde olsaydı, Maxime'le yatmazdı. Bu, pek alçakça bir şey olurdu. İpek, kendine has süslü suçunu işlemişti. Renée bu dantel-

leri söküp atmayı, bu ipeklerin üstüne tükürmeyi, geniş karyolasını tekmelerle parçalamayı, bütün şatafatını, içinden kendisi gibi yıpranmış ve kirlenmiş olarak çıkacağı bir çirkefe sürüklemeyi hayal ediyordu.

Gözlerini açınca aynaya yaklaştı, görüntüsüne bir kere daha baktı, kendisini yakından inceledi. Tükenmişti. Ölüye benziyordu. Bütün yüzü, beynindeki yıkıntının sona ermekte olduğunu anlatıyordu. Duyularının son sapkınlığı olan Maxime, eserini tamamlamış, onun bedenini tüketmiş, aklını sakatlamıştı. Artık tadacağı hiçbir zevk, hiçbir uyanış ümidi kalmamıştı. Bunu düşününce, içinde vahşi bir öfke tutuştu. Son bir şehvet nöbeti içinde, avını tekrar ele geçirmeyi, Maxime'in kollarında son nefesini vermeyi, onu da kendisiyle birlikte götürmeyi hayal etti. Louise, Maxime'le evlenemezdi; Louise, Maxime'in kendisine ait olmadığını biliyordu, çünkü dudak dudağa öpüştüklerini görmüştü. O zaman, balonun içinden çırçıplak geçmemek için, omzuna bir kürk manto aldı. Aşağıya indi.

Küçük salonda Madam Sidonie ile burun buruna geldi. Sidonie, facianın tadını çıkarmak için, tekrar sera kapısının önüne gelip dikilmişti. Fakat Saccard, Maxime'le birlikte aşağı inip, onun alçak sesle sorduğu sorulara, rüya görüyorsun, ortada hiçbir şey yok, diye ters ters cevap verince, neye hükmedeceğini bilemedi. Sonra, hakikati sezdi. Sarı benzi büsbütün sarardı; bu, gerçekten görülmemiş bir şeydi. Renée'nin yukarıda ağladığını işitme ümidiyle, usul usul geldi, kulağını merdivenin kapısına dayadı. Genç kadın kapıyı açınca, kapının kanadı görümcesinin âdeta suratına çarptı.

Renée, Sidonie'ye hiddetle çıkıştı:

"Beni gözetliyorsunuz, değil mi?"

Fakat Madam Sidonie büyük bir kibirle:

"Sizin pis işleriniz beni ilgilendirmiyor!" dedi.

Sonra sihirbaz kılığının eteklerini topladı, azametli bir bakışla çekilip giderken:

"Yavrum, başınıza gelen felaketler benim yüzümden değil," dedi. "Ama size kızgın değilim, işitiyor musunuz? Şunu bilin ki,

eğer isteseydiniz, size ikinci bir anne olurdum, hâlâ da olurum. Dilediğiniz zaman bana gelin, bekliyorum."

Renée onu dinlemiyordu. Büyük salona girdi, kürk mantosunun etrafta uyandırdığı hayretin farkına bile varmadan, pek karışık bir kotiyon figürünün içinden geçti. Salonun ortasında, ellerindeki kâğıttan şeritleri sallaya sallaya birbirine karışan dam ve kavalye grupları vardı. Mösyö de Saffré'nin tatlı sesi:

"Haydi, bayanlar, 'Meksika harbi'ne geçiyoruz," diyordu. "Çalılıkları canlandıracak bayanlar eteklerini yayıp yere oturacaklar... Şimdi, kavalyeler çalılıkların etrafında dönüyorlar... Sonra, ben el vurunca, her kavalye kendi çalılığıyla vals yapacak."

El vurdu. Orkestra çalmaya başladı. Vals, çiftleri salonun etrafında bir kere daha döndürdü. Bu figür pek beğenilmemişti. Damlardan ikisi, eteklikleri ayaklarına dolaşıp, halının üstünde kalmıştı. Madame Daste, "Meksika harbi"nin en hoşuna giden tarafının, yalnız, yatılı okuldaki gibi, yere otururken eteğini kabartmak olduğunu söyledi.

Renée hole vardığında Louise'le babasını orada buldu, yanlarında Maxime'le Saccard vardı. Baron Gouraud gitmişti; Madam Sidonie, Mignon ve Charrier ile birlikte gitmek üzereydi. Mösyö Hupel de la Noue, Madam Michelin'i geçiriyor, kadının kocası saygılı bir tavırla arkadan geliyordu. Vali bütün gece boyunca esmer güzeline kur yapmıştı. Yazın, "gerçekten meraka değer antika eserler" bulunan kendi vilayet merkezine gelip bir ay kalmaya onu razı etmişti.

Cebine koyduğu fıstıklı helvayı gizli gizli kemirmekle meşgul olan Louise, sokağa çıkacağı zaman bir öksürük nöbetine yakalandı. Babası:

"Sıkı örtün," dedi.

Maxime hemen Louise'in balo mantosunun kukuleta şeritlerini daha fazla sıktı. Genç kız başını kaldırmış, kukuletasını bağlatıyordu. Fakat Madam Saccard gözükünce, Mösyö de Mareuil geri döndü, ona veda etti. Hep birlikte orada durup kısa bir süre konuştular. Renée, benzinin uçukluğunu, vücudundaki titremeyi

açıklamak için, üşüdüğünü, yukarı odasına çıkıp o kürkü sırtına alıverdiğini söyledi. Sakin ve meraklı haliyle yüzüne bakan Louise'e alçak sesle söz söyleyebileceği zamanı kolluyordu. Erkekler bir kere daha el sıkıştıkları sırada eğildi, fısıldadı:

"Onunla evlenmeyeceksiniz, değil mi? Buna imkân yok. Biliyorsunuz..."

Fakat kız onun sözünü kesti, ayaklarının ucuna basarak dikildi, Renée'nin kulağına:

"Merak etmeyin, onu buradan götürüyorum," dedi. "Hiçbir zararı yok, çünkü İtalya'ya gidiyoruz."

Bunu söylerken, şeytani bir sfenks gülümsemesini andıran o anlaşılmaz gülümseme vardı yüzünde. Renée'nin lafı ağzında kaldı. Anlayamıyordu, kambur kız kendisiyle alay ediyor sandı. Mareuil'ler birkaç defa üst üste "Pazara görüşürüz!" diyerek çekilip gittikten sonra, dehşet dolu gözleriyle bir kocasına baktı, bir Maxime'e baktı; onları gayet sakin, memnun durumda görünce, elleriyle yüzünü örttü, oradan kaçarak seraya saklandı.

Seranın yolları ıssızdı. Ulu yapraklar uykudaydı, havuzun durgun yüzünde iki nilüfer goncası aheste aheste açılıyordu. Renée ağlamak istiyordu, fakat bu rutubetli sıcak, bu tanıdık keskin koku genzini tıkıyor, kederini boğuyordu. Havuzun kenarında ayaklarının ucuna, geçen kış ayı postu serdiği sarı kumlu o yere bakıyordu. Başını kaldırdığında, açık bırakılan iki kapıdan, ta dipte, yine bir kotiyon figürü gördü.

Kulakları sağır eden bir gürültü, karmakarışık bir hengâme vardı; Renée, önce, uçuşan etekliklerden, tepinen ve dönen kara bacaklardan başka bir şey göremedi. Mösyö de Saffré, "Damları değiştirin! Damları değiştirin!" diye bağırdı. Çiftler ince bir sarı tozun içinde dolaşıyordu; her kavalye, iki üç tur vals yaptıktan sonra, damını, yanındakinin kollarına fırlatıyor, o da kendi damını ona atıyordu. Barones de Meinhold, zümrüt kostümüyle, Kont de Chibray'nin ellerinden Mösyö de Simpson'un ellerine geçiyordu; Simpson onu bir omzundan rasgele yakalıyor, eldivenli parmaklarının ucu korsajın altına giriyordu. Kırmızılar giymiş

Kontes Vanska, mercan süslerini şıngırdatarak, bir zıplayışta Mösyö de Saffré'nin göğsünden, Dük de Rozan'ın göğsüne atılıyor, ona sarılıyor, onu beş defa dönmeye mecbur ediyor, sonra da o sırada zümrütü kotiyon kralına fırlatan Mösyö Simpson'un kalçasına yapışıyordu. Madam Teissière, Madam Daste, Madam de Lauwerens, topaz gibi donuk sarışın, firuze gibi tatlı mavi, safir gibi koyu mavi, koca koca canlı mücevherler halinde pırıldıyorlar, bir an kendilerini bırakıyor, bir kavalyenin ileri uzanan bileği üzerinde yaylanıyor, sonra ondan da ayrılarak, ya karşıdan ya arkadan bir başka kucağa düşüyor, salondaki bütün erkeklerin kollarını sırayla dolaşıyorlardı. Lakin Madam d'Espanet, orkestranın önünden geçtiği sırada, Madam Haffner'i yakalamayı başarmış, onunla vals yapıyor, onu bırakmak istemiyordu. Altınla gümüş, sevdalı sevdalı, birlikte dans ediyorlardı.

Renée, o zaman, bu fırıl fırıl dönen eteklerin, bu tepinen bacakların manasını anladı. Durduğu yer döşeme yüzeyinden aşağıdaydı; oradan, azgın ayakları, iç içe geçmiş cilalı çizmelerle beyaz ayak bileklerini görüyordu. Zaman zaman bir rüzgâr esintisi elbiseleri havalandırıyormuş gibi geliyordu ona. Orkestranın gitgide daha coşkun bir vals çaldığı, kırmızı perdelerin balonun son hararetiyle gevşediği bu salonda, uçuşan, fırıl fırıl dönen, yakalanan, fırlatılıp atılarak tekrar yakalanan bu çıplak omuzlar, bu çıplak kollar, bu çıplak başlar, ona kendi hayatının, kendi çıplaklıklarının, kendi teslimiyetlerinin patırtılı bir timsali gibi gözüktü. Maxime'in kambur kızı kolları arasına almak için kendisini oraya, vaktiyle seviştikleri o yere attığını düşününce, öyle bir ıstırap duydu ki yanağına değen tangenin bir dalını koparıp özünü çıkarıncaya kadar çiğnemeyi tasarladı. Fakat yüreksizdi, fidanın yanında durdu, dehşet ve utanç içinde kollarını açarak kürküne sımsıkı sarındı, tir tir titredi.

VII

ÜÇ AY SONRA, Paris'e kış mevsiminin bulutlu göğünü ve kirli rutubetini getiren kasvetli bir bahar sabahı, Aristide Saccard, Château-d'Eau Meydanı'nda arabadan inmiş, yanında dört kişiyle birlikte, müstakbel Prince-Eugène Bulvarı'nın açılması için yıkılan binaların oluşturduğu girintiye dalmıştı. Bu, tazminat jürisinin, sahipleri belediye ile uzlaşamayan bazı binalara yerinde bakıp değer biçmek üzere gönderdiği tahkikat heyetiydi.

Saccard, Pépinière Sokağı'ndaki bina için yeni baştan bir dümene girişmişti. Karısının adı büsbütün kaybolsun diye, önce arsaları ve çalgılı lokantayı satışa çıkarmayı tasarlardı. Larsonneau bunları olduğu gibi uydurma bir alacaklıya devretti. Satış senedi üç milyon gibi muazzam bir rakam taşıyordu. Bu rakam o kadar aşırıydı ki istimlak simsarı, uydurma mal sahibi adına, satış bedelini tazminat olarak isteyince, Belediye Komisyonu, Mösyö Michelin'in el altından çalışmasına, Mösyö Toutin-Laroche'un ve Baron Gouraud'nun savunmalarına rağmen, iki milyon beş yüz bin franktan fazla para vermeye kesinlikle razı olmadı. Saccard bu başarısızlığı tahmin ediyordu; teklifi reddetti, dosyayı, işini kolaylaştıran bir tesadüf sonucunda, Mösyö de Mareuil'le birlikte üyesi olduğu jüriye havale ettirdi. Böylece, mesai arkadaşlarından dördü ile birlikte, kendi arsası üzerinde incelemeler yapmakla görevlendirilmiş bulunuyordu.

Mösyö de Mareuil de yanındaydı. Öteki jüri üyelerinden birisi, üzerinden aştığı taş toprağa zerre kadar aldırış etmeden bir yaprak sigarası içmekle meşgul bir hekim, öbür ikisi de sanayiciydi; bu sanayicilerden biri, cerrahi aletler yapan bir fabrikatördü, vaktiyle sokaklarda bileyicilik etmişti.

Heyet üyesinin girdiği sokak berbat bir yerdi. Bütün gece yağmur yağmıştı. Islanan toprak, yıkılan binaların arasında bir ça-

mur deryası haline gelmişti; moloz arabaları, bu toprak sokakta, tekerlek poryalarına* kadar çamura batıyordu. Yolun iki tarafında, kazmalarla delik deşik edilmiş duvar parçaları duruyordu; duvarları yarılmış yüksek binalar, kasvetli bağırlarını açmış, merdiven boşluklarını, kapısız penceresiz odalarını, kocaman, çirkin bir konsolun kırık çekmeceleri gibi gözler önüne seriyordu. Bu odaların renkli duvarkâğıtları kadar hazin bir şey olamazdı; lime lime ayrılan bu sarılı, mavili kâğıtlar, beş altı kat yüksekte, hatta çatı katında bile, belki bütün bir insan hayatının barınmış olduğu sefil odacıkların, daracık kovukların yerini belli ediyordu. Sıvaları kazınmış duvarlarda, baca yuvaları, kasvetli, kara, sert açılar yaparak, yan yana yükseliyordu. Unutulup kalmış bir rüzgârgülü bir damın kenarında gıcırdıyor, yarısı kopmuş yağmur olukları paçavralar gibi sallanıyordu. Bu harabelerin ortasında, topla açılmış bir gedik gibi, boyuna içerilere doğru uzuyordu boşluklar. Yeri belli belirsiz tayin edilmiş olan, yıkıntılarla, topraktan tümseklerle, derin su birikintileriyle dolu cadde, bulutlu göğün altında, dökülen kireç tozlarının çirkin, kirli rengi arasında, bacaların kara yuvalarından oluşan matem çizgileriyle çerçevelenmiş gibi, uzanıp gidiyordu.

Kunduraları pırıl pırıl cilalı, redingotlu ve silindir şapkalı heyet üyeleri, yalnızca soluk benizli işçilerin, bellerine kadar çamura bulanmış beygirlerin, tahtaları kalın bir toz tabakası altında kaybolmuş yük arabalarının geçtiği bu kirli sarı, çamurlu manzara içinde, pek acayip görünüyordu. Dizi halinde birbirlerini takip ediyor, taştan taşa sekiyor, cıvık çamur birikintilerine dalmamaya dikkat ediyor, bazen topuklarına kadar gömülüyor, ayaklarını silkerek küfür savuruyorlardı. Saccard, dolaşıp Charonne Sokağı'ndan girmeyi teklif etmişti, öyle yaparlarsa bu delik deşik zemin üzerinde dolaşmaktan kurtulacaklardı; fakat maalesef uzun bulvar boyunca birçok binayı gezip görmeleri gerekiyordu, merakın şevkiyle yıkıntıların ortasından geçmeye karar vermişlerdi. Gördükleri şeyler de çok ilgilerini çekiyordu. Bazen bir çukurun dibine yuvarlanmış duvar parçasının üstünde dengelerini

* Porya: Tekerleğin ortasında dingilin geçirildiği çevresi delikli parça. *–ed.*

bulup duruyorlar, başlarını kaldırıp birbirlerine sesleniyorlar, açığa çıkmış bir döşeme tahtasını, havada kalmış bir ocak borusunu, bitişik damın üstüne düşmüş bir tavan kirişini gösteriyorlardı. Temple Sokağı'ndan çıkar çıkmaz karşılaştıkları bu yıkılmış şehir köşesi, onlara pek tuhaf görünüyordu..

Mösyö de Mareuil:

"Cidden garip," diyordu. "Bakın, Saccard, şu tepedeki mutfağa bakın; ocağın üstüne asılı eski bir tava kalmış... Apaçık görüyorum."

Hekim, yaprak sigarası ağzında, yıkık bir binanın önünde dikilip durmuştu; binanın, üst katlardan dökülen molozlarla dolu zemin kat odaları kalmıştı yalnızca. Enkaz yığını ortasında, sağlam kalmış bir tek duvar vardı; bu duvarı bir defada devirmek için, etrafını iple çevirmişlerdi, otuz kadar işçi bu ipe yapışmış, çekiyordu.

"İndiremeyecekler," dedi hekim. "Fazla sola çekiyorlar."

Öbür dört kişi duvarın yıkılışını görmek için dönüp gelmişlerdi. Beşi de gözlerini dikmiş, nefeslerini tutuyorlar, zevkli bir ürperti ile, duvarın yıkılmasını bekliyorlardı. İşçiler ipi bir bırakıyor, sonra birdenbire asılıyor, "Haydi! Çek!" diye bağırıyorlardı.

Hekim, boyuna:

"Deviremeyecekler!" diyordu.

Bir iki saniye heyecanla bekleştiler, sonra sanayicilerden biri sevinçle:

"Kımıldıyor, kımıldıyor," dedi.

Duvar nihayet yerinden oynayıp bir toz ve kireç bulutu çıkararak, korkunç bir gürültüyle devrilince, berikiler gülümseyerek bakıştılar. Pek memnun olmuşlardı. Redingotlarını ince bir toz tabakası kapladı, kolları ve omuzları bembeyaz toz oldu.

Şimdi çamur birikintileri ortasında sakınarak yollarına devam ederken, işçilerden bahsediyorlardı. Bu adamların içinde iyileri pek azdı. Hepsi tembel heriflerdi, ellerine geçeni yiyen müsriflerdi, üstelik inatçıydılar, patronların mahvından başka bir şey düşünmüyorlardı. Bir damın kenarına tünemiş, kazmayla duvar yıkmaya uğraşan iki biçareyi bir süredir ürpererek seyreden Mösyö de Mareuil, ne de olsa şu adamlarda yaman bir cesaret var,

diye fikir yürüttü. Ötekiler tekrar durdular, başlarını kaldırdılar, damın kenarında dengede durarak iki büklüm, var kuvvetleriyle duvara kazma indiren yıkıcılara baktılar; adamlar, taşları ayaklarıyla itiyor, aşağıya düşerken fütursuzca seyrine bakıyorlardı; ellerindeki kazma boşa gidecek olsa, o hız, duvarın tepesinden aşağı yuvarlanmalarına yeterdi.

Hekim sigarasını tekrar dudaklarının arasına yerleştirerek:

"Adam sen de, alışkanlık meselesi!" dedi. "Hayvan gibi herifler."

Bu sırada, inceleyecekleri binalardan birinin önüne varmışlardı. İşlerini çeyrek saatte toparladılar, tekrar yürümeye koyuldular. Gitgide, çamurdan o kadar korkmaz olmuşlardı ki, ayakkabılarını çamurdan sakınmak ümidini terk ederek, birikintilerin ortasından gidiyorlardı. Ménilmontant Sokağı'nı geçtikten sonra, sanayicilerden biri, o eski bileyci endişelendi. Etrafındaki enkazı inceliyor, mahalleyi tanıyamıyordu. Otuz seneden fazla bir zaman önce Paris'e ilk geldiği vakit bu civarlarda oturduğunu, o evi bulsa pek memnun olacağını söylüyordu. Gözleri hâlâ etrafı araştırıyordu; derken, yıkıcıların kazmasıyla ikiye ayrılmış olan bir binayı görünce, yolun ortasında zınk diye durdu. Kapıya, pencerelere dikkatle baktı. Sonra, yıkılan binanın ta tepesinde bir köşeyi parmağıyla göstererek:

"İşte şurası, tanıdım!" diye haykırdı.

Hekim sordu:

"Ne o yahu?"

"Ne olacak, benim odam! İşte orası."

Beşinci katta, vaktiyle herhalde bir avluya bakan küçük bir odaydı. Duvarı yarılmış, odanın içi apaçık meydana çıkmıştı; bir tarafı yıkılmaya başlamıştı bile, iri dallarla süslü sarı duvarkâğıdının kocaman yırtık bir parçası rüzgârla sallanıyordu. Solda bir elbise dolabının mavi kâğıtla kaplı içi gözüküyordu. Onun yanında bir baca deliği, bu deliğe sokulu bir soba borusu parçası görünüyordu.

Eski işçi heyecanlanıyordu:

"Burada beş sene yaşadım," diye mırıldandı. "Pek iyi günler değildi, ama ne olursa olsun, gençtim... Şu elbise dolabını görü-

yorsunuz ya, metelik metelik biriktirdiğim üç yüz frangı orada saklamıştım. Şu baca deliğini deldiğim günü de hâlâ hatırlıyorum. Odada delik yoktu, hava müthiş soğuktu, üstelik de çift yattığım pek sık vaki değildi."

Hekim takılarak sözünü kesti:

"Haydi, haydi, sırlarınızı açın demedik. Siz de başkaları gibi çapkınlık etmişsinizdir."

Adamcağız safça devam etti:

"Orası doğru. Karşıki binada oturan bir kolacı kızı hâlâ hatırlıyorum... Bakın, karyola sağ tarafta, pencerenin kenarındaydı. Ah! Zavallı odacığım, seni ne hale getirmişler!"

Gerçekten pek üzgündü.

"Bırakın canım," dedi Saccard. "Bu köhne şeylerin yıkılmasının zararı yok. Yerlerine güzel taş binalar yapılacak. Şimdi hâlâ böyle bir izbede oturur musunuz? Üstelik de yeni bulvar üzerindeki binaların birine pekâlâ yerleşebilecekken..."

Fabrikacı teselli bulmuş gibi:

"Orası doğru," dedi yine.

Tahkikat heyeti iki binaya daha uğradı. Hekim kapıda kalıyor, sigarasını tüttürüyor, gökyüzüne bakıyordu. Amandiers Sokağı'na vardıkları zaman evler seyreldi, tahta perdeyle çevrili geniş sahalardan, boş arsalardan geçiyorlardı artık, buralarda yarı yarıya yıkık birkaç izbeden başka bir şey yoktu. Saccard harabeler arasındaki bu gezintiden pek memnun görünüyordu. Vaktiyle ilk karısıyla birlikte Montmartre tepelerinde yediği yemeği hatırlamıştı; Château-d'Eau Meydanı'ndan Trône gümrük kordonuna kadar Paris'i ikiye bölen yarığı, elini balta gibi sallayarak gösterdiği dün gibi aklındaydı. Uzak bir tarihteki bu kehanetinin gerçekleşmesi onu pek memnun ediyordu. Sanki demirden parmaklarıyla ilk kazmayı kendisi vurmuş gibi için için bir sevinç duyarak yarıkta ilerliyordu. Bu vıcık çamur deryasının öte başında, enkaz altında, kendisini üç milyon frangın beklediğini düşünerek, su birikintilerinin üzerinden atlıyordu.

Heyet üyeleri kendilerini kırda sanıyorlardı. Yol, duvarları yıkılan bahçelerin ortasından geçiyordu. Çiçekleri henüz gonca halinde olan, iri, sık leylak ağaçları vardı. Yapraklar yumuşacık, tatlı bir yeşildi. İçinde küçük bir havuz, minyatür bir şelale, üzerlerinde canlı izlenimi veren çardak resimleri, mavimtırak peyzajlar yapılmış duvar köşeleri bulunan bu bahçelerin her birisi, fidanların yapraklı dallarıyla örtülü bir köşecik içeri doğru uzanıyordu. Dağınık ve saklı evler, İtalyan barakalarına, Yunan mabetlerine benziyordu; alçılı direklerin diplerini yosunlar kaplamış, cephelerin sıvalarını arsız otlar çatlatmıştı.

Hekim göz kırparak:

"Bunlar küçük evler," dedi.

Fakat ötekilerin anlamadıklarını görünce, XV. Louis zamanında, markilerin, çapkınlık etmek için böyle inzivaları bulunduğunu açıkladı.

"Bu, o zaman modaydı," dedi. Sonra devam etti:

"Bunlara küçük evler denirdi. Bu mahalle bu evlerle doluydu. Buralarda neler olmuştur, neler!"

Tahkikat heyeti üyeleri dikkat kesilmişti. Sanayicilerin ikisinin de gözleri parlıyordu, ikisi de gülümsüyor, meslektaşlarının açıklamasından önce bir göz bile atmadıkları bu bahçelere, bu barakalara büyük bir ilgiyle bakıyordu. Bir mağara karşısında uzun uzun durdular. Fakat hekim yıkımına başlanmış bir ev görüp de bunun Kont de Savingny'ye ait küçük ev olduğunu, o asilzadenin sefahat âlemleriyle şöhret bulduğunu söyleyince, bütün heyet bulvardan ayrıldı, harabeyi gezmeye geldi. Yıkıntıların üstüne çıktılar, pencerelerden zemin katının odalarına girdiler, işçiler öğle yemeğinde olduklarından orada rahat rahat dolaştılar. Tam yarım saat içerde kaldılar, tavanlardaki süsleri, kapı üstlerindeki yağlıboya resimleri, zamanla sararmış bu alçı süslerin girintili çıkıntılı şekillerini incelediler. Hekim evin yıkılmadan önceki iç düzenini anlatıyordu:

"Bakın, burası ziyafet salonu olsa gerek. Şurada, duvarın şu girintisinde, mutlaka muazzam bir sedir vardı. Hatta eminim ki o sedirin arkasında bir ayna duruyordu, işte aynanın ayakları...

Oo! O zamanki adamlar hayatın tadını çıkarmasını bilen hinoğlu hinlermiş!"

Merak duygularını gıcıklayan bu köhne taşları bırakıp gidemeyeceklerdi, fakat Aristide Saccard sabırsızlandı, gülerek:

"Nafile yere aramayın, o kadınlar artık burada değiller... Haydi gidip işimize bakalım," dedi.

Fakat uzaklaşmadan önce, hekim bir şöminenin üstüne çıktı, kazmayla bir vuruşta, yağlıboya bir küçük aşk perisi kafasını, dağıtmadan oradan aldı, redingotunun cebine koydu.

Nihayet son aşamaya vardılar. Madam Aubertot'nun eski arsası çok genişti; çalgılı lokanta ile bahçe bu arsanın ancak yarısını kaplıyor, geri kalan kısımda önemsiz, tek tük evler bulunuyordu. Yeni bulvar bu kocaman dört köşe sahayı yandan kesiyordu. Bu, Saccard'ın bir endişesini gidermişti; o, uzun zaman, yalnız çalgılı lokantanın bir kısmı yola gidecek sanmıştı. Onun için, Larsonneau yüksekten atmak üzere emir almıştı, değerlenen köşelerin fiyatı en az beş misli artacaktı. Larsonneau, mal sahiplerine yalnızca kamu menfaati adına yapılacak inşaat için gereken sahayı bırakma hakkını veren yeni bir kararnameden faydalanacağını söyleyerek belediyeyi tehdide bile başlamıştı.

Heyet üyelerini arsada istimlak simsarı bizzat karşıladı. Onlara bahçeyi gezdirdi, çalgılı lokantayı gezdirdi, koskoca bir dosya gösterdi. Fakat sanayiciler hekimle beraber tekrar aşağı inmişlerdi, akılları fikirleri Kont de Savingny'nin küçük evinde kalmıştı, hekime yine oraya dair sorular soruyorlardı. Üçü birden bir fıçı oyununun yanında dikilmiş, duruyorlardı; iki fabrikacı, hekimin anlattıklarını ağızları bir karış açık, dinlemekle meşguldü. Hekim onlara Madam Pompadour'dan bahsediyor, XV. Louis'nin aşklarını anlatıyordu; bu sırada, Mösyö de Mareuil'le Saccard tahkikata yalnız başlarına devam ediyorlardı.

Saccard bahçeye dönünce:

"İş tamam," dedi. "Müsaade ederseniz, raporu ben yazayım, baylar."

Cerrahi aletler fabrikacısı işitmedi bile. O şimdi Rejans* devrini yaşamakla meşguldü.

"Ne acayip bir devirmiş!" diye mırıldanıyordu.

Sonra Charonne Sokağı'nda bir araba buldular, dizlerine kadar çamura bulanmış bir halde, kır sefası yapmış gibi gezintilerinden memnun, çıkıp gittiler. Arabada bahis değişti, politikadan konuştular, imparatorun büyük işler yaptığını söylediler. Gördüklerine benzer bir şey o güne dek görülmemişti. Bu dümdüz büyük cadde, binalar yapıldıktan sonra, enfes olacaktı.

Raporu Saccard hazırladı, jüri heyeti de üç milyonu kabul etti. Saccard pek sıkışık durumdaydı, bir ay daha bekleyecek hali yoktu. Bu para, onu mahvolmaktan, hatta biraz da ağır ceza mahkemesinden kurtarıyordu. Monceau Parkı'ndaki konaktan dolayı mobilyacısına ve inşaat müteahhidine borçlu olduğu bir milyon franga mahsuben beş yüz bin frank verdi. Daha başka açıkları kapadı, yeni şirket işlerine atıldı, demir kasasının raflarına kürek kürek doldurduğu sahici altınlarının şıkırtısıyla Paris'in kulaklarını çınlattı. Altın nehrinin nihayet bir kaynağı olmuştu. Fakat bu yine de akışı düzenlenmiş, sürekli aynı hızda akan, sağlam bir servet değildi. Bir buhrandan kurtulan Saccard, üç milyonun kırıntılarıyla sefalet içindeydi; henüz pek fakir olduğunu, yarı yolda duramayacağını söylüyordu safça. Çok geçmeden, bastığı yer yine çökmeye başladı.

Larsonneau, Charonne işinde o kadar mükemmel davranmıştı ki Saccard, kısa bir tereddütten sonra, ona hakkı olan yüzde onu ve otuz bin frank avantasını verecek kadar namuslu davrandı. O zaman, istimlak simsarı bankerliğe başladı. Suç ortağı asık bir suratla ona kendisinden daha zengin olduğunu söylediği zaman, sarı eldivenli kart züppe gülerek cevap veriyordu:

"Bakın size bir şey söyleyeyim, aziz üstat, siz yirmi franklık sikkeleri yağmur gibi yağdıracak kadar kuvvetlisiniz, ama bu paraları toplamasını bilmiyorsunuz."

---

* Fransa'da 1715-1723 yılları arasında, tahta geçen kralın yaşının küçüklüğünden dolayı, Orléans Dükü II. Philippe'in kral naipliği yaptığı dönem. *–ed.*

Madam Sidonie kardeşinin vurduğu voliden faydalanıp kendisinden on bin frank ödünç aldı, bu para ile Londra'ya gidip iki ay kaldı. Beş kuruşsuz dönüp geldi. On bin frangın nereye gittiği bir türlü anlaşılamadı. Sorulduğu zaman:

"Ne yaparsınız, pahalıya mal oluyor," diye cevap veriyordu. "Ne kadar kütüphane varsa hepsini karıştırdım, benim hesabıma araştırmalar yapmakla görevli üç kâtibim vardı."

Anlatıp durduğu üç milyara dair nihayet kesin deliller elde edip etmediği sorulunca da, önce esrarengiz bir şekilde gülümsüyor, sonra:

"Siz hepiniz kuşkulu insanlarsınız," diye söyleniyordu. "Hiçbir şey bulamadım, ama önemli değil. Göreceksiniz, günün birinde göreceksiniz."

Bununla beraber, İngiltere'de bütün vaktini boşa geçirmiş değildi. Bakan olan kardeşi, onun bu seyahatinden faydalanarak, kendisine nazik bir iş havale etmişti. Sidonie, dönüp geldiği zaman, bakanlıktan büyük siparişler aldı. Bu iş onu tekrar ayağa kaldırdı. Sidonie hükümetle sözleşme yapıyor, akla hayale gelebilecek her türlü mal için taahhütlere girişiyordu. Orduya erzak ve silah, belediyelere ve hükümet dairelerine eşya, kalem odalarıyla müzelere yakacak satıyordu. Para kazandığı halde, sırtından hiç çıkmayan o siyah fistanlarını değiştirmedi, sarı, hastalıklı benzi düzelmedi. O zaman, vaktiyle kardeşleri Eugène'in evinden gizlice çıktığını gördüğü kadının o olduğuna, Saccard'ın şüphesi kalmadı. Dünyada hiç kimsenin bilmediği birtakım işler için, Sidonie, Eugène'le öteden beri gizli gizli ilişkiler sürdürmüş olsa gerekti.

Bu menfaatler ortasında, bir türlü doyurulamayan bu şiddetli ihtiraslar ortasında, Renée inim inim inliyordu. Elisabeth Hala ölmüştü; Renée'nin kız kardeşi evlenmiş, Béraud konağından ayrılmıştı; orada, geniş odaların vakarlı loşluğu içinde, yalnızca babası ayakta kalmıştı. Renée, halanın mirasını bir mevsimde yedi. Şimdi kumara başlamıştı. Kadınların sabahın üçüne kadar masa başından ayrılmadığı, gecede yüz binlerce frank para kaybettikleri bir salon bulmuştu. İçmeyi de denedi, fakat yapamadı; içkiye

karşı yenemediği bir tiksinti duyuyor, midesi bulanıyordu. Tek başına kalıp, cemiyet hayatının seline kapılarak sürüklenmeye başlayalı, kendini büsbütün bırakıyor, vaktini nasıl geçireceğini bilemiyordu. Tadına bakmadığı hiçbir şey bırakmadı. Altında ezildiği hudutsuz can sıkıntısı içinde, hiçbir şey ona tesir etmiyordu. İhtiyarlıyor, gözlerinin etrafı morarıyor, burun delikleri kısılıyor, somurtkan dudakları hiç sebebi yokken birdenbire gülüyordu. Bu, bir kadının tükenişiydi.

Maxime, Louise'le evlendikten sonra, ikisi birlikte İtalya'ya gidince, Renée âşığını artık düşünmez oldu, hatta onu büsbütün unutmuş gibi göründü. Altı ay sonra Maxime, "kambur"u Lombardiya'nın küçük bir şehrindeki mezarlığa gömüp yalnız başına Paris'e dönünce, Renée'nin ona davranışı kindarca oldu. Aklına Phaidra geldi, Ristori'nin hıçkıra hıçkıra ağladığını işittiği o ağulu sevdayı hatırlamış olsa gerekti. O zaman, genç adamı bir daha kendi evinde görmemek için, baba ile oğul arasında ebedi bir utanç uçurumu kazmak için, kocasına o haram aşkı zorla bildirdi; kendisini Maxime'le bir arada yakaladığı gün, genç adamın onu zaten çoktan beri takip ettiğini, kendisine tecavüz etmek istediğini söyledi. Karısının bu ısrarlı ikazına Saccard'ın korkunç derecede canı sıkıldı. Oğlu ile bozuşmak, bir daha yüzüne bakmamak zorunda kaldı. Karısının çeyizi sayesinde zengin olan genç dul, Impératrice Caddesi'nde küçük bir konakta bekâr hayatı yaşamaya başladı. Danıştay'dan ayrılmıştı, yarış atları besliyordu. Bu, Renée'nin tattığı son zevklerden biri oldu. Öç alıyordu; kendisine aşıladıkları rezilliği bu iki erkeğin suratına çarpıyor, artık iki arkadaş gibi kol kola girip kendisiyle eğlenemeyeceklerini düşünüyordu.

Bütün sevgileri mahvolduktan sonra bir an geldi ki Renée'nin sevebileceği tek insan olarak oda hizmetçisi kaldı. Céleste'i yavaş yavaş bir ana muhabbetiyle sevmeye başlamıştı. Maxime'in aşkından etrafında kala kala bir bu kız kalmıştı, belki de ona ebediyen ölmüş saadet anlarını hatırlatıyordu. Belki de sadece hizmetçi kızın hiçbir şeyle sarsılmaz gibi görünen o sakin şefkati, bu mert kalbin sadakati Renée'yi duygulandırıyordu. Rezaletlerini gördü-

ğü halde tiksinerek kendisini bırakıp gitmediği için, vicdan azapları arasında, ona teşekkür ediyor, oda hizmetçisi kızın, buz gibi soğuk elleri, saygılı ve gösterişsiz ihtimamıyla, ensest karşısındaki sakinliğine mana verebilmek için, onun dünyadan elini eteğini çekip hayatını tamamen kendisine bağlayacak kadar fedakâr olduğunu tahayyül ediyordu. Céleste'in namuslu ve gözü tok olduğunu, hiçbir âşığı, hiçbir ahlaksızlığı bulunmadığını bildiği için, onun bağlılığı daha da hoşuna gidiyordu.

Bazen kederli zamanlarında ona:

"Anlaşıldı kızım, ölürsem benim gözlerimi sen kapayacaksın," diyordu.

Céleste cevap vermiyor, tuhaf tuhaf gülümsüyordu. Bir sabah, Renée'ye, evden ayrılacağını, memleketine döneceğini haber verdi sakince. Renée sanki başına büyük bir felaket gelmiş gibi titremeye başladı. İtiraz etti, hizmetçi kızı sorulara boğdu. Bu kadar iyi anlaştıkları halde, ne diye kendisini bırakıp gidiyordu? Gitmesin diye, aylığını iki misli artırmayı teklif etti. Fakat hizmetçi kız, onun bütün güzel sözlerine, sakin ve inatçı bir tavırla, başını sallayarak, olmaz diyordu.

"Bakın madam," dedi nihayet, "bana dünyanın altınını verseniz, bir hafta daha oturmam. Siz beni hiç tanımıyorsunuz ki!.. Sekiz senedir yanınızdayım, değil mi? İlk günden beri kendi kendime şu kararı vermiştim: Beş bin frank biriktirir biriktirmez memlekete döneceğim, Lagache'ın evini satın alacağım, rahat rahat yaşayacağım. Bunu bir kere aklıma koymuşum, anlıyorsunuz ya. Dün aylığımı verdiğiniz zaman bu beş bin frank tamam oldu."

Renée'nin içine bir üşüme geldi. Maxime'le öpüşürlerken Céleste'in arkalarında dolaşışını görür gibi oluyor, o sıradaki kayıtsızlığı, soğukkanlılığı gözünün önüne geliyordu; demek ki o zaman aklı hep o beş bin frankta idi. Bununla beraber, içine düşeceği boşluğu düşünüp dehşete kapılarak Céleste'i yine de alıkoymaya yeltendi; fedakâr zannettiği halde, bencilden başka bir şey olmayan bu inatçı hayvanı her şeye rağmen yanında tutmak istedi. Beriki gülümsüyor, hâlâ başını sallıyor:

"Hayır, hayır, imkânı yok," diyordu. "Anam olsa dinlemem... İki tane inek alacağım. Belki de küçük bir tuhafiyeci dükkânı açarım. Bizim memleket çok şirin yerdir. Ha, bakın, beni görmeye gelirseniz ona bir diyeceğim yok, memnun olurum. Caen civarındadır, size adresimi bırakırım."

Bunun üzerine, Renée artık ısrar etmedi. Yalnız kalınca hüngür hüngür ağladı. Ertesi gün, hasta bir kadına özgü kaprislerle, Céleste'i kendi kupa arabasıyla Batı Garı'na kendisi götürmeye kalkıştı. Kendi yol battaniyelerinden birini ona verdi. Para hediye etti, kızı zahmetli bir yolculuğa çıkan bir ana gibi, Céleste'in etrafında fırıl fırıl döndü. Arabada nemli gözlerle onun yüzüne bakıyordu. Céleste konuşuyor, memleketine gideceği için ne kadar memnun olduğunu söylüyordu. Sonra cesaretlendi, açıldı, hanımına nasihatler verdi:

"Ben, hayatı sizin anladığınız gibi anlamıyorum, madam," dedi. "Sizi Mösyö Maxime'le beraber gördüğüm zamanlar, birçok defa kendi kendime, 'Bir erkek için insan bu kadar sersemce davranır mı?' diye düşündüm. Bu işlerin sonu hep fenaya çıkar... Yoo, ben öteden beri erkeklerden sakınırım!"

Gülüyor, arabanın köşesine yaslanıyordu:

"Paracıklarım gürültüye giderdi," diye devam etti. "Şimdi de ağlamaktan gözlerim çıkardı. Onun için, bir erkek gördüm mü, süpürge sopasına yapıştım hep. Size bunları söylemeye bir türlü cesaret edemedimdi. Hoş, üstüme vazife de değildi ya.. Siz bildiğiniz gibi hareket etmekte serbesttiniz, benim vazifem de namusumla paramı kazanmaktan ibaretti."

Garda, Renée, Céleste'in bilet parasını kendisi vermek istedi, ona birinci mevki bir bilet aldı. Trene vaktinden önce geldikleri için, hizmetçi kızı bir müddet daha alıkoydu, ellerini sıktı:

"Kendinize dikkat edin, sağlığınıza iyi bakın Céleste," diye tembih etti.

Céleste bu okşamaları sükûnetle karşılıyordu. Hanımının nemli gözleri karşısında mutlu, yüzü dinç ve güleçti. Renée yine maziden bahsetti. Beriki birdenbire haykırdı:

"Az daha unutuyordum, beyefendinin oda uşağı Baptiste meselesini size anlatmadım. Ben söylemesem, size bunu kimse söylemeyecektir..."

Genç kadın gerçekten de bu konu hakkında bir şey bilmediğini itiraf etti.

"Anlatayım... Baptiste'in o çalımlı hallerini, herkesi hor gören bakışlarını hatırlarsınız, bana siz kendiniz söylemiştiniz. Bütün bunlar yapmacıkmış meğer... Baptiste kadınlardan hoşlanmazdı, biz hizmetçiler odasındayken o hiç oraya inmezdi; hatta, şimdi artık söyleyebilirim, dekolte elbiselerden dolayı salonda olmaktan iğrendiğini iddia ederdi. Kadınları elbette sevmez!"

Renée'nin kulağına eğildi; dürüst ve sakin halini muhafaza ederek söylediği sözler, hanımının yüzünü kızarttı.

"Yeni gelen ahır uşağı olan biteni beyefendiye haber verince, beyefendi Baptiste'i polise teslim etmektense kovmayı daha uygun buldu. Meğer bu çirkin işler ahırlarda senelerden beri olup durumuş... Bir de bu ızbandut herif atları sever görünürdü! Seyisleri seviyormuş meğer!"

Kampana çalınınca lafı yarıda kaldı. Yanından ayırmak istemediği sekiz on tane çıkını telaşla aldı. Hanımına yanaklarından öptürdü. Sonra arkasına bile bakmadan yürüdü, gitti.

Renée lokomotif düdük çalıncaya kadar garda kaldı. Tren hareket ettikten sonra, üzüntü içinde, ne yapacağını bilemedi; gelecek günler, tek başına kaldığı bu koca meydan gibi boş, önünde uzayıp gidiyordu sanki. Kupa arabasına tekrar bindi, arabacıya konağa dönmesini söyledi. Fakat yolda fikrini değiştirdi; odasından, orada kendisini bekleyen can sıkıntısından korktu. Her zamanki göl gezintisini yapmak için eve dönüp elbise değiştirmeyi bile canı istemiyordu. Güneşe ihtiyacı vardı, kalabalığa ihtiyacı vardı. Arabacıya Boulogne ormanına sürmesi emrini verdi.

Saat dörttü. Orman sıcak ikindi vaktinin boğucu havasından sıyrılıyordu. Impératrice Caddesi boyunca toz bulutları uçuşuyor, uzakta, Mont-Valérien Kalesi'nin gri duvarlarıyla çevrili Saint-Cloud ve Suresnes yamaçlarıyla biten yeşil düzlükler görünüyordu.

Ufkun tepesinde duran güneş, kuytu ağaç altlarını altın zerreleriyle dolduruyor, yüksek damları tutuşturuyor, bu yaprak ummanını bir ışık ummanına çeviriyordu. Fakat surları geçtikten sonra, göle giden orman yolu sulanmıştı; arabalar, kara toprakta, tüylü bir halı üstündeymiş gibi gidiyor, bir serinliğin, yükselen toprak kokusunun içinden geçiyordu. İki yanda, küçük ağaçların körpe gövdeleri bodur çalılıklara doğru dalıyor, yeşilimtırak bir loşluk içinde kayboluyor, ışık huzmeleri bu loşluğu yer yer sarı boşluklarla deliyordu; göle yaklaşıldıkça, kaldırımlardaki iskemlelerin sayısı çoğalıyor, bu iskemlelere oturmuş aileler, sakin ve sessiz çehreleriyle, sonu gelmez araba dizisini seyrediyordu. Sonra dörtyol ağzına, gölün kenarına varıldığı zaman, gözler kamaşıyordu; yandan vuran güneş, suyun yuvarlak sathını, güneşin parlak yüzünü aksettiren cilalı gümüşten bir aynaya benzetiyordu. Gözler kırpışıyor, yalnız, sol tarafta, sahile yakın duran gezinti kayığının kara teknesi seçiliyordu. Arabalardaki şemsiyeler, yavaş ve bir örnek bir hareketle, o göz kamaştırıcı aydınlığa doğru eğiliyor, ancak su boyunca giden yolda tekrar doğruluyordu; o zaman, yoldan bakınca, suyun yüzeyi yaldızla çizik çizik bir maden karaltısı alıyordu. Sağda, çamların narin ve dümdüz gövdeleri sütunlar halinde yükseliyor, gökten dökülen alevlerle tatlı mor renkleri kızıllaşıyordu; solda, aydınlığa gömülü çimenlikler, zümrüt tarlaları gibi, uzaktaki Muette kapısının oymalarına kadar uzanıyordu. Şelaleye yaklaşıldıkça, bir tarafta ağaçların loşluğu tekrar başlıyor, gölün öte tarafında ise adalar, mavi havanın içinde, güneşli kıyılarıyla, çamlarının sert gölgeleriyle yükseliyor, bu çamların eteğindeki Chalet, balta girmemiş bir ormanda kaybedilen çocuk oyuncağına benziyordu. Bütün orman, güneşin altında gülüyor, ürperiyordu.

Renée, bu parlak güneşli günde, bindiği kupa arabasından, kahverengi ipekli giysisinden utandı. Bir parça geriye yaslandı, arabanın açık pencerelerinden, aydınlığın suya ve yeşilliklere dökülüşünü seyre koyuldu. Yolun dönemeçlerinde, göz kamaştırıcı uzun bir ışık kafilesi halinde, altın yıldızlar gibi dönen tekerlekler dizisi gözüküyordu. Cilalı panolar, bakır ve çelik parçaların pı-

rıltıları, kadın giysilerinin canlı renkleri, atların muntazam yürüyüşüyle uzaklaşıyor, ormanın uzak noktalarına hareketli, geniş bir çizgi, şosenin kavislerini takip ederek uzayan, gökten inmiş bir ışık ekliyordu. Renée gözlerini kırpıştırarak bakıyor, bu ışığın içinde zaman zaman bir kadının kumral saçını, bir uşağın sırtını, bir beygirin beyaz yelesini görüyordu. Şemsiyelerin hareli yuvarlaklıkları madenden aylar gibi pırıldıyordu.

O zaman, genç kadın, bu bol aydınlığın, bu güneş ışıklarının karşısında, bir akşam, sararmış yaprakların üzerine döküldüğünü gördüğü külrengi akşam aydınlığını düşündü. O akşam yanında Maxime vardı. O çocuğa karşı kalbinde arzunun uyanmaya başladığı tarihlerdi. Akşam havasıyla ıslanan çimenlikler, kararmış ağaçlıklar, ıssız orman yolları şimdi tekrar gözünün önüne geliyordu. Arabalar, yolun kenarına dizilmiş boş iskemleler boyunca, kasvetli bir gürültüyle geçiyordu; halbuki bugün, tekerleklerin takırtısı, atların nal sesleri, mızıka sesi gibi neşeliydi. Sonra, ormanda yaptığı büyük gezintiler aklına geldi. Orada ne günler geçirmişti; Maxime orada, yanı başında, arabasının minderleri üzerinde büyümüştü. Burası onların bahçesiydi. Orada yağmura yakalanmış, güneş çıkınca tekrar dönüp oraya gelmişlerdi; gece karanlığında bile oradan ayrılmadıkları zamanlar olmuştu. Hava nasıl olursa olsun orada gezinmiş, hayatlarının can sıkıntılarını da, neşelerini de orada duymuşlardı. Varlığının yuvarlandığı boşluk içinde, Céleste'in gitmesinden duyduğu hüzün içinde, bu hatıralar ona acı bir zevk veriyordu. Kalbi ona, "Artık ebediyen bitti! Ebediyen bitti!" diyordu. Renée, üzerinde paten kaydıkları o kaskatı, donuk renkli buzu, o kış manzarasını hatırlayınca, vücudu buz kesildi; o gün, gök zifir rengiydi, kar ağaçlarda beyaz danteller örüyor, rüzgâr gözlerini ve dudaklarını iğneliyordu.

Renée tam o sırada solda, atlılara ayrılmış olan yolda, Dük de Rozan'ı, Mösyö de Mussy'yi ve Mösyö de Saffré'yi görmüştü. Larsonneau, Dük'ün annesine, oğlunun imzaladığı yüz elli bin franklık senedi vadesinde ibraz edip kadının yüreğine indirmişti; Dük de, konduğu bir milyon franklık mirasın beş yüz binini Lau-

re d'Aurigny'nin eline bıraktıktan sonra, ikinci yarım milyonunu Blanche Müller'le yemekle meşguldü. Mösyö de Mussy, İngiltere elçiliğinden ayrılıp İtalya elçiliğine girmiş, yeniden çapkınlaşmıştı, kotiyon dansını yepyeni zarif hareketlerle idare ediyordu. Mösyö de Saffré ise hâlâ dünyanın en inançsız adamı ve en tatlı hovardasıydı. Renée, onun, atını Kontes de Vanska'nın arabasına doğru sürdüğünü gördü; Kontes'i Saccard'ların konağında mercan kıyafetinde gördüğü günden beri kendisine delice âşık olduğu söyleniyordu.

Aynı hanımlar da hep oradaydılar: Düşes de Sternich her zamanki sekiz yaylısıyla gelmişti; Madam de Lauwerens bir landodaydı, karşısında Barones de Meinhold'la Madam Daste vardı; Madam Teissière'le Madam de Guende viktoryalarına binmişlerdi. Bu hanımların tam ortasında, Sylvia ile Laure d'Aurigny genişçe bir konak arabasının minderlerine kurulmuşlardı. Hatta Madam Michelin bile bir kupa arabasının içinde oradan geçti; esmer güzeli, Mösyö Hupel de la Noue'nun vilayet merkezini ziyaret etmişti; dönüşte, onu bu kupa arabasıyla ormanda görmüşlerdi, yakında bu kupaya bir de açık araba eklemeyi umuyordu. Renée, Markiz d'Espanet ile Madam Haffner'i de gördü; bu çifte kumrular, yan yana uzanarak şemsiyelerinin altına saklanmış, göz göze, tatlı tatlı gülüşüyorlardı.

Sonra beyefendiler geçiyordu. Mösyö de Chibray dört atlı arabasındaydı; Mösyö Simpson iki tekerlekli ufak bir arabaya binmişti; yakında emekliliğe ayrılmayı hayal etmelerine rağmen işe daha da hırsla sarılmış olan iki ortak, Mignon ve Charrier, bir kupa arabasındaydı, biraz yürümek için arabayı yol kenarlarında bırakıyorlardı; hâlâ kızının matemini tutan Mösyö de Mareuil, bir gün önce meclis kürsüsündeki ilk konuşmasından dolayı etraftan selamlar bekliyor, Mösyö Toutin-Laroche'un arabasına kurulmuş, siyasi ehemmiyetini göstermek istiyordu; Mösyö Toutin-Laroche, Bağcılar Bankası'nı iflas ettirmesine ramak kalmışken bir kere daha kurtarmış, Senato üyesi olduğundan beri zayıflıyor, daha fazla itibar kazanıyordu.

Bu geçit alayının en gerisinden, son bir ihtişam timsali gibi, Baron Gouraud geliyordu. Güneşin altında, arabasının içine yer-

leştirilen çifte yastığa lök gibi yayılmıştı. Renée, arabacının yanında, beyaz yüzü, vakarlı edasıyla oturan Baptiste'i tanıyınca hayret ve tiksinti duydu. İriyarı uşak, Baron'un hizmetine girmişti.

Araba ilerledikçe ağaçlar arkaya doğru kaçıyor, gölün suyu yandan vuran ışıklar altında renkleniyor, araba dizisinin oynak pırıltıları uzayıp gidiyordu. Bu manzaranın verdiği hazza dalıp giden genç kadın, güneş altında dolaşan bütün o ihtirasları belli belirsiz seziyordu. Bu tazı payı yiyicilerine karşı öfkeli değildi. Fakat onlardan nefret ediyordu; neşelerinden dolayı, onları kendisine gökten dökülen altın zerreleriyle kaplı gibi gösteren bu şatafattan dolayı nefret ediyordu onlardan. Hepsi mağrur ve güler yüzlüydü; kadınlar beyaz tenlerini, semiz vücutlarını gözler önüne seriyordu; erkeklerin, mutlu âşıklar gibi, bakışları canlı, halleri neşeliydi. Halbuki kendisi, bomboş kalan yüreğinde, bir bezginlikten, için için bir hasetten başka bir şey bulamıyordu. Kendisi başkalarından daha mı iyiydi de zevklerin ağırlığı altında ezilmişti? Yoksa ötekiler belleri daha sağlam olduğu için övülmeye mi layıktı? Bilemiyordu, hayata tekrar başlamak için yeni arzular duymayı diliyordu; o sırada, başını çevirince, yanı başında, ağaçların kenarından giden kaldırımın üzerinde gördüğü manzara onu daha büyük bir darbe altında ezdi.

Saccard'la Maxime kol kola girmiş, kısa adımlarla yürüyorlardı. Babası oğlunu ziyarete gitmiş olsa gerekti; ikisi birlikte, konuşa konuşa, Impératrice Caddesi'nden göle kadar inmişlerdi. Saccard:

"İşitiyor musun?" diyordu. "Sen budalanın birisin... İnsanın senin gibi parası olursa, onu çekmecelerinde uykuda bırakmaz. Sana söylediğim işte yüzde yüz kazanç var. Sağlam bir gelir kaynağı. Gayet iyi biliyorsun ki seni kafeslemek isteyecek halim yok."

Fakat genç adam bu ısrardan sıkılıyor gibiydi. O narin haliyle gülümsüyor, arabalara bakıyordu.

"Şu genç kadına bak, morlu kadına," dedi birdenbire. "Mussy olacak hergelenin adam ettiği bir çamaşırcı kız."

Morlu kadına baktılar. Sonra Saccard cebinden bir yaprak sigarası çıkardı, sigara içmekte olan Maxime'e:

"Ateşini ver," dedi.

O zaman, bir an karşı karşıya durdular, yüzlerini birbirlerine yaklaştırdılar. Sigara yandıktan sonra Saccard oğlunun koluna girdi, onu sımsıkı tutarak lafına devam etti:

"Sözümü dinlemezsen budalalık etmiş olursun, anlıyor musun? Ee? Anlaştık mı? Yarın yüz bin frangı getirecek misin?

Maxime dudaklarını büzerek cevap verdi:

"Biliyorsun ki artık senin evine gelmiyorum...

"Haydi efendim, saçma şeyler bunlar! Artık bu hallere bir son vermeli!"

Konuşmadan birkaç adım yürüdüler. Bayılacak gibi olan Renée, görülmemek için, başını kupa arabasının kapitone yastığına gömdü. Tam o sırada, araba dizisini baştan başa dolaşan bir mırıltı oldu. Kaldırımlardaki yayalar duruyor, dönüp, ağızları açık, yaklaşan bir şeye bakıyordu. Çok şiddetli bir tekerlek gürültüsü oldu, arabalar saygıyla yana çekildi, yeşiller giymiş iki öncü gözüktü; yuvarlak serpuşlarının üzerinde, uçları geniş püsküller halinde sarkan sırma tepelikleri zıp zıp zıplıyordu. İri doru atlarının üstünde hafifçe öne eğilmiş bir halde hızla geçtiler. Arkalarında bir boşluk bıraktılar. Derken, bu boşlukta imparator gözüktü.

Bir landoya kurulmuştu, minderin üzerinde yalnızdı. Çenesine kadar ilikli bir redingot giymişti; başında hafifçe yana eğik, ipekli kumaşı pırıl pırıl parlayan, çok yüksek bir silindir şapka vardı. Karşısındaki minderde, Tuileries'de iyi gözle görülen şekilde kibar ve zarif giyinmiş iki zat oturuyordu; ellerini dizlerinin üstüne koymuşlar, meraklı bir kalabalığın ortasında dolaştırılan iki düğün davetlisi gibi sessiz sedasız, ciddi ciddi oturuyorlardı.

Renée imparatoru ihtiyarlamış buldu. Pomatlı gür bıyıklarının altında, dudakları daha pörsüktü. Gözkapakları ağırlaşmış, gri sarı rengi daha da bulanıklaşan fersiz gözlerini yarı yarıya örtmüştü. Dalgın çehrede, yalnızca burun hâlâ o sert kemikli burundu.

Arabalardaki bayanlar saygıyla gülümserken, yayalar hükümdarı birbirlerine gösteriyorlardı. Şişman bir adam, imparatorun sol tarafta oturan, arkası arabacıya dönük zat olduğunu iddia ediyordu.

Birkaç el selam vermek için havaya kalktı. Fakat daha öncüler geçmeden şapkasını çıkarmış olan Saccard, imparatorun arabasının tam karşısına gelmesini bekledi. Gelince de, kalın güneyli sesiyle:

"Yaşasın İmparator!" diye bağırdı.

İmparator hayretle döndü, bağıranı herhalde tanımış olacak ki gülümseyerek selamına karşılık verdi. Sonra güneşli yolda lando uzaklaşıp gözden kayboldu, arabalar tekrar yola düzüldüler. Renée, atların yeleleri üzerinden, uşakların sırtları arasından, öncülerin yeşil serpuşlarıyla, zıplayan sırma püsküllerinden başka bir şey göremez oldu.

Kendisine hayatının başka bir anını hatırlatan bu manzara ile dolu gözleri bir müddet öylece apaçık kaldı. Ona öyle geliyordu ki imparator, araba dizisine karışmakla, gereken son ışığı oraya getirmiş, bu muzaffer geçit alayına bir mana katmıştı. Şimdi her şey daha ihtişamlıydı. Bütün bu tekerlekler, bu göğsü nişanlı erkekler, bu rehavetle uzanmış kadınlar, imparator landosunun şaşaası ve gürültüsü içinde gidiyorlardı. Bu izlenim o kadar şiddetli ve ıstırap verici hale geldi ki genç kadın, bu zafer alayından, kulaklarında hâlâ çınlayan Saccard'ın haykırışından, kol kola, konuşa konuşa, kısa adımlarla yürüyen baba ile oğulun manzarasından kaçıp kurtulmak için şiddetli bir ihtiyaç duydu. İçinde bir ateş yanar gibi ellerini göğsüne bastırıp nereye kaçabileceğini düşündü, sonra birdenbire, ruhunu ferahlatmak, şifalı bir tazelik bulmak ümidiyle, eğilip arabacıya:

"Béraud konağına çek!" emrini verdi.

Konağın avlusu her zamanki gibi manastır soğukluğundaydı. Renée, direkli yolda, omuzlarına dökülen rutubetten memnun, dolaştı. Kenarları aşınmaktan parıldamış, yosundan yemyeşil yalağa yaklaştı; yarısı aşınmış aslan kafasına, demir bir borudan ince bir su akıtan aralık ağza baktı. Christine'le ikisi bu başı kimbilir kaç defa küçücük kolları arasına almış, eğilerek, ufacık ellerinin üzerine buz gibi akışından hoşlandıkları suya kadar ulaşmaya çalışmışlardı. Sonra Renée o sessiz, büyük merdivenden yukarı çıktı, iç içe geçmiş geniş odaların sonunda babasını gördü; uzun

boyu ile orada duruyor, bu köhne konağa, kız kardeşi öldükten sonra büsbütün içine kapandığı bu mağrur inzivaya ağır ağır gömülüyordu. Renée, o zaman, ormandaki erkekleri, o öteki ihtiyarı, yastıkların üzerine uzanarak vücudunu güneşte gezdiren Baron Gouraud'yu düşündü. Üst katlara doğru yürüdü, koridorlara daldı, servis merdivenlerinden çıktı, çocuk odasına kadar gitti. En yukarı kata varınca, anahtarı her zamanki çivisinde buldu; bu iri, paslı çivinin üstüne örümcekler ağ örmüşlerdi. Kilitten iniltili bir gıcırtı yükseldi. Çocuk odası ne kadar da kasvetliydi! Renée bu odayı bu kadar boş, bu kadar hüzünlü, bu kadar sessiz görünce kalbi burkuldu. Güvercinliğin açık bırakılan kapısını örttü, sanki çocukluğunun neşeli zamanları o açık kapıdan uçup gitmişti. Sertleşmiş, kuru balçık gibi yarılmış bir toprakla dolu duran saksıların karşısında durdu, bir zakkumun dalını parmaklarıyla kırdı; bembeyaz toza bulanmış bu sıska bitki iskeleti, onların canlı bir yeşillikle dolu çiçek bahçelerinden geriye kalan biricik şeydi. Hasır bile, rengi atmış, fareler tarafından kemirilmiş bir halde, bir kefenin hüznü içinde serili duruyor, sanki senelerdir, kendisine vaat edilmiş olan o ölü kadını bekliyordu. Bir köşede, bu sessiz kederin, sessizliğinde gözyaşları sezilen bu bakımsızlığın ortasında, Renée eski bebeklerinden birini buldu. Bebeğin içindeki kepek bir delikten tamamıyla akıp gitmişti; porselenden kafası, bebekçe çılgınlıklar yüzünden tükenmişe benzeyen bu pörsük vücudun üstünde, mineden dudaklarıyla hâlâ gülümsüyordu.

Renée ilk çocukluk çağının bu bozulmuş havası içinde boğuluyordu. Pencereyi açtı, uçsuz bucaksız manzaraya baktı. Orada kirlenmiş hiçbir şey yoktu. Açık havanın sonsuz neşesi, sonsuz gençliği hâlâ oradaydı. Arkasında, herhalde güneş batıyordu; Renée, şehrin çok iyi tanıdığı bu köşesini sonsuz bir yumuşaklıkla yaldızlayan gurubun ışıklarını görüyordu. Bu, günün son terennümüydü âdeta, bütün her şeyin üzerinde ağır ağır uykuya dalan neşeli bir nakarat gibiydi. Aşağıda, iskele kızıl alev pırıltıları içindeydi; Constantine Köprüsü'nün demir halatları, köprü ayaklarının beyazlığı üzerinde siyah danteller gibi görünüyordu. Sonra, sağda, şarap haliyle bota-

nik bahçesinin gölgelikleri, yeşilimtırak yüzeyi göğün sisleri arasında kaybolan durgun ve yosunlu büyük bir su birikintisini andırıyordu. Solda, IV. Henri rıhtımıyla Rapée rıhtımı üzerindeki evler, Renée ile kardeşinin çocukken, yirmi sene önce, orada gördükleri o aynı evler, aynı kara sundurmaları, aynı kırmızımtırak fabrika bacalarıyla sıralanıyordu. Ağaçların tepesinden, Salpêtrière'in veda eden güneşle mavileşmiş arduvaz damı, ona birdenbire eski bir dost gibi gözüktü. Fakat onu asıl teskin eden, kalbine ferahlık veren şey, külrengi uzun rıhtımlardı, özellikle Seine nehriydi, kabarıp pencereye kadar yükseleceğinden korktuğu o mutlu çocukluk günlerinde olduğu gibi, ufkun ta öbür ucundan dosdoğru üzerine gelişini seyrettiği o dev nehirdi. Nehre karşı duydukları sevgiyi, onun azametli akışına, ayaklarının dibine dümdüz serilen, etraflarında, arkalarında, iki kol halinde açılan, ucunu bucağını görmedikleri halde engin ve saf okşayışını hep hissettikleri o uğultulu suyun çırpıntılarına karşı meftunluklarını hatırlıyordu. Daha o zamandan süsü seviyorlardı; gökte bulut olmadığı günler, Seine nehri beyaz alevlerle benek benek yeşil ipekli güzel fistanını giydi diyorlardı; suyun yüzünü kırıştıran akıntılar, bu fistana atlastan büzgüler ekliyor, uzakta, köprülerin çevresinden ötede, yer yer aydınlıklar güneş rengi kumaş parçaları gibi yayılıyordu.

Renée başını kaldırıp alacakaranlıkta azar azar eriyen tatlı mavi engin göğe baktı. Kendisine suç ortaklığı eden şehri, bulvarın parıl parıl gece hallerini, ormandaki sıcak ikindileri, büyük, yeni konakların donuk ve çiğ gündüz hallerini düşünüyordu. Sonra başını eğip de çocukluğunun asude ufkunu, içinde huzur dolu bir hayat geçirmeyi hayal ettiği, şehrin o esnaf ve işçi yatağı olan köşesini bir bakışta tekrar gördüğünde, dudaklarını son bir acılık bürüdü. Ellerini bitiştirdi, çöken gece karanlığı içinde hıçkıra hıçkıra ağladı.

Ertesi kış, Renée ağır bir menenjitten öldüğü zaman, borçlarını babası ödedi. Worms'un hesap pusulası iki yüz elli yedi bin frangı buluyordu.

SON

Tazı Payı, Emile Zola'nın Fransa'da ikinci imparatorluk dönemini her yönüyle anlatmak için kurguladığı yirmi kitaplık roman dizisinin ikinci kitabıdır. Zola, yayımlandığı sırada kitaba yazdığı önsözde, *Tazı Payı* romanını "altının ve etin hikâyesi" olarak nitelemiştir.

Romanda bir darbeyle cumhuriyeti yıkarak kurulan imparatorluğun palazlandırdığı yeni zenginlerin ihtişamlı konakları, giyim kuşamları, ziyafet sofraları, danslı eğlenceleri en ince ayrıntılarına kadar anlatılır. Bu debdebenin gerisindeki açgözlülüğü keskin kalemiyle çırılçıplak gözler önüne serer Zola. Paris'i delik deşik ederek yutan arsa vurgunları, devlet adamlarının himayesinde girişilen mali dalavereler ve bir ensest öyküsü bir araya gelerek, "altına ve ete" doymak bilmeyen çürümüş bir toplumun kuruluşunu gösterir bize.

Roger Vadim'in 1966 yılında aynı adla sinemaya uyarladığı bu etkileyici romanı, ülkemizin en yetkin Zola çevirmeni Hamdi Varoğlu'nun Türkçesiyle okurlarımıza sunuyoruz.

26 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-386-0

9 786051 723860

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap